

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BASKA BİR DÜNYA MÜMKÜN

SIYASET

DERLEYEN: SÜREYYA EVREN-RAHİMİ G. ÖĞDÜL

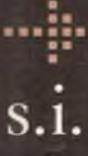
NINETOWN

S.i.

BASKA BİR DÜNYA MİKÜM

DEHALEVEN: SÜREYYA EVREN
RAHMI G. ÖGÜDÜL

BAŞKA BİR DÜNYA MÜMKÜN

Stüdyo İmge Yeni Seri: 21
Siyaset Dizisi: 4
Birinci Basım: Nisan 2002

ISBN 975-7437-89-1

Yayına Hazırlayan: Hasan Uygun
Kapak Tasarımı: Mithat Çınar

© Stüdyo İmge

İzin almadan, kaynak göstermeden,
yayıncı ve yazarın adı belirtilmeden
kullanılamaz, çoğaltılamaz.

Baskı ve Cilt: Umut Matbaası

Asmalı Mescit Mah. General Yazgan Sk. Çubukçu Han No: 24/1
Tünel-Beyoğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 292 78 04 (PBX) Fax: (0212) 245 02 96
e-mail: kitap@studyoimge.com

BAŞKA BİR DÜNYA MÜMKÜN

Derleyen
Süreyya Evren – Rahmi G. Ögdül

İçindekiler

Sürrealist Manifesto: Yeni Dünya Düzenini Sarsan Üç Gün Chicago	
Sürrealist Grubu / 9	
Los Angeles 1992: Gözden Geçirilen Dersler / Howard J. Ehrlich / 34	
Kendi Sözleriyle Zapatistalar / Anarşistlerin Zapatistalarla Görüşme- si / 42	
Finlandiyalı Anarşist Reko Ravela Endonezya'dan Bildiriyor / 79	
21. Yüzyıla Gिरerken Üçüncü Anarşist Canlanma / Süreyya Evren / 91	
Küreselleşme Hareketi / David Graeber / 106	
Seattle Paramparça: Anarkistler WTO'daki Gösterileri Nasıl Çaldı / Jonathan Slyk / 117	
K30 Kara Blok Bildirisi / ACME Kolektifi / 128	
Küreselcilik ve Yer Siyaseti / Arif Dirlik / 136	
Eleştirel Metacoğrafyanın On İlkesi / Martin W. Lewis – Karen E. Wigen / 150	
Washington'da Anarşi / 160	
Devrimci Anti-Kapitalist Blok Bildirisi / 173	
Yeni Binyılın Eşiğinde Anarşist Düşünce ve Hareket / Işık Ergüden / 175	
Başka Türlü Yanmak, Yıldız Gibi / Rahmi G. Ögdül / 185	
Anarşizm ve Postmodernizmin Mekân Siyaseti / Nicholas Spencer / 200	
Anarşistler Borsayı İşgal Etti! / 211	
Ankara; Dil-Tarih'te Savaş Karşısı Eylem / 212	
TÜYAP'ta Savaş Karşısı Eylem / 212	
Uşak Anarşist Otonomu Duruşması / 213	
Beyoğlu'nda Küreselleşme Karşısı Eylem / 215	
Quebec'ten İzlenimler: "Devrime Hoşgeldiniz" / 216	

Quebec'te Son Durum /	219
Kapitalizme Karşı Küresel Eylem, Direniş ve Karnaval Günü /	220
Pembe Pankartın Arkasında Meydanlara /	224
Avcılar'dan da Kurban'a Karşı (Sembolik) Eylem! /	224
Clinton Varşova'da Yumurtalandı /	225
Somatografya: Beden Yazımı / Edward W. Soja /	226
Kaç Ama Bir de Silah Kap Kaçarken / Erden Kosova /	236
Postfeminizmlerin 'Manzarası' / Ann Brooks /	246
Siberfeminizmin İçinde Feminizm Nerede / Faith Wilding /	253
Yeni Küresel Muhalefet / Yaşar Çabuklu /	269
Şenlikli Direniş, Doğrudan Eylem: Reclaim The Streets! (Sokakları Geri Al!) /	278
Atina'da Arjantin, New York ve Münih'le Dayanışma Eylemleri /	285
26 Eylül 2000 Prag / Jason /	286
Anlamalı Sanat Yapıtları Olarak Prag Sokak Çatışmaları / Alexander Brener – Barbara Schurz /	288
İtalya'nın Avusturya Sınırından Hikâyeler /	296
G 8 Köleliğine Karşı Mücadele / İtalyan Anarşist Komünistler Federasyonu /	298
Kara Blok Cenova Bildirisi /	300
Michael Hardt ile Söyleşi / Stefan Kreml /	302
Postyapısalcı Anarşizm: Todd May ile Söyleşi / Rebecca DeWitt /	307
Küreselleşmeye İsyen Eden Köylü: Jose Bove ile Söyleşi / Sema Ulu- dağ /	316
Davos Hacker'ları: Virtual Monkeywrench /	322
Potlaçın Modern Dünyadaki Karşılıkları Olarak Ayaklanma ve Yağma Neal Keating /	326
Arjantin: Ayaklanmaya Katılan bir Anarşistin Anlatımı ve Değerlen- dirmesi /	338
Bu Kitabı Dair /	359

“Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, gençler, yerliler, çevreciler, eşcinseller, lezbiyenler, seropozitifler, emekçiler ve yeni düzenin rahatsız ettiği, örgütlenen ve mücadele eden herkes. ‘Modernliğin’ dışlanmışları direnişlerini dokuyor.”

Marcos

“Savaş tek bir çarpışma değil, bir dizi yerel çatışmadır. Ve doğruyu söylemek gerekirse, bunlardan hiçbirisi belirleyici değildir.”

Frantz Fanon

“Düşünce uzaya dağılmıştır, tek bir parti halinde değildir –artık tek parti düşünceyi ifade edemez, ancak parçaların birleşimi düşünceyi bütünüyle ifade edebilir.”

Anton von Webern

“Neo: - Gözlerim neden acıyor?”

Morpheus: - Çünkü onları daha önce hiç kullanmamıştın.”

Matrix Filminden

SÜRREALİST MANİFESTO: YENİ DÜNYA DÜZENİNİ SARSAN ÜÇ GÜN*

1992 Los Angeles Ayaklanması

ARTIK İŞLER ESKİSİ GİBİ DEĞİL

“Nerede haksızlıkla karşılaştınız, orada en uygun incelik saldırıdır.” – T-Bone Slim

“İçinde yaşamak zorunda bırakıldığımız rezilliği -toplumun bu tüm çökmüşlüğüünü- seçme durumunda değildik; ama bugün kendimize bir çıkış yolu bulabiliriz.” – C.L.R. James

“Korkacak bir şey yok. Sadece çalmaya başla.” – Charlie Parker

Onlarca kilometre kareye yayılan dev alevleriyle 1992 Los Angeles ayaklanması, ‘Yeni Dünya Düzeni’nin korkunç iç gerçekliği’ni aydınlatmaktaydı. Ülke nüfusunun en görünmez kesimi olan ve daima horgörülen o ‘alt-sınıf’ sayesinde, Amerikan toplumunun temel adaletsizliği tüm dünyanın gözü önüne serilmiş oldu.

Ahmakçasına yavan bir seçim ve ‘kamu oyu yoklamaları’ yıldıydık. (Pogo’nun da belirttiği gibi, Amerikan seçimlerini bir

* 1992 Los Angeles ayaklanması üzerine, Chicago Sürrealist Grubu’nun yaptığı bir değerlendirme. Bu grubun -kendi ifadeleriyle- “arada sırada yayımlanan” *What Are You Going To Do About It?* adlı bir yayını mevcut. Bu metin, yayının Nisan 1993 tarihli 2. sayısında yer almıştır.

maskaralık yapan tercihler değil, bizzat tercih yokluğudur.) İşte tam bu koşullarda çekimser oy çoğunluğunun öncüleri, mevcut kurumlar hakkındaki acımasız düşüncelerini net bir şekilde ve yüksek sesle açıkladılar. Yoğun bir politik demoralizasyon döneminde ülkenin en dışlanmış insanları, Amerikan politikasının genel peyzajını ve yönetimini değiştirdiler. Bunları yaparken de, gerçek özgürlük ve adaleti herkes için aramakta olanlara yol ve yön gösterdiler.

ABD egemen sınıfı, Doğu Avrupa ve Sovyetler’de devlet kapitalizmi bürokrasilerinin yıkılmasının ardından aldatıcı bir ihtişam manzarası arz etmekteydi. Bu ihtişamı, sürekli derinleşen bir resesyona ve hükümetin içerde ve dışardaki yolsuzlukluluklarına ve kötü niyetli uygulamalarına karşı artan bir nefretle zaten yıpranmıştı. Los Angeles’in işsizleri, evsizleri ve hip-hopçuları, 1 Mayıs’ın devrimci geleneklerini birkaç gün öncesinden yeniden yaratmaya koyulduklarındaysa, bu sözde ihtişam adeta bir sabun köpüğü gibi yok olacaktı.

Los Angeles isyancıları her şeyden önce şunu gösterdiler: Siyah gettolarında, barriolarda ve ülkenin diğer “kötü” semtlerinde yaşamaya mahkum edilen insanların sorunları, birkaç Siyah ya da Latino belediye başkanının veya polis şefinin varlığıyla, azınlıklar için düzenlenen televizyon eğlence programlarıyla ya da reklam panolarında yer alan kimi Siyah ve Latino ünlülerinin çehreleriyle çözümlenemezdi. 1965’in Watts isyancılarının kızları ve oğulları, 1940’ların ‘zoot-suiter’ ve ‘bebopper’larının torunları, Los Angeles’in isyancıları, rap nağmeleriyle üzerine basa basa herkese şunu söylediler: Yaşamaya değer bir hayatı yaratmak için asgari şart, mevcut sosyal ilişkilerin tümüyle değişmesidir.

Üç gün boyunca on binlerce insan, ‘Amerikan Hayat Tarzı’ diye bilinen kölelik sistemine ‘hayır’ diyecekti. Nicedir insanlara

egemen olan boyun eğmişlik, kitle eyleminin öğretici coşkunluğu içinde yerini deneye, el yordamıyla arayışa ve keşfetmeye bırakıyordu. Kısacık bir süre için de olsa, ölü bir yaşama mahkum edilmiş kalabalıklar, yaşamak için yeni nedenler ve taze yaşama olanakları keşfetmiş oldular.

Yaklaşık bir yıl sonra ise, baskı duvarları hâlâ sarsıntı içinde.

ONLARIN VE BİZİM VE MESAJIMIZ

“Hangi ahlak standardı, bir kölenin zincirlerini kırmak için kullandığı şiddet ile köle sahibinin şiddetini aynı şeyler olarak kabul edebilir?.. İnsan onurunu ve eşitliği kurmayı hedefleyen şiddet ile ayrımcılığı ve baskıyı korumayı hedefleyen şiddet, aynı ölçülerle yargılanamaz.” Walter Rodney, *The Groundings With My Brothers* (1969)

“Polis, mutlak düşmandır.” Charles Baudelaire

İçinde yaşamakta olduğumuz ölümcül uygarlığın bütünsel krizi, genç Los Angeles isyancılarının cesur girişimleri sayesinde, milyonlarca insan tarafından bugüne dek hiç yaşanmamış bir tarzda görüldü, duyuldu ve hissedildi. ‘*Algı kapıları*’nın sürekli olarak bloke edildiği, kapatıldığı ya da dikenli tellerle örüldüğü bir sosyal düzende duyuların kurtuluşu, diğer bütün kurtuluşlar için bir ön şart olarak öne çıkmaktadır.

İş dünyasının ve hükümetin temel işlevlerinden birisi de, halka ‘*mesaj göndermek*’tir. ABD başkanı bir mesaj göndermekten söz ettiğinde bu ‘*mesaj*’ -tıpkı Körfez katliamında olduğu gibi- genellikle askeri birlik anlamına gelir. İşte Los Angeles isyancıları da, kendi şiddet mesajlarını gönderdiler. Bunlar, milyonlar tarafından net bir şekilde işitilecek olan güçlü direniş, ayaklanma ve özgürlük mesajlarıydı.

Devrim, her şeyden önce ve özellikle, insana özgü bir ifade sorunu-
dur. Bizler, Devrimi hâlâ hayal eden ve gerçekten özgür bir toplu-
mun yaratılması konusunda umutlarını yitirmemiş kişiler olarak, Los
Angeles isyancılarıyla dayanışmamızı ve onları savunma kararlılığımı-
zı ilan ediyoruz. Ondan da öte bu direnişin, nicedir olan bitenden
çok daha güçlü bir şekilde temel sorunları aydınlattığını söylüyoruz.

Hiç bir tereddüte yer vermeyecek bir tarzda Los Angeles isyancı-
larının yanındayız. Onların düşmanı bizim de düşmanımızdır. Eşit-
sizlik ve otorite üzerine kurulmuş bu sosyal düzene nefretleri bizim
de nefretimizdir. Acıları, öfkeleri, gerçek bir yaşama özlemleri ve ni-
hayet sosyal iyileştirmeler için artık tek etkin araç olan doğrudan ey-
lem konusundaki keskin bilinçleri, bizlere de aittir.

Her şeyden önce hükümetin ve onun haber üretme makinaları-
nın, ayaklanma ve sonrasında yaymış oldukları zehirli ideolojik toz
bulutunu temizlemek gerekiyor. Bizler, bu olaya verilen küçük düşü-
rücü '*yakıp-yıkma*' terimini reddetmekteyiz. Bu isyanda, Amerikan
plutokrasisinin sömürücü temellerine meydan okuyan, demokrasi al-
datmacasını açığa çıkaran ve ülke ve dünyadaki tüm özgürleşmeci
güçleri yenileyen bir gerçek devrimci ayaklanmayı görmekteyiz. Los
Angeles olayları -tecrit olmuş bir '*yakıp yıkma olayı*'nda görülemeye-
cek bir tarzda- hızla mahalliliği aşarak, bir ayaklanma dalgasını hare-
kete geçirebilmiştir. Bu anlamda belki de ona artık, mahallinden çok
tarihi ile atıfta bulunmak gerekecek. Tıpkı '*Mayıs 68*' gibi, '*Nisan-
Mayıs 92*' de olacak.

Ayaklanmanın toplumun baskıcı kurumlarına karşı doğrudan sal-
dmsında, bütünsel yakın bir eleştirel pratik görmekteyiz. Bu niteli-
ğiyle Los Angeles ayaklanması, kısmi eleştirileri ve reformist program-
larıyla sadece bir çıkmazı, yenilgiyi ve gericiliği işaret eden tüm sağ-
sol ve merkez ideolojilerinin pratik bir çürütülmesi anlamına da gel-
mektedir.

Bu çerçevede bizler, Chicago Tribune'den Mike Royko veya New York Times sütunlarında boy gösteren '*cellat yargı*' Stanley Crouch gibi egemen sınıftan sayısız politikacı ve gazetecinin karalamalarını reddetmekteyiz. Bunlara göre Los Angeles isyancıları, birer '*çete üyesi gangster, katil ya da hırsız*'dan ibarettir. "*Ortallığı yakıp yıkan adi suçlular*"dır. Yaşanan, "*barbar oportünizmin bir diğer kendini ifadesi*"dir. İsyancılar, "*caniyaneye bir anarşi*"nin suçlularıdır. Kuşkusuz bu hakaretler, Amerikan Dışişleri Bakanlığınca onaylanan '*demokrasi savaşçıları*' övgüsündeki ikiyüzlülüğü de açığa çıkarıyor. Kimileri için böylesi övgülerde bulunanlar, bizzat Amerika'da yaşayan dövüşçüler söz konusu olduğunda, sadece tiksintilerini dile getirmekteler.

Yaşamlarında ilk defa kendilerini polisten özgürleşmiş bir ortamda bulmuş, daha özgür olduklarının bilincine varmış insanlardan, özgür bir toplumun özgür insanları örneğini vermeleri elbet beklenemez. Her şeyden önce şu nedenle ki bu insanlar ilk özgürlük deneylerine, tutsaklığın bir ömürlük birikimiyle birlikte başlamaktadırlar. Tüm ömürleri boyunca bukağılar içinde yaşamış insanların, zincirlerinin beklenmedik bir tarzda koptuğu bir anda, bir balerinin zerafetiyle hareket etmeye başlayacaklarını düşünmek kadar saçma bir şey olamaz. Elbet her zaman doğru şeyler yapmayacaklardır. Hatta aralarından kimileri, korkunç hatalar da işleyeceklerdir. Bu tür aşırılıkların, ezilenlerin her kalkışmasının bir parçası olduğunu herkes bilir. 1776 Amerikan Devrimi de nice aşırılıklarla doludur. Ama küçük bir azınlığın aşırılıkları yüzünden bu ayaklanmaları mahkum etmek, sadece statükonun çizme yalayıcılarının harcı olabilir.

Oysa gerekli olan bu aşırılıkları mahkum edip geçmek değil - Bronxlu rapçi Sister Souljah'ın da bir zamanlar dediği gibi- onları, Amerikan şehirlerinde her gün yaşanan çok daha büyük gaddarlık-

ların bağlamına yerleştirmektedir. Sadece böylesi bir yaklaşım, bizleri gelecekte benzer aşırılıklardan koruyabilir. Ayrıca, yaşanan bu türden olumsuzlukların nasıl bir göreceliği ifade ettiği de unutulmamalı. Los Angeles isyancılarının aşırılıklarının, yaşanan ayaklanmanın en önde gelen bir özelliği olduğunu kim iddia edebilir? Üstelik bizzat kendileri birer iktidar sahibi olanların, şiddet uygulamalarını histerik bir biçimde mahkûm etmeleri özellikle anlamsız kaçıyor. Örneğin CIA başkanı ve onun emirlerine uygun hareket eden basın-yayın yorumcuları, ayaklanmanın ilk saatlerinde bir Beyaz Şoförü dövmekle suçlanan dört Siyah'ın, bütün zamanların en iğrenç canavarları olduklarına bizleri iknaya çalıştılar. Ama tabii bu iddiayı yerli yerine oturtmak için, 1991 yılında ABD'nin Irak halkına karşı giriştiği katliam sırasında, herhangi bir '*collateral damage*'¹ saatinde kaç kişinin yaşamını yitirdiğini hesaplamak gerekmektedir.

Ayaklanmanın '*tüketimci*' bakış açısı üzerine yapılan iddiaların da sahteliğini hatırlatmak gerek. Bu iddialar aslında ezenlerin kendilerini mazur gösterme çabasından başka bir şey değildir. Bu iddialara göre '*yakıp yıkanlar*', mal yağmasında birbirleriyle yarış içindeydiler. Oysa isyancıların esas eylemi, egemen düzenin sembolü kabul ettikleri polis merkezlerince, hükümet binalarına ve mağazalara saldırmak ve onları tahrip etmektir. Sözü edilen yağma ise, sadece ikincil bir olguydu. Ayrıca medyanın tüm o malları takdim ettiği reklam furçasının, aslında '*toplumun en alt katlarında yaşayanlar*' için nasıl merhametsiz ve acı bir aldatmaca anlamına geldiğini de unutmamak gerek. Bütün o reklamlarda aynı zamanda şu da söylenmektedir: '*Şu anda gördüklerinize hiç bir zaman sahip olamayacaksınız.*'

Yine bizler, James Ridgeway ve benzerleri tarafından ileri sürülen liberal teoriyi de reddetmekteyiz. Buna göre ayaklanma,

Los Angeles bölgesi polis şefi Gates tarafından bir anlamda düzenlenmiş ve yönlendirilmiştir. Sözde Gates, ayaklanmanın gelmekte olduğunu bilmekteydi ancak kişisel ve politik nedenlerle Los Angeles polisini seferber etmeyi reddetmiş ve uzun vadede ayaklanmadan en büyük yararı sağlamıştı. Bu yaklaşım, tarihin - polis şefleri, politikacılar ve benzeri asalaklar gibi- en önemsiz aktörlerini hiç bir zaman ulaşamayacakları bir mevkiye yükseltirken, kitleleri de, her yerde hazır ve nazır otoritenin kaçınılmaz kurbanları olarak, tarihin basit nesneleri konumuna indirgemektedir.

Los Angeles sokaklarının insanları, ayaklanmaları sırasında büyük kayıplara uğradılar ve geri çekildiler. Ama 1992 Nisan-Mayıs aylarının o günlerinde, tarihi yapanlar onlardı; Gates ya da bir başka *'önde gelen şahsiyet'* değil.

En nihayet, Los Angeles ayaklanmasında sadece bir *'trajedi'*yi görenlerle de anlaşılmamız mümkün değil. Kuşkusuz olayların trajik yanları inkar edilemez. Ama ayaklanmayı böylesi bir tarzda siliip atmak da olanaksız. Tersine, eğer Rodney King davasındaki o insafsız karar karşısında sessiz kalınsaydı, yani kararın açıklanmasından sonra bir ayaklanma olmasaydı, işte o zaman, gerçek bir trajedi yaşanmış olurdu!

BAHAR BURADA

"Gerçeği söylemek gerekirse pratikte olgular, her zaman kurulu şemalara göre oluşmazlar." -Amilcar Cabral (1968)

"Mutsuzluk, bugüne kadar hep, terör ve acıma duygusu ilham etmek için tanımlanageldi. Bense mutluluğu, bunların tersini ilham etmek üzere tanımlayacağım." - Isidore Ducasse (1870)

Niçin Los Angeles? Bir zamanlar şair Larry Neal şöyle yazmış-

tı: "Amerika dünyanın en büyük hapisanesidir ve bizler hepimiz orada tutukluyuz." Los Angeles, Amerika'nın hapisaneye en çok benzeyen, daima kurumlaşmış ırkçılığın ocağı olmuş ve sermayenin emeğe karşı savaşında en sinsi buluşları gerçekleştirmiş bir şehridir. Ama bu şehir aynı zamanda -Mike Davis'in ifadesiyle- gelişmiş endüstriyel dünyanın en hızlı gelişen metropolüdür de.² Bu olguysa, Yeni Dünya Düzeninin bir karakteristiği olmalı. O anlamda bir büyük ayaklanmanın, post-endüstriyel sefaletin en yüksek düzeylere ulaştığı bu şehirde patlak vermesinde şaşılacak hiç bir şey yok. Fakat öte yanda 1992 Nisan-Mayıs olaylarının, bir 'bölgesel' olgu konumuna indirgenemeyeceğini de anımsatmak gerek. O açıdan da genel çizgileriyle bu isyanın, gelecek yılların kıta ölçüsündeki özgürleşme mücadelelerinin tanımlanmasına olanak verecek iz ve öğeler sunduğu söylenebilir.

Los Angeles, Amerika Birleşik Devletlerinin en askerileştirilmiş şehridir. Çok uzun bir süreden beri bu şehrin polisi, ülkenin en faşist karakterli polisi olmakla ünlüdür. Los Angeles Polis Departmanı, 8.000 polis görevlisini barındırır. Bu sayıya, 8.000 şerif Polisi de eklemek gerekir. Ayaklanmanın ilk gününde, Kaliforniya eyaleti başkanı Wilson, 4.000 kişilik bir Ulusal Muhafız Birliğini şehre yollamıştır. Daha sonra George Bush, federal orduya bağlı 4.500 askeri bölgeye sevk etmiştir. Ardından Hudut Koruma Birliklerinden, Cezaevleri Bürosundan, Gümrük Servislerinin Helikopter Birliklerinden, FBI'dan ve nihayet SWAT'dan 1.200 federal görevli, yine başkanın emriyle Los Angeles'e yollanmıştır. Ayrıca Kaliforniya bölgesinin 1.200 kişilik otoyol birlikleri de seferber edilmiştir. Bunlara ek olarak, 26.900 askerin harekete geçmek üzere hazırlıklı bulundurulduğu hatırlatılmalı. En nihayet Los Angeles'da, 'özel güvenlik' şirketlerince güçlü bir tarzda silahlandırılmış 3.500 güvenlik görevlisi bulunduğunu da eklemek gerek.

İşte bu devasa askeri güç, ayaklanan mahalleleri ancak yetmiş iki saat sonunda kontrol altına alabilmiştir. Bu olgu, ayaklanmanın ne denli büyük bir topluluğun sorun ve özlemlerini ifade ettiğini gösterir. Daha da önemlisi Los Angeles ayaklanması -1960'lardaki getto ayaklanmalarının tersine- hızla gettoların *'kurtarılmış bölge'*lerinin dışına yönelmiştir. Hollywood'un, Long Beach'in, Pasadena'nın ve başka yörelerin ezilenleri arasında ayaklanmalar kışkırtmıştır. Toplam olarak 10.000 işyeri tahrip edilmiştir. Tahminlere göre maddi zarar 1 milyar dolar civarındadır. 17.000 *'nümayişçi'* gözaltına alınmıştır. 2.000'e yakın kişi bölgeden sürülmüştür.

Ülkedeki tüm polis departmanları, Los Angeles'daki *'olaylar'* izleyen ilk bir-iki saat içinde *'hazır ol'* durumuna geçerler. Yedekler göreve çağrılır, sokak kontrol birlikleri arttırılır. Ayrıca bütün ülke ölçüsünde polis, medyanın durmak bilmeyen propaganda barajına ek olarak, kendi yalan ve tehdit malzemesini kullanmaya çağrılır.

Ama ulusal ölçüde gerçekleştirilen asker ve polis seferberliğine, özgürlükleri tam anlamıyla yok sayan uygulamalara (özellikle Los Angeles ve Las Vegas çevrelerinde adeta bir sıkıyönetim yaşanmıştır), radyo-televizyon-basın ve fısıltı gazetesinden gelen sinsi yalanlara ve yarım gerçeklere rağmen Los Angeles ayaklanması, ülkenin her yanından olumlu ve aktif bir yankı alır. Dışişleri *'yetkilileri'*nin ya da medya yorumcularının (aralarında fark var mı?) tüm kurnazlıklarıyla, Los Angeles'dan gelen haberleri gizleme ya da imajlar ve ırkçı imalarla örtme çabalarına rağmen ülkenin dört bir yanından başeğmez gençler, sis perdesini aşarak harekete geçerler. Los Angeles isyanının haberleriyle kıvılcımlanan ve onunla dayanışma için yapılan doğrudan eylem protestoları, kimi durumlarda tam birer ayaklanmaya dönüşür. Ülkenin en azından yirmi eyaletindeki kırk iki şehirde, bu türden hareketlilikler yaşanır.³

Tıpkı Los Angeles ayaklanması gibi bu dayanışma ayaklanmalarının da çoğu, örgütlü solun önderliğinde değildir. Ondan herhangi bir biçimde etkilenmemiştir. Zaten böylesi bir ayaklanma için tam bir hazırlıksızlık içinde olan sol -bir kaç istisna dışında- ne olaylara ne de onların teorik açıklamasına katkıda bulunabilirdi.⁴ (Kısacası solun kimi '*önde gelen teorisyenler*'i -o pek sevdikleri deyimle- bu '*post-modern*' çağda, tüm yeteneksizliklerini ispatlamış oldular.) '*Sol*' olarak bilinen basında Los Angeles olayları üzerine tüm söylenenler, '*trajedi*' karşısında el oğuşturan bir dalkavuklukla, ayaklanmanın -her yerde ve her zaman olduğu gibi- şu ya da bu köhnemiş programı doğruladığını iddia eden bir kibirli sinizm arasında gidip gelmekteydi. En olumlu bir tavır olarak solcu sektler, ayaklanma-sonrası kimi gösterilere destek verdiler. Ancak buralarda da sık sık, insanları Demokrat Parti için çaba harcamaya çağıran bir reformist bakış açısına dayanmaktaydılar. Oysa mide bulandırıcı başkanlık kampanyası sırasında Demokrat Parti, Los Angeles ayaklanmasını '*Sister Souljah kartı*'yla değerlendirmeye çalışacaktı. Elbet bütün amaç, saksafonun ardındaki Bill '*More Cops On The Street*'⁵ Clinton'un, bir diğer Beyaz tutucu politikacıdan başka biri olmadığını göstermekten ibaretti.

Ama tabii ortalıkta, bu sözde radikal entelijansiyanın kendini gösterme çabalarından daha ilginç ve daha etkin başka şeyler de vardı: Örneğin evsiz barksız insanların, onları '*sokakta*' olmaktan '*sokaklara dökülme*'ye adeta bir ışık hızıyla geçiren cesur eylemleri. Veya hip-hopçuların ve bu ayaklanmanın kalbi ve ruhu olan isyancı genç işçilerin devrimci açıklık ve cüretkarlıkları.

Büyük çoğunluğuyla eğitim sisteminden dışlanmış '*genç kuşak*'ta, kimileri cehaletten başka bir şey görmemekte. Oysa tam da tersine Amerika'nın bu en yoksul genç insanların, (gerçekte mevcut olmayan) bir çalışma hayatına hazırlamak üzere onları

okulda tutmak isteyenlerle karşılaştırıldıklarında, bir çok açıdan daha akli başında oldukları tesbit edilebilir. Eğer en iyi öğrenme, *'yapmak'*tan geçiyorsa, o zaman ilk karar verilecek şey, neyin yapılacağıdır. O anlamda Los Angeles'ın ayaklanmış insanların, o yetmiş iki saatlik yaratıcı kitlesel tahrip sırasında, tüm ömürleri boyunca dersliklerde öğrendiklerinden daha çok şey öğrendikleri rahatlıkla söylenebilir. Diğer bir ifadeyle ayaklanmalarıyla bu genç insanlar, -adeta şöylesine geçerken- Amerikan eğitim sisteminin o denli çok konuşulan krizi üzerine de tek mümkün pratik çözümü önermekteydiler.

Hiç kuşku yok ki hip-hopçuların ve eğitim sisteminin bu dışlanmış insanların öğrenmesi gereken pek çok şey var. Ama öte yandan öğretecekleri şeyler de var. O açıdan içine kaçınılmazca düşebilecekleri zihinsel karmaşaları elbet gözmezden gelinemez. Aynı şekilde, kimi durumlarda bu insanlara ve onların sözcüleri olan rap'çilere musallat olan açık bir kadın düşmanlığını ya da anti-Koreli histerisini önemsememek de son derece büyük bir yanlış olacaktır. Ama öte yandan bu toplulukta ve onun müziğinde başka şeyler de vardır: İsyancı bir gururun doğuşu, egemen değerlerin ve onlara destek olan kurumların bilinçli bir inkarı ya da kitle bilincinde kök salarak gelişmekte olan ve devrimci bir değişimin olanaklı olduğunu gösteren yeni bir radikal kimliğin varlığı vb. gibi. Malcom X'den esinlenmiş 'X' kasketli gençlerin öz-örgütlenme girişimleri, özgür bir toplumun yaratılmasına yönelik temellerin atılmasına küçümsenmez katkılarda bulunmuştur.

Los Angeles'ın yeni şehir gerillaları, solun suratsız püritanizmi ve *'gerçekçi'* retoriğiyle oldukça neşeli bir zıtlık içinde, güzel vakit geçirme konusunda hayli ısrarlı oldular. Aralarından pek çoğu, gazetecilerin, niye yağma yaptıklarına dair sorularına: *'Çünkü eğlenceli bir şey'* yanıtını vermektedir. 1 Mayıs tarihli Chicago Tri-

bune'ün birinci sayfasında yer alan bir fotoğrafın altında şunlar yazılıdır: *"Taşıyabilecekleri her şeyi götürürken gülen yağmacılar."* Tam bir ironi eseri olarak aynı sayfadaki büyük manşette ise şu sözler yer alır: *"Los Angeles'de bir şiddet Kabusu"*. Kısacası bir sınıfın kabusu, diğerinin keyifli rüyasıdır.

Coco Fusco, *"zorla dayatılmış kimliklerle, kurallarla ve yasalarla alay etme"*nin, emperyalizme karşı mücadelede nicedir önemli bir unsur olduğunu vurgulamıştı. Alay ve mizah, 1992'nin Nisan-Mayıs'ında da önemli bir silah olarak kullanıldı. Korumacıları tarafından terk edilmiş mağazalardan dilediklerini alan insanlar, *'serbest pazar'* üzerine esprilerde bulunmaktan kendilerini alamamaktaydılar. Ayaklanmanın daha ikinci gününe girilmeden, üzerleri şöylesi esprilerle dolu küçük pullar duvarlarda, pencerelerde, elektrik direklerinde kendilerini gösterdi: *"Mahalli Polisine Destek Ol: Kendin Döv Başkasına Bırakma."* Aslında bilinç geliştirme söz konusu olduğunda, polisler, patronlar ve bürokratlar aleyhine esprilerden daha etkin pek az şey olmalı. Dahası, tıpkı kadın hareketinde ya da Körfez katliamına karşı gösterilerde olduğu gibi bu olayda da, mizahçılar, karikatüristler, sokak cambazları, reklam afişi *'düzelticileri'*, grafitti, ayaklanmanın ruhunu herkesten daha önce ve daha derin bir biçimde kavramışlardı. Mizahtan kopmuş bir sosyal teori, artık özgürlük davasına hizmet edemezdi.

Los Angeles isyancılarının mizaha ve -yağma ve diğer isyan biçimlerinde kendini gösteren- sevince verdikleri önem, onların esas başlangıç noktalarının, tüm gerçeklik-prensipli politikaların çok çok ötesinde olduğunu göstermektedir. Bu isyan hakkındaki en kavrayışla makalelerinden birinde Robin D.G. Kelley, *"mallara el koyan ve çoklarının egemenlik sembolü olarak gördüğü şeyleri tahrip eden"* genç Siyah ve Latino yoksullarının yüzlerindeki *"keyif ve*

kudret duygusu”na dikkat çekmekteydi.⁶ Üzerine hayaller kurulabilecek tek gelecek, işte bu keyif ve kudret duygusunda yatmaktadır.

Üç günlük Los Angeles ayaklanması, tıpkı 1956 Macar işçi ayaklanması gibi, Mayıs 1968 Paris isyanı gibi ya da 1970 Trinidad genel grevi gibi kendiliğinden bir ayaklanma idi. Özgürlüğe doğru dev sıçramaları ifade eden tüm diğerleri gibi bu ayaklanma da, onurlu yerini daima koruyacaktır. Geleneksel soldan geriye kalan her bir şeyin, ölmüş hareketlere ait bir kaç kuru kabuktan başka bir şeyi ifade etmediği şu günlerde kaybedecek bir şeyi olmayanlar, bizlere Yaşam Ağacının en taze meyvalarını sunmaya devam etmekte.

RENKLİ EKRANDA YALAN

“Rüya gerçektir.” – Zora Neale Hurston (1937)

“İrkçiliği olmayan bir kapitalizm bulamazsınız.” – Malcolm X (1964)

“Yakıp yıkma da bizim medyamız.” – Bir Los Angeleslı gençten gazetecilere (1992)

Los Angeles isyanı sırasında şu nokta son derece açık bir şekilde ortaya çıktı: En küçük haber parçası bile tahribatlarla doluydu. Örneğin bizlere defalarca, *“Şiddet olaylarının, King davası kararının açıklanmasından biraz sonra başladığı”* söylendi. Oysa sanki polislerin beraatı konusundaki ırkçı karar, başlı başına bir şiddet eylemi değildi. Sanki bütünüyle King davası, Los Angeles Polisi ya da Amerikan Hayat Tarzı günlük rutininin nasıl şiddetle yoğrulmuş olduğunu gösteren yeni bir kanıt değildi. Bir diğer namussuz nakarat ise, medyanın sözde dehşetinde dile gelmekteydi.

Buna göre isyancılar, “*kendi mahallelerini yakmaktaydılar*”. Kendi mahalleleri? Sormak gerekir: Bu ezilen ve terörize edilen yerlerde yaşamaya mecbur edilen insanların oralara sahip olduklarına ve oraları kontrol ettiklerine gerçekten inanan bir tek kişi mevcut mu acaba?

Ayaklanmanın bir temel dersi, kurulu düzene bağlı medyanın ve alışılmış ırkçı davranışların, ne ölçüde beyaz Amerikalıları gördüklerini inkara teşvik ettiğini göstermesi olmuştur. Örneğin King davası jüri üyelerinden birisi Rodney King’in -polisin ardı ardına gelen darbeleri altında çaresiz durumdayken bile- hâlâ “*geleşmeleri yönlendirdiğini ve kendine tam olarak hakim olduğunu*” söyleyebilmiştir. Oysa Chicago Tribune’ün bir manşeti -bu gazette hayli az bulunur bir açıklıkla- jüri kararının akıldışılığını özetlemekteydi: “*Videoda gördüğümüzü sandığımız şey, meğer aslında vuku bulmamış.*”

King’i insafsızca döven polisleri beraat ettiren jüri üyeleri, -defalarca ekranda izlemiş olmalarına rağmen- iktidardan gelen şiddeti yok sayan bir Beyaz ‘semiotexte’ini inşa konusunda akıllara durgunluk verecek bir yetenek göstermişlerdir. (...) Ama tabii ırkçılığın yol açtığı körlüğün tek örneği sadece jürinin davranışı değildir. Basın ve televizyon yorumcuları da bu konuda nice başka örnekler sunmuşlardır.

Tutuklama listelerine ve isyana ait fotoğraflara bakıldığında, King davası kararına toplumun tepkisinin -üniversitelerin henüz içeriğini tam olarak boşaltmayı başaramadıkları bir terimle ifade edilecek olursa- tam anlamıyla *çok kültürlü* bir tepki olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Afro-Amerikalıların yanı sıra, Latino gençler de sokaklara dökülmüşler ve diğer etnik gruplardan çok daha fazla tutuklamaya ve sürgüne maruz kalmışlardır. Pek çok isyancı, Orta Amerika kö-

kenlidir. Bilindiği üzere bu ülkelerin yakın direniş tarihleri, Amerikan tanklarının varlığına her zaman boyun eğilmediğini göstermektedir. Yine “King İçin Adalet” toplantılarına hayli kalabalık gelen Koreli-Amerikalılar, yüzlerce tutuklamaya maruz kalmışlardır. En nihayet eklemek gerekir ki, isyancı kalabalıkların önemli bir kısmını Beyaz Amerikalılar oluşturur. Bunlar, ayaklanmaya ait pek çok çarpıcı fotoğrafta en dikkat çekici bir biçimde yer almaktadırlar. Polis tarafından tutuklananlar arasında binden fazla Beyaz vardır.

Ama tabii altı ay sonra New York Times muhabirleri ayaklanma mahallini yeniden ziyaret ettiklerinde, Beyazların katılım olgusunu bir çırpıda bütünüyle yok edeceklerdir. New York Times’a göre şehrin Beyaz nüfusu, “yakıp yıkmalardan büyük ölçüde korunmuş bile olsa, tanık olduğu ayaklanma nedeniyle hayli sarsılmış bulunmaktadır.”

Kadınlara gelince onlar -belediye başkanı Bradley’i protesto için ayaklanma öncesinde düzenlenen bir mitingden beri- sokaklarda hep ön plandadırlar. O mitingde bir Afro-Amerikalı genç kadın, “bu insanlara güvenilmez, sizler (kalabalıklar) ne yapılması gerektiğini biliyorsunuz” diye haykırmıştı. Bu olaydan bir süre sonra, bu mitingden kilometrelerce uzakta çekilen bir fotoğraf, “polise hakaret ve tehdit” yağdıran, dördü kadın beş kişiyi göstermektedir. Yine 1 Mayıs tarihli Chicago Tribune’ün birinci sayfasında yer alan bir fotoğrafta görülen dört neşeli yağmacıdan üçü kadındır. Kimi Latino anneler, yağmaya bebekleriyle birlikte gelmişlerdir. Bir İngiliz gazeteci, Los Angeles Times’ın pencerelerine sürekli olarak taş atan bir Siyah kadından söz etmektedir. Bir radyo muhabiri, Hollywood’da “bir grup çok genç yaşta Beyaz kızın” bir büyük iç çamaşır mağazasının stoklarını boşalttığını nakletmiştir. Bütün bunlar, bir kaç hafta önce Washington’da dü-

zenlenen Amerikan tarihinin en büyük kadın gösterisinin heyecanlı bir uzantısı olarak kabul edilebilir. Denebilir ki Los Angeles ayaklanması, şu aşınmış terime gerçek içeriğini vermiştir: *Kadın Yılı*.

Bütün bunlara rağmen medya tarafından verilen ayaklanma imajı, Reginald Denny adlı bir beyaz Şoförün genç siyahlarca dövülmesiydi. Bir video bandının küçük bir parçası ile silahlanmış basın ve televizyon, Denny üzerine ısrarlı yoğunlaşmasıyla, Los Angeles ayaklanmasının zengin, yaratıcı ve yaşayan eylemleri üzerine kendi Yeni Dünya Düzenlerini dayatmaktaydı.

Böylelikle polisin gaddarlığı değil, Afro-Amerikan erkeğinde ifadesini bulan bir sözde tehdit medyanın merkezi konusu oluyordu. Denny'nin bir gaddarlık kurbanı olarak takdim edilmesi, sadece King davasıyla bir denge oluşturmuyordu. Ondan da öte bu olgu, bizzat King davasının sonunda jürinin verdiği kararı da açıklıyordu. Her zaman olduğu gibi yine problem olan siyahlardı. Bu insanlar -Quayle ve Bush'un özenli bir dikkatle formüle edilen ciyaklamalarında iddia edildiği üzere- çökmüş Siyah ailesinin ve yıkıcı hip-hop pazarlamacılarının patolojik ürünleriydiler. Televizyon dizileri, Siyah kadınları kendi iradeleriyle hareket eden kişiler olarak değil, hep baştan çıkarılmış pasif seyirciler, yarının sorumsuz çocuklarına hamile çocuklar ya da kırkına yaklaşmakta olan zengin ve Beyaz komedi kahramanının kötü örneğiyle eşinden ayrılmış aptal Murphy Brown tutkunları olarak vermektedir.

“Yakıp-yıkma” olaylarını sadece genç Siyah erkeklerle sınırlandırarak karalamaya çalışan haber kaynakları, olan bitenin çok-ırklı ve çok-kültürlü karakterinin görülmesini engellemektedir. Mike Davis'in sözleriyle: “Gerçekte ekranda çeşitli ırklardan kişileri görürken, yorumculardan hiç durmaksızın sadece Siyah gençler hakkında değerlendirmeler işletmektedirsiniz.”⁷ Oysa sokaklara dökülerek kendilerini tehlikeye atan o sayısız Beyaz genç çocuk oralarda

ne yapmaktaydılar? Niçin o kadar çok Latino tutuklanmıştı? Bu sorular genellikle görmezden gelindi.

Son derece nadir bir olay olarak bir haber dergisi, bu konuda bir ‘uzman’ın değerlendirmesine değinmekteydi. Söz konusu ‘uzman’, Los Angeles olaylarının, ırk sorunlarına kayıtsız ama öte yanda ortak bir sefaletin etkisi altında hareket eden yoksulların bir ‘sınıfsal kalkışma’sı olduğunu söylemekteydi. Günlük popüler basında rastlanabileceklerin en iyisi olabilecek bu analiz de, Amerikan entellektüellerinin, sınıfla ilgili olanın ırkla ilgili olamayacağı yolundaki kanılarıyla sakatlanmıştı. Los Angeles ayaklanmasında son derece açık olan sınıf çatışması olgusu, onun net bir ırksal adalet talebi üzerine patlak verdiğini unutturmamalı. Hatırlamak gerekir ki, üniversite öğrencisi olan ‘orta-sınıf’ Afro-Amerikan gençleri de ayaklanmaya enerjik bir şekilde katılmışlardı. Eylemlere katılan beyaz gençlik ise, sınıf temelli şikayetlerini dile getirmekten başka şeyler de yapmaktaydılar. Afro-Amerikalılara saldırarak yerine otoriteye saldıran, böylelikle de bir ‘ırksal kalkışma’ya karışan bu gençler, Beyaz egemenliğinin ilgası yolunda belirleyici bir adım atmaktaydılar. Bütün bunlar elbet birer haberdi. Ama onları gazetelerden öğrenmek asla mümkün değildi.

Kuşkusuz basının ilgisinin, “Beyaz topluma karşı Siyahların öfkesi” çerçevesinden çıktığı zamanlar da oluyordu. Ama öyle şeyler genellikle, Afro-Amerikalılarla Koreli dükkan sahipleri arasındaki ya da -son zamanlarda olduğu gibi- Siyahlarla Latinolar arasındaki gerilimlere işaret etmek için yapılmaktaydı. Kuşkusuz bütün bu gerilimler dev bir önem taşımaktadır. Medyanın anti-Asyalı, anti-Latino, anti-Arap ya da anti-Semitik önyargılardan, bütün bunlar sadece Siyahların davranışlarında gözlendiğinde bahsetmesi, bizi Amerika’nın renkli insanları arasında gerçekten var olan ihtilafları görmezden gelmeye itmemelidir. Ama öte yandan Los Angeles ayaklanmasının verdiği dersin, birliğin imkansız-

lığı üzerine olduğunu iddia etmek de mümkün değildir. King davasındaki karara karşı tepki çok-ırklydı. “Adalet Yoksa Barış da Olmayacak” çığığı pek çok farklı dilden gelmekteydi.

Siyahlarla Latinolar arasındaki ilk birlik ivmesinin, ayaklanmanın gelişme sürecinde yerini iç mücadelelere bıraktığı konusunda çok az kanıt mevcuttur. (...) Ama şurası da son derece açıktır ki, Los Angeles’da Siyahlarla Latinolar arasında çatışmalar vardır. İnşaat sektöründeki son iş-kapma kavgaları da, bu olguyu yeterince yansıtmaktadır. Ama tıpkı çeteler-arası savaşlar gibi şehir ayaklanması deneyi de, Siyah-Latino bölünmesini ne arttırmış ne de hafifletmiştir.

Siyahlarla Koreliler arasındaki çatışmalarsa, çok daha endişe verici sorunları gündeme getirmektedir. Ticaretle uğraşan Kore kökenli Amerikalılar, yağmacı ve özellikle de yangın çıkarıcı saldırlardan, her kesime nazaran en büyük zararı görmüşlerdir. İçki ve diğer yağmaya elverişli dükkanlara sahiplikte Koreli-Amerikalıların önde gelişi, bu konuda bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca bir süre önce 14 yaşındaki bir Siyah kızı öldüren Koreli bir dükkan sahibinin son derece hafif bir ceza almış olması da gerilimleri arttırmıştır. Diğer taraftan mevcut kredi politikaları, Asyalı ticaret erbabını beyazların terkettiği gettolarda tutmakta, ama Afro-Amerikalıların iş hayatına atılmalarını da engellemektedir. Bu olgu da Siyahlarla Koreliler arasındaki sorunların şiddetlenmesinde önemli rol oynar. Dükkanlardaki günlük karşı karşıya gelmelerse, her iki taraf için -kendilerini adeta tuzakta ve tehdit altında hissettiren- bir patlayıcı potansiyeli ifade etmektedir.

Böylesi durumlarda dükkancı-müşteri problemlerinin orada kalacağını sanmak, bunların Siyah-Koreli ilişkilerinin daha geniş alanlarına yayılacağını görmemek büyük saflık olacaktır. Örneğin anti-Koreli hip-hop şarkı sözlerinin sadece sınıf düşmanlığı sınırları içinde kaldığını iddia etmek kesinlikle mümkün değildir.

Ama bu tatsız gerçekleri kabul etmek, Amerika'nın ezilenleri arasındaki çelişkiler söz konusu olduğunda bizleri -tıpkı medyanın yaptığı gibi- her şeyin kaçınılmazcasına karanlık olduğu noktasına vardırmamalı. King davası kararına karşı verilen Los Angeles yanıtının, bütün ulusal düzeyde verilen yanıtın ve nihayet Koreli-Amerikalı yanıtının ayrıntılı hikayesi, bu türden umutsuzluk tacirliğini reddetmektedir. Çünkü bütün bu yanıtlar genç insanların, ırksal ve sınıfsal baskının ölümcül zincirlerini kırma doğrultusunda muazzam bir çaba gösterebileceklerini kanıtlamaktadır.

YAĞMURUN ARDINDAN

“Tehlike içinde bir dünya, bizim gerçek ve yegane çevremizdir” – Guillermo Gomez-Peña

“Sadece şairler tarihten bir şeyler öğrenebilmiştir; çünkü tarihin toprak-altını kazıp araştırmak ve onu yeniden yaratmak zorunda kalanlar onlardır.” – James Baldwin

“Hep bir şeyler arıyoruz. Ama sanırım, artık keşfetme noktasına geldik.” – John Coltrane

Los Angeles ayaklanmasının uzun vadedeki önemi, evrensel düzeydeki ekolojik krizden bağımsız olarak değerlendirilemez. ABD tarihinin bu en büyük şehir ayaklanmasının çevreci basın tarafından görmezden gelinmesiyse, orta-sınıf çevreciliğinin, karşı olduğunu iddia ettiği plutokratik düzenle ayrılmaz bir ittifak içinde bulunduğunun bir diğer -ve kesin- kanıtıdır.

Oysa isyan ve onun ulusal ölçüde yaptığı yankılar, ekolojik karakterde zengin sonuçlar anlamına da gelmektedir. Her şeyden önce o olağanüstü ‘yerel olarak eylemde bulunma’ örneği, uzun bir süre global düşünceyi etkileyecektir.

Los Angeles isyanı, hemen bir kaç hafta sonra Rio’da “Toprak

Zirvesi” adı altında toplanacak olan “Toprağın Irzına Geçenler” cümbüşüne iyi bir giriş parçası yerine geçer. Orada büyük çoğunluğu devlet başkanı olan delegeler, hiç sıkılmadan kapitalizmin -doğası gereği ekolojiyi öldüren bu sistemin- sağlıklı bir gezegenle uyuşabileceğini ilan edeceklerdir. Ama Los Angeles’ın hâlâ dumanı tütmede olan yıkıntıları ve ağzına kadar dolu hapisaneleri, şehrin her zamanki kirli havasıyla bütünleşmiş ve Rio’da toplanan bürokratları yalanlayarak bütün dünyaya bu en hakiki Kapitalizm ülkesinin dünyanın en hasta toplumlarından biri olduğunu göstermiştir.

Tropikal ormanların ve diğer vahşi arazilerin dev boyutlarda tahrip edildiği günümüzde, şehir ile ‘köy’ arasındaki çelişme, sosyal değişim için her türlü mücadelede merkezi bir yer almıştır. Bugün ekolojinin abc’sinden biraz haberdar olan herkes, vahşi doğanın dev ölçeklerde restorasyonunun -gezegenimizde yaşamın devamının bir ön şartı olarak- diğer her bir şeyden daha öncelikli olduğunu kabul edecektir. Ve yine bilinmektedir ki bu tarz bir restorasyon, sanayi toplumunun ölü şehirlerinin ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Bu açıdan Los Angeles’daki süpermarketlerin bir şenlik havası içinde kollektif olarak yakılması, sadece gettolar-daki yaşanmaz koşullara bir yanıt değildir. Bunlar aynı zamanda -Amerika’nın çürümüş şehir dünyasının tahribi yolunda- ekolojik anlamda sağlıklı adımlar olarak da değerlendirilmelidir. Los Angeles isyancıları, Amerikan hükümetinin vahşi yaşam ve doğaya karşı savaşında, objektif olarak vahşinin yanındadırlar.

Sübjektif olarak ise ayaklanmanın ekolojik boyutu, çok daha çarpıcı bir tarzda kendini hissettirmektedir. Ayaklanma öncesinde ve ayaklanma sırasında son derece popüler olan bir rap şarkısında da söylendiği gibi, Siyah yetişkinlerin kendilerini her geçen gün daha büyük bir şiddetle ‘soyu tükenen bir cins’ olarak nitelemeleri, hiç kuşkusuz zamanımızın en büyük bilinç devrimlerinden biri-

dir. Ayrıca şehrın yeniden inşası için “Bloods and Crips”ın ortaya koyduğu programda -Los Angeles’in azınlık topluluklarına bir güzellik vermek amacıyla- yeni ağaç dikimi talebinin yer alması da aynı derecede anlamlıdır.

Dahası isyancıların kalkış noktası, sefaletçi demagogların şaşkınları paralize etmek için kullandığı ‘çevreyle çelişen iş’ palavrasından çok uzaklardadır. ‘İş’ değil yaşam ve onun ifade ettiği özgürlük ve doluluğu talep eden ve kuşkusuz aralarında oy vermek için kaydolmuşları son derece nadir olan Los Angeles isyancıları, böylelikle çevreci hareketin en uzlaşmaz radikal kanadıyla yakınlıklarını da göstermişlerdir.

Öte yandan ‘esas’ çevreci akım ise, Beyaz egemenliğine, Sermayeye ve kapitalist devletin çıkarlarına karşı çıkmayı reddederek kelimenin gerçek anlamında ırkçı-korporatist kadroların kontrolü altında varlığını sürdürmektedir. İlginçtir, National Wildlife Federation, Audubon Society ya da Sierra Club gibi çevreci kuruluşların mantar gibi çoğaldığı son yirmi yılda Amerika vahşi doğası, daha önceki yarım yüzyılda olduğundan çok daha büyük bir şiddetle tahrip edilmiştir. Bu kuruluşlar, iş adamı gibi düşünen ve davranan bürokratlarca adeta birer ticari girişim gibi yönlendirilmektedir. Dolayısıyla da bunların sıradan ekolojist eylemcilere yakınlığı, AFL-CIO8 bürokratlarının işçi sınıfına yakınlığına benzemektedir. Bunlar için esas söz konusu olan, aşağıdakilerin öfkesinin (yani devrimci yaratıcılığının) imtiyazlı bir elit tarafından kontrol altına alınmasıdır.

Los Angeles ayaklanması, çevreciliği gerçek ve etkin bir hareket haline dönüştürmek için nelerin gerektiğini tam olarak göstermiş bulunmaktadır: Gözü kara öne atılmak, meydan okumak, enerji, dayanılmaz bir can sıkıntısı duygusu, tehlikeyi göze almaya isteklilik ve nihayet sefillikten kurtulma için güzel bir kararlılık. Ekolojik olarak sağlıklı bir gezegen ancak, yeni bir hareketin eylemlerini

hem esinlendirecek ve hem de onlara kılavuzluk edecek bir dışlanmışlar perspektifi sayesinde bir slogan olmaktan çıkıp bir gerçeklik haline dönüşebilir.

İktidar yönetiminden en uzakta bulunanlar, ne denli kendilerini sık sık son derece güçsüz de hissetseler, aslında bozgunculuk iktidarlarını daima muhafaza etmektedirler. Tüm baskıcı düzeni temelinden yıkacak olansa işte bu iktidardır.

Ekosidal* megamakinayı yenmek için tek Şansımız, mevcut iktidar ilişkilerinin dışında bulunan bütün bu insanların dayanışmasında yatmaktadır. Amerikan Şehir altyapılarının bir çöküşün eşiğinde bulunduğu bir dönemde patlak veren Los Angeles isyanı, bugüne dek hayal bile edilemeyen türden mücadele ittifaklarının gelişmesi için heyecan verici olanaklar sunmaktadır. Bu olanaklar, sürekli güç kayıplarına neden olan dar görüşlü ve dar öz-çıkarcı 'tek konu' gruplarının koyduğu sekte engelleri aşacak, hatta onları tahrip edecektir.

Şimdi yeni başlangıçlar ve dolayısıyla yeni bağlantılar dönemindeyiz. Bugün -Los Angeles isyancılarının gözde yazarı- Malcom X'in yazılarını okumuş olmanın yararını hissetmeyecek bir ekoloji eylemcisi düşünülemez. Böylesi bir okuma sayesinde radikal ekolojistler ve korumacı biyolojistler, bilgilerini, onlara en çok ihtiyacı olanlara sunabileceklerdir. Ama ondan da öte bu sayede, kendi mücadelelerini, ezilenlerin gerçek bir dönüşümü sağlayacak olan mücadeleleriyle birleştirecek bağlantıları da bulabileceklerdir. Bu bağlantılar, bizlere sis-duman sözcüğünü vermiş olan bir şehirde, zehirli endüstri artıkları ve Daryl Gates'in radyo yorumları için başlıca boşaltım yeri olan bir şehirde özellikle mümkün -belki de ni-

*Ekosidal (ecocidal): Zararlı kimyasalların boşaltılması veya kaynakların aşırı sömürülmesi gibi faaliyetlerle doğal ortamın büyük bölümünün yok edilmesine yol açan anlamında (c.n.).

cedir mümkün- gözükmetedir.

Böylesine yeni bağlantılar, kimi dogma düşkünlerine akıl almaz gibi gözükse de, devrimci hayal gücünün kaçınılmaz ürünleri olmalı. Tıpkı Los Angeles isyancılarının rap şiirinden esinlenmeleri gibi, isyanın bizzat kendisi de, şiir pratiğinin bir devrimci eylem olarak her yerde yeniden doğması için belirleyici bir faktör olmaya devam etmektedir. İnsanlığın en derin özlemleri, daima şairlerin en cüretkar hayallerinde ifade edilegelmiştir. O hayalleri inkar eden her 'program', sefalet ve daha büyük bir sefaletle pasaporttan başka bir şey değildir. Şiirin günlük yaşamda gerçekleştirilmesini, yapacaklarının en asgarisi olarak görmeyen her sözde 'devrim', daha başlamadan çıkmaza girmiş demektir.

Ekolojist eylemciler, radikal feministler, prodüktivizme direnen işçiler ve nihayet getto/barriolardaki* sokak savaşçıları birbirlerini anlamaya, ortak bir temel bulmaya ve kaynaklarını birleşik mücadeleler ve karşılıklı yardım için bütünleştirmeye başladıklarında, işte o zaman, bu cümlemizi mahvetmekte olan insanlık-dışı yapıları yıkabilecek bir hareketi görmeye başlayacağız.

Mizahla yoğrulmuş, şiire açık ve insanın üzerinde yaşadığı gezegen ve onu paylaştığı yaratıklarla yeniden bütünleşmesini hedefleyen bu yeni evrensel devrimci hareket, doğal olarak bütün zamanların en keyifli ve en maceracı hareketi olacaktır. Başka türlü olması nasıl düşünülebilir ki?

Vahşi doğa için mücadele, özgür bir toplum için mücadeleden ayrılamaz. O ise, ırkçılığa, beyazlığa ve emperyalizme karşı mücadeleden ayrılamaz. O ise, kadının kurtuluşu için mücadeleden ayrılamaz. O ise, cinsel özgürlük için mücadeleden ayrılamaz. O ise, emeğin kurtuluşu ve çalışmanın ilgası için mücadeleden ayrılamaz.

*Barrio: ABD'deki kentlerde, 'Hispanic' nüfusun ağırlıkta yaşadığı mahalleler (e.n.).

O ise, savaşı karşı mücadeleden ayrılamaz. O ise, şiirsel hayatlar yaşama ve daha genel olarak da dilediğimizi yapabilme mücadelesinden ayrılamaz.

Bugünün düşmanları, bu mücadeleleri birbirinden ayırmaya çalışanlardır.

Nisan-Mayıs 1992’de insanlık, -diğer tüm devrimlerin hepsinden daha uzağı gitmesi gereken- bu devrimin ilk sarsıcı uçuşlarından birine şahit oldu.

Bütün dünyanın dışlanmışları, birleşin! Hemen Şimdi Özgürlük! Önce Toprak!⁹

Bu üç parola, bizim için sadece tek bir paroladan ibarettir.

Sürrealist Grup

Chicago, Mart 1993

Türkçesi: Ergun Aydınoğlu

¹ “Collateral damage” (ikincil hasarlar), Amerikan ordusu “basınla ilişkiler” görevlilerinin, savaş sırasında ‘sivil kayıplar’ı ifade etmek için kullandıkları bir terimdir.(ç.n.)

² Mike Davis, *City of Quartz: Excavating the Future in Los Angeles*, (New York: Vintage, 1992). Bu kitap, Los Angeles ayaklanmasının anlaşılması için temel bir arka-plan sağlamaktadır.

³ Birmingham (Alabama); Arcat, Berkeley, Davis, El Cerrito, Irvine, Marin County, Oakland, Palo Alto, Pinole, Riverside, San Diego, San Francisco, San Jose, San Mateo ve Santa Cruz (Californie); Boulder ve Denver (Colorado); Bridgeport (Connecticut); Miami ve Tampa (Floride); Atlanta (Georgia); Peoria (Illinois); Minneapolis (Minnesota); Saint Louis ve Warrensburg (Missouri); Jersey City (New Jersey); Lincoln ve Omaha (Nebraska); Las Vegas (Nevada); New Rochelle ve New York (New York); Toledo (Ohio); Eugene (Oregon), Pittsburg (Pennsylvanie); Charleston (South Ca-

roline), Austin ve Dallas (Texas); Olympia ve Seattle (Washington), Beloit, Madison ve Milwaukee (Wisconsin) ve Washington DC. Ayrıca, Halifax, Toronto ve Vancouver'de (Canada) ve Atina, Berlin, Paris ve Roma'da da dayanışma gösterileri düzenlendi.

⁴ Mike Davis ve Robin D. G. Kelley'in, bu makalenin notları arasında zikredilen yazıları dışında, Los Angeles ayaklanması üzerine önemli değerlendirmeler, *News & Letters* (59, East Van Buren, Chicago, Illinois 60605) ve *Against the Current* (Center for Changes, 7012 Michigan Avenue, Detroit, Michigan 48421) içinde yer almaktadır.

⁵ "Sokaklarda Daha çok Polis"(ç.n.)

⁶ Robin D. G. Kelley, "Straight from Underground", *The Nation*; 8 Haziran 1992, s. 793-796.

⁷ Mike Davis, *Los Angeles Was Just the Beginning: Urban Revolt in the United States. A Thousands Points of Light* (Open Pamphlet Magazine Series, P.O. Box 2726, Westfield, New Jersey 07091).

⁸ AFL-CIO (American Federation of Labor and Congress of Industrial Organisation), Amerika'nın en büyük işçi sendikası konfederasyonudur.(ç.n.)

⁹ "Önce Toprak" ("Earth First"), Amerika Birleşik Devletlerindeki bir radikal ekolojist hareketin adıdır.(ç.n.)

LOS ANGELES, 1992 GÖZDEN GEÇİRİLEN DERSLER*

Howard J. Ehrlich

29 Nisan'dan 2 Mayıs 1992'ye dek Los Angeles'ın güney merkez mahallelerinde ortaya çıkan toplumsal patlamanın sonuçları oldukça yıkıcıydı. Açıklanan sayılara göre ölü sayısı 52'yi, yaralı sayısı sekiz bini, tutuklanan insanların sayısı on iki bini buluyor, yüzlerce insan sınırdışı ediliyordu. Binin üzerinde bina ateşe verilirken bunu yarısı kadar bina da tamamen tahrip edildi. Zarar, yağma ve hırsızlıkların toplam parasal karşılığının 750-800 milyon ABD doları civarında olduğu tahmin edilmekte. Bu karışıklık ne ilk ne de son. Biz ise şunu soruyoruz: Bütün bu olanlardan ne öğrendik?

Ders 1: Toplumsal karışıklıklar çapraşık olaylardır. Katılıma yönelten güdüler karmaşıktır. Bu yaşadığımız ne tüketim mallarıyla ilgili bir başkaldırı ne de siyasal bir ayaklanmaydı. İkisini de içermekte ve ikisinden daha fazlasını ifade etmekteydi. Küçük hırsızlıkların yanında organize olmuş hırsızlıklar vardı; kimileri yiyecek çalarken kimileri lüks eşya çalıyordu. Eğlence niyetine şiddetle başvuran ya da ırksal şiddet kullanan, genç ve daha yaşlı yetişkinler vardı. Olaylara katılan ve destekleyenlerin amaçlarının karışık bir içeriğe sahip olmasının yanında, insanların birden fazla

**Los Angeles 1992-Lessons Revised, Social Anarchism, Sayı 18.*

amaçla harekete geçtiklerini anlamak gerekir. Geriye bakıldığında, amaçların zaman içinde değiştiği de görülür. Olaylar sırasında, otoriteye karşı güçlü bir nefret dışavuruluyordu. Sanırım olaylara tanık olanları en çok korkutan şey de bu oldu. Yine de olanların katıksız bir anarşist tavrı içerdikleri söylenemez. Los Angeles'taki olaylar otorite konumunda yer alanlara yönelmişti; otoritenin doğasına değil.

Ders 2: Kentler değişime uğradı. Los Angeles'ın Watts bölgesinde 1965 yılında gerçekleşen ayaklanma ciddi oranda politize bir hareketti (bu yüzden 'ayaklanma' sözcüğünün daha uygun olduğunu düşünüyorum). Olaylar sadece Watts bölgesiyle sınırlı kalmıştı ve katılanların neredeyse tümü Siyahtı. 1992 olayları aslında daha az siyasaldı. Tek bir mahallenin dışına taşmış olsa da, isyan olayları kentlerimizin karmaşık etnik yapısını yansıtıyor. Kentlerde ortaya çıkan eski karışıklıklar gibi Siyah-Beyaz karşıtlaşmasına dayanmıyor bugün yaşananlar. Los Angeles'da tanık olduğumuz Siyah, Anglo, Latin, Kore ve Pasifik'in Asya kıyısından etnisitelerin katıldığı bir arbedeydi. Amerika'daki etnik şiddetin geleceğiydi.

Ders 3: Polis. Amerikan polisi yüzyılın başından beri ırksal içerikli her on karışıklıktan dokuzunu şiddet kullanarak bastırdı. Disiplinli ve yüksek teknoloji ile donatılmış olması ve askeri sisteme meyletmesiyle övünülen Los Angeles polisi ise disiplinden uzak, tetik çekme meraklısı ve gereksiz yere kaba kuvvete başvuran bir görünüm sergilemekte. Bir kentin emniyet teşkilatının nitelikleri o kentin siyasal ayrıcalıklıları tarafından belirleniyor. Los Angeles'daki elit, polisi açıkça, giderek güçlenen renkli nüfusu zapt etmek amacıyla kullanmaya karar vermiş durumda. 1990 yılında kent bütçesinden ayrılan 8,7 milyon ABD doları, polisin vahşi eylemleri için harcandı. Aynı yıl Los Angeles Emniyet Teş-

kilatı diğer büyük kentler içinde sivillere yönelik ölümcül ateş açma vakalarında ikinci en yüksek oranı tutturdu. 1985 yılından bu yana gerçekleştirilen cinayet vakalarında ise lider durumda. Gider-kâr hesapları yapan ayrıcalıklılar, gettolaştırılan nüfusu denetim altında tutmak için söz konusu giderleri -kurban edilen yaşamlar- üstlenmek konusunda istekli görünüyorlar. (Los Angeles Şerif Şubesi de 1986'dan bu yana tutturduğu 42 cinayetlik yıllık ortalamayla polisten eksik kalmıyor.)

Ders 4: Siyasal ayrıcalıklılar. Irksal ve etnik topluluklarla olan ilişkiler bu ayrıcalıklıların gündeminde yer almıyor. 1965 Watts ayaklanmasını izleyen günlerde McCone ve Koerner komisyonları (California valisi ve ABD başkanı tarafından atanan inceleme kurulları) karışıklığın altında yatan koşulların çoğuna işaret eden raporlar yayınladılar. Toplumsal sorunlara yönelik bir ders kitabının bölüm başlıklarını oluşturabilecek olan bu koşullar listesinde yoksulluk, yerleşim alanlarının ayrı tutulması, konut yetersizliği, iş alanlarında ayrımcılık, eğitim kurumlarındaki zayıflık, halka sunulan parasal ve tüketim hizmetlerindeki yetersizlik ve siyasal istismar gibi konular sıralanıyordu. Sonraki yıllarda, Watts'taki, Güney Merkez Los Angeles'da ve bir bütün olarak kentte durumu iyileştirmeye yönelik zayıf çabalardan bir sonuç çıkmadı. Buna ek olarak, kentteki iktisadi durum giderek daha kötüye gitti. Tek bir örnek vermek gerekirse, Haziran 1990'dan Şubat 1992'ye dek geçen sürede Los Angeles bölgesinde 300.000 kişi işini kaybetti. Los Angeles krizi üzerinde çalışan California Meclisi Özel Komitesi 1992 Eylül'ünde yayınladığı raporunda "1992 huzursuzluğunun nedenlerinin 1960'lardaki olaylarla aynı nedenler olduğu, ve bu nedenlerin, refahın giderek gelir dağılımının üst kesiminde kalan kesimlere yönelmesi ve gelir dağılımının dibinde yer alanlara hizmet götürmeye yönelik programlara devletin ve eyaletin gös-

terdiği ilginin azalmasıyla, daha da kötüye gittiği” sonucuna varılıyordu.

Ders 5: Mahkemeler. Bir çok kişi mahkemeleri adaletin sağlandığı mekân olarak kabul eder. Toplumsal-iktisadi hiyerarşinin dibinde yer alanlar için toplumsal adaletin bir ölçüsü olabileceğine inanmak önemlidir. Bu nedenle, neredeyse tüm Amerikalılar Rodney King’in dövülmesi sırasında çekilen video görüntülerinin polislerin saldırganlığı sırasında işlenen suç için yeterli bir kanıt olduğunu düşünmüşse de, adaletin yerine gelmesi için sabırla beklenmiştir. Daha sonra ortaya çıkan patlama, sosyolojik kuramın katı kurallarından birini yeniden doğrulamıştır: İnsanlar toplumsal adaletin olmadığına inandıklarında başkaldırırlar.

Ders 6: Baskı. Siyasal elitin ve polis aygıtının birlikte verdikleri tepki, ‘normal’ polis uygulamalarının sınırını aşan baskıcı bir nitelik içeriyordu. Üstelik, bu baskı federal hükümetin de işbirliğini gerektirmekteydi.

*30 Nisan’da polise akşam olduğunda istediği herkesi tutuklama şansı veren sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Yasak geniş kitlelere ve ispanyolca dilinde yayın yapan basına duyurulmadı. Bunun yanında evi olmayan insanlar sokağa çıkma yasağını çiğnedikleri gerekçesiyle, aslında evsiz oldukları için, hapse atıldılar.

*Kefaletler aşırı derecede yüksek tutuldu; davaların tebliğ edilmesi kimi zaman yedi gün kadar sürdü ve tutukevleri insanla doldu taşı. Kimi insanlar uzun süre otobüslerde mahsur tutuldular; halk uzun tutukluluk ve ağır cezalarla tehdit edildi.

*İlk karışıklıklardan sonra haftalar boyunca protesto, gösteri ve mitingler için istenen izinlerin çoğu reddedildi ve barışçıl gösterilere başvuran pek çok kişi tutuklandı. İzin verme ve tutuklama gibi konularda verilen kararlar çoğunlukla gösterinin siyasal içeriğine bağlı kaldı.

*Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği'nin yerel şubesinin tahminlerine göre tutuklananların sayısı 12.545'i buldu.

*Olayların ilk iki gününde Uyuşturucuyla Mücadele Yönetimi (DEA), Alkol Tütün ve Ateşli Silahlar Bürosu, FBI, Göç ve Yerleştirme Hizmetleri'nden (INS) gelen, tahminen 1000 kadar federal ajan bölgeye sızdı. FBI ve DEA, çeteleri hedef alan yerel polis ve şeriflerle çalışırken, Los Angeles Polis Teşkilatı ve şerif Şubesi neredeyse hepsi yasadışı biçimde alıkonan 1500 kişi İNS'ye sevk etti. Bunlardan çoğu oturma iznine sahip olmayan, ama herhangi bir yağmaya ya da diğer suçlara katılmamış insanlardı. Yüzlerce insan, ağır kefalet ve hapis cezaları tehditleri altında imzalandıkları gönüllü sınırđı edilmeye kararlarıyla evlerinden oldular.

Ders 7: Ben de olabilirdim. Deri rengi farklı her insan, farklı bir aksana sahip herkes, polisin taşkın şiddet eylemlerine tanık olmuş ya da bunlara maruz kalmış her kişi bilmektedir ki, King'i herkesin ortasında utanmaksızın döven polisler bu davadan sıyrıldıkları ve olanları protesto edenleri bastırdıkları takdirde aramızdan hiçbiri güvenlikte sayılmayacaktır.

Ders 8: Bir kriz içindeyken, etkin bir organizasyon gerçekleştiremezsin. Bir topluluğu örgütlemek zaman alır ve toplumsal kurumlar ve birlikler arasında güçlü bir bağ olmadıkça, olası bir kriz durumuna (bu vakada dava sonucunun sonrası) yeterli yanıtlar verilemez. Bazı küçük grupların organize olduğu ve planlar yaptığı doğrudur; ne ki Güney Merkez Los Angeles sakinlerinin genelde yabancılaşmışlığı ve örgütlerin yalıtılmışlığı içinde herhangi bir biçimde bir araya toplanıp eyleme geçilememiştir. Bu kuşkusuz kent mahalleleri ve özellikle ülke çapındaki yoksul mahallelerde sıkça görülen bir durumdur.

Ders 9: 'Reddetmek' etnik kökenli şiddete karşı Amerika'da en sık başvurulan tepki biçimidir. 29 Nisan ve 2 Mayıs arasındaki

olaylardan üç sonuç çıkarılmalıydı. İlk olarak, Amerika'nın her yerinde ırkçılık, yoksulluk ve bilinçli bir ihmâl siyasetinin insanlar üzerinde yarattığı ruh halini ele alalım. Los Angeles'daki yangınların çoktan tüm ülkeye yayıldığını görüyoruz. Las Vegas'daki ciddi boyuttaki karışıklığın yanı sıra 41 Amerikan kentinde gerçekleşen siyasal protestolardan söz eden haberleri okudum. İlerdeki yıllarda buna benzer olaylar tüm yurttan yeniden gerçekleşeceğe benziyor. İkinci olarak, bugün Amerikan halkının, 1960'lardaki ayaklanmayla karşılaştırıldığında, çok daha fazla şiddete başvurduğunu görüyoruz. İçinde bulunduğumuz on yılda olaylar hızla yerel mahallelerin dışına daha geniş bir ölçeğe yayılacak, fiziksel olarak daha şiddetlenecek ve yerel TV'lere uygun bir biçimde işin gösteri yönüne daha fazla ağırlık verilecektir. Üçüncü olarak, her ne kadar medya ve siyasal elit reddetmeye çalışsa da, üzerlerinde yeniden düzenleme yapılması gereken siyasal dertler ve toplumsal eşitsizlikler vardır. Amerikan tarihinde kentlerde ortaya çıkan ayaklanmalarda siyasal istemlere ne denli yanıt alınabildiği sorgulanmalıdır. Los Angeles çetelerinin, the Bloods ya da the Crisps gibi toplulukların bildirilerine verilen tepkileri ölçtüğümüzde, taleplerin uzlaşmalarla giderek zayıfladığını ve yerel şiddetin hafiflediğini dikkate alırsak, isteklere kimsenin yanıt vermediğini görürüz. (Bildirgeler şaşırtıcı derecede reformist ve sıradan iddialar içeriyor olsalar da, maddi çevre, iktisadi kalkınma ve refah konularında değişim isteğini dillendiriyorlardı. Alternatif basın içinde The Nation'da bahsi açılan, Z Magazine'de yeniden basılan bildirgeler ulusal ölçekteki gazetelere yansıtılmadı.)

Ders 10: Medya ayrıcalıklıların gündemini desteklemekte. Kurulu düzenin medyası çapraşıklığa tahammül edemiyor. Buna ek olarak, egemen olan gündeme uygun düşecek öyküler anlatıyor sadece. Tipik süslemelerin dışında Los Angeles'daki olaylar

üzerine bize anlatılan şudur: Güney Merkez Los Angeles'da kötü olaylar oldu. Rodney King'e zulmeden polisler hatalıydı. Rodney King hatalıydı. Dövülme olayı hakkında jürinin verdiği beraat kararı hatalıydı. İsyan hatalıydı. Bu Siyahların isyanıydı. Beyaz bir kamyon sürücüsünü döverken görüntülenen dört siyah adam, King'i döverken görüntülenen dört polis kadar hatalıydı. İsyanın amacı aslında yağmalamaktan ibaretti. Dışavurulan siyasi kin sözde kaldı. Bütün bunlar kentin ortasında yaşayan siyah çocuklardan bekleyeceğiniz şeylerdi.

Bölgede iyi kalpli, Hristiyan, kanunlara saygılı insanlar vardı. Yapmamız gereken kötü polislerden kurtulmak; çeteleri denetim altına almak; çete üyelerini, uyuşturucu pazarlayanları, izinsiz göçmenleri söküp atmak ve bölgeye yeni binalar, istihdam ve yerel sakinlerce işletilecek iş olanakları serpiştirmektir. Bakın o zaman sistem nasıl işliyor.

Ders 11: Refah düzeyi yüksek ve erk sahibi insanlar sistemin işlediğine inanıyorlar. Onlara göre, ülkede köklü toplumsal değişimin gereği yoktur. Böyle bir değişim Güney Merkez Los Angeles'da beklenemez. Los Angeles'ın yeniden inşası konusunda ayrıcalıklıların önermeleri üzerine sormamız gereken sorular şunlardır:

Nüfus içinde tecrite varan önyargılar ve ayrımcılığın kurumsal biçimlerinin önü alınabilecek midir?

Halkın gözünü korkutmaya yönelik etnik kökenli şiddet ortadan kaldırılacak mı?

Yaratılacak yeni işler halkın gereksinimleri ve eğitim ve yetenek düzeyleri ile uyumlu olabilecek mi?

Açılan iş sahaları işçilere mi ait olacak; onlar tarafından mı işletilecek yoksa bu iş sahalarının mülkiyeti dışarı mı açılacak; yönetim standart, bürokratik ve otoriter tarza mı terkedilecek?

Gayrimülkler hazine malı mı yoksa diğer ortak mülkiyet biçimleri altında mı olacak yoksa spekülasyon ve kâr hesaplarının nesnesi mi olacak?

Bölgede oturanlar tarafından kazanılan artıdeğer, bölge içinde mi kalacak yoksa bölge dışından arazi sahipleri, bankalar ve kâr peşindekiler tarafından hortumlanmaya devam mı edecek?

Polis halkın denetimine açılacak mı yoksa dışsal bir ordu olma-
ya devam mı edecek?

Bölgede oturanlar, halk üzerindeki toplumsal denetim üzerinde söz hakkına sahip olacaklar mı?

Eğer yeniden yapılanmaya yönelik çabalar sadece yeni yapılar inşa etmekle, belirli bir miktar iş sahası açmakla ve küçük ölçekte girişimlere parasal destek vermekle sınırlı kalacaksa, istenilen sonuçlara ulaşılamayacak demektir. Bizim amacımız Güney Merkez Los Angeles’da otoriterliğin, şiddetin dışında bir toplum yaratmaktır. Bundan daha aزیyla yetinmek, ileride başka toplumsal karışıklıkları yaratacak olan toplumsal koşullara teslim olmak anlamına gelecektir.

Türkçesi: Erden Kosova

ANARŞİSTLERİN ZAPATİSTALARLA GÖRÜŞMESİ

KENDİ SÖZLERİYLE ZAPATİSTALAR

Pablo Salazar Devereaux (Haitian Information Bureau), Ana Laura Hernandez (Amor Y Rabia/Mexico), Eugenio Aguilera (Nightcrawlers Anarchist Black Cross), Gustavo Rodriguez (Amor Y Rabia/Mexico), tarafından 11 Mayıs 1994 tarihinde, Subcomandante Marcos ile yapılan söyleşi ilk önce *Love and Rage* dergisinin Ağustos 1994 sayısında yayımlanmış. *Love and Rage* ve onun kardeş dergisi *Amor Y Rabia* ABD'deki anarşist grup Love and Rage Revolutionary Anarchist Federation (Sevgi ve Öfke Devrimci Anarşist Federasyonu) tarafından üretiliyorlar. Britanya'daki anarşist dağıtım grubu DS4A söyleşiyi Haziran 1994'te internetten çekmiş ve Eylül 1994'te kitapçık olarak yayımlanmış. Türkçe çeviri için bu kitapçıktaki metin esas alınmıştır.

Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun (EZLN - Ejercito Zapatista de Liberacion Nacional) Subcomandante'si Marcos'la La Selva Lacondona'da (Lacandona Ormanlarında) bir yerde 11 Mayıs çarşamba günü gerçekleştirildi.

Görüşmeyi yapanlar: Pablo Salazar Devereaux (Haitian Information Bureau), Ana Laura Hernandez (Amor Y Rabia/Mexico), Eugenio Aguilera (Nightcrawlers Anarchist Black Cross), Gustavo Rodriguez (Amor Y Rabia/Mexico).

Görüşmeci: Zapatistalar hakkında çok şey söylendi ve yazılıp çizildi, ama ideolojiniz hakkında somut olarak çok az şey biliniyor. Mücadelenizi kendi mücadeleleri olarak lanse etmek isteyenler çok. Maocular sizin Maocu olduğunuzu, Troçkistler ise sizin Troçkist olduğunuzu söylüyorlar ve liste böyle uzayıp gidiyor...

Marcos: Anarşistler de anarşist olduğumuzu söylüyorlar...

Görüşmeci: Hayır biz asla emin olamadık. (Gülüşmeler). Bize kanıt gerek. Yine de, Zapatistalar olduğunuz konusunda ısrar ettiniz. Bir EZLN Binbaşısının “Biz ne Marksistleriz ne de gerilayız. Zapatistalarız ve bir orduyuz” sözlerini hâlâ anımsıyoruz. Anti-otoritarizm, hem sözlerinizinde hem de eylemlerinizde, örgütlenme biçiminizde, Gizli Komitelerinizin yapısında ve (EZLN içindeki) ortak katılımda hissediliyor. Meksika’da, eylemlerinizi ve tutumların için örnek arayışı insanı doğrudan isimlerini sizin yeniden canlandırdığınız Zapata ve Magon’a götürüyor. Magonizmin ideolojik yapınıza hiç etkisi oldu mu?

Marcos: Bu bir soru mu?

Görüşmeci: (Gülüşmeler) Hayır, bir takdimdi!

Marcos: Ben bir nutuk zannetmiştim.

Görüşmeci: (Gülüşmeler) Hayır, hayır, bu bir takdimdi!

Marcos: Peki öyleyse, açıklayacağım. EZLN altmışlar ve yetmişlerdeki Latin Amerika gerilla hareketlerinin siyasi-askeri örgütlenmelerini referans noktası olarak doğmuştu. Bu da, merkezi amacı bir rejimi devirmek ve sıradan halkın eliyle iktidara el koymak olan siyasi-askeri yapılar demekti. İlk EZLN grubu buraya,

Chiapas Ormanlarına geldiğinde sözettiğim bu siyasi-askeri yapıya sahip çok küçük bir gruptu. Çevreye uyum sağlamak ve hayatta kalmak için uğraşıldı bir süre.

Daha doğrusu alana nüfuz ederek orayı yaşanacak bir yerleşim bölgesi yapmayı hedefledik. Ancak zorluklar, her şeyden çok, savaşçılardaki, bu başlangıçtaki ilk savaşçılar grubundaki, gerilla yaşamı için gerekli olan fiziksel ve ideolojik dayanıklılığı bir demir gibi dövmeye yaradı. Yani bu dağlar, gece ve gündüz bizi yetiştiren sabit ve esneklikten yoksun bir okul oldu. Ama işler yavaş yavaş yoluna giriyordu. O dönemde fotoğraf makinaları yoktu, kasetçalar yoktu, ne herhangi bir yayın ne de askeri cylemler vardı. Dağlara yapışmanı ve dayanabilmeni sağlayan tek şey umuttur, çünkü hiçbir ödeme yoktur. Elbette ondan da hiç yoktu ama, parasal bir yardımı kastetmiyorum, kastettiğim her şeye katlanmanı sağlayan az buçuk moral yardımdı. On yıl önce, bunca acıyla ve pek çok sorunla boğuşarak öğrendiğimiz her şeyin, bir gün bir sonucu olacağı umuduna sıkı sıkı sarılıyorduk. O dönemde, bir çiftte öğrenme süreci yaşadık: Mestizo'ların öğrenme süreci (bu bölgede yaşayan insanlar tüm kentlilere "mestizo" derler) ve yerli halkın öğrenme süreci. Yerli halkın öğrenme süreci en temel bilgileri de içeriyordu -İspanyolca konuşmak, Meksika tarihi, okuma yazma, temel matematik, biyoloji, coğrafya ve kimya bilgileri— yani biz mestizo'ların temel kültür olarak sahip olduğumuz her şey. Ve bizlerin payına düşen de yalnızca bu bölgedeki yerli halkların dünya görüşünü anlamak ve öğrenmek değildi, ayrıca yerli halkların doğuştan gelmeyen ama henüz küçücük bir çocukken öğrenmeye başladıkları bazı fiziksel becerilerini de öğrenmek durumundaydık: Bir Güney Amerika uzun bıçağını (machete) kavramak, ağır yükleri uzun mesafelere taşımak, alınan besin miktarını --örneğin mısır ve şeker-- olası en düşük miktarlara dek kırmak.

Bu karşılıklı etkilenme, bu karşılıklı değiş tokuş, bu karşılıklı alış-veriş, bizler dağlara çıkınca değişiverdi. Çünkü yerli halk için dağlar kutsal bir şeydir, özel bir şeydir, sihirli ve sonuçta korkunç bir şeydir. Hayır, aslında yerli halk dağa çıkmıyor. Gerçekte, biz dağlara çıktığımızda pek çoğu kendileri bir şey yapamadan başlarına bir şeyler gelmesinden korkuyorlardı. Dağlar, ölülerin yeridir, tanrıların, iyi tanrıların ve kötü tanrıların yeridir ve bu nedenle, yerli halkın arasında dahi, dağlardaki yaşam konusunda deneyimli hiç kimse yoktu. Yerli halk sadece köylerinde yaşamaya, avlanmaya ve tarla olarak kullanabilecekleri toprakları aramaya alışkındı. Öncelikle şu gerilla savaşının ‘romantik vizyon’u hakkında konuşmalıyız, insanlar gerilla savaşı deyince gösterişli askeri eylemlere, güç ve zafer kazanmaya gönderme yapan, Küba ve Nikaragua Devrimleri gibi muhteşem gerilla savaşları devrini anımsatan bir şey düşünüyorlar. Oysa çevre koşulları seni gerçekliğe geri döndürüyor ve tüm devrimlerin bir bedeli olduğunu yalnızca bu bedeli ödeyebilecek olanların devrimi yürütebileceklerini anlamayı sağlıyor. O dönemde devrimi yürütmeye başlamak için ya deli ya da aptal olmak gerekliydi. Sanırım biz hem deli hem de aptaldık. Bize durumumuzun iyi olduğunu, serüvenimizin bir geleceği olacağını ya da bir şansı olduğunu söyleyecek hiçbir şey yoktu. Ama mutlaka devrimci değişiklik olmasa da— başka yöntemlerle ve çeşitli yerlerde bir değişiklik getirmeye çalıştığımız gerçeği ortadaydı. Ama bütün mücadelelerimiz, üniversitedeki mücadelelerimiz, köylü mücadelelerimiz, işçi mücadelelerimiz hep Devletle, İktidarla çarpışıyordu. En iyisi iktidar üzerine konuşmak. Çünkü devletin etkinliklerinin aynı kesinlikte tanımlanamadığı yerler var ve böyle durumlarda iktidardan söz etmek çok daha anlamlı—burda İktidar diğer alanlara da, örneğin kültüre de yayılan ege-men sınıftır. Ve sen sonuçta, sezgisel ya da bilimsel olarak başka

bir yolun gerekli olduğu sonucuna varıyorsun, yani silahlı m¼cadele yolu. Ardından silahlı devrimin Meksika'dan başka her ¼lke-
de olanaklı olduğuna dair genel kanıya göğüs gererek çalıştık. Bu
şu demekti: Meksika dayanışma ¼lkesi olarak kabul ediliyor ama
devrim ¼lkesi sayılmıyordu. Biz, bir devrim önerdiğimizde solun
içinde sapkın kabul edildik. Sol devrimin Meksika'nın rol¼ olma-
dığını çünkü Birleşik Devletlere çok yakın olduğumuzu, Meksi-
ka'daki rejimin Avrupa modelini örnek aldığını ve bu nedenle
'devrimci' bir değişikliğin ancak parlamenter yöntemlerle, ya da
en radikal senaryolarda isyancı yöntemlerle olabileceğini söylüyor-
du. İsyancı yöntemlerin taktiği ise silahsız kitlelerin genel bir se-
ferberlikle ¼lke ekonomisini bozarak ve kargaşalık çıkartarak Dev-
let örg¼tünde bir kriz yaratmak ve daha sonra hük¼metin düş¼-
r¼lmesi ve yeni bir hük¼metin kurulmasıydı. Biz gerilla savaşı-
nı, silahlı m¼cadeleyi önerdiğimizde o sıralar epey güçlü olan bu ge-
lenekle yollarımız ayrıldı. Aynı şekilde Nikaragua'da ve El Salva-
dor'da yaşanmakta olanlarla da yollarımız ayrıldı... Bizimkine
benzer silahlı m¼cadeleler buralarda hep olmuştur ama gitgide
daha çok şiddetleniyordu. Silahlı m¼cadele Guatelema'da yeniden
ayağa kaldırıldı, ikinci kez, üç¼nc¼ kez, dörd¼nc¼ kez. Bilmiyo-
rum. Sonunda birisi çıkıp şöyle dedi: "Ve bu neden Meksika'da
olmuyor." Aynı zamanda, bir tedbirlilik ve ihtiyatlılık duygusu
vardı, şöyle söyleyen, "Burada değil, bizim buradaki işimiz insan-
lara kendilerini kurtarabilmeleri için yardımcı olmak sadece, daha
sonra Meksika devrim için hazır olabilir." Bu fikirle yollarımızın
ayrılması olgusu diğer teorik şemayla da yollarımızın ayrıldığı an-
lamına geldi. Biz her zaman dağlarla baş başaydık.

Böylelikle ilk evreyi aşmış olduk, ilk evre iki şeyin etkisindey-
di: Hayatta kalmak ve siyasi çalışmalarımıza başlamak.

Bu ilk siyasi çalışmalar, gerilla grubunun önc¼leriyle, ilk

EZLN grubuyla topluluklar arasında bir bağ oluşmaya başladı. Bu arada hareketten farklı farklı beklentiler vardı. Bir tarafta silahlı mücadelenin bir devrim ve iktidar değişimi getireceğini umanlar vardı, bu durumda hükümetteki parti düşecek ve sonunda iktidarı alan halk olacaktı. Öte yanda, buradaki yerli halkın daha acil istekleri vardı. Yerli halk için silahlı mücadele daha çok saldırgan, şiddet dolu ve güçlü çiftlik sahiplerinin zorbalıklarına karşı korunmak için savunma yönelimliydi. Bir fırtına yaklaşıyordu -hayır, yaklaşan fırtına olduğu söylenemez- sanki bir duvar vardı, duvar aynı bir dağ gibi ormanı kentten ve yerli halkı siyasi iktidardan ayırıyordu. EZLN'nin ne denli büyüdüğü anlaşılan dek büyüyebilmesine bu duvar izin verdi. Yerli halk kendisini savunmayı öğrenmesinin gerekliliğini farkettiler. Silahları vardı ama silahlarını yalnızca avlanmak ve evlerini hırsızlardan ve vahşi hayvanlardan korumak için kullanıyorlardı. Daha sonra birbirimizi bulduk ve iki farklı dilde konuşmaya başladık. Ama ortak noktamız olan silahlı mücadelenin gerekliliği anlayışı çerçevesinde bir ilişki gelişmeye başladı. Onların askeri eğitime, bizim halk desteğine gereksinimimiz vardı. Ve biz onları zamanla daha kapsamlı bir siyasi proje için ikna etmeye uğraştık. Bu, topluluklar orduya girene dek gerçekleşmedi. O sırada savaşçılar ve sivil güçler arasındaki ayrım gözden kaybolmaya başlamıştı. Çünkü bütün topluluklar Zapatistalar olmuştu ve Zapatistalar'la sivilleri birbirinden ayıran bir çizgi kalmamıştı. O zaman, bu yaşandığında, iki farklı bakış açısı arasında bir karşı karşıya gelme, bir uygunluk ilişkisi başladı. Bir tarafta, EZLN'nin ilksel önerisi vardı: Bir ordunun antidemokratik ve otoriter olabileceği denli yani bütünüyle antidemokratik ve otoriter öneri. Çünkü bir ordu bu dünyadaki en otoriter şeydir ve aynı zamanda kendi astlarının ölüm kalımlarını bir tek kişinin kararlaştırabilmesiyle bu dünyadaki en saçma şeydir. Öte yandan, yerli

halkın Zaferden önce bir yaşam biçimi olan Zaferden sonra da tek kurtuluş yolu haline dönüşen gelenekleri vardı. Diğer bir deyişle, topluluklar yalıtıldıkça, köşeye sıkıştıkça kendilerini ortaklaşa savunmak, ortaklaşa yaşamak, kendilerini ortaklaşa yönetmek zorunda olduklarını gördüler. Toplulukların iç yaşantısı ulusal ve yerel siyasi güçlerden tümüyle ayrı olduğu için, önemli olan şey topluluklarca yapılmış olan işti, bu sayede ortaklaşa yönetim yaşanabilmişti. Yoo, hayır, tüm topluluğu etkileyen ortak sorunlar hakkında karara varma yolu her zaman orada olmuştur. Bu kararlar ortaklaşa yapılması gereken işlerle ilgili kararları da kapsıyordu, hukuki sorunlar kendi içlerinde hallediliyordu -çünkü devletin hukuki gücüne başvurmak olanaksızdı. Söylemek istediğim şey yerli toplulukların yalıtılmasının mevcut dışında bir başka "Devlet" tipinin gelişmesini kışkırttığıdır. Bu devlet türü ortaklaşmayla, ortaklaşmacılığın kurtuluşuyla, iki karakteristiği olarak liderliğin ortak ve değişken olması sayılan demokratik ortaklaşmacılığın kurtuluşuyla uğraşan bir devlettir. Her durumda, eğer topluluk içinde bir yer tutuyorsan (öncelikle, topluluk sana siyasi bağlanışın konusunda bağımsız olduğunu göstermelidir.) topluluk seni görevinden alabilir. Değiştirilemeyecek bir konum yoktur. Görevlerini yerine getiremediğini halk görmeye başlarsa başın dertte demektir. Halkın seni önünde oturtur ve nerede yanlış yaptığını anlatmaya başlar. Kendini kendin savunursun ve sonuçta halk seninle ilgili yapılacak şeyi çoğunluğun kararına göre ortaklaşa belirler. Ve sonunda hatalı bulunduysan bulunduğun noktadan alınırsın ve bir başkası senin sorumluluklarını üstlenir. Kısaca, bir tarafta örgütlenme biçimi bu şekilde işler. Daha iyi anlamanız için öğrenci meclisi örneğine değineceğim. Öğrenci meclisi bu örgütlenme biçimine en iyi örnektir. Protestoları düzenler ve sorunları çözerken aynı şeyi yaparlar. Yerli topluluklar içinse bu bir yaşam biçimi

midir. Bu arada elimizde, ordunun otoriter biçimi vardı, ordu öncelikle siyasi-askeri bir örgütlenmeydi ama sonuçta askeri bir yapıydı. Bu karar alma biçimleri arasında bir karşı karşıya gelime görülmeye başlandı, ta ki topluluklardan EZLN'ye katılım başlana ve yerlilerin karar alma biçimleri önderliği ele alana dek. Beni anlamanızı istiyorum, elbette gidip “Bizi demokrasinin ve ortaklaşmacılığın yönetmesi gerekir,” demedik. Elbette böyle olmadı. Bizim kavrayışımız bu değildi. Bizim kavrayışımız dikeydi: “İdeolojik ve fiziksel dayanıklılığa sahip ve güçlü erkek ve kadınlardan oluşmuş, görevini yerine getirebilecek dirence sahip bir grup gerekliydi bize”. Sayımız az olabilirdi ama yüksek bir donanımına sahip olmamız zorunluydu. Yani, yüksek donanımına sahip olduğumuzu söylemek istemiyorum ama, en azından az sayıda olduğumuz kesindi. Tam olarak ne zaman olduğunu söyleyemiyorum ama, sonuçta, -bu planlanmış bir şey değildi- EZLN'nin, topluluklara danışarak karar alacağı an geldi çattı. İlk başlarda, yalnızca yapacaklarımız bir soruna yol açabileceği zaman yoldaşlara (companeros) danışırdık. Ve sonra ormandan ayrılıp dağlara çıktığımızda toplulukların meclislerine ve tartışmalarına katılmaya başladık. Öyle ki yaptığınız çalışmaları insanlara onaylatmadan yapamaz hale geliyorsunuz. Her iki tarafça da kavranan bir şeydi bu: Onlar onlara danışmadan birşey yapmayacağımızı biliyorlardı, bizde onlara danışmadan bir şey yaparsak onları yitireceğimizi biliyorduk. Ve bu akıntı, topluluklardan ayrılarak artan bu erkek ve kadın savaşçıların düzenli bir şekilde dağa çıkmasıyla, sivil ve savaşçı güçler arasında katı bir hat çekmenin zorluklarını yaşadık. Yerşekilleri bile bu hattı engelliyordu. Dağlarda barınamayan, orada yaşamak yerine topluluklarla yaşayan ve imcelere katılan askeri birimler vardı. Hem askeri talimatlar veriyorlardı hem de toplulukların çalışmalarına katılıyorlardı. ‘Biz’ ve ‘onlar’ ayrımını

koymadan onların içine girdik -artık ‘biz’ topluluğun tümü anlamına geliyordu. Bu örgütlenme için bir zorunluluktur. Otorite ortaklığını kurabilmek için bu dikey saçmalığı, otoriter yapıyı hep birlikte aşmak için uğraştık. Daha sonra karar almak için kısımlara ayrılabilirdik. Stratejik kararları almakla ilgili konuşuyorum.

Yoksa önemli kararlar demokratik yollarla tabandan alınır, yukarıdan değil. Eylem olacağı zaman ya da seri eylemler için bütün örgüt işin içine sokulur. Otorite aşağıdan gelir. Bu anlamda, (Clandestine Revolutionary Indigeneus Committee) Gizli Devrimci Yerli Halk Komitesi bile her kararı almakta yetkili değildir.

Diyebilirim ki EZLN’nin farklı olduğunu söyleyebilirsiniz, çünkü çoğu siyasi-askeri örgütlenmelerde yalnızca bir komutan vardır, EZLN içindeki gizli komiteler ise 80 kişiden, 100 kişiden, 120 kişiden hatta daha fazlasından oluşur. Sahip olduğumuz farklılık Gizli Komitelerin en önemli kararları bile kendi başına almasını engeller.

Gizli Komitelerin sınırlı bir yetki sahası vardır ve her yoldaşa (companeros) danışmadan örgütün hangi yoldan gideceğini kararlaştıramazlar. EZLN’de yoldaşların (companeros) çoğunluğu aynı görüşten olsalar bile herkese danışılmadan hiçbir karar alınmaz. Ancak Komite “Biz herkese sorduk ve bu sonuç çıktı,” derse bir karara varılabilir. Komite “Biz çoğunluğa danıştık ve ...” diyemez. Bu yaşamına mal olabilir. Burada kimse oyun oynayamaz. Bu anlamda biz gerilla grubu değiliz, ama bir orduyuz, taburlarla ve genel stratejik planımızla bir kara ordusuyuz. Bizim en önemli planımız savunma planımızdır. Üç ana yapıdan oluşur bu plan. Birincisi, düzenli savaş gücüyle dağlarda yaşam sürmek. İkincisi, düzensiz savaş gücüyle halkın içinde çalışarak yaşamak. Üçüncüsü de yaşlılardan ve çocuklardan oluşan yedek gücümüzü koruyarak saklamak. Sonuncular askeri talime de alınır. Sonunda

amacımıza ulaşıp 5.000 insanı silah altına alabildik ve onları yerleşim birimlerinde askeri eğitime yoğunlaştırdık. Bunu başarabilmemizi sağlayan neydi? Merkezi komutanlık mı başardı bunu? Hayır! Aksine, bütün kararları danışarak fikir birliği içinde aldık. Fikir birliğinden de fazlasıydı, ne düşündüklerini sormuyorduk, “Ne olmasını istediklerini” soruyorduk. Bunun amacı iktidara sahip olması gerekenlere iktidarı vermektir. Daha sonra, bu iç içe girmeye, bu iki farklı karar alma biçimi arasındaki değiş tokuşta, Marksizm ya da Leninizm’in en ortodoks amaçları, -örneğin, devrimin öncüsü proletaryadır ve devlet iktidarı ele geçirilerek proletarya diktatörlüğü kurmak devrimin amacıdır gibi- teorik görüşleri ya da tarihsel göndermeleri başka bir ideolojik gelenekle karşı karşıya geldi, nasıl desem, bir şekilde büyülü bir gelenekle. Bu bir anlamda büyülü ama bir başka anlamda aşırı gerçekliktir. Söylemek istediğim bunun savaştan, bu olayda, sadece çeşitli tarihsel dönemler boyunca beş yüzyıl sürmüş bir savaştan değil başlayan Zaferin savaşı- doğmuş bir ideolojik gelenek olduğu. Beş yüzyıldır bu değişik dönemlerde devam ediyor. Sürüyor... sürüyor ve gittikçe büyüyor. Ortodoks solculardan olsaydık asla yerli halkla birlikte çalışmazdık. Şimdi, bugün, inanıyorum ki birçok teori bunalım içindedir. Kim bütün bunları kışkırtanın yerli halk olacağını düşünebilirdi ki. Hatta Leninist zayıf halka kavrayışında bile bunun yerli halklar olacağı düşünülmemiştir, yanlış mı? Zorla yaratılmış bir durum olsa da biz bu yöntemi burada çalışarak öğrendik. “Şey, biz öğreneceğiz ve neler olacağını göreceğiz” demedik, hayır. Bizler, pek çok diğer ortodoks solcu gibi, doğruyu bildiğine inanan başka herhangi bir teorisyen gibi, dar kafalıydık.

Görüşmeci: Hatta ‘katıksız’ Marksizm’de bile yerli halka karşı bir ayrımcılık var.

Marcos: Evet! Kesinlikle. Bu son Ocak ayı olayları teorik düz-

lemde bile değişiklikler getirecek. Biz buradayız ve bu gerçeklikle yerli halk gerçekliğiyle yüzleştik ve bu devam ediyor. Teorinin pratikle yüzleşmesinden oluştu EZLN. Bu yüzden yoldaşlarımız “Biz Marksist-Leninist değiliz, biz Zapatistalarız”, derken haklılar. Bu bireşime gönderme yapıyorlar, bir araya gelmeye, uyum içinde çalışmaya -çok şematik olacağım- yerli halkın tarihsel mücadele ve direniş geleneği ile bir ulusal devrimin gerekliliğinin bireşimine gönderme yapıyorlar..

Görüşmeci: Araya girdiğim için kusura bakma. Bu görüşmenin başında sorduğumuz ilk soruyu imliyor. Demek istediğın Magonculuğun Zapatista Hareketinde bulunuşu anlamına geliyor. Meksika’nın devrim tarihine baktığımızda yerli halk kuşaaından Oaxaca yerlilerinin torunlarından Magon’un benzer bir bakış açısı olduğu görülüyor. Yerli halkın gereksinimlerini göz önüne aldı. “Şu yoksul kızılderililer!” demekten geri durmadı: Ama yerlilerle ordu yaratmanın, kollektif katılımlı bu ordunun idari yapısını çözümlemenin sorumluluğu taşıdı. İlk sorumuzun hedeflediğı şey, Magonculuğun EZLN’nin ideolojik biçimlenmesine katkıda bulunduğuna inanıyor musun?

Marcos: Bakın, dürüst olmaya çalışacağım. Magonculuk hakkında konuşmaya başladığımız zaman, benim düşünceme göre o dahi ortodoks safta yer alır. Dar kafalı ve aptal. Gerçek bu. Magon kardeşler sadece işçi hareketinin genel durumuyla ilgileniyorlardı. Gerçi birçok önemli projeleri de olduğunu biliyoruz. Ama tüm söylediklerine karşın istenmeyen bir sonuçla karşılaştılar. Biz, işçilerin devrime katılmasının gerekliliğini göstermek için ve 1910-21’deki silahlı mücadelenin başlamasından önce varolan önemli bir kuvvete ışık tutmak için Flores Magon kardeşlere gönderme yapmıştık. Sonuçta, yukarıda söz ettiğim bireşim veya karşılaşma öyle bir biçimde gerçekleşti ki EZLN herhangi bir işçi sı-

nının katkısı olmadan doğdu. Düşünüyorum da belki bu bireşim yeterli değildi. Belki de Magon'dan daha fazla etki alınabilirdi. Büyük olasılıkla Meksika işçi hareketinin tarihinden pek çok şey ihmal edildi ve işçilerin silahlı mücadeleye gerçek bir katılımları mümkün olmadı.

Bunu kuramsal düzeyde kararlaştırmış değildik, ama uygulamada açıkça hiçbir şey olmadı. Bu durum bir yerde bir hata olduğunu gösteriyor, ama gerçeklikte değil "Gerçeklik aptalcadır, çünkü benim düşünceme uymuyor," diyemem. Anladığıma göre, biz aptaldık çünkü gerçekliği anlamıyorduk.

Görüşmeci: Zapatista hareketi ve Zapatista devriminin çağrıştırdığı şey bir bakıma ilk postmodernist devrim olmasıydı. Şimdi yeni sol denilen teorik akımların çözümlenmesine yönelelim. Anti-otoriter solun özgürlükçü komünizm doğrultusunda oluşturu-

lan eğilimi, işçi sınıfının toplumsal devrimin öncüsü olduğu savındaki anlayışlardan bir tasarı farklılığı olarak kopuyor. İşçi sınıfının sınıf bilincinden uzak olduğunu ve gelişen süreçle birlikte etkisi azalan bir sınıf olduğunu söylüyor bu yeni eğilim. Mücadeleleriniz sırasında bu işçi sınıfı kavrayışını siz de benimsediniz mi?

Marcos: Hayır, kesinlikle benimsemedik. Bizim savaştığımız idoller farklıydı. Silahlı mücadelenin Meksika dışında herhangi bir yerde uygulanabileceği düşüncesi o denli ön plandaydı ki, bu görüşten kurtulmak dışındaki her şeyi sonraya bıraktık. Bunun ötesinde, tarihsel ve teorik ölçülerle düşünüldüğünde, kim 31 Aralık 1993'ten önce devrime önderlik edenin proletarya olmayacağını söyleyebilirdi ki. Peki kim? Kim olacaktı proletaryanın yerinde? Öğretmenlerin geçeceğini söyleyebilirlerdi, işsizlerin geçeceğini söyleyebilirlerdi, öğrencilerin veya bazı orta sınıf öğelerin geçeceğini söyleyebilirlerdi, solcular veya Federal ordu içindeki demokratik fraksiyonlar olacağını ya da PRJ'nın demokratik olduğu varsayılan fraksiyonu olacağını söyleyebilirlerdi. Pek çok şey söylenebilirdi, hatta Birleşik Devletlerin sosyalist olacağı ve daha sonra bizi işgal ederek Meksika'yı da sosyalist yapacağını söyleyenler bile çıktı. (Gülüşmeler) O zamanki akıl yürütme buydu.

Daha sonra buna benzer düşünceler insanlara mantıklı gelmeye bile başladı hatta üniversitelerde bu fikir taraftar kazanmaya bile başlamıştı. Kimse yerli halkın bu rolü üstleneceğini ve ulus içindeki yerlerini almayı talep edebileceklerini düşünmedi. Ya da ulusun onların bir amacı olduğunu, üstelik tüm ulus için önerileri olduğunu fark etmesini talep edebilecekleri düşünülmedi. Oysa yerli halklar, bu ülke için aydınların, siyasi partilerin ya da toplumsal grupların getirdikleriyle aynı, daha iyi ya da daha kötü -bu tartışmaya açıktır- öneriler getirdiler.

Görüşmeci: Size sormak istediğimiz sorulardan uzaklaşmak

istemiyoruz ama çok tartışmalı bir kavram olan ‘Ulus’ kavramından söz ettiniz. Bu kavram çevresinde pek çok tartışma yapıldı. Postmodernizm tartışmalarında bile ‘Ulus’ kavramına küçük burjuva düşüncesi olarak kuşkuyla bakılmaya devam ediliyor. ‘Ulus’, sonuçta bizi birbirimize karşı ülkeleri de birbirlerine karşı düşürmekten başka birşeye yaramayan soyut bir yurtseverlik duygusu olarak kullanılıyor. Ve bu anlamda, belirli bir uzaklık hissettik, örneğin yerli halkın özyönetimi gibi noktalarla söz ettiğiniz ulusal amaçlar arasında eğer ‘ulus’ hakkındaki görüşlerinizi öğrenirsek sevineceğiz. Ulusal amaçlardan söz ettiğinizde kastettiğiniz burjuva ulus-devlet-anavatan görüşü müdür, yoksa bunu sadece, nasıl demeli, küçük bir dil alışkanlığı olduğu, daha yaygın -daha doğrudan ve anlaması daha kolay birşey olduğu için mi kullanıyorsunuz?

Marcos: Ulus denildiğinde akla tarih gelmelidir. Kastettiğimiz bizi başka gruplardan uzaklaştırmadan bir grup insanla kardeş kılan tarihsel göndermelerle ortak mücadelelerin tarihidir. Ama bugün Meksika denilen ülkenin tarihiyle bizim başka ortak neyimiz var? Bunu söylüyorum çünkü Zapatizm ile ilgili ilk suçlama Orta Amerika’yla işbirliği yaptığımız şeklindeydi. Bu nedenle Zapatizmin kendini çizmesi ve bakışının güneye karşı değil kuzeye karşı olduğunu açıklaması gerekti. Ve elbette, onu bir grup insanla bir araya getiren tarihsel geleneğe göre - bu olayda Meksika halkıyla Orta Amerika halklarıyla değil. Çünkü... söylenenleri anımsayın, bu devrimin son Orta Amerika devrimi olduğu yolundaki. Bazılarının bunun ilk postmodern devrim olduğunu, bazıları da coğrafi anlamda konuştuğumuzda dahi bunun son Orta Amerika devrimi olduğunu söylüyorlar... Özyönetim kavramı gündeme getirildiğinde devlet bunu böyle anlıyor “halbuki yoldaşlar (companeros) şöyle diyorlar “hayır, Kuzey Amerika yerlilerinin rezervasyonları

gibi olacaksa sonumuz, hayır.” Bu bizim istediğimiz özyönetim kavrayışı değil, onların bildiğinden çok, örneğin, benim açıkladığım gibi bize geçerlilik veren bir hükümet tipi. Bölgeyi işgal edencesine iş görmüyoruz. Savaştan önce Federal ordu, adli polis ya da toplum güvenlik polisi ya da zabıta yerli toplulukların arasına daldığında, bir düşman bölgesine girmiş işgal orduları gibi davranıyorlardı, hatta fiziksel olarak bile böyleydi bu. Bir ordu bir ülkeyi işgal ettiğinde o ülkedeki herkes düşmandır. Onlar da toplulukların arasına daldıklarında herkese düşman gibi davranıyorlardı. Bu noktada, yoldaşlar (companeros) şöyle dediler: “Bizim kendi hükümet biçimlerimiz de var, hükümetçe tanınması gereken topluluk karar alma geleneklerimiz var. Ve bu gelenekler, yalnızca ulusal hükümet için, bu ülkenin hükümeti için iyi bir örnek olmakla kalmıyorlar, aynı zamanda demokrasi isteyen bütün hükümetler için de iyi bir örnek oluşturuyor.” Bu nedenle biz Meksika’dan, Meksika ulusundan söz ediyoruz, çünkü bağlarımızı imlemeliyiz, “Bunun Orta Amerika özlemi olmadığını, Nikaragua özlemi olmadığını, El Salvador özlemi olmadığını” söylemeliyiz. Öte yandan onlar özyönetimden söz ettiklerinde sekterler gibi konuşuyorlar. Geleceğe değil ama geçmişe bakıyorlar, özleme... Etnisiteye aşağılayıcı bir biçimde yaklaşıyorlar, sanki biz bir hayal dünyası yaratmak istiyormuşuz gibi, sinemalardaki gibi bir hayal dünyası, seni yalıtın ve hiçbir şeye bulaştırmayan ve dışarıda olup bitenden ayıran bir hayal dünyası... Bununla beraber ortaya koyacağınız herhangi bir kavram...

Neden söz ettiğimizi her anlamda açmalıyız.

Görüşmecî: Bizim görüş açımıza göre... Sizin duruşunuzdaki farklılıklar bizi biraz şok etti. Örneğin, Meksika ‘ulusu’ olarak konan şeyin yerli halk için Birleşik Devletler ‘ulusu’nun anlamıyla benzer olduğunu düşünüyoruz.

Çok sayıda yerli ulusunu, küçük yerli uluslarını yöneten bir büyük ulustur. Bu noktada onlar Choleler, Tzotzileler, Triquiler, Yaquiler olabilir. Aynı şey Birleşik Devletler’de de yaşıyor. Büyük bir ulus, Yaquiler, Pomolar, Apaçiler, Dakotalar vb. küçük uluslar üzerinde baskı uyguluyor. Bu anlamda biz Meksika’nın emperyalist bir ulus olduğunu bütün bu halkların kültürünü, kimliğini, geleneğini tanımadan onlara bir ulusal kültür ve kimlik dayattığını düşünüyoruz. Yerlilerin kendi kültürlerine, geleneklerine, kimliklerine en az saygıyı göstererek onlara tüm bölgeyi kontrolleri altında tutmalarına yetecek kadar bir kültür ve geleneği empoze ettiklerini düşünüyoruz. Bu nedenle bir ulusal projeden söz etmeyi bir tür çelişki olarak görüyoruz... Tarihte bunun örneğini orduda olduğu sıralarda Lazaro Cardanas’ta görüyoruz. Yaqui’lere karşı savaşmaya gitmişti, yanlış mı? Ve bu Yaquileri bastırmak ve katletmek içindi, isyan halinde olan ve kendilerinin baskı altında tutulmasına izin vermeyen, sözde “Yeni Ulus”a karşı direnişin sacayaklarından biri olan bir halk olan Yaquileri. Bu nedenle, biz bir çelişki görüyoruz. Bilmiyorum sen de böyle düşündün mü hiç, ya da kendi deneyimlerin sırasında bu çelişkiyle karşılaştın mı?

Marcos: Hayır, bu senin duruşun, ancak bu benimle yapılan bir görüşme olduğu sürece, ben de bizim duruşumuzu açıklamaya çalışacağım. Bakın, inanıyoruz ki bugünkü Meksika, yani bizim

savaştığımız Meksika, soyut bir Meksika değildir, ama daha çok belirli bir sınıfın, belirli bir toplumsal grubun projesidir. Bu proje yüzyılın başındaki devrimin provoke ettiği iç anlaşmanın çözülmesinden doğmuştu. Bu projenin gerçekleştirilmesi belirttiğiniz gibi bir dizi şey doğurdu; egemenlik, toprak sorunları, hükümet biçimleri. Örneğin, gerçekte hükümet merkezi hükümete dayanırken bir federasyon olduğu yalanı ya da gerçekte belediyeler bağimliken özgür belediyeler olduğu yalanı. Biz aynı Meksika'yı başka bir projeyle ele almanın mümkün olduğuna inanıyoruz. Sadece çok-ırklı —gerçekte çok-uluslu—bir devleti tanıyan bir proje değil ama aynı zamanda anayasayı yeniden düzenlemek için yeni kavramlara gereksinim olduğunu bilen bir proje. Ancak, federasyon ve bölümleri arasında tam bir ilişki olmadığından, biz özyönetim öneriyoruz. Bunu öneriyoruz, çünkü biz çoğunlukla yerli halklardan oluşuyoruz ama bizim özyönetimin gerekliliği ile ilgili söylediklerimiz eşit biçimde belediyelere, sendikalara, toplumsal gruplaşmalara, köylü gruplarına, eyaletlerin yönetimlerine ya da serbest olduğu söylenen eyaletlere ve federasyon içindeki yabancılara da uyarlanabilir.

Görüşmeci: Uğrunda savaştığınız geleceğin toplumunu özgür belediyelerin, özyönetimli belediyelerin uygulamaya geçeceği, bir yurttaşlar konfederasyonuna dayanan bir federasyonun uygulamaya geçeceği bir toplum olarak gördüğünüz söylenebilir mi?

Marcos: Hayır, bundan önce biz diğer devrimi tamamlamalıyız, yani EZLN'yi... Bizim önerdiğimiz devrim bir yerli devrimi değildir. Gelişimine de bağlı olarak EZLN yerli talepleriyle doğdu, ama sadece yerlileri değil işçileri, yerli-olmayan köylüleri, öğrencileri, öğretmenleri, ve daha geniş bir devrimi sürükleyecek tüm diğer toplumsal kesimleri örgütlemek ister. Biz önerdiğimiz

bu devrimin sonucunun yeni bir dünya, yeni bir ülke olacağına inanmıyoruz; sadece bir ilk adım olacaktır, başka bir odaya giriş veren bir oda, bu yeni ülkeye girmeden önce gireceğiniz bir oda. Bir uzam öneriyoruz, bu ülkenin siyasi yönünü etkilemek konusunda her duruşun eşit hakka sahip olması için farklı siyasi güçler arasında bir denge. Arka odalarda yapılan pazarlıklarla, rüşvet ya da şantajla değil fakat halkın çoğunluğunu kendi durumlarının en iyisi olduğuna ikna ederek. Bununla şunu demek istiyorum... Eğer ülke için neoliberal bir öneri varsa, yapacağımız şey onu elemek değil onunla yüzleşmek olmalıdır. Eğer Troçkist öneri, bir Maocu öneri, bir anarşist öneri, ya da Gueveracıların, Castrocuların varoluşçuların ya da düşünebileceğiniz herhangi bir 'izm'cilerin önerisi varsa, bu öneriler elenmemelidir. Şimdi bizim onları tartıştığımız gibi küçük gruplar arasında tartışılmamalıdır. Şimdiki tartışmada, çok şey biliyormuş çok hoş konuşuyormuş havası yaratıyoruz, ama bizim önerdiğimiz tartışmalarda, yarınki tartışmada da görülebileceği gibi ... ülkenin geri kalanı izleyici olmakla kalmayacak. (Mayısın 12'sinde, Meksika tarihinde ilk kez, Meksika'nın belli başlı siyasi partilerinin başkan adayları açık bir tartışmaya katıldılar. -İngilizceye çevirenler)

İnsanlar hangi öneriyi kabul edeceklerini kararlaştırmalılar ve sonunda kendi görüşlerinizin doğruluğuna ikna etmeniz gerekenler de onlardır. Bu, devrim kavramını, kimin devrimci sınıf olduğuna dair kavrayışı ve nasıl bir devrimci örgütlenme sorusunu kökten değiştirecektir. Şimdi, sorun diğer önerilere karşı savaşmakta değil, fakat onun yerine insanları ikna etmeye çalışmakta. Bu nedenle Zapatista devrimi iktidarı ele geçirmeyi önermiyor, devrimin ideolojik olarak tek tip kavranışını önermiyor. Diyoruz ki evet, bizim ülkenin nasıl olması gerektiğine dair bir fikrimiz var, fakat biz bunun hakkında konuşmadan önce eksik olan bir

şeyler var. Biz hükümet gibi mantık yürütemeyiz. Halkın üzerine Federal Ordu'nun silahlı kuvvetleriyle empoze ettikleri bir ülke görüşleri var. Bu mantığı tersine çeviremeyiz ve şimdi de Zapatista görüşünün Zapatista ordusunun silahlı kuvvetlerince halka empoze edileceğini söyleyemeyiz. Şöyle deriz: "Hadi bu devleti ve bu Devlet Sistemini yıkalım. Hadi bu uzamı açalım ve insanları silahlarla değil fikirlerle yüzleştirelim. "Bu bizim neden demokrasi, özgürlük ve -insanların ülkenin siyasal yaşamına katılması için gerekli belirli maddi koşulların sağlanması için- adalet önerdiğimizi açıklıyor. Biz şöyle deriz: "Henüz bu yeni dünyayı istemiyoruz. Henüz bir yeni dünyadan söz etmiyoruz... Federasyonun nasıl bir biçim alması gerektiğinden söz etmiyoruz. Yerli özyönetiminin hangi biçimi alması gerektiğinden söz etmiyoruz. Biz siyasi partilerin, ya da parti olmayan siyasi grupların kendi toplumsal önerilerini tartışabileceği bir demokratik uzamdan söz ediyoruz.

Görüşmeci: Marcos, örgütün işleyişini anlatıyordun -en asgari düzeyde- demokrasiyi konuştuğunda da daha açık, doğrudan bir demokrasiyi tercih ettiğini söyledin. Bütününüle katılımın olduğu, Meksika'da yaşayan herkesin bu ülke için bir şeyler yapmaya çalıştığı bir modelden bahsettin. Bu doğru mu?

Marcos: Evet. Kesinlikle. Bunun için uğraşıyoruz. Hükümete karşı gizlice örgütlenerek silahlandık. Ama bunu yaparken demokrasiyi korumak konusunda çok dikkatliyiz. Bununla kastım doğrudan oy. Herkesin rahatça oy kullanabilmesi. Bunun için fazla bir yönteme ihtiyaç yok. İnsanlara gidip soruyoruz "Savaş tarafı mısın, yoksa barış taraftarı mı?" "Ben savaşıyorum, ya sen? Barış". Ve oyları topluyoruz. Hayır, sana söylediğim şey, topluluğun tartışmayı mantıklı bir sonuca ulaştırma zorunluluğu. İnsanlar toplantılara katılır ve temsilciler EZLN'nin talepleri olduğu zaman ya da hükümete bir yanıt vermek gerektiğinde diğer-

lerini ifade ederler. Sorularımız için ya da hükümete yanıtta neler söyleneceğine dair açıklamalarda bulunurlar. Ve sonra temsilciler tartışma başlatırlar “Bu iyidir, bu kötüdür” diyerek. Sonra topluluk konuşur “Biz önceden bunu tartışıp anlaştık. Şimdi oy kullanılsın”- bu günlerce sürer. Aslında danışma toplantıları hemen hemen iki gün sürer, üçüncü gün olduğunda daha fazla tartışılmadan oy kullanmaya geçilir. Onlara gidilerek “Tamam anlaştık. Eğer hazırsanız oy kullanalım. Az çok anlaştıysak karar vereceğiz demektir.” Elimizi kaldırarak oy kullanmıyoruz. Ya da fikirleri tespit ederek onları tercih edenleri sırası ile işaretlemiyoruz. Tartışmaya ve çözüme katılıyorsan tarafların ne olduğunu biliyordur zaten. Orosu çocuğu olduğunu bildiğin vali için oy kullanmıyorsun. Ölüm kalım meselesi olan örgütlenme için oyunu kullanıyorsun. Eğer savaşıyorsan ölebileceğini de biliyordur. Ama eğer yanlış bir karar verip barış zamanı oyunu savaş için vermiş ya da tam tersi savaş zamanı oyunu barış için vermişsen örgütünü yok edersin. Yok etmişsin. Çünkü onlar seni yıkmış, çünkü sen prestijini ya da moral üstünlüğünü yitirmişsin. Çünkü sen vatan haini yapmışsin kendini. Hiç kimsenin istemediği barışı tercih ederek yapmışsin bunları. Bu büyük sorumluluğu taşımaktan grup liderleri şikayetçi olamaz çünkü bu kararın sorumluluğu kolektif olarak bütün toplulukla paylaşılır. Gizli Devrimci Yerli Halk Komiteleri bu tür önemli kararları kendi başlarına alamaz. Diyelim ki komite toplanıp karar almadı, ama “Biz Camacho olarak bu sorunu çözdük” (Camacho=Barış ve Uzlaşma komisyonu) “Ve evet ya da hayır kararını biz vereceğiz” dedi. İşte bunu yapamazlar.

Görüşmeci: Genel toplantılarda oybirliği içinde karar almak için uğraşıyor musunuz?

Marcos: Hayır. Doğrudan seçim yapılır. Bu seçimin sonunda

şöyle denmez: “İnsanların çoğunluğu evet oyu kullandı ve bu yüzden bu seçim halkın tümü için evet anlamına geliyor.” Hayır, insanların ne kadarı hayır ne kadarı evet dedi bilinir, çünkü onların evetleri ve hayırlarının oransal bir anlamı var. Hükümetin anlayışı böyle değildir. Mesela şöyle der, “Hiç kimse hayır demeyecek (Gülüşmeler) tamam mı, öyleyse anlaşmış oluyoruz”. Bu senin anlaşman olabilir mi? Herkes bilir ki onlar senin düşünceni asla önemsemez. Hayır, dolaysız bir seçim olmalı.

Görüşmeci: Sana başka bir soru sormak istiyorum. Görüşmelerin başından beri açık olmak için uğraşmanıza rağmen toprakla ilgili pazarlıkların bir bölümü gizlenmeye çalışılıyordu. Bugüne kadar EZLN Meksika devrimci hareketinin öncüsü olduğuna dair söylenenleri dikkate almadı. Buna rağmen, bu soruyu doğrudan sorma ihtiyacı duyuyorum. Çünkü bazı gruplar tarafından, özellikle PROCUP (İllegal Devrimci Obrero Partisi- Pueblo Birliği) Zapatizmin öncüsü bizleriz, partidir denildi. PROCUP son zamanlarda ortalıkta bir belge dolaştırmaya başladı. O belgede deniliyordu ki EZLN savaşı gruplardan birisidir, ve son zamanlardaki Meksika’daki olayların tamamı PROCUP’ın ulusal planının bir parçasıdır. Doğal olarak öncü biziz diyorlar. Doğru mu bu? Bir ilişkiniz var mı?

Marcos: Sol çok dar kafalı davranıyor. Geleneksel solun özelliği bu. Onlar bizim için şöyle diyorlar “Bilinen hiçbir ideolojiden değiller öyleyse onlara biz bir şey takalım (Gülüşmeler). Ya da şöyle söylerler “Onlar iyi insandırlar ama ne istediklerini hiç bilmiyorlar.” Aslında bunu kendileri için söylemeliydiler. Acaba gerçekten ne istiyorlar? Ya da şöyle bir şey uyduruyorlar “Onlar iyi insanlar ama iyi bir lidere ihtiyaçları var. Bunu da en iyi ben yaparım.” Bununla beraber PROCUP’ın böyle bir şey yaptığı yok. Ama Troçkist ve Maocu gruplar için bunu söyleyemeyeceğim. Onlar da şöy-

le der “EZLN’nin ihtiyacı nedir? BEN!” (Gülüşmeler).

Görüşmeci: Öncülüğümde.....

Marcos: Evet, eninde sonunda işi ‘öncülüğüm’e getiriyorlar. Pentagon’u Zapatistalar olarak devirdiğinizde kimse bu işi Moskova, Havana, Libya, Tripoli, Bosna dışarıdan gelip bunu başardı diyemeyecek. Ve bu sol, aynı şeyler olup durduğu için bu yaşananlara alışkındır. “Onlar hiçbir yere uymuyorlar,” deniliyor. Yeni bir şey olabileceği akıllarına gelmedi, yeniden teorize etmeleri gerekeceğini düşünemediler. Ve dahası, biz savaş halindeki tüm bildirgelere ve gazetelere ulaşamayan silahlı bir kuvvetten söz ediyoruz. Genelde, söylenenlerden bir hafta ya da 15 gün sonra haberdar oluyoruz. Yani yanıt vermemizin mümkün olmadığını biliyorlar. Bunu engileyemeyiz. Ama şuna inanıyoruz ki, halk bize güveniyor, net duruşumuzu bilen topluluk içersinde ve halk arasında insanlar PROCUP ya da benzeri bir grubun silahlı ordusu olduğumuz lafını biraz zor yutarlar.

Görüşmeci: Çok sinsiler... bu açıklamalar...

Marcos: Troçkistler, Maocular ve tüm ortodoks solcularla yaşlı dinozorlar şöyle söyler: “EZLN çok iyidir ve işlerini tam yapıyorlar. Ama programları eksik. Öyleyse buyursunlar bizim programımıza. Bir partileri eksik ama burada bir parti var. Onların lideri eksik, burada bir lider var.” Bu tavırlarıyla herkes Aquilar Tamalantes solundan yana gözükmüyorlar.

Görüşmeci: Evet, o başkanlığa aday olmak istemiş, doğru mu bu?

Marcos: Hayır, ilk bizim başkanımız olmak istemişti. (Gülüşmeler)

Görüşmeci: Sonra senin aday olmanı istedi.

Marcos: Evet, ama bunu başarması çok zor. Ondan daha akıllı olduğumu önceden ispatlamıştım.

Görüşmecî: Önceki tartışmalara göre dönersek, ANDH'den Armando Quiroz Alejandre, New York'taki Zapatista ile Dayanışma Komitelerindeki yoldaşlarla görüşmüştü. Özel tartışmalar da üstü kapalı olarak PROCUP'ın yoldaşlarıyla EZLN'nin birleşmesinin gerekliliğini, çünkü EZLN'nin PROCUP'la aynı siyasi çizgiye sahip olduğunu ziyareti boyunca tekrarladı.

Marcos: Bu doğru değildir. Onların bu konuda açıkça suçlanması gerekiyor. Bu olmayacak. Asla onların yardımları kabul edilemez. Neden içinde maskara insanların bulunduğu, diğer grupların topladığı paralar, dolarlar ve etkisiz insanlar için onlarla dayanışalım? Onlar (yani ANDH) ideolojisine katılmamız mümkün değil. PROCUP'ın ideolojisine de. Kesinlikle onlara katılamayız. Eğer biz PROCUP'ın ideolojisine yakın olsaydık biz PROCUP olurduk. Değiliz, hiçbir şekilde onlarla birleşemeyiz. Başından beri onlarla herhangi bir iletişim biçimi kurmadık. Birleşmenin hiçbir türü olmadı. Ama şunu da belirtmemiz gerek, biz tüm insanlığa, sana bile birleşme çağrısında bulunuyoruz. Clinton'la Reagan'a, Petro'ya, Che'ye, Zapata'ya da.

Görüşmecî: Hiçkimseyle... Şimdi bazı şeyleri açıklamak gerekiyor. Bildiğiniz gibi diğer gruplar sizi engelledi. Özellikle bunların arasında CLETA'da (Meksika şehrindeki solcuların kültür ve sanat grubu) gözlendiğini söylüyorlar, örneğin sen onların öncüsüymüşsün. Bu durum PROCUP'la aranızdaki durumun tam tersi. CLETA'nın bir öncülüğe ihtiyacı olduğu için seni o noktaya taşıdılar. Bundan başka dayanışma sorunu üzerinde durmalıyız. Sizin için konserler düzenleyenler ve bağış toplayanlar var, tüm bunlara ne diyorsunuz? Bu size bir yardım, ama bu para size hiç ulaşıyor mu?

Marcos: O paraların bize ulaşmasını bekliyoruz ama henüz elimize hiçbir şey geçmedi. (Gülüşmeler)

Görüşmeci: Hiçbir şey mi ulaşmadı? Taraflı basın birçoğu EZLN ile Aydınlık Yol'un kaynaklarının aynı olduğunu söylüyor. Objektif bir gözlem yapıldığında farklıymış gibi gözüken grupların aslında aynı yapıya sahip oldukları tespit edilebiliyor. Örneğin, Aydınlık Yol'un sayısız uygulamalarından birisini yaptınız. Apsolon gibi kesin suçlu birisini (Apsolon, eski Chiapas valisi) Ocak ayı boyunca süren çatışmalarda esir alınmıştı) mısır tarlalarında çalıştırdıktan sonra serbest bıraktınız. Eğer bize bu benzerliği açıklarsanız seviniriz. Çünkü Maocular, Uluslararası Maocuların bir kısmı, Aydınlık Yol ile Zapatista ordusu arasında bir bağ olduğu iddia ediliyorlar.

Marcos: Hayır aramızda bir bağ yok. Meksikalılar silahlı devrim önerisini kabul etmeselerdi -bu olasılık vardı- dışarıdan gelecek bir teklifi de kesinlikle reddederlerdi. Haydi! Herkes gördü ne olduğunu ya da görmeye de devam edecek. Meksika, siyasi dayanışmasının arkasından geliyor. Şimdi bir şey hatırladım. Eğer bu soruyla bağlantı kurarsak ne demek istediğim daha iyi anlaşılır. Duyduğunuz da yerinizden sıçrayacaksınız. Elimize cinsiyetçi olduğumuzu söyleyen feminist bir gazete geçti. Daha yeni oldu bu. Cinsiyetçiliğimizi dayandırdıkları nokta savaşıyor oluşumuzmuş. Çünkü savaş tercih edenler cinsiyetçilermiş. Çünkü savaşın kendisi cinsiyetçiymiş. Öyleyse EZLN'de cinsiyetçi oluyormuş istemedim. Bu yüzden EZLN'nin feminist olmaya ihtiyacı varmış. Bu makale o kadar zekiceydi ki az kalsın beni ağlatacaktı. Daha önce hiç görmediğim kadar saf feministlerdi bunlar. Bu kadar ileriye giden bir makale hiç görmemiştim.

Görüşmeci: *La Fem* mi? (Meksikalı feministlerin gazetesi).

Marcos: Hayır.

Görüşmeci: Ulusal mı?

Marcos: Hayır, bilinen bir şey değil.

Görüşmeci: Bir işareti, adı falan var mı?

Marcos: Hayır. Makale doğrudan şöyle sesleniyor: “Sadece Zapatista kadınları içindir.” Onların bu uyarısını dinlemeden okudum. Ama toplantılarda bahsedeceğim.

Görüşmeci: Merak duyduğumuz şeylerden birisi de EZLN’nin cinsiyet üzerine düşünceleri. Cinsiyet üzerine görüşme yapabilmemiz için bize bazı kolaylıklar sağladınız. Ne kadar eşitlik içinde yaşadığınızı bize gösterebilmek için izin verdiğinizizi de bilmiyor değiliz. (Gülüşmeler) Bu açıkça görülebilir. Kadınlar birlikte oldukları kişiye “eşim” diye mi seslenir -ya da evlendikleri kişiye.- “Kocam kendi şeylerini yıkıyor, kendisine ayrılan işi yapıyor.”

Çocuğunuz var mı diye sorduğumuzda “Evet, benim bir M 16’ım var” diyorlar. Bizimle görüşenler tek eşliydi ve erkeklerle aynı işlerde çalışıyorlardı.

Hemşirelik gibi sadece onlara ayrılmış çalışma hayatları yoktu. Ya da mutfaktan ibaret olan bir hayatları. EZLN’nin sözcüsü olarak size şu soruyu sormak istiyoruz: EZLN’nin cinsiyet üzerine siyaseti nedir?

Marcos: Bir çok sorunumuz var. Sivil nüfusla cinsellik üzerine konuştuğumuzda onların hayatlarının ecdada ait geleneklerle sürdürdüklerini gördük. Ve devrim öncesi durumda yeri değildi onlarla bu konuda uğraşmanın. Örneğin daha çok erkeğin evlenmek için kadını seçebileceğine inanıyorlardı. Ama kadın kendi erkeğini geleneğe göre seçemezdi. Bu farklılık fiziksel ayırmadan dolayıydı. Sivil kadınlarla savaşı kadınların arası çok iyidir. Bu çağda savaşan kadınların bir çoğunun M 16 gibi bir silahı vardır. Sivil kadınların da dört ya da beş çocuğu olurdu eskiden. Kocalarından dayak yerler, okuma yazma bilmezler, yani bir insanın gelişmesi için gereken hiçbir elverişli koşula sahip değiller. Kadın yoldaşlar eşitlik ka-

rarına kavuştuktan sonra bunları söyleyemiyorlar. Onlar mücadele aracılığıyla bu sorunların üstesinden geldiler. Onlar “hoşlan ya da hoşlanma, biz bunları değiştireceğiz”, diyorlar. Güçle. Hükümete sunulan talepler arasında gender (toplumsal cinsiyet) hakkında hiçbir şey söylemedik. Çünkü kadın yoldaşlar “özgürlüğümüzü bize geri verecek misiniz diye hükümete hiç sormayacağız. Ne de erkeklik budalalarına soracağız. Kendi özgürlüğümüzü kendimiz kazanacağız, kadın ve insan olarak saygınlığımızı”. Kadın yoldaşlarımız bizleri cinsiyetçi ve otoriter tavırlarımızdan dolayı eleştiriyorlar, biz erkekleri. Ama örneğin sivil toplumda değişmeyen birçok şey savaşçılar arasındaki ilişkilerde değişti. Örneğin sivil toplumda evlenen kadınların uzun süre dans etmesine izin verilmezdi. Bir genç kız dans etmek için gittiği yerde birisiyle tanışır ve evlenmelerine karar verilir. Aynı genç kız evlendikten sonra dans etmeye gidemez, çünkü artık o birisinin mülkiyetindedir. Siviller içerisinde hâlâ bunlar yaşanıyor. Savaşçıların arasında buna benzer durumlar gözlenmez. Evli ya da tek başına kadınlar istedikleri kişiyle rahatça dans edebilirler ve ilişkisiyle ya da seçtikleri herhangi birisiyle yatabilir. Ama bunun böyle olması EZLN’nin gender politikasının olması anlamına gelmez. ELZN bir savaş örgütüdür ve kadınlar ve erkekler bu savaş örgütünün askerleridir. Ordunun idari yapısını oluşturacak ast üst ilişkisini kurmak ve eylemleri gerçekleştirebilmek için, kadın erkek ayrımı yapılmadan herkese yeteneğine göre sorumluluklar veriyoruz. Çoğu zaman eşler arasındaki ilişkiler dahil günlük yaşantımızda savaşçılar gibiyiz. Savaşçılarımızın cinsel yetenekleri sadece üremek için vardır. Bu durum kadının şartlarımıza uymasına yardımcı olur.

Savaşan eşler arasında bu durum çok yaygındır. Savaşçı kadınlarla sivil kadınlar arasındaki bu farklılık savaşçı kadınlara eski günlerini özletiyor. (Gülüşmeler)

Görüşmeci: Onlar kendi kendilerini savunabiliyorlar.

Marcos: Evet. Genellikle erkekler bize gelip eşlerinden dayak yediklerini söyleyerek şikayette bulunuyorlar. Saygılı olmak konusunda dikkatli davranıyoruz. Çünkü onlarda da silah var. Onlara karşı bir yanlış yaptın mı işin biter. Bu saldırı kurşun atmaktan betterdir. Bizim için, benim için bu çok açık - eşitlik bunları kabul etmek demek değildir. “Ben bir erkek olarak özgürlüğünü sana geri vereceğim ve eşit olacağız”, diyemezsin. Tabii ki bu doğru olmaz. Aynı şey hükümetle aramızdaki mücadele için de geçerli. Hükümet yerli halka haklarını veremediği için kavga ediyoruz. Kadınlar da hakları için savaşmalı. Çoğu zaman aşırı radikal yöntemleri de kullanarak. Savaş kuvvetleri ve sivil toplum içerisinde onların çok şey başaracağına inanıyorum. Örneğin, erkekler bir kadından emir almayı asla kabul edemezlerdi.

Bir kadından emir alarak dağlarda kalamazlardı. Kadınları savıştırken gördükleri zaman kadınların nasıl savaşılması gerektiğini bildiklerini gördüler. Şimdi onlara saygıyla bakmaya başladılar. Onlar kadınların ölüm karşısındaki tavırlarını görünce onları klasik ölçülerle değerlendirmekten vazgeçtiler.

Görüşmeci: Kadınlar aşağı görülüyor.

Marcos: Ama bu değiştiğinde bir kadın ya da bir erkek savaşçının eşit şartlar içinde asker olacağını kabul edebilmen için şöyle düşünmen lazım: “Kadın üstünse eğer o bana emir verecek ve ben ona itaat edeceğim” ya da “Ben kadına emir vereceğim ve o bana itaat edecek.” Kadınlar kadınlıklarından çıkıp erkekleşsinler demiyorum. Ama aynı kadınlar erkekleşmeden savaşçı olabiliyorlar. Bütün zamanımızı asker olarak geçiriyoruz. Yani hiç tatil yok. Savaşçılık yapan kişiye görevinden ayrıl demek çok zordur. Bir bakıma savaş ortamındaki eşitlik cinsiyetçilerden ve biz erkeklere göre kadın yoldaşlarımız için daha yararlı oldu. İnanıyorum ki bu ça-

alışma diğer yaşam görüşlerini de etkileyecek.

Görüşmeci: Yüzyıllardır erkek kontrolünde yaşadığımız bu ataerkil toplumun sistemin bir parçası olarak sermayeyi ve burjuvaziyi beslediğini kabul ediyor musun?

Marcos: Kesinlikle!

Görüşmeci: Bu sistem ve sahip olduğumuz cinsiyetçi kimlikten kurtulmalıyız.

Marcos: Kesinlikle. Siyasi olarak son derece devrimci bir kimliğe sahip olan ama kadın erkek arasındaki ilişkilerde, evliliklerde gerçek bir rezil olan arkadaşlarımız var... Ama inanıyorum ki bu alanda değişim –bir erkek olarak konuşuyorum– bizim vereceğimiz ayrıcalıklardan kaynaklanmayacak. Bizim dar kafalılığımıza karşın, kadınlar biz istesek de istemesek de bazı şeyleri değiştirecekler. Cinsiyetçiler kadınların yaptıklarından hoşlanmıyorlar ama hoşlanmak zorundalar, durum bu.

Çarpışmada yer aldılar, hatta kazanan onlardı. Kimileri çok başarılı görevler yerine getirdi, erkekleri yendiler. Çok sayıda erkek birliğine kumanda ettiler. EZLN'nin üçte ikisi erkeklerden, üçte biri kadınlardan oluşuyor. Genelde askeri birimlerde kadınlar komutanlık yapıyor. Astlarının bütünü erkek olarak. İlk, ocak çatışmalarından önce çok sorun çıkarmıştı bu durum.

Görüşmeci: Bu sorunları aştınız mı?

Marcos: Sonuçta evet diyebilirim. Kadın oldukları için önce önemsenmediler. Ama yıllarca dağlarda herkes gibi komuta edebildikleri zaman bu duruma alışıldı.

Görüşmeci: Bu anlaşıldı da, bizim gerçekte merak ettiğimiz, bu kurtarılmış bölgede tanıştığımız kadınların büyük çoğunluğu yüzbaşıydı. Bu kadın yüzbaşılının sırrı nedir?

Marcos: Erkek yüzbaşılar saklanmış olmalı. (Gülüşmeler) Hayır, böyle birşey yok.

Görüşmeci: Kadın yoldaşlarla görüşmemiz boyunca aynı konuya takılıp kaldık. Gelenek içinde bir kültürel farklılığa tanık olduk. Bunu söyledin de. Konuşmada yerli toplulukları birleştirme gereği üzerinde durdun. Kadın yoldaşların birçoğu evlenmeden önce seks yapılmasına izin verilmediğini söyledi.

Bize evlenmemiz gerektiği konusunda talimat veriliyor denildi. Eğer onlar bir adamdan hoşlanır ve onunla yatmak isterlerse bu işin rahat olması için onunla evlenmesi gerekiyormuş. Dini nikah üzerine hiç konuşmayalım, ama siz, EZLN, evliliğin biçimini kolaylaştırmıştınız. “Seks yapamıyorum, çünkü kadını ve evlenmem zorunlu”, denilebiliyorsa biz bu konuda birazcık sofuluk hissediyoruz.

Marcos: Hayır, hayır... Bizim evlilikten anladığımız, bir çiftsin ve izinlisin demek oluyor. Bunu şöyle açıklayabilirim: Seksüel bir ilişli kurmak istiyorsun diye bütün gün sevişemezsin. Çalışman, sorumluluklarını yerine getirmen gerekli. Geceleyin birisiyle yatman çok doğal. Ama bunu başka bir zamanda yapmak istersen komutanına danışmalısın nerede sevişeceğini çünkü her an saldırıya uğranabilir ve komutanın seni beklemek zorundadır. Savaşçılara “Komutanlarınıza güvenin. Birisiyle yatacağınız zaman bunu ona söylemelisiniz,” diye uyarıda bulunmamızın nedeni bu. Bu benim için sorun değil. Ben sizi gözeteyeceğim diye röntgenci olmam gerekmiyor.

Bu hoş değil. Meraklıysam buna, birisini gözetleyeceksem bunu gizlice yaparım. Hücumda olduğumuz zaman savunma hattında sevişilemez. Olabilir, ama olmaması gerekir. Onlara evlenme zorunluluğu getirmiyoruz.

Görüşmeci: Siz kadınların özgürce cinsel ilişki kurabildiğini mi söylüyorsunuz?

Marcos: Evet. Ondan tek istenen doğum kontrol yöntemlerini

izlemesi. Doğum kontrol yönteminin uygulanabilmesi için bize söylenmesini istiyoruz. Çünkü gebe kalabilir. Gebe bir kadın dağda kalmaz. Kasabaya inmesi gerekir çocuk düşürmemek için. Eskiden buna benzer bir durum yaşanmıştı. Yoldaşımız yolda yürürken çocuk düşürmüştü. Daha sonra bu yöntem zorunlu olarak uygulanmaya başlandı. Herkes bir şekilde bu konuda kendi başının çaresine bakmalıydı. Sadece ordu şunu söylediğinde “Şimdi çocuk sahibi olunabilir, bu dağlarda ve bu konumda” sadece o zaman söz konusu olabilir. Fakat, evet, hemşirelerden hamilelikleri kontrol etmeleri isteniyor.

Görüşmeci: Evet, onların bize anlattığı şuydu...

Marcos: Ama bu resmi bir yöntem değildir. İzin için komutanlara sormanız gerekir, ama bu şunun gibi değildir...

Görüşmeci: Sanki seks yapmak için evlilik bir zorunluluk gibi geliyor bana hâlâ.

Marcos: Hayır, hayır...

Görüşmeci: Ancak, sorunun tutarlılığı için daha fazla açsanız.

Marcos: Evet askeri bir muhakeme. Komutanın bilmesine izin verirsin, ama genellikle hayır, evlenmeden de seks yapılabilir.

Görüşmeci: Özgürce cinsel ilişkiye girilebilir mi?

Marcos: Aslında onlar seviştikten sonra, “Bu o değilmiş.” Ya da; “Evet, işte evlenmek istediğim insanı buldum. Ya da bu insanla evlenmek istemem ama bir çift olursak daha iyi olur,” derler. Onlar bunu söylüyorlar, çünkü sürekli yeni birisiyle yattığına dair dedikoduları önlemek istiyorlar.

Görüşmeci: Bu kültür ve geleneği de içerir.

Marcos: Evet. Köylerden gelmiş yerli halktan söz ediyoruz biz...

Görüşmeci: Kentlerden gelen bizlerden daha farklı kavramları olan...

Marcos: Ama bunu komutanına bildirmek zorundasın, bu bir kuraldır.

Görüşmeci: Bize bunu açıklarken aklıma başka bir fikir, başka bir soru geldi. Olabilirlik üzerine konuşmuştun... gebelikten, bir manevrada kadın yoldaşların düşük yapma riskinden... Devrimci Kadınlar Kanunu'nda (Kurtarılmış bölgede EZLN tarafından ilan edilmiş devrimci kanunlardan birisi) kadınların bedenleri ve yaşamları üzerindeki bütün haklar açıkça belirlenmiş. Radikal feministler dünyanın her tarafında bedenleri ve yaşamları üzerindeki kontrolü ele geçirmek için savaşmak zorunda kalıyorlar. Bununla birlikte, medya bu konuya el attığından beri işler daha çok karıştı. *La Jornada* gibi bir gazetede EZLN'nin Chiapas Valisine sunduğu yasa önerisinde düşük üzerine bir söylev vardı. Ama EZLN'nin bu zamansız çıkışıyla medya ilgilendi. Kasıtlı mıydı yoksa o konuda derinliksiz bir bilgilenme miydi, ama medya hayali olarak EZLN'nin kürtaja karşı olduğunu yaydı. Şimdi bu soruyu birkaç parçaya bölerek sormak istiyorum. İlk sorum şöyle: Kürtajın yasallaşması konusunda Zapatistaların önerisi nedir?

Ve ikinci sorum: Şu anda, eğer kadın yoldaşlar hamile kalabiliyorlarsa, çünkü gebelikten korunma metodları her zaman başarılı olmayabilir, ve o dönem için çocuk doğurmak istemiyorlarsa, kürtaj yapıp yapmayacaklarına karar veren bir otorite mi olacak bedenlerinin üzerinde.

Ve üçüncü sorum...

Marcos: Bekle, bekle, ilk sorunla başlayalım.

Görüşmeci: Evet, sorular soruları takip ediyor. İlk sorum, bu kanun sizin öneriniz mi.

Marcos: Siyasi özgürlük olmadığı için EZLN'nin talepleri ceza maddesini biraz değiştirebildi. Hükümet ifadelerimizi engellerek bu yanlış bilgilendirmeden kendisine yarar sağlıyor. Böyle-

likle bizi medya aracılığıyla kuşatarak öneride bulunduğumuz ceza maddesindeki değişiklikle ilgili görüşlerimizi açıklayamadık. Tersine biz kürtaji suçsuz buluyorduk. Bu madde konusundaki görüş EZLN'nin ricası olarak açıklandı ama biz asla böyle bir şey söylememiştik. Makalenin bu aptallığı tartışma yarattı. Bu kanıtlar kilise etkisinde Samuel Ruiz Garia'nın durumunu gösteriyor. Kilise başından beri kürtaja karşıydı ve kürtajın suç sayılmasını istiyordu. Daha sonra anlaşıldı ki şimdiki yasal öneriyi kilise yaratmıştı. Biz yasal önerilerin her türlüüne karşıydık, seçim reformu önerisi de dahil, herhangi bir öneriye. Önerilerin genel çerçevesi "talebimiz devletin Ceza Yasasının kaldırılmasıydı". Reform yapıl-sın ya da yerine yeni bir şey konulsun demiyoruz. Kaldırılmasını istiyoruz çünkü bize siyasi katılım için silahlara sarılmaktan başka yol bırakmıyor. Metnimizin söylediği buydu. Yayımlanan o aptal makale yüzünden *La Jornada*'ya bir mektup gönderdim.

Görüşmeci: Çok sinsice bir şey.

Marcos: Evet. Bu ilk sorunun yanıtıydı. İkinci sorunun yanıtı: Amaç sadece kadın yoldaşlarımızın gebelik hakkını ortadan kaldırmak değil örgütün genel güvenliliğini sağlamak adına alınmış bir karardı. Bu zorunluluk yüzünden gerek duyduk.

Görüşmeci: Bu üçüncü soruydu aslında. Zaten yanıtlamış oldunuz.

Marcos: Bir kadın yoldaş hamileyim derse, hatta hamile olmak amacı varsa, doğum kontrolünü tam başaramamış anlamına gelmez. Bir tehlike olmadıkça -ama başka bir şey istemiyorum- bu iyidir. Eğer ayları kesinleşmişse yapacak bir şey yok. Daha sonra Zapatista kanunundan hakkını talep edebilir. EZLN bu hakkı ona en iyi sağlık koşulları altında hamileliğin yok edilmesi anlamında sağlayabilir. Komutanlar ona bunu sağlamakla yükümlüdür. Hamilelik durdurulmak isteniyorsa kürtaj yapılır ve bu konuda daha

sonra komutanlar bir yolunu bulup karara varırlar.

Görüşmeci: O halde özgürlük için ne diyorsun?

Marcos: Bedenleri üzerindeki bu kontrol sert olmadığı gibi kadın yoldaşlar bunu çok rahat bir şekilde açıklayabiliyorlar: “Bir bakıma özgür değiliz çünkü orduya hizmet istiyoruz. Hamile kalırsak orduya hizmet edemeyiz. İşte bunun için özgür değilim. Eğer hamileysem hamileliğimi durdurmak konusunda özgürüm. Ama hamile değilsem hamile kalmak için bir karar veremem, çünkü orduya hizmet etmek istiyorum.” Bu doğru, hamile kalmak istediklerinde biz onlara ordudan ayrılmaları gerektiğini söylüyoruz. Bu şartları oluşturmak zorundayız. Kadın yoldaşların söylediği “Bedenimiz üzerinde özgürlüğümüz yok”. Bununla kadın savaşçılarımızın yarı haklı olduğu söylenebilir, çünkü diğer özgürlükten (yani hamile kalma özgürlüğünden) mahrum kalıyorlar. Bu sadece dışarıdan güzel gözükmesine rağmen kadın yoldaşlar hamile kalma özgürlüğü için kavgaya devam ediyor. Kanunun diğer yönü olan kürtaj için ise yıllardan beri bir karara varılarak anlaşma hazırlandığı için bizim söyleyeceklerimiz bizden çıkmış oluyor. Şimdiye kadar kürtajdan birisi ölmedi. Topluluklarda kaynaklarımızın izin verdiği kadarıyla kürtaj uygulanıyor.

Görüşmeci: Sivil toplumdaki kadınların kürtaj olabilmesi için yeterli imkan var mı?

Marcos: Evet ama onlar bu imkanları aramıyorlar. Çünkü genelde inançları izin vermiyor, ayrıca kürtaj olurken de beslenme şartlarındaki yetersizlikten dolayı ölebiliyorlar. Bazen en iyisi hamileliğe devam etmek oluyor, kürtaj için daha zaman olsa bile. Ama gebeliği önleyen hapların kullanılmasını kolaylaştırmak için uğraşıyoruz.

Görüşmeci: Kadın yoldaşlarla konuştuğumuza göre doğum kontrol hapları kolay bulunabiliyormuş. Ama ya kolay bulunama-

saydı? İşte bu yüzden örgüt için, kadın grupları için, ordunun içinde kadınlar olarak örgütlenmek istiyorlar. Ama aynı zamanda kadınlar olarak denetimden uzaklaşmak istiyorlar. Kollektif bir yardımlaşmayla kendi aralarında kendi bedenleri üzerinde daha rahat bilgilenebilecekler. Hamilelikte kürtaj için radikal feminist gruplardan öneriler alabilecekler. İlk hamilelik için ilk haftalar adet görülmesinin bildirilmesi ve ilk yöntemlerin öğrenilmesi gibi. Bu özerklik verilebilir mi?

Marcos: Hayır. Bu durum hakkında bir şey bilmiyorum. Durum burada o kadar gelişmiş değil. En fazlası bir süre önce biz şuna başlamıştık -ben yüzbaşıyken-. Yıllar önce erkeğin ve kadının bedenini, hamileliğin nasıl gerçekleştiğini anlatan dersler veriyorduk sınıfta. Erkeklerden bu derslere rağbet olmasına karşın kadınlar utanma ve sıkıntıyla katılıyorlardı. Erkekler kadının vücudunun nasıl birşey olduğunu görmek için geliyor. Örneğin, bu kasaba güçlü bir bitki örtüsüyle kaplıydı ama zamanla bozulduğu için orayı düzenlemeye gitmiştik birkaç ay önce birkaç gün çalışmak için. Kadın yoldaşlardan birisi heyecanla yanıma koşarak şöyle dedi: “O karısını görmüş.” Adam bizim kadın yoldaşa, “Sonunda onun her şeyini görebildim,” demiş. Ve onların on çocuğu vardı. On çocuğu vardı ve karısının bedenini hiç bilmiyor.

Elektrik gelene kadar bu böyleydi. Ve onlar ışık altında sevişmek istiyorlardı. Ve daha sonra bunu başararak ışık altında sevişebildiler. İlk zamanlar da böyle bir şey yaşadığını işte böyle anlatmış bizim kadın yoldaşa. O adamın on çocuğundan birisi tam anlamıyla yetişip EZLN’nin saflarına katılarak bir savaşçı oldu, on sekizinde.

Savaş sırasında başlayan hastalıklar kadını çok üzdü, öyle ki sağlık bilgisinin gerekliliğini çok iyi anladılar ve bu sınıfların oluşmasında yardımcı oldular. Erkekler önemsemese de kadınlar için

bu bir sorundu. Kadın yoldaşlar idrar yolu enfeksiyonuna yakalandıklarında temizlik gereksinmesinin ne kadar önemli olduğunu anladılar.

Mesela bir muayyen gününde biraz gevşek olur kadın, çalışmak istemez. Biz duyarlı erkekler istiyoruz. Kadınların bedenini tanımalarını istiyoruz. Ve tüm bu nedenler bizim sınıfları oluşturmamızı sağladı. Biz konuşarak ya da yazılı olarak onlara bu bilgileri verdik.

Görüşmeci: Prezervatifin kullanılmasına kadar bir eğitim verdiniz mi? Hastalıklardan korunmak ve yayılmalarını engellemek için bu gerekli. Yoksa sadece doğum kontrol haplarını mı öğrettiniz.

Marcos: Hayır, doğru değil. Doğrusu, doğum kontrol hapları kadar prezervatif kullanmayı da öğrettik. Kadın yoldaşlarımız hap kullanmak -istemedikleri zaman, haptan rahatsız olduklarında hap kullandıklarında fazla östrojen aldıkları için rahatsızlanıyorlardı, başları ağrıyor, mideleri bulanıyor ve çabuk yoruluyorlardı, genellikle IUDS alamıyorlardı, uyum yöntemi ise tarih öncesinde kalmıştı artık- daha sonra prezervatif kullanmaya başladılar. Zapatistalar içinde cinsel takvim kullananların az olduğunu söyleyebiliriz. Belsoğukluğundan ve onun çeşitlerinden bahsedelim biraz.

... şey, belsoğukluğunu kapmamak için şehirlerde genelevlerden uzak durmaya çalıştılar. Dağlarda, savaşta olduğumuz için hastalıkların yayılması pek zordur.

Aslında bir belsoğukluğu gibi bir olayla karşılaşmamıştık. Ama bir gün oldu ve biz azar azar endişelenmeye başladık. Gelip bana söylüyorlardı “Ben değilim, hiçbir kadınla birlikte olmadım, nereden bana hastalık bulaşacak ya da genelevden mi bulaştı acaba” gibi. Daha pragmatik olunmalıydı. Bu iyidir diye söylemiyorum.

Benim bütün derdim nasıl daha iyi ilerleyebiliriz. Eğer biz bunu başardık dersem sana yalan söylemiş olacağım. Çünkü biz bunu o zamanlar yapamamıştık. Seksüel temizlikten çok doğum kontrol haplarına ağırlığı vermiştik.

Görüşmeci: Böyle bir cinsel eğitim sürdürüldüğüne göre... hastalık sorununun, AIDS, vs. Eğitime dahil edilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?

Marcos: Evet. Böylelikle cinsel eğitimin bu yönüne yeniden başlandı. Bu hastalık sorununa uygun olarak AIDS bir homoseksüel hastalığı olarak kabul görüyordu. Bu yüzden, homoseksüel değilsen sana birşey olmaz deniliyordu. Aslında AIDS başka yollarla da bulaşabilirdi. Kan nakli ve heteroseksüel ilişkilerle bile. Burada temel cinsel kültür üzerinde durulmalı. Çünkü bu çevrede AIDS ile ilgili tüm referanslar homoseksüel ilişkilerle bulaştıyordu. “Homoseksüel olmadığım için bana bir şey olmaz,” deniliyordu. Başlıca sıkıntı buradaki farklılıklardaydı: “Gebe bırakamadığım için sıkıntılıyım, ya da gebe kalmak istemiyordum”. Hayır, bizim cinsel kültürümüz hastalık endişesi üzerine kurulu değil, burada ayrılıyor. Ama evet, bu konuda eğitime ihtiyacımız var.

Görüşmeci: Bu konuyla bağlantılı bir soru... Şu anki dayanışma üzerine bir soru olacak bu. Kolay bulabiliyor musunuz prezervatifleri? Onlara getiriyor musunuz?

Marcos: Evet, ama ne yazık ki, onlar sözüm ona çok çabuk aşındırıyorlar. (Gülüşmeler). Ama evet, doğum kontrol haplarını, prezervatifleri ve diğerlerini temin ediyoruz.

Görüşmeci: Şöyle söylemek istemiştım...

Marcos: Böyle maddeler Meksika ordusu tarafından Zapatistaların ürememesi için getirtiliyor. (Gülüşmeler). Zaten mevcut Zapatistalar başlarına yeterince bela açıyor.

Görüşmeci: Şimdi, yanıtlarla diğer sorular arasında bağlantı

kuruluyor. Sormamız istenen sorulardan birisi de Mateo ve Robin yoldaşların istediği tercihler doğrultusunda özel bir konuma sahip olan homoseksüellik ve lezbiyenlik ile ilgili bir soru. EZLN’de ve bazen diğer sol gruplarda da homoseksüellik şeytana tapmayla ilişkilendiriliyormuş. Böyle konular hakkında bilgisizce söylentiler çıkarılıyor mu?

Marcos: Hayır, düzeyli konuşulmalı elbette. Temel kültürü buysa cezalandırılmazdı. Onlar böyle söylemiyor “O bir homoseksüeldir, hadi onu cezaevine atalım, öldürelim.” Diğer taraftan onlar gülüyor, şaka yapıyorlar. Ama homoseksüeller topluluk içinde normal yaşamlarını sürdürüyorlar. Biz bir ordu konumundayız -genelde kendimizi böyle görüyoruz-. Bir hayli azınlığımız var. Onlar şöyle haykıracak “Yeter Artık!” (Ya Basta!) Azınlıklar hoşgörmeden bunu haykıracak. Bir bakıma, daha sonra, Zapatista Ordusu artık ihtiyaç duymayacağı için cinsel siyasası kalmayacak.

Görüşmeci: Topluluklardan birisinde kanun tanınmaz da lezbiyenlik ve homoseksüellik yasaklanırsa?

Marcos: Olmaz.

Görüşmeci: Orduda da mı olmaz?

Marcos: Hayır, orduda da olmaz.

Görüşmeci: Ordunun bu konuda siyasası olmadığını söylediğinde “İki kız bulduk sevişirken ya da iki erkek bulduk sevişirlerken” ve bunun gibi... Onlar tutuklandı, asıldı, kovuldu... Bilmiyorum...

Marcos: Hayır, böyle birşey hiç olmadı. Aynı kadın erkek çiftler gibi gidip komutanlarına soruyorlar. Yani komutanlar nöbette olmayacaklarını biliyorlar, ilgilendikleri şey de bu, konumlarının bilinmesi.

Türkçesi: Bülent Usta - S. E.

FINLANDİYALI ANARŞİST REKO RAVELA ENDONEZYA'DAN BİLDİRİYOR*

KAPTANIN SEYİR DEFTERİ

I. BÖLÜM

Cakarta'ya bir kaç saat önce, tam anlamıyla proleter bir yolculuk sonrasında -40 saat süren bir tekne yolculuğu- ulaştım. Henüz yerel bir eylemciyle karşılaşmış değilim ama buradaki ilk izlenimlerimi yazmak istiyorum.

İlk görülen şey Habibie ve ortaklarının başında bulunduğu hükümetin arkasındaki halk desteğinin olabilecek en az seviyede olduğu. Hükümete ait olanların dışındaki tüm binalara asılan bayraklar, Cakarta'da katledilen göstericilerin anısına yarıya indirilmiş durumda. Kimi yerlerde Magawati'nin resimlerine ve onun partisi PDI'nin simgesine de rastlanıyor. Kentin sakinleriyle ayaküstü yaptığım konuşmalar halkın şu anda iktidarda bulunan hükümetten artık bıktığı izlenimini doğruluyor. İngilizcede yapılan haber yayınlarının içeriği, olayların anlatımı ile ümitsiz özür dileme çabalarının bir karışımından ibaret. Görüntüler doktorların, öğrencilerin hangi kalibrelerden çıkmış mermilerle ya da ne tür darbeler sonucunda öldüklerine dair yaptıkları açıklamalarla başlıyor. Bu 'önemsiz ayrıntılar'dan sonra spiker 'olaylarda insan haklarının

*Gazete Karasın, Sayı 1, 30 Kasım 1998.

çiğnenip çiğnenmediğinin araştırıldığı'nı belirtiyor. Kara mizahın sınırları aşıyor.

Yine de, geçen cuma olanlar büyük bir televizyonda naklen yayınlandığı ve basın bugünlerde olayları anlatabilecek bağımsızlığa sahip olduğu için halk olup bitenden haberdar edilmiş durumda. Hükümet, suçun 'ajan provokatörlerin hazırladıkları komplolar'a yüklendiği açıklamalar yapmaya çabılıyor. Muhalif liderler 'devrimci eylemler'inden dolayı ifadeleri alınmak üzere gözaltında tutuluyor. Kentte turladığımda tüfekleri, makineli tüfekleri ve uzun coplarıyla ortalıkta dolaşan bir çok askere rastladım. Bir kaç zırhlı araç da gördüm. Bana kalırsa Habibie ve Wiranto'nun hükümetten düşmesi an meselesi. Diğer olasılık ise ordunun 1965 yılında yaptığını yineleyerek bir milyon kişinin yaşamına mal olacak bir darbe gerçekleştirmesi. Bereket versin ki, ikincisi şu anda gerçekleşmesi oldukça zor bir olasılık. Konu üzerinde eylemcilerle bir an önce görüşmeyi planlıyorum.

Cakarta'dan sevgilerle, Reko

II. BÖLÜM

Bir günümü, çoğunluğu PRD'den gelen yerel radikal eylemcilerle birlikte geçirdim. PRD (Partia Rakyat Demokratik - Halkın Demokratik Partisi) Endonezya'daki kapitalizm karşıtlığı anlamındaki tek sol parti. Komünist bir partinin kurulması yıllardır yasak. PRD, resmi olarak sosyal demokrat olarak tanımlansa da, parti içindeki insanların bolca Castro, Guevara, Lenin okudukları (devrimci stratejiler konusunda tüyo almak için olduğunu söylüyorlar) belli. Bizim sosyal demokrat partilerimizden daha radikal olduklarını belirtiyorlar. Ama örneğin Troçkizme de, içindeki tek parti diktatörlüğü fikri dolayısıyla karşı olduklarını söylüyorlar. İdeallerindeki daha çok bir tür 'demokratik sosyalizm', batılı par-

lamentem demokrasilere göre daha doğrudan ve katılımcı bir anlayış. Anarşizm onlar için tanıdık bir kavram. İnternette karşılaştıkları bazı anarşist metinleri çevirip, üyelerine dağıtmışlar. Bunların hangi metinler olduğunu sormadım. Belki de koşullardan dolayı, parti bağılıkları oldukça güçlü. İdeolojileri çeşitli sol düşüncelerin bir karışımı. Endonezya'nın önde gelen sorunları olarak, kapitalizmi, militarizmi (askeri cunta) ve izlerine halen rastlanan feodalizmi gösteriyorlar.

İdeolojik duruşları üzerine uzun boylu konuşmalar yapma fırsatı bulamadım. Şu anki durumda bu konular biraz arka plana atılmış görünüyor. Gelişmekte olan devrim demokratik bir devrim ve PRD, olayların sosyalizm ya da komünizm ile sonuçlanacağını varsaymıyor. PRD üyelerinin yaşları da Fin aktivistler gibi 18 ile 26 arasında. Parti liderliğindeki en yaşlı isim 30 yaşında. Bütün lider kadro hapisten ve işkenceden payını almış. Bu insanlarla birlikteyken kendi durumumun biraz tuhaf kaçtığını düşündüm. İçinde bulundukları duruma rağmen, eylemleri konusunda Finlandiya'daki insanlar gibi ciddi devrimci havalarına girmiyorlar. "Kuşkusuz devrimi gerçekleştirmek için çabalıyoruz, ama bu gece bizim ofiste bir parti patlatacağız". Bu arada sürekli birisinin askerler tarafından kaçırıldığı, işkenceye uğradığı, ya da birisinin erkek arkadaşının 'ortadan kaybolduğı' üzerine haberler geliyor. Şu an Endonezya'da muhalefet, radikaller ve ılımlılar olarak ikiye bölünmüş görünüyor.

Önde gelen ılımlı topluluklar arasında Megavati Sukarnoputri'nin PDI'si, Amin Rais'in PAN'ı (ılımlı İslamcı) ve Gus Pur (bu lider de ılımlı İslamcı) yer almakta. İlimli partilerin üye sayısı bir milyona yaklaşıyor ve liderleri gösteriler düzenlemek yerine gelecek yıl yapılacak genel seçimleri beklemeyi tercih ediyor. Orduyla şimdiden bazı uzlaşımlara girmiş görünüyorlar. Radikaller, şu an-

ki hükümet ayakta durduğu, ordunun toplum üzerinde oynadığı ‘ikili rol’ü sürdürdüğü ve siyasal mahkumlar içerde tutulduğu sürece serbest seçimlerin gerçekleştirilmesinin bir anlam ifade etmediğini söylüyorlar. Radikaller arasında PRD ve onun müttefikleri (gecekondu sakinleri, işçiler, öğrenciler gibi siyasal topluluklar), çeşitli öğrenci toplulukları, radikal sosyal İslamcılar (Latin Amerika Kurtuluş Teologları’na benzer görüşlere sahipler) ve tabii ki Doğu Timor, Papua ve Aceh’deki direniş hareketleri yer almakta.

Radikallerin talepleri şunlar:

1. Ordunun toplum, siyaset ve iktisat üzerindeki ‘ikili rol’üne son vermesi (Endonezya anayasasına göre ordu, dış ve iç istikrar konusunda ikili bir garantörlük üstleniyor).

2. Resmi Pancasila ideolojisine son verilmesi. (Pancasila ideolojisi kabaca bizdeki Türk-İslam sentezine denk geliyor –ç.n.)

3. Bütün siyasal mahkumların serbest bırakılması (Habibie geçen yaz 100 mahkumu serbest bıraktı, resmi kayıtlara göre daha 200 mahkum var, resmi olmayan rakamlara göre daha da fazla).

4. Suharto’nun mahkemede yargılanması.

5. Doğu Timor’un bağımsızlığı için referandum yapılması (ılımlılar bu konuda çenelerini tutuyorlar).

6. Halk meclisine ve yerel konseylere dayanan geçici bir hükümet kurulması (Bu bir tür, tabana dayalı demokrasi/işçi konseyleri tipi düşünceyi içeriyor).

Tabana dayalı demokrasi şimdiden bazı yerlerde uygulamaya geçmiş. Radikallere verilen destek gün geçtikçe büyüyor. Parti yönetimlerinin ilgisizliğine karşın, ılımlı partilerin tabanının radikal düşüncelere sempati duyduğu görülüyor. Gerilim gittikçe yükseliyor. Bildiğim kadarıyla bugün Cakarta’da ‘ateşi taze tutalım’ sloganı altında bin kişinin katıldığı bir yürüyüş düzenlendi. Ülkenin diğer kentlerinde de daha büyük gösteriler gerçekleşti; öğrenciler hava-

alanları ve bazı askeri yapıları işgal ettiler. Askeri üslerin ele geçirilmesi belki de şu an yaşanan en önemli gelişme ve bu tip işgallerin yayılması bekleniyor. Aynı zamanda en riskli eylemler de bunlar; ordunun her an silaha sarılma olasılığı var. Ne ki, ordu şimdiye dek sürekli savunma konumunda kalmayı ve göstericiler karşısında geri çekilmeyi seçti. İşgallerin amacı orduyu kışlaya dönmeye zorlamak ve ordunun Endonezya üzerindeki egemenliğine son vermek. Şu an ülkede her kente ve köye yayılan altı kademeli askeri bir yönetim bulunmakta. Çeşitli muhalif topluluklar (en azından radikaller) birleşik bir cephe oluşturabilirse, önümüzdeki günlerde yeni kitlesel eylemlerin, hatta genel grevin gerçekleşmesi beklenebilir. Bildiğim kadarıyla bu konuda süren pazarlıklar var. Önümüzdeki bir kaç günün sakin geçmesi bekleniyor ama sonrasında her şey olabilir. PRD bugün radikallerin taleplerini anlatan 200.000 broşürü Cakarta kentinde dağıttı.

Avrupa’da, buradaki radikalleri nasıl destekleyebileceğimizi tartışmamız gerekiyor. Tahmin edileceği üzere, radikalların para gereksinimi kronik düzeyde ve gelecek herhangi bir para broşür basımı gibi temel alanlarda kullanılacak. Ülkedeki en büyük radikal muhalif topluluk olan PRD’nin Cakarta’da sadece tek bir bilgisayar ve tek bir yazıcısı bulunmakta; bunlar da kaybetme riski dolayısıyla ofisten başka bir yere taşınmış.

Cakarta’daki adamımız Reko’dan

III. BÖLÜM

Sanırım, ordunun 19 göstericiyi öldürdüğü 12-13 Kasım’da gerçekleştirilen katliamdan haberiniz vardır. Bunun yanında bir çok kişi korkunç şekilde dövüldü. Askerlerin yaralı göstericileri taşıtlarına almaları sonucunda pek çok kişi de ‘kayıp’ durumda. Olaylar sırasında göstericilerin sayısı oldukça fazlaydı, 500.000, belki hatta bir milyon.

Hareket durmuş değil, giderek yoğunlaşıyor ve halkın büyük çoğunluğu açıkça hükümete öfkeli. Geçen çarşamba Cakarta'ya geldiğimde öldürülen göstericilere ağıt olarak neredeyse her yerde (hatta bazı askeri yapılarda da!) bayraklar yarıya inmişti.

Öğrenciler katliamın sonrasında neredeyse her gün, fazla yüksek katılımlı olmasa da, yürüyüş düzenliyor. Öğrenci yürüyüşlerindeki topluluklar birbirlerinden farklı militanlık seviyesine ve farklı ideolojik geçmişlere sahipler. Bunlardan en önemlileri KOMRAD (solcu), FAMRED (hem müslüman hem katolik özgürlükçü din anlayışı) ve FORKOT (demokratik olsa da oldukça militan). Anarşizm/Anarko-sendikalizm de dahil olmak üzere sosyalizmin her okuluna karşı oldukça açıklar.

Suharto'nun gidişinden sonra ve seçimlerin yaklaştığı bir anda ortaya çıkan bu karışıklığın ne olduğunu merak edenlere, askeri rejimin öncekinden hiç bir farkı olmadığını söylemek isterim. Endonezya'da askerler bir işgal ordusu gibi hareket ediyor. Ordu, yönetimin her kademesinde neredeyse tüm makamları (eyalet idaresi, yerel yönetimler, meclis, bakanlar kurulu) ele geçirmiş ve 'dış tehditlere karşı koruma' görevinin yanına 'iç istikrarı garanti altına alma' gibi bir yetkinin resmi biçimde eklendiği bir 'ikili işlev' üstlenmiş. Yani askeri rejim, her seviyede söküme uğratılmadıkça herhangi bir tür demokrasinin yaşama şansı yok. 'İkili işlev'den kurtulmak radikallerin en önde gelen talebi. PRD gibi daha radikal güçler, tabana dayanan demokrasi ve işçi konseyleri düşünceleriyle benzeştirebileceğimiz, halk konseyleri/meclislerine dayanan bir geçiş hükümeti kurulmasını (halk meclislerinin kurulması yönünde bazı girişimler gerçekleştirilmiş) savunuyor.

Ordunun başvurduğu pis bir hile de, etnik/dinsel ayaklanmaları kışkırtmak. Dün, 'İslami Savunma Cephesi'nin (faşist ve hükümet yanlısı) etraftakileri, yüzlerce askerin gözleri önünde, Am-

bonez (Ambon adasından gelen çoğunluğu hristiyan etnik topluluk -ç.n.) insanları öldürmeye kışkırttığına kendi gözlerimle tanık oldum. Ve İslami Savunma Cephesi'nin bu işi yaparken kullandığı araçlar askeri kamyonlardı!

Bunun arkasındaki plan şu:

1. Dikkati siyasal konulardan etnik çatışmalara kaydırmak.
2. 'İhtiyaç duyulan huzur'u sağlayacak merci olarak meşruluk kazanmak.
3. Öğrenci hareketinin halk ile olan bağlarını koparmak.

24 Kasım

CAKARTA GECELERİ

IV. BÖLÜM

Olaylar şu an biraz dinmiş görünüyor. Her tür eylem anlık olarak geliyor ama insanlar 'stratejik saldırı' ve büyük patlama zamanının henüz gelmediğini düşünüyor. Askeri binaların işgali tamamlanmış ve sona ermiş görünüyor. Dün 5000 kadar insanın katıldığı öğrenci gösterisinde yer aldım. Suharto'nun sarayına yürümek istedik ama askerler yol üzerine barikat kurmuşlardı. Bu yüzden yürüyüş saraya bir kilometre kala durdu. Öfke ve hayal kırıklığı ifadelerine rastlansa da yürüyüşe bir karnaval atmosferi egemendi. Öğrenciler her gün kentin farklı bir yerinde ve ülkenin diğer yerleşim bölgelerinde gösteriler düzenliyor. Gösteri 'vardiya'larının çeşitli üniversitelere paylaştırıldığı bir sistem geliştirilmiş. Pazartesi bir üniversite eylem yapıyor, salı bir diğeri, ve böyle gidiyor. Amaç, iki hafta boyunca hergün yapılan eylemler sonucunda doğabilecek 'gösteri yorgunluğu'nun önüne geçmek. Yürüyüşler burada uzun sürüyor. Öğle saatlerinden güneş batana dek, 6-7 saat boyunca kızgın güneşin altında yürünüyor.

Burada kimileri ortamı 1968 baharındaki Paris ile karşılaştırı-

yor. Belki o kadar büyük değil (yine de daha şiddetli olduğu şüphesiz) ama havada bir şeylerin kokusu var. Bir düzineye yakın öğrenci örgütü bulunmakta. KOMRAD kendini anti-kapitalist olarak en açık biçimde tanımlayan örgüt. FAMRED Kurtuluş Teolojisi yönelimli (hem Hıristiyan hem de müslüman). FMSJ en ılımlı olanı (resmi olmasına rağmen, kendini kesin biçimde radikalleştirilmiş bir örgüt). FORKOT en büyük örgüt ve ideolojik anlamda kendilerine özgü bir tarafsızlık (militan demokrasi yanlısı) içinde-ler. CAKARTA CEPHESİ küçük ama çığırtaan (dün üzerinde Che'nin resminin bulunduğu, 'Devrim ya da Ölüm' yazılı bir pankart taşıyorlardı).

KONTRA isimli radikal bir insan hakları topluluğuna göre, geçen hafta ölenlerin sayısı 18'e yükseldi. Bunun yanında çok sayıda öğrenci aktivistin 'kayıp', yani askerler tarafından kaçırmış olduğu bildiriliyor. Görgü tanıklarına göre askerler geçen cuma günü yaşattıkları kan banyosundan sonra yaralı göstericileri askeri bir hastaneye götürmüşler, ama askeri hastaneler bu konuda yorum yapmaktan kaçınıyor. PRD, Batı-Papua, Doğu Timor ve Aceh'deki direniş hareketleriyle işbirliği içinde.

Dün konuştuğum arkadaş, 1995 yılından beri 30.000 tirajlı bir yeraltı gazetesi çıkarıyor. Gazete oldukça kaliteli görünüyor. Ortayolcu gazetelerde çalışan bazı önemli profesyonel gazeteciler bu yeraltı gazetesinde 'ateşli' makalelerini yayınlıyor. Şu an, yasallaşma olanağına sahip bulunsa da durumun kötüye gitmesi olasılığını göz önüne alan gazete yeraltında kalmayı tercih ediyor. Aynı nedenden, PRD'nin de, hem yasal durumda, hem de yeraltında konumlanmış bir örgüt yapısı var.

İlimli muhalefet şu an tümüyle edilgen durumda. Megawati Sukarnoputri, Gus Pur, Amien Rais ve diğer ilimliler şu an herhangi bir risk almaya yanaşmıyor ve yaklaşan seçimleri bekliyor.

Şu an savundukları, askerin toplum üzerindeki gücünün 'kademe-
li biçimde azaltılması' argümanlarının, ordu ve Habibie'nin yap-
tığı propagandalardan farklı bir içeriği yok.

Bugün insanlarla anarşizm üzerine tartışacağım. Konu üzerin-
de bir ilgi var; bilgi açlığını doyumak için çeşitli yollar arayaca-
ğım. En azından, Avusturalya'da sürgünde bulunan eski bir üni-
versite öğretim görevlisi Endonezyalı bir eko-anarşist var.

Cakartalı selamlar

Bay R.

DESTAN'IN BEŞİNCİ BÖLÜMÜ

Buralarda gene bir parça gösteri ve ayaklanma var. Polis ve or-
du, burada Cakarta'da görece sakinler, ama durum diğer eyalet-
lerde biraz daha farklı ve polisin gösterilere yaklaşımı daha sert.
Öğrenciler Kuzey Sumatra'daki Tarutung ve Medan'da ordu/po-
lisle çatıştılar. Teratang'da 14 kişi hastaneye kaldırıldı ama yerel
polis insanlara ateş edildiğine dair söylentileri yalanlıyor. Taru-
tung'da Porseam kağıt fabrikasındaki işçiler ve 79 öğrenci tutuk-
landı. Halkın bazı yerel yöneticilerin karıştığı bir yolsuzluk konu-
sunda oldukça sinirli olduğu Güney Sulawesi'de ciddi bir ayaklan-
ma oldu. Bazı hükümet binaları yakıldı.

Bandung'da 300 öğrenci Cakarta'daki gösterilere katılabilmek
için devlet otobüs işletmelerinin 8 otobüsüne "otostop çektiler".
Semarang'da 300 öğrenci Suharto ve bazı başka yetkililerin rüş-
vet aldıkları için yargılanmaları talebiyle devlet savcılığını işgal et-
tiler. Doğu Timur'lu 50 öğrenci Semarang'da ordunun tecavüz-
lerini ve özellikle Doğu Timur'a gerçekleştirilen son saldırıyı pro-
testo ettiler.

Cakarta'da binlerce öğrenci Suharto'nun mahkeme önüne çı-
kartılması için gösteri yaptı, hatta bazıları Wiranto'nun asılmasını

istiyordu. Bunların hepsi dün (perşembe günü -26 Kasım) oldu ve buralarda neredeyse her çalışma günü böyle geçiyor.

Ben de bazı eylemci emekçilerle görüşme yapmak üzere KOBAR'a gittim. KOBAR (Reform İçin İşçi Komitesi) Suharto'nun Mayıs'taki düşüşünden sonra Cakarta bölgesinde kurulmuş bir işçi örgütü. Bununla beraber pek çok eylemcisi yıllardır fabrikalarda ve endüstriyel bölgelerde gizli çalışma yapmaktaymış. Şu anda KOBAR'da 30 fabrikadan işçi var ve KOBAR "başkanlığı" bu fabrikaların her birinden gelen bir temsilciden oluşuyor.

KOBAR'da tam mesai çalışan 16 kişi var ve aldıkları tek ücrette grubun dergisinin satışlarından alınan para, derginin tanesi 500 rupiah (0.06 ABD doları). Öyle gözüküyor ki bu eylemcilerin çoğu KOBAR'da kalıyorlar. Örgütün ilk büyük toplantısı Hazi-
ran'da yapılmış ve yaklaşık 10.000 işçi katılmış. Ordu toplantıyı dağıtmış. KOBAR Aralık ayı içinde yeni bir toplantı yapmayı planlıyor ve bu toplantıya da en az 10.000 işçinin katılması bekleniyor. Benzeri grupların aktif olduğu 6-7 kasabada birden aynı anda toplantı organize etmeyi ve bu gruplara dayanarak yeni, ülke çapında bir sendika kurmayı planlıyorlar. KOBAR'lı eylemciler, genelde Endonezya'nın 'bağımsız sendikası' olarak tanımlanan SBSI'nın her şeyin yukarıdan aşağıya örgütlendiği elitist bir örgüt olduğunu düşünüyorlar. KOBAR ve ona benzer diğer örgütler, tersine, işçilerin öz-örgütlenmesine dayanıyor.

KOBAR-eylemcileri örgütlenme sorunlarıyla ilgili konularda dışarıdan gelecek desteklere açık olduklarını belirtiyorlar. Ayrıca orduyu toplumdaki güçlü rolünden uzaklaştırmak konusunda da keskinler. Ordu her karışıklıkta patronların yardımına koşuyor ve patronlarla işçiler arasındaki görüşmelerde bir ordu temsilcisi sık sık bulunuyor. Karşı tarafın silahlarını göstermesi pazarlık için pek de uygun bir durum yaratmıyor.

Ayrıca eylemciler Dita Sari'nin serbest bırakılması için uluslararası baskı kurulmasını umuyorlar. Dita Sari 1996'dan beri cezaevinde tutulan bir eylemci emekçi. Hükümet ona politikadan uzak durması şartıyla af önermiş ve Dita Sari öneriyi geri çevirmiş ve daha üç yıl içinde tutulması mümkün.

Buradaki siyasi tutuklular kabaca şu kategorilere ayrılıyorlar:

--Komunist partinin (PKI) eski üyeleri, çoğu otuz yıldır hapis-te. Komünist parti uzun zamandır fiilen yok.

--Doğu Timur'lu tutuklular

--Batı Papua'lı tutuklular

--Aceh'li tutuklular

--PRD'li tutuklular

Bir greve önderlik ettiği için cezaevinde olsa da Dita Sari de PRD tutuklularından sayılır çünkü partinin bir üyesi.

Burada hareketlerini yeniden örgütlemeye çalışan bir grup Batı Papua'lı direnişçiyle de tanıştım. Hareket ('60'lardan beri) silahlı mücadeleye yoğunlaşmış durumda, sivil itaatsizlik ve uluslararası dayanışmalar arka planda kalıyor. Bu durumun yakın gelecekte değişmesi bekleniyor. Batı Papualılar hareketlerinin geleceği hakkında farklı görüşlere sahipler ama şimdilik Endonezya'da demokratik bir rejime geçilir geçilmez bir referandumun yapılması gerektiği konusunda uzlaşmış görünüyorlar.

Endonezya hükümeti batı Papua'yı yerlilerin haklarına aldırmadan kullanabileceği bir ham madde deposu olarak görüyor.

Aceh'deki durum da pek farklı değil, merkezi hükümet sadece bölge sakinlerini çevre sorunlarıyla başbaşa bırakan petrol rezervleriyle ilgileniyor. Aceh halkı (bazı fraksiyonlar dışında) mutlaka bağımsızlık istemiyor, daha çok Endonezya'nın bir federasyona dönüşmesiyle düzenlenebilecek özerklik talepleri var.

Gerek Batı Papua'da gerekse Aceh'te ordu bugüne dek onbin-

lerce insan öldürmüş. Şimdilerde hükümet hem batı Papua hem de Aceh konusunda biraz geri adım atar gibi. Habibie geçenlerde Batı Papualılarla bağımsızlık dışında her şeyi konuşmaya hazır olduklarını söyledi.

Sizin, Yoldaş R.

17 Aralık 1998

Cakarta'da durum yine sıcak. Ordu dün gösterici öğrencilerden birini öldürdü, dolayısıyla bugün tüm öğrenci grupları (KOMRAD, FAMRED, FORKOR, Cakarta Cephesi, FKSMJ, FORBES, vd.) parlamento binasına ulaşmaya çalışan bir ortak gösteri düzenlediler. Ben olay yerine vardığımda özellikle KOMRAD'lı öğrenciler toplum polisiyle çatışıyorlardı. Toplum polisi kısa zamanda püskürtüldü ve insanlar parlamento binasına doğru koşmaya başladılar, fakat birden ordu birlikleri ateş etmeye başladılar ve büyük bir panik yayıldı. Resmi açıklamalara göre sadece plastik mermi kullanmışlar ama burada asla emin olunamıyor. Ayrıca plastik mermiler de tümüyle tehlikesiz değil. İlk paniğin ardından toparlanıldı ve bunu üç saatlik bir kavgaya izledi. Göstericiler sopa ve taş kullanıyorlardı, askerlerse gözyaşı bombası ve plastik mermi (belki yer yer gerçek mermi?).

Dört göstericinin öldüğünü duydum, kaç kişinin yaralı olduğunu bilmiyorum (taşınan çok sayıda yaralı gördüm ama toplam kaç kişi olduklarını çıkartmak ve ne kadar yaralı olduğunu anlamak imkansızdı). Yarın da gösteriler sürecektir, neler olacağını kimse bilemiyor.

Dayanışmayla

Reko

Türkçesi: S. E.

21. YÜZYILA GİRERKEN, ÜÇÜNCÜ ANARŞİST CANLANMA*

Süreyya Evren

Kültürel farklılıklarla sömürgeci söylemleri inceleyen Homi Bhabba, kolonyal gerçekliğin çevresinde bir sessizlik komplosu (conspiracy of silence) olduğunu söyler¹. Bu komplonun bir ayağı imparatorluğun anlatılarındaki söylencesel, egemen sessizliktir.

Bhabba'nın alıntıladığı parçalardan biri de Sir Alfred Lyall'ın şu özlü sözüdür: “Emperyalizmimizi sessizce gerçekleştirmek” (“doing our Imperialism quietly”). Aynı anda dünyanın karanlık köşelerinden, bilmecelerle konuşarak, gerçek adları ve yerleri yok edip izlerini silerek arkaik kolonyal ‘ötekiliği’ ifade eden, bir başka ve daha uğursuz sessizlik gelmektedir. Bu sessizlik emperyal zaferciliği kolonyal karışıklığın tanıklığına bırakır ve onun yankısını işitenler kendi tarihsel anılarını yitirirler. Bu sessizlik erken modernist kolonyal edebiyatın sesidir.

Aynı deyişi (conspiracy of silence) Marx'tan alıntılararak ve “susuş kumkuması” diye Türkçeleştirerek² kullanan Hikmet Kıvılcımlı, bir yerde³ “susuş kumkumasının” elle tutulur konuları belirli sürelerce hasıraltı etmek için kullanılan bir yöntem olduğunu belirttikten sonra Türkiye’de bu yöntemin Osmanlı İmparatorluğuna uzanan derin bir tarihi olduğunu söyler. Bu topraklarda yö-

*Varlık, Sayı: 1092, Ekim 1998.

neticiler hoşlarına gitmeyen her dilekçenin üzerine oturuverirler, oturdukları hasırın altına iteleyiverirler.

Belki de ‘conspiration of silence’ için kullanılan en çarpıcı Türkçe karşılık Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “sükut suikastı” kullanımıdır.

Öyle ya da böyle; yönetenlerin, iktidardakilerin, ‘Sir’lerin, ‘Emperyalizmin sahipleri’nin, bizim ‘erbab-ı umur’umuzun, kalem erbablarımızın, vd.’nin, kendileri için riskli süreçlere dönüşebilecek süreçleri yönlendirilebilir süreçlere daraltmak için bu tarihsel komplo yöntemini kullandıkları biliniyor. Özellikle içinden çıkmakta olduğumuz yüzyıl göz önüne alındığında, bir düşünce ve hareket olarak anarşizmin⁴ zamansal boyutunun gerek siyasal yapılarla gerekse kültürel yapılarla yaşadığı çoğu yüzleşme ve karşı karşıya gelme anarşizmin ‘iktidarlar’ın sükut suikastlerine hedef olmasıyla sonuçlanmıştır diyebilir miyiz? Anarşizm unutturulmaya mı çalışılmıştır? Anarşistlerin, kimi kitaplarda kalan kimiye deneyimlere yansıyan önerileri halkın dilekçeleri gibi hasıraltı mı edilmiştir?

Bhabba’nın kolonyal gerçekliğin çevresinde örüldüğünü söylediği ikili sessizliğin izini anarşizmin tarihinde sürebilir miyiz? Tüm devletçi siyasal yapıların ve iktidarların kurduğu egemen sessizlik ve bu yapılara bağlı tüm ‘özgürlükçü’ ve ‘eşitlikçi’ yazınların geliştirdiği uğursuz sessizlik...

Anarşistlerin anarşist adını almaları da aslında benzeri bir işleyişin tersten okunmasıydı.

Eyleme yönelmiş bir topluluğun, yeni bir eğilimi temsil eden bir topluluğun kendisi için bir ad seçme fırsatına nadiren sahip olduğunu belirten Peter Kropotkin⁵, bu adlandırma tarihini anarşizme kadar getiren çeşitli örnekler verir: Brabant’lı ‘Dilenciler’ (Beggars), daha sonra popüler olan adlarını kendileri oluşturma-

mışlardı. 1793'ün 'Donsuzlar'ı da (Sans-culottes) buna bir örnekti. 'Sans-culottes' adını uyduran halk devriminin düşmanlarıydı; fakat bu ad tüm bir fikri –yani yoksullukları, özgürlükçü ve eşitlikçi ruhları, ve devrimci coşkuları nedeniyle halkı küçümseyen, halkın gerçek düşmanları olan iyi giyimli ve süslü kralcılara, tantanalı konuşmalarına ve burjuva tarihçilerince onlara gösterilen hürmete rağmen sözde vatanseverlere ve Jacobinlere karşıt olarak çullar giyen, yoksunluktan yorgun düşmüş, halkın isyanı fikrini özetliyordu. 'Hiççiler'in (Nihilistler) adında da durum aynıydı. Turgenyev'in 'Babalar ve Oğullar' romanında yaratılan Nihilist sözcüğü, 'Oğullar'ının itaatsizliğinin öcünü almak için oğullarına takma adla seslenmeyi yeğleyen 'babalar' tarafından benimsendi.⁶ Ancak oğullar bu adı kabullendiler ve daha sonra yanlış anlaşılma-ya yol açtığını anlayıp defetmeye çalıştıklarında da artık bu olanaksızdı. Ne olursa olsun ad kesinlikle kötü seçilmemişti, çünkü yine kullanılan ad bir fikri özetliyordu; nihilizm terimi bir sınıfın başka bir sınıf tarafından ezilmesine dayalı var olan uygarlığın tüm etkinliğinin yadsınmasını -var olan ekonomik sistemin yadsınmasını; yönetim ve iktidarın, burjuva ahlakının, sömürenler yararına sanatın, grotesk ya da tiksindirici biçimde ikiyüzlü olan alışkanlık ve davranışların, var olan toplumun geçmiş yüzyıllardan miras aldığı tüm her şeyin yadsınmasını: Kısaca, bugün burjuva uygarlığının saygıyla davrandığı her şeyin yadsınmasını açıklıyordu. Anarşistler açısından da durum farklı değildi. Enternasyonal içerisinde Birlik'in otoritesini reddeden ve de tüm otorite biçimlerine karşı çıkan bir topluluk ortaya çıktığında, bu topluluk ilkin kendisini 'federalist', daha sonra 'devlet-karşıtı' ya da 'otorite-karşıtı' olarak adlandırdı. O dönemde, 'anarşist' adını kullanmaktan gerçekten kaçındılar. Düşmanlarının bu adı kullanmaya karar vermesi Kropotkin'e göre kesinlikle kargaşa yaratmak içindi. Her şeyden öte,

anarşist adı, anarşistlerin tek heveslerinin, sonuçlarına aldırmaksızın düzensizlik ve kaos yaratmak olduğunun tanıtlanmasını hedefliyordu. Ama bir tersine okumayla anarşist topluluk kendisine takılan adı hemen kabullendi. Önceleri, Grekçe ‘an-archy’ sözcüğünün “düzensizlik” değil, “otoritenin olmaması” anlamına geldiğini göstermek için ‘an’ ve ‘archy’ arasındaki çizgide ısrar etti; fakat ardından sözcüğü olduğu gibi kabul etti. Böylelikle anarşist sözcüğü, 1816’da İngiliz filozof Bentham’ın açıkladığı temel, yaygın anlamına geri döndü: “Kötü bir yasa için reform yapmayı dileyen filozof” diyordu Bentham, “ona karşı ayaklanmayı öğütmez... Anarşistin karakteri ise oldukça farklıdır. Anarşist, yasanın varoluşunu inkar eder, geçerliliğini reddeder, insanları onu yasa olarak tanımayı reddetmeleri ve onun yürütülmesine karşı ayaklanmaları için kışkırtır”.

Kropotkin, sözcüğün anlamının zamanla daha da genişlediğini belirtir; anarşist sadece var olan yasaları değil, tüm kurulu iktidarı, tüm otoriteyi de inkar eder; ancak özü aynı kalmıştır: O, iktidara ve tüm otorite biçimlerine karşı çıkar - ve buradan, işe başlar.

Anarşizmin bir hareket olarak işe başladığı tarihler olarak Bakunin’in de cylem sabırsızlığı içinde ve karşı konulmaz bir coşkuyla katıldığı 1848 Fransa ayaklanmaları gösterilebilir. I. Enternasyonal’in Eylül 1869’da toplanan Basel Kongresi ise iki toplumcu okulun, marksizmle bakuninciliğin doğrudan çarpıştıkları bir platform, bir anlamda birinci anarşist canlanmanın başlangıcıydı.⁷ İki grubun ilkeleri tümünden farklıydı. Marx bir otoriterdi, Bakunin ise bir liberter; Marx bir merkezciydi, Bakunin ise merkezbozumundan yana bir federalist; Marx devleti fethetmeyi planlıyordu, Bakunin ise devleti yıkmak istiyordu; Marx bugün üretim araçlarının ulusallaştırılması adını verdiğimiz şeyi savun-

yordu, Bakunin işçi denetimini savunuyordu. Çatışma, o zamandan beri anarşistler ve Marksistler arasında hep olduğu gibi, mevcut toplumsal düzenle gelecekteki toplumsal düzen arasındaki geçiş dönemi sorununa ilişkindi. Marksistler sosyalizmin ve komünizmin nihai sonucu olarak devletin sönmesi gerektiğini kabul ederek anarşist ideale saygı gösterdiler, ama geçiş döneminde devletin bir proleterya diktatörlüğü biçiminde kalması gerektiğini öne sürdüler. Bakunin ise en kısa zamanda devletin ortadan kaldırılmasını talep ediyordu.⁸ Bakuninciliğin enternasyondan tasfiye edilmesi, marksizme dünya devrimci hareketleri üzerinde belirli bir otorite sağladı. Buna karşın, Avrupa, Asya ve Amerika'daki çeşitli anarşist etkinlikler ve ayaklanmalarla süren 1. Anarşist Canlanma'nın genelde anarşist hareketin doruğuna çıktığı İspanya İç Savaşı'nın 1939'daki yenilgisiyle sona erdiği kabul edilir. Bu yenilginin de etkisiyle, siyasi bir alternatif olarak anarşist önerinin üzerinin örtülmesi kolaylaştı, 40'lı ve 50'li yıllar anarşistler açısından sönük ve geriye çekilmelerle doluydu. Ancak 1960'lı yıllar gözle görülür bir 2. Anarşist Canlanma'ya tanıklık etti. Anarşist gruplar canlandılar ve çoğaldılar; ırk çeşitliği ve nükleer silahsızlanma kampanyalarından askere gitmemeye ve savaşa direnmeye dek, anarşistler toplumsal eylemlerin pek çoğunda yer aldılar. Yeniden görünen anarşist dergiler, kitapçıklar, kitaplar ve bildirgelerde devlet iktidarının temel bir eleştirisi yapılıyor, kendisi dışındaki bütün politik düşünce okullarının öncülleri sorgulanıyordu. Bu eylemlere anarşist temaları işleyen bilimsel yapıtlar –tarihler, yaşam öyküleri, antolojiler, kaynakçalar— eşlik etti. 2. Anarşist Canlanma sona erdi mi? Erdiyse ne zaman sona erdi? 68'in ne zaman sona erdiği sorusuyla son derece akraba bir sorudur bu. Eğer 2. Anarşist Canlanma sona erdiyse 2000'li yıllar 3. bir Anarşist Canlanmanın başlangıcı olarak öne sürülebilir mi?

Bhabba'nın açtığı kanaldan gidersek, erken modernizmin Sesi'ndeki uğursuzluk geç modernizmin Sesi'nde ve belirli bir post-modernizmin Sesinde de sürekliliğinin egemenliğini vurgular. Anarşizmin 'iktidar karşıtı' ve 'özgürlükçü' yazın tarafından örtbas edilişi gene bir sessizlik komplosuyla işler. Bataille'in imkansızın politikası bir iktidarın ele geçirilmesine bilinçli olarak hizmet etmeyecektir, aksine imkansızlığın politikası 'iktidarsızlığın' onanmasıdır.⁹ Ama anarşizmin iktidarın ele geçirilmesine karşı bilinçli politikasıyla tartışılmamıştır. Foucault ve Deleuze temsiliyetin yıkımını özellikle teorisyen aydınının temsil eden bilincinin yıkımını ayırıştırırlar; "Mücadele edenler artık birileri tarafından temsil edilmekten vazgeçtiler (bu herhangi bir parti, bir sendika olabilir). Artık hepimiz grupçuklarız, temsil edenler değiliz, temsil edilmek sona erdi; artık yalnızca hareket vardır."¹⁰ Bu sözler, en başından beri mücadeleyi temsiliyetin dışında algılayan, asla partileşmeme ilkesinden hiçbir zaman sapmamış, grupçukların (komünlerin, otonomların, yerel yönetimlerin) özörgütlenmeye dayalı hareketiyle devrimci değişiklikler hedefleyen anarşizmle, ve bu fikirlerin erken tarihlerde kararlı bir şekilde yer aldığı anarşist metinlerle karşılaştırmalı bir biçimde verilmez. Post-yapısalcı ve kimi postmodern düşünürler genelde kendilerini marksizmle karşılaştırarak kurarlar. Hatta Madan Sarup *Post-Yapısalcılık ve Post-Modernizm* kitabının sonuç bölümünde¹¹ Gramsci'nin "herşey, hatta felsefe ve felsefeler dahi siyasaldır"¹² sözüne katıldığını belirttikten sonra kültür ve düşünce alanındaki her üretimin yalnızca kendisine bir yer edindiği için değil, diğerlerini yerlerinden etmeyi başardığı için var olduğunu söyler. (Anarşizmin yerinden edilişi kavrayışımız buradan soykütüksel bir alan daha bulabilir). Sarup, modernliğe ve postmodernliğe ilişkin tartışmanın da örtük olarak marksizmin değergesi (statüsü) ve geçerliliği üzerine bir

tartışma olduğunu öne sürer. Sarup'a göre modernlik tasarısı aydınlanma tasarısının aynıdır ve marksizm aydınlanmanın bir çocuğudur. Ancak postmodernler ilerlemenin bir söylence olduğunu iddia ederler. Postmodernliğin dışındaki ya da içindeki her konum siyasal çıkarlarımızın ve değerlerimizin damgasını taşır.

Postmodernliği nasıl kavradığımız, geçmiş, bugünü ve geleceği kendimize ve diğer insanlara yeniden nasıl sunduğumuzla ilişkilendirir. Sarup'un bu modernlik-postmodernlik alanını doğru-
dan siyasi alana bağlayan yaklaşımı anarşist siyasetin katkılarını gözardı ettiği için gene bir manişheizmle sonuçlanır. Söz konusu ikiliğe göre: Eğer herkes için daha iyi bir gelecek sağlama mücadelesi verilmesinden yanaysak marksizm, ama bu mücadelenin ilerlemenin garantisi olmadığını ya da diyalektik süreçlerin mükemmelle götürmeyeceğini bilen bir marksizm, ya da siyasal çıkarları kuşkulu bir postmodernizm vardır elimizde. Siyasal hedefleri (toplumsal devrim ve özgürlükçü komünizm) son derece açık olan anarşist siyasetin aynı zamanda ilerlemeye, bilime tapmaya, aydınlanma çocuğu olmaya mesafeli duruşu gözden geçirilmemiştir. Sarup, Lacancı kuramın ben'in toplumsal ve dilsel inşasını düşünmeye ilişkin bir yol önerdiğini ileri sürüyor. Ve devrim öncesi (pre-revolutionary) toplumdan miras alınan karakter yapıları dönüştürülene kadar siyasal devrim tamamlanmayacağından ötürü birey ve toplum arasındaki karşıtlığın üstesinden gelecek bir modele acilen gereksinim duyduğumuzu söylüyor. Oysa her zaman kişisele vurgu yapmış, özneyi toplumsalın dayatmalarından korumuş ve birey ile toplum arasındaki ilişkiyi karşıtıktan öte bir düzeyde kurmaya özen göstermiş olan anarşizmin bu bağlamda gözden geçirilmesi alan açabilirdi. Sarup, Foucault'nun marksizmin otoriter ve modası geçmiş bir düşünce olduğu görüşüne inanması üzerinde önemle duruyor. (Anarşistlerin dizgelere modalar ola-

rak bakma alışkanlıkları olmamakla beraber marksizmin otoriter olduğunu marksizm henüz kurulma aşamasındayken ilan ettikleri biliniyor.) Foucault'nun Marx'ın ekonomi, tarih, siyasa ve yöntem görüşlerini reddetmesini Nietzsche'nin düşüncelerinden çok derinden etkilenmesine bağlayan Sarup, bu reddedişi pek de şaşırtıcı bulmaz.

Foucault'ya göre iktidar ilişkilerini, devlet, sınıf mücadelesi, üretim ve kapitalist sömürü ilişkileri bazında kavramlaştırmak artık olanaklı değildi. Zaten Sarup, Gilles Deleuze, Felix Guattari, Jean-François Lyotard ve diğer post-yapısalcıların ayırt edici inançlarının pek çoğunun köklerinin Nietzsche'nin düşüncesinde yattığını ileri sürer.¹³ Marx'a 19. Yüzyıldan bir siyasi alternatif arandığında bunun Bakunin veya genel olarak anarşizmde değil de Nietzsche'nin düşüncesinde bulunması rastlantı olmasa gerektir.

Buna çeşitli nedenler gösterilebilir. Sınıfsal bir nedenleştirme; Nietzsche'ci işçi ya da Nietzsche'ci köylü gibi örneklerin tarihte görülmemesine karşın Bakuninci işçilerin ve Bakuninci köylülerin yirminci yüzyılın ilk yarısında, pek çok coğrafyada çok sayıda öz-yönetim deneyimleri yaşamış ve yaratmış olmaları, anarşist ideallerle kendi özgürlük ve eşitlik gereksinimlerini kompozit ederek savaşlar vermiş olmaları olabilir.¹⁴

Başka bir nedenleştirme avrupamerkezcilik-karşıtlığı üzerinden yapılabilir. Marx'ın ilerleme şemasının sosyalist devrimi Almanya ve İngiltere gibi yüksek derecede sanayileşmiş ülkelerde bekleme-sinin tersine Bakunin zamanımızın büyük devrimlerinin görece gelişmemiş ülkelerin 'dipteki derinlikler'inden çıkacağını öngörmüş-tü. 20. Yüzyılın en büyük devrimlerinin –Rus, İspanyol, Çin—üçü de görece geri ülkelerde gerçekleşti ve Bakunin'in öngördüğü gibi, kentli yoksulların patlamalarıyla bağıntılı, ağırlıkla “köylü savaş-

ları”ydı. Marx’ın küçümseyerek değindiği köylülük ve vasıfsız işçiler, 20. yüzyılın toplumsal altüst oluşlarının (genellikle “marksist” adı takılsa da, Bakuninci denmesinin daha doğru olacağı öne sürülen altüst oluşlar) kitlesel tabanı haline geldiler.¹⁵ Batı Avrupa’daki yeni tarihsel öznelerin tarihsel misyonlarıyla nihai olarak dünyada üstünlük sağlayacaklarına inanan avrupamerkezcilik David Hume’da, John Locke’da, Hegel’de, Marx ve Engels’de de görülebiliyor. *Dünya Tarih Felsefesi Üzerine Dersler* adlı kitabında Hegel, Güney Amerika’ya “fiziksel ve ruhsal olarak iktidarsız”, “hayvanların bile insanlarla aynı kalitesizliği gösterdiği” bir yer olarak tanımlıyor, ve bu insanları “açıkça, eğitilmek için yetersiz, geri zekalı bireyler” olarak değerlendiriyordu. Marx’ın Hegel’e ve klasik siyasal iktisada yönelik sistematik eleştirilerinde, onların geri kalmış toplumlara yönelik bakışlarının özgün bir eleştirisinin içerilmemiş olmasını oldukça şaşırtıcı bulan (ki bu olgu anarşistler için hiçbir zaman şaşırtıcı olmamıştır) Jorge Larrain, tersine Marx ve Engels’in bir şekilde Avrupa kapitalizminin dünya için üstlendiği misyon konusunda bunlarla aynı fikirleri paylaştığını ve tarihsel çözümlemeleri içinde yer yer benzer küçük görmeler bulunduğunu öne sürer. Engels için Cezayir’in Fransa tarafından fethedilmesi “uygarlığın gelişmesi için önemli ve talihli bir olaydır” ve “muhteşem Kaliforniya, orada ne yapacağını bilmeyen tembel Meksikalılar’dan alındı” ifadesi de bu olayı olumladığını gösterir. Örneğin Simon Bolivar’ın biyografisinde Marx, bu Venezuellalı halk kahramanını zavallı, zalim ve korkak bir hain olarak tanımlar. Meksika’nın 1862’de Fransa’ya karşı kazandığı zafer üzerine bile Marx ve Engels muzaffer Meksikalılara “aşağılık insanlar” demekten vazgeçmemişlerdi. Montenegrinler “sığır hırsızları” diye adlandırılmış, Bedouinler “hırsızlar ulusu” olarak nitelendirilmiş, Çinlilerin ise “kalıtsal olarak aptal” olduğundan söz edilmişti.¹⁶

Anarşist bağlamın önüne çekilen sessizlik perdesinin anarşist içerimlere karşı uygulanan yararlanma politikasından farklı olduğu görülebiliyor. Bu yaklaşımla, merkezin Sesi, anarşist önerilerin doğasını ayrı tutarak, bu önerilerin uzlaşımçı kopyalarını (negatif simülasyon mu?) çıkararak, merkezi yapıları kriz dönemlerinde iyileştirmek, reforme etmek için kullanır. Meta-anlatılardan kopuşu, üst-söylemleri, etnomerkezciliği, erk tekeldiliğini, evrenselciliği, ahistorizmi reddi ve merkezbozumuna katkıları anarşizmin bu dönemde en çok dönüştürülen önerileri oldu.¹⁷

Terry Eagleton daha sert bir yorumla devlet iktidarının yapılarını kırmayı başaramayan yapısalcılık sonrası kuramın bunun yerine dilin yapılarını dönüştürmeye yönelmesini 68'in yenilgisinden doğan bir geri çekilme olarak koyar.¹⁸ Türkiye'de daha çok 12 Eylül sonrası olarak tanımlanan benzeri entellektüel süreç açısından bakıldığında 68 için dünyanın erken 12 Eylülleştirilmesi denilebilir mi? Ya da daha basitinden, 2. Anarşist Canlanma dediğimiz 60'lı yıllardan yayılan anarşizmin 1939'a dek sürdüğü kabul edilen 1. Anarşist dönemden farklı olarak taşıdığı kimi karakteristikler bu dağılmaya bağlanabilir mi? 68'in anarşizme, hareketi dünyanın yoksul kitlelerinden 'yeni toplumsal hareketlere' duyarlı avrupalı öğrencilere doğru daraltan yeni bir karakteristik yüklediği öne sürülebilir mi? En azından şu açık, eğer üçüncü bir anarşist canlanma söz konusu olursa, kendisini en çok bu noktadaki kopmasıyla belli edecektir.

Günümüzde anarşistler dünyanın pek çok bölgesinde örgütlenmeye, biraraya gelmeye, aktifleşmeye ve yoğun bir yayın atağına geçmeye başladılar. Anarşist bireyler ve gruplar; dergiler, federasyonlar, anarko-sendikalar gibi çeşitli formlarla Kanada, ABD, Meksika, Uruguay, Brezilya, Venezuela, Arjantin gibi Amerika ülkelerinde, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Danimarka, İsveç,

Norveç, Finlandiya, Portekiz, İspanya, İtalya, Fransa, İngiltere, İrlanda, Yunanistan, Estonya, Çek cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Polonya, Bulgaristan, Slovenya, Hırvatistan, Rusya, Ukrayna, Türkiye gibi avrupa ülkelerinde, Japonya’da, Kore’de, Avustralya ve Yeni Zellanda’da, Hindistan, Bangladeş ve Filipinler’de, (Alma-Ata Anarşist Birliği olarak) Kazakistan’da, Sierra Leone’de, Güney Afrika’da, Nijerya’da çalışmalarını sürdürüyorlar. Bu anarşist canlanma en iyi internetten izlenebiliyor. İnternette yüzlerce anarşist site, çeşitli anarşist haber grupları mevcut. Bu sitelere hergün bir yenisi ekleniyor, sürekli güncellemeler yapılıyor; çok sayıda anarşist metin, anarşizm hakkında tartışmalar, anarşistlerin portreleri, anarşist grupların etkinlikleri hakkında bilgiler bu sitelerde ilk elde bulabileceğinizdir. İnternetteki tartışmalarda ve yazılarda da öğrenci hareketi olmaktan çıkma arzusu ve eğilimi açıkça hissediliyor. Anarşizmin ilksel hedefleri ve örgütlenmeleri daha bir sahipleniliyor. Ama şimdi 68’den geçmiş olmanın verdiği geniş avantajlarla ve yenilenmiş bir perspektifle; yeni kültürel çeşitlilik silahları eski yıkıcılık modelleriyle birleşiyor. Bir eğretilenlikle: Şimdi anarşizmin bombaları yalnızca parça tesirli değiller, ayrıca pluralizm etkisi de yapıyorlar (ama 68’de olduğu gibi sadece pluralizm etkisi yapmakla yetinmek istemiyorlar, parça tesirli de olmak istiyorlar...)

Kropotkin’in evrim ve devrim aşamalarıyla ilgili düşünceleri de anarşizmin bu üstü örtülü yaygınlaşması (yeraltından nüfuz) açısından okunabilir: Anarşist komünizmi, dinsel ve devletçi komünizmlerden özgürlükçü komünizm olarak ayıran Kropotkin’e göre bir halk devriminin yenilgiye uğratılabileceği genel bir kuraldır, ancak bununla birlikte ardından gelen yüzyılın evrimi için bir düstur sağlar. 1871’de Paris komününün yaygın ateşi altında sona ermesine karşın izleyen yılların parolası Özgür Komün olmuştur.

Kropotkin 1887 tarihli bir metninde, yirminci yüzyıl yirmibirinci yüzyıla evrilirken yeniden okunabilecek bir savla, gelmekte olan devrimde anarşist komünizmin yenilgiye uğratılması halinde Anarşist Komünizmin yirminci yüzyıl evriminin amacı olacağını söyler.¹⁹

Dr. Fritz Brupbacher'ın Bakunin-Marx çatışması hakkındaki 1932 tarihli öngörüsü bu noktada ilginçtir: Brupbacher'e göre "Her kim, bu savaş içerisinde Marx'ın Bakunin'i kesin olarak yendiğini zannediyorsa, o günlük yaşayan su sineği zekasına sahiptir. İnsanlara, burjuva despotizmi ve proleterya diktatörlüğü dayanılmaz hale gelince, Bakunin gene aktüel olacak, Bakunin-Marx savaşı 2000 yılında tekrar güncellik kazanacaktır."²⁰

¹Homi K. Bhabba, *The Location of Culture*, (London: Routledge, 1997), s.123.

²Aynı değişim bir başka Türkçeleştirilmesi de 'sessizlik fesadı' olabilir mi?; Paul Nizan'ın *La Conspiration* adlı romanının *Fesat* adıyla Türkçeleştirilmesine gönderme yaparak söylüyorum: Paul Nizan, *Fesat*, çev. Özdemir İnce, (İstanbul: Telos, 1996).

³Hikmet Kıvılcımlı, *Halk Savaşının Planları*, (İstanbul: Tarihsele Maddecilik), s.27.

⁴Bknz. George Woodcock, *Anarşizm - Bir Düşünce ve Hareketin Tarihi*, çev. Alev Türker, (İstanbul, Kaos, 1997)

⁵Bknz. Peter Kropotkin, *On Order*, (Sheffield: Pirate Press), s.2-4.

⁶Frantz Fanon (1925-1961), devrimci süreçlerde baba rolünün dönüşümünü incelerken (Frantz Fanon, *A Dying Colonialism*, İng.çev. Haakon Chevalier, Grove Weidenfeld), Jacques Lanzmann'ın Viva Castro kitabından Castro Devrimi sırasında aynı fenomenin Küba toplumuna yansımaları hakkında bir alıntı yapar: "Eskiden beri, ülkemizde, bu derin bir inanış ve genel bir kabuldü, baba öğretmeyi ve deneyimlerini oğluna aktarmayı kendine ayır-

mıştı. Bu deneyimde, aynı ailenin bireylerini bir arada tutan düğümdü. Önemli konularda oğul her zaman babasının görüşlerine katılırdı. Küba ata-sözü şöyle der: “Oğul, baba gibidir”. “Buna bağlı olarak, baba ve oğul bir bütündü, ta ki dağlarda barınan ve kendisi de çok genç olan o adam çıkıp oğullarımızı bizden alana dek. Size söyleyeyim, bu adam bir çeşit İsa’dır. Bir baba nedir ki İsa’nın yanında? Hiçbir şeydir. Ve biz babalar kendimize oğullarımızın neden bizi terkettiğini sorduk. Kendi zavallı zihinlerimizde böyle bir ayrılmanın neden gerektiğini düşünmeye çalıştık, ve, düşündük ki yaklaşık yüzyıllık deneyimimiz yanlıştı. Deneyimimizin iyi bir yanı yoktu, her gün bir şekilde yaşayıp gittiğin, üzerinde fazla düşünmeden babadan oğula kuşaklar boyunca geçen bir deneyimdi. İdealizm ve arılıktan başka sunacak hiçbir şeyi olmayan bir tek adam yeterli olmuştu. Bizim deneyimlerimizden çok daha iyiydi bu, bizim paralarımızdan, işlerimizden, ilişkilerimizden çok daha iyiydi...”

⁷Bknz. Paul Avrich, *Anarşist Portreler, cilt 1*, Türkçesi: Osman Akınhay, (İstanbul: Sarmal, 1991), s. 9-10.

⁸Bknz. George Woodcock, agy., s. 176-177.

⁹Bknz. Jean-Michel Besnier, *İmkansızın Politikası-İsyarla Bağlanma Arasında Entelektüel*, çev. Işın Gürbüz, (İstanbul: Ayrıntı, 1996) s.141

¹⁰Aktaran Ali Akay, Michel Foucault – *İktidar ve Direnme Odakları*, (İstanbul: Bağlam, 1995) s.157.

¹¹Madan Sarup, *Postyapısalcılık ve Postmodernizm*, Çev. A. Baki Güçlü, (Ankara: Ark, 1995), s.211-221.

¹²Her şey siyasaldır ve benzeri sözlerle her karşılaştığımda çatıkati aklıma ‘siyaset-dışı’ şairimiz İlhan Berk geliyor: Haziran 1990’da, *Varlık* dergisinde Enver Ercan’la İlhan Berk’in yaptığı bir söyleşi yayımlanır (bknz. Enver Ercan, *Şiir Uçar Söz Olur* - şairlerle söyleşiler, (İstanbul: Yön, 1994), s. 21), bu söyleşinin bir yerinde Enver Ercan sorar: “Politik konularda görüşlerinizi pek belirtmiyorsunuz. Belki de sorulmadığından... Sormak istiyorum; bir şair olarak politik ortamı nasıl değerlendiriyorsunuz? 12 Eylül sizce nedir? Şu anda

ülkenin kilit noktalarındaki politikacılarla aynı coğrafyada yaşamaktan memnun musunuz? Beklentileriniz neler?” İlhan Berk yanıtlar: “Siyasa her şeydir. Su da siyasaldır. Bundan kendimizi dışlayamayız. Şiiri de elbet. Ama şiir yavaş yürür, sonra da kanını çok yavaş akıtır. Beklemeli.” Şiirinin üzerinden çok siyasal sular geçmiş bir ülkenin şairi söylüyor bunu...Hızlı, akışkan ve siyasal su, yavaş yürüyen şiiri kaldırıp sürüklüyor bir çırpıda. Şair kaygısız; birincisi, kesilmiyor, doğranmıyor, kanı akıyor, su tarafından sürükleniyor sadece (üstelik bu dışlanmadığının da belirtisi), ikincisi, kanı aksa da dert değil, şiir kanını yavaş akıtır, çabuk ölmez. ‘Şiir çıkmazda’, şair beklemede.. Ece Ayhan’ın kurduğu imgeleştirmedeki gibi, şair hatta, telefonun başında, hattın öbür ucundan gelecek sesin değergesine göre ceketinin düğmelerini ilikleyecek veya iliklemeyecek... Berk’in bu söyleşisini okuduğumdan beri “herşey siyasadır” ve benzeri sözleri gördüm mü ürkerim, ürküyorum...

¹³Bknz. Madan Sarup, agy, s.5

¹⁴Seçkin kişilerin dolaylı ve sınıfsal içerikli ‘susuş kumkumalarına’ hoş bir örnek de Arthur Koestler’den: İspanyol İç Savaşı sırasında *News Chronicle* adına bulunduğu İspanya’da faşistler tarafından tutuklanan Arthur Koestler, İspanyol polisleriyle tanışmasını şöyle anlatır: “...sonunda polise geldik. Bizi pis kokulu bir odaya soktular. Orada kaz kafalı bir herif, bir tutanak tutarak parmak izlerimi aldı. Sonra iki gardiyan çağırdı. Gardiyanlar memurun masasına yaklaştılar. Tıpkı gorile benziyorlardı. Selam verdiler ve biri, pek olağan bir sesle sordu: --Una Flagelacion? “Una flagelacion” Fransa’da “Tütünleme”, Almanya’da “ilk sürtünüş” anlamına gelen “ıslatma” deyiminin İspanyolcasıydı. Polis karakollarında tutuklulara dayak atma geleneği, kanun dışı olduğu halde, bütün Avrupa’da uygulanmaktadır. Birçok kuruluşlardan, bir çok insancıl derneklerden söz edildiğini çok duydum. Ama “ıslatma”ya karşı da bir dernek bulunduğunu hiç duymadım. Don Louis saygıyla eğilerek şefin kulağına birşeyler fısıldadı. Sadece İngiliz gazetecisi anlamına gelen “Ingles-periodista” sözcüklerini işittim. Bunun üzerine “Flagelacion” emri verilmedi.

Birden rahatladım ve yukarıda sözü edilen derneğin neden olmadığını hemen anladım. Bu tür dernekler, çokçası, seçkin kişilerce kurulur; oysa seçkin kişiler kazara polisin eline düşerlerse, onları “ıslatmıyorlar”. Bu nedenle ki, bütün Avrupa ülkelerindeki burjuvazi, polise ne kadar saygı duyarsa, fakir fıkaranın en suçsuzu bile, onların üniformalarından vebadan korkar gibi korkarlar.” Arthur Koestler, *İspanya’da Ölüm Güncesi*, Türkçesi: Çetin Altan, (Ankara: Bilgi, 1970), s.133

¹⁵Bknz. Paul Avrich, agy, s.20-21

¹⁶Bknz. Jorge Larrain, *İdeoloji ve Kültürel Kimlik –Üçüncü Dünya Gerçeği*, Türkçesi: Neşe Nur Domaniç, (İstanbul: Sarmal, 1995), özellikle s.34-40

¹⁷Larrain’in de merkezci manışeizmin etkisinden çıkamadığını gösteren, bu öğeleri akılcı ve akıldışı kutuplaşması içinde ele alışı için bknz. Agy, s.51

¹⁸21. *Yüzyılda Anarşizm: Yeni Binyıl İçin Ortodoks Olmayan Fikirler*, der. Jon Purkis & James Bowen, Ayrıntı Y., Çev. Şen Süer Kaya, 1998.

¹⁹Bknz. Pierre Kropotkin, *The Place of Anarchism in Socialistic Evolution*, (Practical Parasite Publications, 1990), s. 16.

²⁰Aktarıldığı yer; Maurice Cranston, *Marx-Bakunin Karşılaşması*, İngilizce’den Almanca’ya Çev. Jochen Schmück, Almandan Türkçeye çev. Bora A. Okran, (Anares Medien, 1996).

KÜRESELLEŞME HAREKETİ*

David GRAEBER**

Küreselleşme karşıtı denilen hareket -özellikle de daha radikal, doğrudan eylem kanadı- hakkında pek çok saçmalık yazıldı ama, hareketin içinde bulunmuş insanlar çok az şey yazdılar. Pierre Bourdieu'nun bir süre önce söylediği gibi, hareketin Kuzey Amerika akademisyenlerce göz ardı edilmesi, skandaldan başka bir şey değildi. Yıllar boyunca akademik pozisyonlarını koruyabilmek için yazdıkları makalelerinde, gerçekte var olmayan geniş toplumsal hareketlerden söz etmiş akademisyenlerin kafaları karışmış gibi görünüyor ya da daha kötüsü, her yerde ortaya çıkan gerçek hareketleri, yukarıdan bakarak küçük görüyorlar...

Bir antropolog olmanın yanı sıra hareketin içinde aktif bir katılımcı da olarak, tarihsel sorumluluklarını üstlenmekle ilgilenebilecek entelektüeller için geniş bir arka plan sunmak istiyorum. Bu denemenin amacı bazı yanlış kavrayışları açıklığa kavuşturmaktır.

"Küreselleşme karşıtı" hareket ifadesi, ana medya tarafından bulunmuştur ve hareketin içindeki insanlar, özellikle NGO'lardan (Sivil Toplum Örgütleri) olmayan doğrudan eylem kampındakiler asla bu ifadeden hoşlanmadılar. Aslında bu, neoliberalizme karşı

**Items & Issues* (cilt 2, no. 3, Güz 2001)

***Yale Üniversitesi'nde antropoloji profesörü olan David Graeber, The False Coin of Our Own Dreams: Toward an Anthropological, Theory of Value* adlı kitabın yazarıdır.

ve yeni küresel demokrasi formları yaratmayı amaçlayan bir hareket. Maalesef, bu ifade Birleşik Devletler’de neredeyse anlamsız, çünkü medya bu tür konuları yalnızca propagandist terimlerle ele almakta ısrar ediyor (“serbest ticaret”, “serbest pazar”) ve neoliberalizm terimi genelde kullanılmıyor. Sonuçta, toplantılarda insanların “küreselleşme hareketi” ve “küreselleşme karşıtı hareket” ifadelerini aynı anlamda kullandıklarını duyabiliyorsunuz.

Doğrusu, eğer küreselleşme sınırların kaldırılması, insanların, malların ve fikirlerin serbest dolaşımı olarak alınırsa, o zaman hareket sadece küreselleşmenin bir ürünü değildir. Ayrıca bu harekete katılan grupların çoğu, özellikle de en radikalleri, genel olarak küreselleşmeyi IMF (Uluslararası Para Fonu) ya da WTO (Dünya Ticaret Örgütü) destekçilerinden daha fazla desteklerler.

Örneğin; hareketin gerçek kökenleri Halkın Küresel Eylemi (PGA, People’s Global Action) denilen uluslararası bir ağda yatmaktadır. PGA, Barselona’da 1998 yılında yapılan bir Zapatista toplantısında (encuentro) ortaya çıkmıştır.

Kurucu üyeler arasında sadece İspanya, Britanya, Almanya’da ki anarşist gruplar değil, Hindistan’daki Gandici Sosyalist Köylü Birliği, Arjantinli öğretmenler sendikası, Yeni Zellandalı Maoriler ve Ekvadorlu Kınalar gibi yerli gruplar, Brezilyalı Topraksız Köylüler Hareketi, Güney ve Orta Amerika’daki kaçak köleler tarafından kurulmuş toplulukların oluşturduğu bir ağ da yer alıyordu. Kuzey Amerika (yerini İnternet’e bırakana kadar PGA’nın iletişim merkezi olarak çalışan Kanada Posta İşçileri Sendikası hariç) uzun zaman pek temsil edilmeyen birkaç bölgeden biri olarak kaldı.

J18, N30 (Seattle’daki 1999 WTO toplantılarına karşı düzenlenen doğrudan eylem) gibi eylem günleri için ilk çağrıları yapan PGA’ydı.

Enternasyonalizm ayrıca hareketin taleplerinde de görülmek-

tedir. Burada sadece İtalyan Ya Basta! grubunun oluşturduğu platformun (*İmparatorluk* adlı kitaplarında, kaynak belirtilmeden, Tony Negri ve Michael Hardt tarafından sahiplenilen) üç büyük ilkesine bakmak yeterlidir:

Evrensel olarak garanti edilmiş “temel gelir”, insanların sınırları aşan özgürce hareketlerini garanti edecek bir küresel yurttaşlık ilkesi, ve -uygulamada patent hakları üzerindeki aşırı sınırlar anlamına gelen (bu hakların kendileri korumacılığın sinsi bir biçimidir)-yeni teknolojiye serbestçe erişim ilkesi.

Protestocular, neoliberal “küreselleşme” vizyonunun metaların serbest akışıyla çok fazla sınırlı olduğu ve aslında insanların, enformasyonun ve fikir dolaşımının önündeki engelleri artırdığı gerçeğine, giderek daha çok dikkat çekmeye çalışmışlardır. Defalarca işaret ettiğimiz gibi, ABD sınır muhafızları gücünün büyüklüğü NAF-TA’nın imzalanmasından bu yana üç katına çıkmıştır.

Bu, gerçekte şaşırtıcı değil, çünkü dünya halklarının çoğunluğunu, varolan toplumsal garantilerin giderek ortadan kaldırılabilirdiği, yoksullaştırılmış kapalı bölgelerde hapsetmek mümkün olmasaydı Nike ve The Gap gibi şirketlerin oralarda üretime başlamaları da mümkün olmayacaktı.

Örneğin, Cenova’daki protestolar, Avrupa’ya ve Avrupa dışına serbest göçü talep eden 50.000 kişilik güçlü bir yürüyüşle başlamıştı -bu olgu uluslararası basın tarafından tümüyle hasır altı edildi, ilginçtir sonraki günlerde George Bush ve Tony Blair’in manşete çıkarılan iddiaları, protestocuların bir “Avrupa kalesi” istedikleriydi.

Buna rağmen, enternasyonalizmin eski biçimlerine karşıt olarak, bu hareket Batı örgüt modellerinin dünyanın geri kalanına ihracını savunmamakla kalmadı, tam tersine akış öbür yönde gerçekleşti. Hareketin kullandığı tekniklerin çoğu (oybirliğiyle karar süreci, sözcü konseyleri, hatta şiddetsiz kitlesel sivil itaatsizliğin kendisi) ilk

önce Güney yarıkürede geliştirilmişti. Uzun vadede bu, hareketin en radikal ögesi olarak da kabul edilebilir.

Seattle'dan bu yana, uluslararası medya, doğrudan eylemin sözde şiddetini haykırdı durdu. Birleşik Devletler'deki son iki yılın artan militan protestolarında henüz bir protestocu tarafından burnu kanatılmış tek bir kişi bile gösterilememesine rağmen, bu şiddet terimini en ısrarla kullanan Birleşik Devletler medyasıydı. İktidardakileri gerçekten rahatsız eden şey, silahlı direnişin bildik biçimlerine girmeyi reddeden açıkça devrimci hareketlerle nasıl uğraşacaklarını bilememeleriydi.

Bu noktada, mevcut paradigmaları yıkmak konusunda çok bilinçli bir çaba vardır. Bir zamanlar pankartlarla yürümeye tek alternatif, ya Gandici şiddetsiz sivil itaatsizlik ya da tam ayaklanma olarak görülüyordu. Şimdiyse Direct Action Network, Reclaim The Streets, Black Bloc, Ya Basta! gibi gruplar, kendi tarzlarında, bu ikisi arasında kalan tümüyle yeni bir alanı oluşturuyorlar.

Başka zaman olsa, sokak tiyatrosu, festival sayılabilecek ve sadece (örneğin, Black Bloc anarşistlerinin, hiçbir insana doğrudan fiziksel zarar vermemek anlamındaki şiddetsizlik kavramlarıyla) şiddetsiz muharebe olarak adlandırılabilen öğelerden oluşan ve pek çok kişinin “yeni bir protesto dili” dedikleri biçimi icat etmeye girişiyorlar.

Örneğin, Ya Basta! hareketi Tutti Bianci'leriyle, yani beyaz tulumlarıyla; köpük zırhlar, iç lastikler, kasklarıyla yaptıkları özel yürüyüş tarzları ve onların imzası kabul edilen kimyasal maddelere dayanıklı beyaz tulumlarıyla ün kazanmışlardır. Bu şiddetsiz ordu, kendilerini yaralanmaya ve tutuklanmaya karşı koruyarak polis bariyerlerini aşmaya çalışırken -şekilsiz, elverişsiz ama neredeyse zarar vermesi imkânsız- dalgacı halleriyle insanları karikatür karakterlerine çeviriyor. (Kostümlü yürüyüşçüler, polise balonlar, su tabanca-

ları ve kuştüyünden toz alıcılarla saldırdığında, etkisi iyice artıyor.) En militanları bile -örneğin, Earth Liberation Front gibi eko-sabotörler- insanlara zarar verecek herhangi bir şeyden özenle kaçınıyorlar.

Geleneksel kategorilerin bu şekilde karışımı, düzenin güçlerini bozuma uğrattıyor ve onları olayları umutsuzca bildik alanlara çekme arzusuna itiyor (yani basit şiddete); öyle ki, Cenova’da olduğu gibi, aşırı bir şiddet kullanma bahanesi yaratmak için faşist holiganları saldırtmaya kadar varıyor bu.

Aslında, harekete fazlasıyla esin veren Zapatistaların kendisi bir öncül olarak kabul edilebilirler. Onlar tahayyül edilebilecek en şiddetsiz “ordu” durumundalar (en azından son beş yılda, gerçek silahlar bile taşımadıkları bilinen bir şey). Bu yeni taktikler, hareketin genel anarşist anlayışıyla; devlet iktidarını ele geçirmekten çok yönetim mekanizmalarını söküme uğrattmak, yetkisizleştirmek, savunmasız bırakmak ve daha büyük otonomi mekânları kazanmakla mükemmel bir uyum içindedir. Bununla beraber, kritik nokta, bütün bunların sadece genel bir barış atmosferinde mümkün olmasıdır. Aslında, bana öyle geliyor ki bunlar, 21. yüzyılın genel yönelimini belirleyebilecek bir an olan içinde bulunduğu-muz anda mücadelenin nihai kazanımıdır.

(Britanyalı tarihçi Eric Hobsbawn’ın bize hatırlattığı gibi) 19. yüzyılın sonlarında anarşizmin devrimci solun merkezi olduğunu bugün hatırlamak pek çok insan için güçtür. O zamanlar, Marksist partilerin çoğu hızla reformist sosyal demokratlara dönüşüyordu. Bu durum, sadece Birinci Dünya Savaşı ve tabii ki Rus devrimiyle birlikte değişti. Bize genelde söylendiğine göre, özellikle Rus devriminin başarısı, anarşizmin gerilemesiyle komünizmin her yerde öne çıkmasına yol açtı. Fakat buna başka bir açıdan da bakılabilir. 19. yüzyılın sonunda insanlar, savaşın sanayileşmiş

güçler arasında yaşanmasının geride kaldığına dürüstçe inanıyorlardı; sömürge maceraları bir değişmeyendi, fakat bugün olduğu gibi, Fransa ya da İngiltere toprağı üzerinde Fransa ile İngiltere arasında bir savaş düşünülemezdi. 1900'lerde, pasaport kullanımı bile modası geçmiş bir barbarlık olarak görülüyordu.

(1914'te başlamış ve 1989 ile '91 arasında bir yerlerde bitmiş gibi gözüken) 20. yüzyıl ise aksine, insanlık tarihinin en kanlı yüz yılı oldu. Neredeyse tamamı ya dünya savaşlarıyla ya da dünya savaşları için hazırlanmakla geçti. Politik etkililiğın nihai ölçütü devasa öldürme aygıtları yaratma ve bunu sürdürme yeteneğine dönüşürken anarşizmin hızla devre dışı kalması şaşırtıcı değildi. Bu, sonuçta, tanımları gereğı, anarşistlerin asla çok başarılı olamadıkları bir alandı. (Partileri zaten emir komuta yapısıyla örgütlenen ve devasa öldürme aygıtlarının organizasyonunda çoğı kez özellikle başarılı oldukları anlaşılan) Marksizm, anarşizm ile karşılaştırıldığında açıkça çok daha pratik ve gerçekçiydi. Peki Soğuk Savaş'ın sona erdiği ve sanayileşmiş güçler arasında savaşın bir kez daha tahayyül edilemez olduğu, şu içinde bulunduğumuz anda anarşizmin, devrimci solun tam merkezindeki uluslararası bir hareket olarak, 19. yüzyılın sonundaki yerine dönmesi bir rastlantı olabilir mi?

Eğer öyleyse, son zamanlardaki "anti-terörist" seferberliğin nihai kazanımı daha da açık hale geliyor. Kısa vadede durum, hükümetlerin 11 Eylül'den önce bile terörist ilan ettikleri bir hareket için korkutucu bir hal almış gibi görünüyor. Pek çok iyi insanın korkunç baskılar göreceğine hiç şüphe yok. Ama uzun vadede, 20. yüzyıl seviyesinde bir şiddete geri dönölmesi imkânsızdır. Nükleer silahların yayılımı, tek başına dünyanın giderek daha büyük kısımlarının konvansiyonel savaş sınırlarının dışında kalmasını sağlayacaktır. Eğer savaş devletin sağlığıysa, anarşist tarzda örgüt-

lenme umutları daha da artabilir.

Sol basında, küreselleşme hareketinin taktik olarak harika olmasına karşın, merkezi bir temaya ya da tutarlı bir ideolojiye sahip olmadığını ileri süren ne kadar çok makale okuduğumu hatırlayamıyorum bile. Bu şikâyetler, hareketin tamamen alakasız amaçlar peşinde koşan bir grup budala çocuktan oluştuğuna dair ana medyadaki bitmek bilmeyen iddiaların sol kanat denkleri gibi duruyor.

Daha da kötüsü, hareketin her tür yapı ve örgüte karşı burjuva bireyciliğinde köklerini bulan genç bir muhalefetle kirletildiği iddialarıdır. Bu, şaşırtıcı bir sıklıkla, Hardt ve Negri, ya da Slavoj Žižek gibi konuya daha hâkim olması gereken akademik toplumsal teorisyenlerin yapıtlarında da görülüyor.

Seattle'dan iki yıl sonra, hâlâ bunu yazmak durumunda olmam rahatsızlık verici, ama birisinin kesinlikle yapması gerekiyordu: Özellikle, Kuzey Amerika'da bu, demokrasinin yeniden icadına ilişkin bir harekettir. Örgütlenmeye karşı değil, yeni örgütlenme biçimleri yaratmaya ilişkindir. İdeolojiden yoksun değildir, bu yeni örgütlenme biçimleri onun ideolojisidir. Yukarıdan aşağı (özellikle devlet, şirket ya da partiler benzeri) yapılar yerine, yatay ağlar -merkezsizleşmiş, hiyerarşik olmayan, oybirliğine bağlı demokrasiye dayanan ağlar- yaratmaya ve kullanmaya ilişkindir.

Özellikle son on yılda, Kuzey Amerika'daki eylemciler doğrudan demokrasinin neye benzeyebileceğinin yaşayabilir bir modeli üretmek ve kendi gruplarının iç süreçlerini yeniden icat etmek için, özellikle de, daha önce belirttiğim gibi Batı geleneğinin dışından örneklerle dayanarak, ortaya büyük bir yaratıcı enerji koydular.

Sonuç, örgütsel formların ve araçların zengin ve gelişen bir yelpazesi oldu - ilgi grupları (affinity groups), engelleyici

kaygılar¹, molalar², sözcü konseyleri³, kolaylaştırıcı araçlar⁴, akvaryumlar⁵, gözetmenler⁶, vb. - tümü inisiyatiflerin aşağıdan yükselmesine izin verecek ve muhalif sesleri boğmaksızın, liderlik pozisyonları yaratmaksızın ya da insanları rıza göstermedikleri bir şeyi yapmaya zorlamaksızın maksimum etkili dayanışma sağlayacak demokratik süreç biçimleri yaratmayı hedefliyordu.

Bu, büyük ölçüde devam eden bir süreçtir ve bu tür şeylere dair deneyimi olmayan insanlar arasında demokrasi kültürünü yaratmak acılı ve zor bir iştir, ama bu tür doğrudan demokrasi -cadelerinde protestocularla karşılaşan herhangi bir polis şefinin de onaylayacağı gibi- oldukça etkili olabilir.

Bu örgütsel modelin gerektirdiği teori ile pratik arasındaki ilişkiyi vurgulamak istiyorum burada. Belki de (benim de iki yıldır beraber çalıştığım) Direct Action Network gibi gruplar hakkında düşünmeye başlamanın en iyi yolu, onları, uzun zamandan beri devrimci sol olarak nitelendirilen sekter Marksist grup tipinin doğrudan zıttı olarak görmektir.

Sekter Marksist grup tipi tam ve doğru bir teorik analiz elde etmeye vurgu yapar, ideolojik tekbiçimlilik ister ve eşitlikçi bir gelecek vizyonunu şu andaki oldukça otoriter örgütlenme biçimleriyle yan yana koyar. Buna karşın Direct Action Network, çeşitliliğe yönelir; düsturu şöyle olabilir, “eğer bugün bir anarşist gibi davranmak istiyorsan, uzun vadeli vizyonun daha çok seni ilgilerdir.” O halde, onun ideolojisi, pratiğinin altında yatan anti-otoriter ilkelerde içkindir, daha açık ilkelerinden biri ise işlerin bu şekilde yürümeye devam etmesidir.

Burada gerçekten çok yeni ve potansiyel olarak gerçekten önemli bir şey var. Özellikle oybirliğiyle karar aşaması -temel kurallarından biri, konuşan kişi hakkında ne düşünülürse düşünülün, başkalarının argümanlarına temelde akılcı ve ilkeli olduğu

düşüncesiyle yaklaşmaktır-, çoğunluğun oyu'na dayanandan son derece farklı bir tartışma tarzı yaratır; kutuplaşma, indirgeme ve önemsiz farklılık noktalarını felsefi ayrılıklar gibi görmek yerine, uzlaşmayı ve yaratıcı sentezi teşvik eder.

Bizim alışkın olduğumuz akademik söylemlerin, kutuplaşmacı yaklaşımlara, hatta belki de, sonsuz bölünmelere ve parçalanmalara yol açan sekter uslamlama türünden şimdiye dek tamamıyla kaçınan, “yeni sol” diye de anılan şeye ne kadar benzediğini söylememe gerek yok. Bana öyle geliyor ki, pek çok bakımdan burada eylemciler teorisyenlerin önünde gidiyor ve bizim açımızdan en zorlayıcı sorun, bu grupların sonunda bir kenara koymayı becerdikleri biktırıcı sekter mantığı kullanmak yerine, yeni ortaya çıkan demokratik pratik biçimleriyle daha uyumlu entelektüel pratik biçimlerini yaratmak olacaktır.

Türkçesi: S. E. - R. G. Ö.

“Engelleyici kaygılar” (blocking concerns): Ele alınmadıkça, bir kişinin öneriyi “engelleyeceği” ya da veto edebileceği kadar ciddi bir kaygı. Ana fikir, herkes için kabul edilebilir olan -ya da en azından herkes için kolayca reddedilebilir olmayan- önerilerle ortaya çıkmaktır. Önce öneri dile getirilir, ardından “kaygılar” olup olmadığı sorulur ve kaygılar ele alınmaya çalışılır. Çoğu kez bu noktada, gruptaki insanlar orijinal öneriye eklenecek ‘dostça tashihler’ önerirler veya kaygıların dikkate alındığından emin olmak için değiştirilmesini önerirler. Sonunda, görüş birliğine varma çağrısı yapılır ve ‘engellemek’ ya da ‘kenarda durmak’ isteyen olup olmadığı sorulur. Kenarda durmak, ‘bunun iyi bir fikir olduğunu sanmıyorum ya da ben şahsen bu eyleme katılmak istemiyorum ama kimsenin bu eylemi yapmasını da engellemeyeceğim’ demektir. Engellemek ise ‘bence bu, grubun temel ilkelerine ve amaçlarına aykırı’ demektir. Bir veto işlevi görür: Tek bir kişinin engellemesi bir öneriyi yok edebilir (bununla beraber engellemenin gerçekten ilkelere da-

yanıp dayanmadığını sorgulama yolları da vardır).

²“Molalar” (break-outs): Sorunların çözümü için büyük bir toplantı geçici olarak küçük toplantılara bölünür, daha sonra sentez yapabilmek için yeniden toplanır. Terimin akademik toplantılarda da kullanıldığına tanık oldum ama doğrudan demokraside amaç, “mola toplantıları”nın (daha küçük olanların) karar almayı hedeflemesi veya bütün grubun onayına sunulabilecek öneriler oluşturulmasıdır. Ayrıca sözcü konseyleri sırasında da molalar verilir.

³“Sözcü konseyleri” (spokescouncils): Genelde Seattle ya da Quebec gibi büyük ölçekli doğrudan eylemlerden önce veya eylemler sırasında düzenlenen, küçük “ilgi grupları” arasında eşgüdümü sağlayan büyük meclisler. (4 ila 20 kişilik) ilgi grupları, büyük grupta kendileri adına konuşacak bir “sözcü” seçerler. Konseyde görüş birliğine varma sürecine ancak bu sözcüler katılabilir. Ama önemli kararlardan önce, tekrar ilgi gruplarına dönerler ve her grup kendi sözcüsünün nasıl bir tavır almasını istediği konusunda görüş birliğine varır. (Bu kulağa gelebileceği kadar hantal bir süreç olmuyor!)

⁴“Kolaylaştırıcı araçlar” (facilitating tools): Toplantılarda yöneticilerin sorunları çözmek için ya da işlerin kötüye gittiğini görünce canlandırmak için kullandıkları şeyler; insanlara ne kadar aptalca olursa olsun fikirlerini sunma izninin tanındığı ama başkalarının fikirlerini eleştirme izninin verilmediği ‘beyin fırtınası’ oturumları veya bir karar verme yolu olarak değil de sadece insanların bir öneri hakkında ne hissettiklerini görmek için odadaki insanlardan el kaldırarak oy vermelerinin istendiği ‘bağlayıcı olmayan oylamalar.’

⁵“Akvaryum” (fishbowl) da bu araçların görece daha ender kullanılanlarından biridir. Derin bir görüş ayrılığı olduğunda, her görüşün ikişer temsilcisi -her iki taraftan bir kadın ve bir erkek- ortaya oturur, gruba öneri olarak sunabilecekleri bir uzlaşmaya varıp varamayacaklarını anlayabilmek için diğerleri onların etrafında sessizce bekler.

⁶“Gözetmenler” (vibeswatchers): Özellikle cinsiyetçilik, ırkçılık gibi konularda, kişisel yıkıcı dinamikleri yakalayıp “ara” verdirmek böylece insanların dinlenmelerini, sigara içip gerinmelerini ve genelde tansiyonun düşme-

sini sağlamak, uğ durumlarda sorun ęıkartan birinin sakinleşmesini veya dışarı ęıkmasını istemek ya da toplantıda kaç kadın ve kaç erkeğin bulunduğunu, kadınlarla erkeklerin kaç kez konuştuğunu saptamakla görevli kişiler.

SEATTLE PARAMPARÇA ANARKİSTLER WTO'DAKİ GÖSTERİYİ NASIL ÇALDI*

Jonathan Slyk

“Her şey burada tek bir yerde” diyordu, Wisconsin Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olan Ann Frish, Greyhound İstasyonu’na geldiğinde kendisiyle söyleşen Seattle Times muhabirine. “Gandhi burada olsaydı çok heyecanlanırdı.”

Kuzeybatı Pasifik, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Zirvesi ile yüzyılın son kitlesel protesto eylemi için mükemmel bir karşılaşma noktasıydı. Bu coğrafya yeni tekno-geleceğin ikonlarından Boeing ve Microsoft’a ev sahipliği yapmaktaydı, grunge müziğin doğum yeriydi, lanet doksanlı yılların fon müziğini üretmişti –zirve ve pop, elit ve sokak arasındaki klasik bir dramı öngörmüştü bile.

30 Kasım Salı sabahı göz yaşartıcı bombalar mesaiye erken başladılar. Altıncı Cadde’nin ve Üniversite Sokağı’nın köşesine, trafiği kesmek isteyen büyük bir topluluk yığılmıştı. Saat 9:30’da polis iki kapsül daha hazırladı ve biber gazı kullanmaya başladılar. Biraz sonra Altıncı Cadde ve Union tarafına daha fazla gözyaşı bombası kapsülü atıldı. Yetkililer ciddi biçimde hafife almışlardı biriken insanlar dalgasını. Polisler bataklığın içine saplanmıştı. Ka-

**Smashing Seattle, How The Anarchists Stage the Show at the WTO, Anarchy, A Journal of Desire Armed, sayı 49, Bahar-Yaz 2000.*

labalık Washington Eyalet Meclisi ve Ticaret Merkezi civarında katlanarak çoğalmaktaydı.

Gelmeye devam ettiler. On binlerce göstericiden oluşan ilk dalga, bir bayrak ve pankart deniziyle birlikte, Dört ve Beşinci Caddelerin kesiştiği noktaya ilerledi. Sırıklar üzerinde yürüyen trilyoner işadamları, kelebek, sebze, balık, domuz kılıkları içinde dolaşan insanlar görölüyordu. Biyo-çeşitlilik üzerine konuşmaktaydılar. İlgi, yeşil-mavi-siyah kaplumbağa giysileri içindeki iki yüz kişilik çevreci topluluk üzerindeydi. Tepelerinde bir de balondan bir kaplumbağa taşımaktaydılar. Tibet'e özgürlük isteyenler, Mumia'nın serbest bırakılmasını talep edenler, yerel hakları savunanlar, Earth First!, Greenpeace'in devasa prezervatifi, üstleri çıplak yürüyen Vejeteryan Dyke'lar ve Lezbiyen İntikamcılar göze çarpan diğer topluluklardı. "Toprağın avukatlığını yapanları, korumacı sendikaları ve altmışlarda yaşadıkları günleri arayan yuppileri bir araya toplayan bir Nuh Gemisi" diyordu New York Times yazarı dişlerini gıcırdatarak.

Katılımcıların sayısına yönelik tahminler, kime sorduğunuza bağlı olarak, 30.000 ile 100.000 arasında değişiyordu. 700 kadar gösteri sorumlusu turuncu fosforlu başlıklar ve yelekler taşıyorlardı üzerlerinde. Yasal danışmanların giysileri beyazdı. En büyük topluluklar, AFL-CIO, Küresel Değiş Tokuş ve San Franciscolu Sanat ve Devrim oluşumunun mirasçısı olan Doğrudan Eylem Ağı olarak göze çarpıyordu. Arbede Topluluğu, Ralph Nader'in kamusal yurttaşları, kadın toplulukları, peacenik'ler ve her fraksiyonundan solcular meydanda yer almışlardı. The Oregonian'a göre sağcı militanlar da 'sessiz gözlemciler' göndermeyi planlamışlardı. 20.000 insan Memorial Stadı'nda tam bir güne yayılarak süren Emek mitingine katılmıştı. Kentin her yanında paneller, forumlar, film gösterimleri ve dersler düzenlendi. Liman işçileri işe

çıkmadılar ve kimi okullar kapalı tutuldu. Stratejik noktalarda ko-reografik sivil itaatsizlik eylemleri gerçekleştirildi. Dördüncü Cad-de ve Union'da daha fazla göz yaşartıcı bomba ateşlendi.

Sonrasında bir topluluk diğerlerinden çok daha fazla dikkat çeken şeyler yapmaya başladı.

Öğle saatlerinde kalabalığı kalkan gibi kullanan 180 kadar si-yahlar giymiş anarkist, kibar, orta-sınıf örgütçülerin planlarına li-mon suyu sıkacak eylemlere girişti. Kortejden kopup sonra yeni-den geri dönerek Nike, The Gap, Nordstrom, Starbucks, Mc Do-nald's, Banana Republic ve Old Navy gibi lanetli markalara ait dükkanların ve kimi bankaların camlarını aşağı indirdiler, mekan-larını tahrip ettiler. Westlake Merkezi'nde vitrinlere fırlatılan ga-zete kutuları ve levyeler bir ayaklanma festivali ve haz dolu bir yı-kımı başlatırken, büyük şirketlere karşı yazılan graffitiler *fın-de-si-eclé* kargaşasına imzalarını atıyorlardı.

Yirmi kadar erkek ve kadından oluşan Kara Blok adlı ekip bu hafta içinde oluşmuştu. Lakapları resmi bir düzenli topluluğa de-ğil, belirli bir taktiğe gönderme yapmaktaydı. Tarihsel olarak ka-ra bloğun kökleri 1970'lerin son yıllarında Avrupa'da gerçekleşt-irilmiş punk ve nükleer-karşıtı gösterilerine uzanmaktaydı. Lond-ra, Berlin ve Amsterdam gibi kentlerde, dönemin iktisadi koşulla-rına bağlı olarak sistemin dışında özerk bir biçimde yaşamaya gi-rişen bir gençlik kültürünün oluşturduğu kitlesel ev işgali hareket-lerine tanık olunmaktaydı. Bu karşı-kültürel pota içinde radikal si-yasetler ve bunun sonucu olarak taktikler geliştirilebildi. Gösteri-lere polisin gösterdiği tepkinin ağırlaşması ve eylemcilerin gözeti-minin yoğunlaşması Earth First! ve Hayvanları Özgürleştirme Cephesi gibi gelişme sürecindeki kimi toplulukları gizlenmeye ve yeraltına kaymaya zorladı. Bu teknikleri borç alan ve siyah giysiler gibi yenilerini de ekleyen anarkistler güçlendiler. Bir on yıl sonra

Kuzey Amerika'daki ilk Kara Blok oluşumları da boy vermeye başladı.

Seattle'da düzenlenen toplantılar o kadar gizli tutuluyordu ki, katılanların yakın arkadaşları bile bunların nerede, nasıl, ne zaman düzenlediklerinden haberdar olmuyorlardı. Katılanların geldikleri yerler de çok açık değildi. Çoğu sabit olmayan adreslere sahipti. Bir kısmı düzenli olarak gösterilere katılanlardan, eylemcilerin cesaret edemediklerini gerçekleştirenlerden oluşuyordu. Eugene, Oregon'dan gelen bazıları da, geçen Haziran bayağı yankı bulmuş bir ayaklanmaya dönüşen 'Reclaim The Streets' partisine katılmışlardı. Gevşek biçimde örgütlenen ve tanıdık toplulukları (affinity groups) biçiminde kümelenen bu insanların birbirine bağlılığı, sadakati de oldukça yüksek derecedeydi. Polisle çatışmayı önlemek üzere 'herkes yanındakinin arkasını kolluyordu'.

Aşağı inen cam çerçevenin sesi WTO gösterisinin tonunun değişmekte olduğuna işaret etmekteydi. Kaçınılmaz olarak toplumsal koşullanmanın uzun sürecini yaşamış olan kimi erdemliler, 'şiddet yok' ya da 'lütfen yapmayın' ricalarına girdiler. Bir topluluk 'Ayıp!' diye bağırmaya başladı. Bir kaç vandalları durdurmaya girişti; iki sendika temsilcisi bu vandallardan birinin üzerine çullanıp polis çağırdı. Nijerya'da Bhopal'de katliamlara girişen, Endonezya'da ufak atölyelerde köle gibi insan çalıştıran ve bütün dünya üzerinde doğakıyı gerçekleştiren büyük şirketlere bir şey olmayacaktı görüldüğü kadarıyla ama NikeTown'un birkaç vitrini aşağı indirildiğinde şirket mülkünü savunmak sendikacılara ve barış sürüngenlerine kalabilecekti.

Havada uçuşan göz yaşartıcı bombaların altında, kortej yavaşça Sempozyum Merkezi'ne yaklaştı. Darth Vader stilinde miğferler, gaz maskeleri ve askeri edevatla donanmış özel timler kışaklara metal fiçiler yerleştirdiler. Tepki olarak bazı göstericiler bunları dik-

katle taşıyıp kenara koydular. Bu gibi durumlar karşısında hazırlıklı olanlar gaz maskelerini yanlarında getirmişlerdi. Bu arada, Memorial Stadi'nda Emek mitinginden çıkanlar kent merkezine ilerlemeye başlamışlardı. Paramount Sineması ve Sempozyum Merkezi civarında sokaklar tıkanmıştı. Orada Doğrudan Eylem Ağı'ndan gelenler, ticari delegelerin hareketini engellemek üzere bina bloğunu çeviren bir insan zinciri kurmuşlardı.

Kent merkezinde pek çok dükkan kapalı tutulmuştu ama dükkanlarını açmış olanlar tedirgin biçimde olanları seyreliyorlardı. Büyük şirket bayilerinin altlarının üstlerine getirildiği mahalledeki küçük, yerel dükkanlara dokunulmadığını fark edememişlerdi. Yıkımı üstlenen çocuklar ne yaptıklarının farkındaydılar çünkü siyasal bir eylemdi bu. Mülk sahipleri anlamamışlardı bunu ve olabileceklerin en kötüsüne hazırlıyorlardı kendilerini. Ama diğer tarafta Starbucks, olanların gayet farkındaydı ve kent içindeki otuz şubenin hemen kapatılması direktifi gönderilmişti merkezlerinden. Küçük çapta yağma eylemleri başlamıştı ama anarkistler buna katılmamış, olay yerini terketmişlerdi. Yağmalamak tüketimciliğin bir uzantısı olurdu.

Kara Blok Seattle'daki anarkistler içinde bir fraksiyondur sadece. Büyük çoğunluk daha mesafeli davranmaktaydı. Örneğin, yetenekli bir anarkist yürüyüş takımının sokaklarda dolandığı, bir diğerinin de pankart taşıdıkları görülmüştü. Blok dışındaki anarkistlerden sürücülere sataşan, taşıtları ve ticari görevliye benzeyen herkesi rahatsız eden Doğrudan Eylemcilere destek verenler de oldu. Özellikle limuzinler hedef alındı. Dev sokak kuklaları arabaların hareketini sınırılıyor, Tırpanlı Ölüm Melekleri sürücülerini tehdit ediyorlardı. Bazı anarkistler el ilanları dağıttılar. Kırmızı çembere alınmış A işaretleri ve devrimci sloganlar her yeri kaplamıştı. Görkemli bir Mardi Gras atmosferi 'öğretilbilir bir an'ın dekoru olabilmişti.

Tuhaf biçimde, ilk kızıl graffiti bile kurumadan önce, güler-yüzlü temizleme ekipleri siyasal anlamda tehlike arz edebilecek ifade ve simgeleri silmeye girişmişti. Kanunlara saygılı inançlı arkadaşlarımız sayesinde bazı yerlerde hava, göz yaşartıcı madde, biber gazı ve tiner kokusunun bir karışımına dönüşmüştü.

Akşamüstü Sempozyum Merkezi çevresinde ciddi bir gözaltına alma hareketi başladı. Göstericiler yere yatırılıp tutuldu, çatışmalar çıktı ve insanların ağızlarına sıçıldı. Daha fazla göz yaşartıcı bomba yüklendi. Bunun neticesinde, Planet Hollywood'un da bulunduğu pek çok iş yeri tahrip edildi. Kalabalık plastik kurşun yağmuruna tutuldu. Göstericiler kimi kilit noktalarda denetimi ellerine geçirdiler, sonrasında kaybettiler. Kargaşanın ortasında, karalar içindeki bir kadın parçalanmış bir Noel vitrinine bakarak Seattle Times muhabirine dönüp, "Ne kadar güzel görünüyor, değil mi" diye yanıt verdi. Görüldüğü kadarıyla 'sanatsal tepki' gazeteci tarafından pek benimsenmemişti. Saat beşte kara blok gitmişti. Temiz biçimde meydandan ayrılan pek yoktu aralarında.

Barışçıl bir toplanma oluşturmaya çalışan örgütleyicilerin bütün çabalarına rağmen, tonu belirleyen anarkistler olmuştu. Polis saldırılarına karşı direniş ürkek ve tek tük jestlerden ibaretti başta. Mağazalara girilince, bulaşıcı cümbüş daha çok insana sert biçimde tepki koyma cesareti verdi. Açık bir yenilgiye uğrayan vali Paul Shell acil durum ilan etmek ve Ulusal Muhafızları çağırmak zorunda kaldı. Düzeni yeniden sağlamaktı umduğu. Gecenin inmesiyle birlikte çöp bidonları ateşe verildi, sokağa çıkma yasasını protesto etmek üzere kent merkezine yürüyen binlerce kişi şenlik ateşiyle aydınlandı.

Önceden kestirilebileceği üzere, büyük haber medyası temiz çocuk olmayı reddedenleri karalamak üzere işe koyulmuştu. Seattle'daki KIRO7 ve KING5 gibi televizyonlar aşağılayıcı iddialar-

la bezeli haberler yapmaya başladılar. Vitrin kıranların Nike giydikleri, Starbucks'tan kahve çalındığı, göstericilerin WTO'nun ne olduğunu bilmedikleri gibi yalanlar uyduruldu. CNN'de yayınlanan Burden of Proof programında Nader'i destekleyen Lori Wallach göstericileri holiganlar olarak niteledi. AFL-CIO, Kanada Emek Federasyonu ve çevreciler vandalizmi kınayanlara katıldılar. Her zamanki gibi, cansız maddelere verilen zarar 'şiddet' olarak nitelendi. Şükür ki, Indimedy adlı eylemciler tarafından işletilen, kentin içine serpiştirilmiş kameralarla canlı görüntü verebilen web sitesinden sağlıklı bilgi edinmek mümkündü.

Ertesi gün, elli kadar bina bloğunu kapsayan alan "Protesto Dışı Bölge" olarak ilan edildi. Otoriteler umutsuzca kitlesel ölçekte tutuklamalara başladılar, özellikle Westlake çevresinde. Başkan Clinton'un zirveye katılmasıyla yasa ve düzene iyice sarıldılar. Yeni yasalar icat etmeye başladılar. Gaz maskesi alımı, satımı, bulundurulması bir gecede ağır suç haline geldi. Stratejilerindeki değişiklikler polisleri sınırlayan çerçeveyi de ortadan kaldırdı. Kimi aynasızlar göstericilere saldırdı; insanları kovalayıp yüzlerindeki mendilleri çekerek suratlarına göz yaşartıcı gaz püskürttüler. Donandıkları yetkiyi arkalarına alarak, bellerine bağladıkları esnek kelepçelerle, uyarmaksızın, insanları bağlamaya başladılar. Göstericiler, gösterici olmayanlar, kahvelere sığınmaya çalıştılar. Bunun ironik bir sonucu olarak, Pike Meydan Pazarı'ndaki anarkist Left Bank Kitapçısı rekor seviyede satış yaptı.

Dükkanlar gerçeküstü bir görünüme büründü, sokaklar döküntüyle doldu, göz yaşartıcı gazların arasından sokaklara girip çıkan zırhlı personel araçları Doğu Avrupa'daki siyasi olayları anımsatan görüntüler oluşturdular. Ses bombaları şimşekler gibi çakararak havada patlıyorlardı, pek çok kimse tuhaf biçimde kendilerini kötü hissetmeye başladılar, sinir sistemini etkileyen maddeler kul-

lanıldığından kuşkulandı. Yukarıda helikopterler gezinir, sirenler çalınırken NATO bombaları ne zaman gelecek diye düşünölmeye başlandı.

Sonra pek çok gösterici Protesto Dışı Bölge'yi zorlamayı denediler. Güvenlik şeritlerinin ardına geçerek yere yattılar simgesel olarak kendilerini tutuklanmaya hazırladılar. Onları götürmek üzere özel olarak hazırlanmış çok sayıda otobüs getirildi. Başka yerlerde, kendiliğinden gelişen hücumlar gerçekleşti ve daha önce anarkist olmayanlar da anarkist olmaya yaklaştılar.

Polis vahşetine dair pek çok kişisel hikayeye, insanların kasıklarını tekmeleyen, gencecik çocukları copleyan polisleri görüntöleyen utanç verici video kayıtları eklendi. Vancouver Sun gazetesinde çıkan manşet havayı kuru bir biçimde özetlemekteydi: "2. Gün: Polis Acımaksızın Süpürdü."

Polis barbarlığı evlerinde oturan insanları bile zıvanadan çıkardı. İki gece boyunca özel timler pek çok göstericiyi kent merkezinden dışarı, Capitol Hill'deki semtlere, gay-alternatif bir alana sürdüler. Sonrasında, açıklanması güç bir biçimde, biber gazı ve plastik mermi gibi şeylerle kovalamaya devam ettiler. Başlangıçta neredeyse komedi oynanıyordu. "Aman, dikkat edin" diye bağırıyordu orada oturanlardan biri, kalın, penis şeklinde bir mermiyi göstererek, "bu pezevenkler bize kış-tıkacı sıkıyor." Kahkahalar kısa sürdü, polisler kıstırdığı kalabalığın, hareket eden her şeyin üzerine gaz bombası yağdırdı. Valinin "Sokakları geri alın" emri, "Kimin sokakları? Bizim sokaklarımız" şarkısıyla karşılandı. 2 Aralık Perşembe günü yaptığı basın toplantısında Polis Müdürü Norm Stamper, kendisine bağlı memurların "takdire değer bir temkinlilik gösterdikleri"ni söyledi (sanki asıl istedikleri herkesi kurşuna dizmekmiş gibi). Suçlu olarak da "kurtlu elmaları ve anarkistleri" gösterdi.

Otobüslerce gösterici halen gözaltına alınıyor olsa da zirvenin son iki günü görece olarak sakin geçti. Cuma günü King County Hapishanesi'nde başka bir dayanışma zincirine tanık olundu. Hapishane ve Sand Point Deniz Kuvvetleri Üssü'nden kötü muamele haberleri sızdı. Hafta içerisinde, yerel anarkistler daha güvenli mekânlara geçebildiler. Virginia Caddesi'ndeki bir binanın iki katına yerleştiler. Kentin elektrik ve suyunun kesilmiş olmasına rağmen pek çok kişi yeni otonom bölgelerinde kalmayı, en azından binanın sahibiyle görüşmeler sürerken, ummaktaydı. Binayı işgal edenler evsizlik sorununa işaret etmeye çabaladılar ama gazeteciler mülke zarar eylemlerine katılıp katılmadıklarıyla ilgiliydi sadece.

Her şey sona erdiğinde 600 kişi tutuklanmıştı ve milyonlarca dolarlık bir zarar vardı ortada. Zirve verimsiz geçti, görüşmeler sonuçsuz kaldı.

İşgal evinin çatı katında anarkist bir bayrak dalgalandırıldı. Bazı anarkistler de olmasaydı, herhalde olaylar bu sıcaklığa erişemezdi. Kara Blok olanları suya sabuna dokunmayan bir gösteri olmaktan çıkardı. Beş sarsıcı gün boyunca totaliter kapitalizme karşı patırtılı bir "Hayır"ı haykırabilen kolektif bir ses yankılandı. Sokaklarda, yığılan döküntülerin ve için için yanan çöp bidonlarının ortasında solcular tanıdık 'hey hey ho ho' nakaratına kadar yozlaştılar.

6 Aralık Pazartesi sabahı Polis Müdürü Norm Stamper yüzü kızarmış biçimde istifa etmek zorunda kaldı. Halk yaşadıkları mekânın savaş alanına çevrilmiş olmasına öfkelenmişti. Özellikle Capitol Hill sakinlerinin beyinlerine kan sıçramıştı. Yüzlerce şikayet mektubu yığıldı, kent meclisinde forumlar düzenlendi, davalar açıldı. En büyük utanç, Af Örgütü'nün istismar olaylarını araştırma çalışmalarına yardım etmeyi önermesiyle yaşandı.

“Haydut vandallığı” üzerine medyada çıkan çılgınca haberler 30 Kasım’dan sonra iyice yoğunlaşmıştı ve bütün gösteriyi yerin dibine batırmakla tehdit eden bir tada bürünmüştü. Öyle de yapıldı zaten. Seattle Times, Seattle Post-Intelligencer, Seattle Weekly, KIRO7 ve KING5 gibi yerel medyada haberler ve röportajlar yayınladı. Washington Post, New York Times, Wall Street Journal, CNN ve 60 Minutes II anarkistlerle ilgili hikayeler yayınladılar. Time diğerleri adına söz alarak şunu sorabiliyordu: “Kim bu adamlar?”

O çocuklar sadece The Gap’in vitrinlerini aşağı indirmek için gelmemişlerdi oraya. Protesto kavramının kendisini de kapsayan sistemin bütününe karşı fiziksel bir eğretilmeyi sahnelemek için oradaydılar. “Sadece kapital/teknoloji/uygarlığın son aşırılıklarına karşı savaşmak bizim için pek bir şey ifade etmiyor” diyordu Anarkist Eylem Kolektifi. Bir başka vandal Seattle Post-Intelligencer’a şunu söylemişti: “Malların tahribi şiddet değildir... Yerlere yatıp, ‘Barış, aşk, bana bak domuz, sana çiçek veriyorum’ demeyeceğiz biz.” Sadece anarkistlerde değil pek çok eylemcide benzer bir duygu yankı bulmuştu. Giderek artan sayıda insan, genç ya da yaşlı, artık aşınmış ritüellerin işe yaramadığını hissediyordu. Pasifizm ve tek bir meseleye kitlenen McProtestocuları iflas bayrağını çekmişti.

Hükümet-İş Dünyası-Medya karmaşasının cephaneliğinin yarattığı bir haftalık terör belki bazıları radikal değişimin ne olduğu konusunda yeniden düşünmeye teşvik edebilir. Sistemin ‘iyi yaşam’ lehine insanlardan talep ettiği iş, üretim, boyun eğiş, bağımlılık ve ekolojik crime gibi gündelik vazgeçişler sürekli kayan bir şeyi maskeliyorlar. Ama sadece sol, şiddet içeren ya da içermeyen protestoların bir şey getirebileceğine inanıyor. Bu yüzden gösterilerdeki her şeyin saygı uyandırmasına, “ipin ucunun kaçırılma-

masına” önem veriliyor.

“Seattle Çarpışması”ndan ya da son binyıldan çıkarılabilecek bir ders varsa o da sanayi uygarlığının son yörüngesine dur diye bilmek için Walt Disney taktiklerinden, Gandici uydurma reçetelerden daha fazlasına, bayrakların, insan zircirlerinin ya da barikatların ve tabii ki pencere indirmenin ötesine gereksinin olduğudur. 4 Aralık’ta kara blok içindeki bir topluluk tarafından yayınlanan bildirinin doğru biçimde işaret ettiği gibi, “kırık vitrinler yerlerine konabilir... ve zaten konmuştur da, ama varsayımların parçalanması umarız bir süre daha devam eder.”

K30 KARA BLOK BİLDİRİSİ ACME KOLEKTİFİ*

Seattle'daki K30 Protestolarından Sonra Kara Blok içinden bir kesimin yayınladığı bildiri:

30 Kasım'da kara blok içindeki çok sayıda birey topluluğu Seattle kent merkezinde bulunan büyük şirketlere ait hedeflere saldırdı. Bunlar arasında (birkaç tanesini saymak gerekirse) şu kurumlar vardı: Fidelity Yatırım (Kolombiya'daki U'wa kabilesinin yıkımına yol açan Occidental Petroleum'a en büyük yatırımı yapanlardan), Bank of Amerika, US Bancrop, Key Bank, Washington Mutual Bank (büyük şirketlerin hegemonyasını yayan anahtar konumundaki finans kurumlarından biri), Old Navy, the GAP (Kuzeybatı'daki ormanlık araziye tecavüz eden, kaçak işçileri köle gibi çalıştıran Fisher ailesinin girişimi), NikeTown ve Levi's (aşırı fiyatlandırılmış ürünlerini yine sömürü atölyelerinden çıkaranlar), McDonald's (arazi açma planları içinde tropik yağmur ormanlarının tahribinden, hayvanların katlinden sorumlu, köle maışı dayatan fast-food işportacıları), Starbucks (kendi ormanlarını tahrip etmeye zorlanan çiftçileri yoksulluk sınırının altındaki gelirlere mahkum ederek para kazanan, bağımlılık yapan esans üreticileri), Warnes Bros. (medyanın tekelcileri), Planet Hollywood (Planet Hollywood olmaları yeterli bir neden).

Beş saat süren etkinliklerde mağazaların vitrinleri ve kapıları

**Anarchy, A Journal of Desire Armed*, sayı 49, Bahar-yaz 2000.

kırıldı, duvarları boyandı. Büyük şirketlere ait mülkün tahribinde ve sahiplenilmesinde (hedef alınan üç Starbucks dükkanından biri ve NikeTown yağmalandı) sapanlar, gazete kutuları, çekiçler, levyeler ve tokmaklar kullanıldı. Cam critici çözeltinin enjekte edildiği yumurtalar, boya yumruları ve püskürtme boyalarına başvuruldu.

Kara Blok, gevşek biçimde örgütlenmiş bir tanıdık topluluklar demetinden ve kent merkezini dolaşırken, kırılğan ve önemli vitrinler ve polis operasyonları karşısındaki duygulanımları sonucunda bize katılmış bireylerden oluştu. Biber gazına, gözyaşartıcı bombaya ve plastik mermilere maruz kalmış pek çok sayıda eylemcinin aksine, kara blok dahilindeki alttoplulukların çoğu, sürekli hareket halinde olunması ve polisle çatışmadan kaçınılması nedeniyle, ciddi yaralanmalardan uzak durmayı başarabildi. Birbirimize sahip çıktık, sıkı durduk, birbirimizin arkasını kolladık. Federal itlerin saldırısına uğrayanlar hızlı düşünme ve Kara Blok'un örgütlü üyeleri sayesinde tutuklanmalardan uzak tutulabildi. Dayanışma duygusu göğüs kabartıcıydı.

Barış Polisi

“Barış polisi”nin varlığı ve inatçılığı, ne yazık ki, rahatsızlıklara yol açtı. En az altı olayda sözde “şiddet karşıtı” eylemciler büyük şirket mülkünü hedef alan kişilere fiziksel olarak saldırdılar. Hatta bazıları NikeTown mağazasının önünde durarak Kara Blok'tan insanları yere indirmeye, geri püskürtmeye giriştiler. Kendilerini “barışı sağlayanlar” olarak tanımlayanlar Kara Blok içindeki bireylere, devlet tarafından görevlendirilmiş üniformalı vahşi “barış sağlayıcıları”ndan daha fazla tehdit yönelttiler (sivil polisler barış sağlayıcısı eylemci rolü yaparak pek çok kişiyi pusuya düşürdü).

Kara Blok'a Tepki

Kara Blok'a gösterilen tepki "şiddet karşıtı eylem" topluluğunun içindeki kimi çelişkileri ve iç baskıları da ortaya koymaktaydı. Karalar giymiş ve maskeli kişilere karşı (ki bunların pek çoğu mülk tahribine girişmemiş olmasına rağmen taciz edildi) şiddet kullananların ikiye bölünmüşlüğüne yanında, kişisel mülkiyet hakkı adına toplumun bütünü ve doğal dünya üzerinde uygulanan şiddeti görmezden gelen ayrıcalıklı eylemcilerin ırkçılığı söz konusuydu. Camların kırılması Seattle'daki ezilen insanlara, dev kuklalarından ya da deniz kaplumbağası kostümlerinden çok daha fazla yüklenim ve ilham kazandırdır (bunu söylerken bahsi geçen tekniklerin başka ortamlardaki etkinliğini küçümsemiyoruz).

Kara Blok Üzerine On Efsane

K30 Kara Blok'a dair ortalıkta dolaşan söylentileri dağıtmak üzere bir şeyler söylememiz gerekiyor:

1. "Hepsi Eugeneli bir avuç anarkist." Bazılarımız Eugene'den geliyor olsak da, Seattle da dahil olmak üzere ABD'nin çeşitli yerlerinden vardık buraya. Bunun yanında, Seattle'ın yerel sorunlarıyla da ilgilimiz (örneğin, uluslararası emlakçıların en kan emicilerinin kent merkezini işgale girişmiş olması).

2. "Hepsi birden John Zerzan takipçisi." Zerzan müridi olduğumuza yönelik bir sürü söylenti geliyor kulağımıza. Bazılarımız mülkün tahribini savunan, Eugene kökenli bu anarko-primitivist yazarı beğeniyor olabilir. Ama bu onun bizim önderimiz olduğu anlamına gelmiyor; ne felsefi anlamda, ne doğrudan, ne de dolaylı olarak.

3. "İşgal evi, 30 Kasım'da mülk tahrip eden anarkistlerin merkez üssü konumundaydı." Gerçekte, "Otonom Bölge" işgal evindeki insanların çoğu, oluşuma başından itibaren katılmış Seattle

sakinlerinden oluşmaktaydı. Tanışıyor olsalar da, topluluklar birbirleriyle kesişmiyorlar ve bu ev hiçbir şekilde mülk tahrip edenlerin üssü olarak görülemez.

4. “30 Kasım’daki olayları tırmandırdılar; pasif, şiddet karşıtı göstericilerin gözyaşı bombasına tutulmalarına neden oldular.” Bunu yanıtlamak için, gözyaşartıcıların, biber gazının, plastik mermilerin, Kara Blok’un mülklere saldırmaya başlamasından önce kullanıldığını anımsatmak gerekiyor. Buna ek olarak, polis baskısı ile, mülk tahribini içersin içermesin, herhangi bir protesto biçimi arasında nedensel bir ilişki kurmaya yönelik eğilime direnmemiz gerekiyor. Polis refah sahibi bir azınlığın çıkarlarını korumakla görevlidir ve şiddetin yükü bu çıkarları protesto edenlerin sırtlarına yüklenemez.

5. Öncekine karşıt bir argümanla: “Polis baskısına karşı tepki göstermek amacıyla hareket ettiler.” Kara Blok’a dair olumlayıcı bir temsil olarak görünebilirse de bu önerme yanlıştır. Saf bir tepkici güç olarak yanlış yorumlanmak istemeyiz. Kara Blok’un mantığına bazıları anlam veremiyor da olsa, bu mantık daha ziyade dönüştürücü bir niteliğe yasarır.

6. “Ergenlik çağındaki bir avuç asabı bozuk gençten kuruludur.” Rahatsız edici bir yaş ayrımcılığı ve cinsiyetçilik içermesinin yanında yanlıştır da bu sav. Mülk tahribi sadece maço bir patırtı çıkarma girişimi ya da testosteron gazlamasıyla yönelinen, endişeden kurtulma arayışı değildir. Stratejik ve hesaplanmış biçimde büyük şirket çıkarlarını hedef alan doğrudan bir eylemdir.

7. “İstedikleri tek şey kavga.” Bayağı saçma bir iddia bu. Bilinçli bir şekilde “barış polisi”nin bize saldırmaya can atmış olmasını gözardı ediyor. Doğrudan eyleme girişen topluluklar arasında, otoriteyle çatışmaya girmeyi en az isteyen oluşum Kara Blok’tu belki de. Ve tabii ki, diğer WTO-protestocularıyla çatış-

mak gibi bir hevesimiz de hiç olmadı (bu, ciddi görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasını engellemedi kuşkusuz).

8. “Kaotik, düzensiz ve fırsatçı serseri çetesidir.” Çoğumuz ‘kaotik’ sözcüğünün ne anlama geldiği üzerine günlerce kafa patlatabilecek de olsak, düzensiz olmadığımız tartışmasız bir gerçektir. Örgütlenmemiz akışkan ve dinamiktir ama aynı zamanda sıkıdır da. Fırsatçılık suçlamasına gelince, katılan binlerce insandan hangisinin Seattle’ın sunduğu fırsattan kendi gündemleri lehine avantaj sağlamayı reddedeceği düşünülebilir? O zaman soru, bizim bu fırsatın oluşumuna katkıda bulunup bulunmadığımız sorusuna dönüşüyor ve çoğumuz da bulunduğumuz düşüncesindeyiz (böylece bir sonraki söylentiye geçiyoruz).

9. “Meselelerin farkında değiller” ya da “bu mesele üzerine daha önce çalışmış eylemcilerden değiller.” Profesyonel eylemci değiliz belki, ama Seattle’daki bu kesişim için aylardır hazırlanıyoruz. Bazılarımız kendi kasabalarında, bazılarımız da daha önceden Seattle’a gelerek çalışmaya başladı. Şüphesiz, ayın 30’unda sokağa çıkan ve bizimle pek de ilintisi olmayan yüzlerce insana karşı sorumluluğumuz var.

10. “Maskeli anarkistler anti-demokratik ve dışarı kapalıdırılar çünkü kimliklerini saklıyorlar.” Şimdi şununla yüzleşelim (maskeli ya da maskesiz) -şu an bir demokrasi içinde yaşamıyoruz. Eğer deneyimlediğimiz bu hafta bize bu olguyu kanıtlamışsa, adını biz koyalım -bir polis devletinde yaşıyoruz. Bize diyorlar ki, eğer haklı olduğunuza inanıyorsanız gerçekten, maskelerin ardına saklanmazsınız, “Hakikat baki kalacaktır”. İyi, güzel, şık bir amaçtan bahsediliyor ama bugünkü gerçeklikle uyuşmuyor. Kapital ve Devletin çıkarlarına karşı getirilen her tür tehdit cezalandırılır. Bazı pasifistler bizim de cezalandırılmamızdan hoşnut olacaklardır. Kimileri de, böyle bir vazgeçiş için değer, diyeceklerdir. Bu kadar

gözü kararmış değiliz biz. İnfazı bir kendinden vazgeçiş olarak görme ayrıcalığımız olduğunu düşünmüyoruz: Bize göre cezalandırılma gündelik bir kaçınılmazlıktır ve biz sahip olduğumuz bir kaç özgürlüğü değerli buluyoruz. Hapis tutulmayı bir övünme unsuru olarak görmek “Birinci Dünya”ya ait bir sürü ayrıcalığın yansıması olacaktır. Herkes için yararlı, sağlıklı ve haz dolu bir dünyayı yeniden inşa etmek istiyorsak, özel mülkiyete saldırı-mamız gerektiğini düşünmüyoruz. Hem de özel mülkiyet haklarının giderek şiştiği, 250 dolardan yüksek ederli mülklere yapılan saldırıların ağır suç kapsamına girdiği bu ülkede.

Kara Blok’u Güdöleyen Şeyler

Bu bildirinin amacı Kara Blok’un etrafına örölen gizem buğusunu ortadan kaldırmak ve motivasyonlarımızı şeffaflaştırmaktır çünkü maskelerimiz bunu yapmayacak.

Mölke Yönelik Şiddet Üzerine

Hayata son verme ve acılara yol açma gibi sonuçları olmadıkça, mülkün tahrip edilmesinin şiddet olarak değerdendirilemeyeceğini düşünmüyoruz. Bu tanım içinde, özel mülkiyet -özellikle büyük şirketlere ait mülkiyet-, kendisine karşı yöneltölen eylemden çok daha fazla şiddet içerir. Özel mülkiyeti kişisel mülkiyetten ayırmak gerekir. Kişisel olan, kullanım üzerine, özel olan ticaret üzerine temellenir. Kişisel mülkiyet gereksindiğimize sahip olduğumuz bir zemin üzerine oturur. Özel mülkiyette ise başkasının gereksinim duyduğu ya da istediği bir şeylere sahibizdir. Özel mülkiyet hakları üzerine kurulu bir toplumda, diğör insanların gereksinim duyduğu ya da istediği şeyleri kendinde biriktirebilenler güç kazanır. Bunun uzantısı olarak, diğörlerinin gereksinim ya da istek olarak gördükleri şeyler üzerinde denetimlerini güçlendirir-

ler ve elde ettikleri kârı arttırlar.

‘Serbest ticaret’in avukatları bu süreci mantıksal sonuca ulaştırmak isterler: Diğer herkesin yaşamını üst seviyede bir denetimin boyunduruğunda tutmak üzere, birkaç sanayi tekercisi arasında kurulacak bir ağ. ‘Adil ticaret’in avukatları ise bu sürecin, temel insani standartları yüzeysel biçimde uygulamaya koyacak idari düzenlemelerle yumuşatılmasını isterler. Anarkistler olarak, bu iki konumdan da tiksiniyoruz.

Özel mülkiyet -ve bunun uzantısı olarak kapitalizm- şiddete ve baskıya içkindir ve reforme edilmez, yumuşatılamaz. Herkese ait olan güç, şirketlerin başında duranların ellerinde birikmiş ya da bu durumun yol açacağı felaketleri dizginlemeye çabalayacak düzenleyici bir ağıta aktarılmış olsun, fark etmez. Kişiyi hiyerarşiyi dışlayan bir toplumdan daha fazla özgürlük ve güç verebilecek başka bir yer yoktur. Vitrinleri kırdığımızda, özel mülkiyet haklarının üzerine çekilmiş ince meşruiyet cilasını kazımak istiyoruz. Etrafımızdaki her şeye sinmiş, yıkıcı ve şiddet içeren toplumsal ilişkiler yumağından kurtulmak istiyoruz. Özel mülkü ‘tahrip’ ederek, onun sınırlı değişim değerini genişletilmiş bir kullanım değerine dönüştürüyoruz. Böylece mağaza vitrini perakende satışın baskıcı atmosferine taze hava taşıyacak bir havalandırma deliği haline geliyor (tabii, polis yakındaki bir barikata gaz bombası atana dek). Gazete kutusu bu türden havalandırma delikleri açmanın aracı ya da kamusal mekânı geri talep eden küçük bir barikatın parçası ya da kişinin görüş alanını arttırmak için kullandığı bir yükseltiye dönüşebiliyor. Çöp bidonu, özel tim mangalarına karşı bir bariyer, ışık ve ısı kaynağı olabiliyor. Bir binanın duvarı daha iyi bir dünya için geliştirilen düşüncelerin kaydedildiği bir pano haline gelebiliyor.

K30 sonrasında, pek çok kimse artık bir vitrine ya da çekice ay-

nı gözle bakmayacak. Tüm bir kentsel alanın potansiyel kullanımı bile katlanmış durumda. Kırılan camlar, bozulan büyülerin yanında soluk kalacak -özel mülk haklarının girdiği bütün şiddeti ve bu hakların olmadığı bir toplumun sunduğu bütün potansiyeli unutturmak üzere şirket hegemonyası tarafından hazırlanan büyüler. Kırılan vitrin camlarının yerine yenileri takılır (ormanlarımızı daha fazla israf ederek) ve çoktan takılmıştır bile, ama varsayımların parçalanması umarız bir süre daha devam eder.

Kapital ve Devlete Karşı ACME Kolektifi
“Köylü Ayaklan!”

Anımsatma: Bu gözlemler ve çözümlemeler sadece ACME Kolektifini temsil etmektedir; kara bloğun tümünü ya da 30 Kasım’da mülk tahribine katılan diğer insanları temsil ettiği düşünülmemektedir.

KÜRESELCİLİK ve YER SİYATESİ*

Arif Dirlik

Küreselleşmeye yönelik kusurlu bir düşünme tarzı

Çoğumuz açısından küreselleşme vazgeçilmezdir, kalıcıdır. Dünya farklılaşmıştır, değişmiştir: Bu değişim tersine çevrilemez, küreselleşmeye ve yerelin ölümüne doğru gidişat kaçınılmaz görünüyor. Pek çok bakımdan bu böyle olabilir. Ancak bu konular hakkında düşünme tarzlarımızın temelden kusurlu olduğu da giderek apaçık hale gelmektedir. Bunlar küreselci ve küresel merkezcidir. Küresel merkezcidirler, çünkü sorgusuz sualsiz bir apriori'yi, küreselin zorunlu olarak yerele hükmettiği bir iktidar yapısının varoluşunu varsayarlar. Küreselcidirler, çünkü ulusaları akışlar ve süreçlerin yerel değişim inisiyatifini belirleyeceğini kabul ederler.

Başka bir deyişle, küreselleşme açıklamaları ve 'söylemleri', yere ve yerelliğe karşı önyargılıdır. Bu söylemlerin çoğunda küresel; sermaye, mekân, tarih ve dönüşüm gücü ile eşit sayılır. Öte yandan yerel; yer, emek, gelenek, kadın, yerli halk, köylüler ve yere hâlâ bağlı olan başka şeylerle eş tutulur.

Bu makalede bu önyargılı düşünmenin sonuçlarını birlikte keşfedeceğiz. Yerlerin ister istemez küreselliğin emrinde oldukları doğru mu? Küresel merkezci söylemleri niteleyen bakışsızlık tersine dönebilir mi? Yerin, hakim küreselleşme kavramlarınca si-

*"Globalism and the Politick of Place", *Journal of the Society for International Development*, Cilt 41, Sayı 2, Haziran 1998.

linmesine karşı durabilir miyiz? Küreselleşme koşulları altında bile olsa yere-dayalı bilgi ve pratik tarzlarının dünyanın biçimlenmesine katkısını yeniden canlandırabilir miyiz? Ya da yerel halk, tartışmalarda gitgide artan bir ilgisizliğe mi yargılı olacak? Ne olursa olsun, bu sorunları düşünmeyi sürdürmemizin mümkün olduğunu söylüyoruz; insanların topluluklarında ya da yerlerindeki eylemleri, değişimin değerli ve etkili araçları olarak görülebilir bir kez daha.

Son yıllar ne hoş ki, toplumsal ve siyasal çözümleme içinde yer bilincinin patlak vermesine tanıklık etti. Yakın dönem bir felsefe incelemesinin belirttiği gibi, yer bilinci insan varoluşunun bütünlüyicisidir, ‘eğer dünyada yerler olmasaydı, onun neye benzeyeceğini tasarlamak’ neredeyse imkansızdı. Öte yandan yerler verili değildirler, insan faaliyeti tarafından üretilirler; bu nedenle yerleri tasarlama ve anlama tarzlarımız tarihsel bir sorundur. Yer bilinci, küreselciliğin radikal ötekisiyle yakından ilişkilidir.

Bu makalede küreselcilik ile yer bilinci arasındaki ilişkilere ve dünyayı anlama tarzlarımız açısından bu ilişkinin içerimlerine yakından bakacağız. Bu tartışma, yer tartışmalarına terminolojik açıklık kazandırmayı amaçlıyor, küresel ile yerel ya da mekânsal ile yere-dayalı sözcükleri kimi zaman yan yana kullanılıyor ve kafa karışıklığına yol açıyorlar. İkincisi, kalkınma kavramları açısından, sınıf, toplumsal cinsiyet ve etnisite gibi toplumsal çözümleme kategorileri açısından ve kültür sorunlarını ele alma tarzlarımız açısından yerlerin içerimleri üzerinde düşünerek, özgül olarak yere-dayalı bilinçten yana olmayı amaçlıyoruz.

Yerleri ve yere-dayalı bilgiyi bir tarih ya da coğrafya kalıtı olarak değil, siyasal düşünme ve bilgi üretimi için yeni bağlamlar inşa edebilecek bir proje olarak tasarlamaya ihtiyacımız olduğunu söylüyoruz.

Küresel/Yerel: Mekânsal/Yere-dayalı

Küresel ve yerel, özgül olarak tanımlanabilir bir mekânsallığa gönderme yapmaktan çok, anlamlarını birbirinden alan terimlerdir. Küresel terimi, kürenin geometrik mekânına değil, belirli süreçlere (ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel) gönderme yapar. Dünyanın büyük kısmı sadece 'küresel' süreçlerin dışında kalmıyor, aynı zamanda küresel süreçlere katılan diğer kısımlardaki süreçler, küresel gibi bir terim tarafından ima edildiği düşünülen önemli yüzeylere dokunmadan geçen veya bu yüzeyleri marjinal konuma indiren yolları ya da ağları izliyor. Bu nedenle küresel, ulusal ya da bölgesel olmaktan daha fazla bir şeydir, ancak hiçbir biçimde bir bütünün tanımlayıcısı değildir. En soyut durumunda, yerelin dışındaki bir şeye gönderme yapabilir. Kültür alanları gibi, coğrafi alanın ötesindeki alanlara yansıtıldığında da evrensel değildir. Kültürel alanı daha fazla karmaşıklıklarla yüklemek için, ayrıca sürekli devinim halindedir.

Yine de küreselin, ulusal siyasal sınırlar tarafından belirlenmiş mekânları kuşkulu kıldığı görülecektir. Bu mekânlar da onun mekânsal karşıtı olan yerelin anlamını kuşkulu kılmaktadır. Erken bir kullanımında yerel, anlamını ulusala karşıtlığından elde etmeye başladı. Küreselin anlamına dair belirsizlik, yereli muğlak kılmakta ve küresel kadar konumlandırmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle yerel anlamını artık ulusaldan sağlamıyor, fakat uluslar ve tüm ekstra-ulusal bölgeler yerel için gönderenler olarak nitelendirilebilir.

Mekân ve yer kavramlarının küresel ve yerelin anlamı ile birleştirilmesi düşünüldüğünde, bu terimler de aynı muğlaklığı paylaşıyorlar. Yerlere dair tartışmanın çoğunrda yerel, mekânsal, ve yere-dayalı gibi sözcükler birbiriyle değiştirilerek kullanılır. Bu birleşme sadece kavramsal değildir; ayrıca daha derin biçimde si-

yasaldır da. Küreselciliğin mekânsız ve zamansız bir tür olduğu farz edilir, ironik olarak yeni bir tür evrenselcilik iddialarını destekler ve onu, diğer tüm mekânsallaştırmalarından kaynağına dönüştürür. ‘Küresel’den az olan her şey onunla karşıtlığı içinde ele alınır. Bu birleşme mekânsal, yerel ve ortaya çıkan yere-dayalı olan arasındaki derin farklılıkları önler. Bu nedenle mekânsal, yerel ve yere-dayalıdan aynı zamanda söz etmek olası hale geliyor, yerelin anlamını küreselden, mekânsalın anlamını küresellikle bir koşutluktan sağlamasına rağmen yere-dayalıyla bir karşıtlık ilişkisi içinde olduğu unutulur.

Yerel ve küresel ya da yere-dayalı ve mekânsal sorununun zorluğunu daha da açık hale getirelim.

Melezlik ve çelişki: Küresel ve yerelin birliği

Küresel ve yerel sorununa dair tüm tartışmalarda bir simetrisizlik vardır. Simetrisizlik -evrensele eşlik eden- küreselle karşıtlığı içinde yerelin bir alt konuma atanmasındadır; bu durum, yerelin neden kaçınılmaz olarak açıklanması ya da savunulması gerektiğini öneriyor. Küresel, yerel ya da yere-dayalı olsaydı, tıpkı yerelin küresel olması gibi, ne olurdu? Bruno Latour, *We Have Never Been Modern* (1993) adlı kitabında bu soruyu ortaya atıyor.

Latour, modernitenin (Batı modernitesinin) daha geniş bir eleştirisinin parçası olarak küresel ve yerel sorununa yöneliyor; görüşüne göre modernite, insanların insan olmayanlardan (kültür/doğa) ve Batı’nın geriye kalandan (Biz ve Onlar) ayrılmasıyla mümkün hale getirildi.

Bu birbiriyle ilişkili iki bölünme, modern koşulun temelini oluşturur, ironik olarak ‘katıksız modernlere’ değil, melezlerin çoğalmasına yol açar, böylelikle tüm modernite projesini boşa çıkarır. Küresel ve yerel sadece bir melezlik durumu sağlar, birbirin-

den ayrılmasıyla, premodern ve modern olmayan ile benzerliğini saklayan süreç içinde dar görüşlü olana karşı evrensel yanılması üretir. Latour'a göre, 'yerel' ve 'küresel' terimleri, yapıları gereği ne yerel ne de küresel olan, ancak az çok uzun ve az çok bağlantılı olan ağlar yardımıyla daha verimli olarak ele alınabilir.

Yapıtında ağ metaforu, sadece küresel ile yerel arasındaki bölünmeyi değil, ayrıca belirgin bir modernite fikrini de sorgulamasında önemli bir rol oynar, çünkü "modernler belirli bir insan olmayan tipinin listesini çıkararak, daha uzun ağlar yaratmışlardır sadece." Küresel ile yerel arasındaki ilişkiye yönelik kendi kavramı, aldatıcı, yalın 'demiryolu modeli' ile açıklanır:

Bir demiryolu yerel mi yoksa küresel midir? Her ikisi de değil. Tüm noktalarda yereldir, çünkü her zaman traversler ve demiryolu işçileri bulursunuz ve istasyonlarınız ve yol boyunca serpiştirilmiş otomatik bilet makineleriniz vardır. Ancak yine de küreseldir, çünkü demiryolu sizi Madrid'ten Berlin'e ya da Brest'ten Vladivostok'a götürür. Fakat sizi istediğiniz herhangi bir yere götürecek denli evrensel değildir.

Küreselleşmeyi yeniden düşünmek için bu, çok kullanışlıdır. Demiryolu ne yereldir ne de küresel. Her ikisini birleştirirken Latour'un amacı, küreselliğe ve evrenselliğe yönelik iddiaların keyiflerini kaçırmaktır. Latour'un kendi argümanını aydınlatmak için diyelim ki patika ya da uçak değil de demiryolu metaforu kullanması, ağları kavramlaştırması sırasında kimi sorunlara karşı derhal bizi uyarabilir. Fakat küresel ve yerelin ilişkili olduğu noktada onun sunduğu düşünce çizgisini izlemek daha yararlıdır.

Küresel ile yerel arasında ayrım yapmanın nihai güçlüğü şimdi, küresel kapitalizm rejiminin ayırt edici özelliği olarak daha da belirgin hale gelebilir. 'Küyerel' (glocal), Latour'un zihnindeki küresel ile yerel melezliğinin güçlü bir ifadesidir. Burada ortaya

çıkan soru, Latour'un öne sürdüğü gibi, melezliğin bu sorunlara çözüm olup olmayacağıdır.

Bir kavram olarak melezlik, kendisi tarafından üretilmiş çelişkileri kabul etmeyen farklılık sorununa statik bir çözümdür. Ancak Latour'un yerel ve küresel sorununu dile getirmesi önemli bir sonuca yol açar: Küresel sorun eşit derecede ortadan kaldırılmadan veya marjinalize edilmeden yerel sorunun da ortadan kaldırılmaması ya da marjinalize edilmemesi, pek çok tartışmada kayıp olan bir simetriyi, küresel/yerel sorunsalına geri kazandırır. Eğer yerel, küresele gönderme yapmaksızın ele alınırsa, küreselin yerel olmaksızın varolamayacağını önermek mümkündür; yerel de, ulus-saşırı kurumların kendileri bir yana, meta üreticileri ve tüketicilerinin yerleşim yeridir.

O halde sorun küresel ile yerelin değil, farklı "küyerellik" (globality) konfigürasyonlarının karşı karşıya gelmesidir. Küresel olanın alanına kimi görüngüleri, yerel olanın alanına başka görüngülerin tümünden hem yerel hem de küresel olduğunu, ancak yine bu görüngülerin aynı şekilde tümünden yerel ve küresel olmadıklarını kabul etmek gerekli olabilir. Bu tür kabullenme, yere-dayalı düşünme ve imgeleme dair ayırt edici olanın açığa çıkmasına yardım da edebilir. Derhal izlenmesi gereken ödev, ciddi biçimde gerçekleşmeyen bir toplumsal çözümlemenin anlamlılığını araştırmaktır.

Toplumsal ve Kültürel Çözümlemede Yer

Coğrafyacı Henri Lefebvre'in (1991) bize söylediği gibi yerler üretiliyorsa ve sadece şeylerin gerçekleştiği önceden belirlenmiş yerleşimler değillerse, yer üretimi, bu 'toplumsal ilişkilere özgü karışım'ı içerir. Toplumsal ilişkiler ve onları anlamaya çalışırken kullandığımız kategoriler, eğer onları yere-dayalı göstergeler yardımıyla ve yere-bağlı biçimde anlarsak anlamlı kılınır. Bu özel

karişim yeri geldiğinde sınıf, toplumsal cinsiyet, ırk ve benzeri kategorilerde ve yerin kendisinde temsil edilen toplumsal ilişkilere somut anlam kazandıran belirli bir yapı grubu üretir. Küresel Kapitalizm altında yerlerin üretimi bir yaşam koşulu olurken bu durum giderek daha da kaçınılmaz hale gelmiş ve doğurduğu hoşnutsuzluk, yerlerden ayrı düşürölmüş kavramlara ait hegemonik ierimlerin sorgulanmasına yol açmıştır.

Bu açıdan en göze arpan, Arturo Escobar'ın (1995) 'kalkınma söylemi' adını verdiği şeyle ilgili olarak ortaya atılan sorulardır. Yoksulluk ve zenginlik, durgunluk ve ilerleme ve sonuçta iyi bir yaşamı belirleyen şeye dair kendine özgü tanımlamaları için evrenselliği varsayan kalkınma söylemi, Avrupa-Amerika kapitalizmi tarafından dñnyanın istilasına yol açmıştır; sonuçta bu kapitalizm toplumlar ve doğalar açısından yıkıcı sonuçlar taşımıştır.

Benzer şekilde Stacy Pigg son makalesinde (1992) kalkınma söyleminin özünü farklılıkların silinmesinin oluşturduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, Nepal'deki yaşayan köyler arasındaki farklılıkların silinmesi, (yabancı ya da Nepalli) kalkınma bürokratları tarafından daha kolay anlaşılan bir 'anonim köy' yaratmayı amaçlar ve uzaklardan yönetilen kalkınma şemalarına daha kolay uygulanır. Ancak farklılığın silinmesi, uzaktaki kalkınma bürokratlarının sorumluluğu değildir sadece, çünkü bu durum, devlet yardımıyla ve kalkınmacılık kñltürünü içselleştirmiş doğal liderlerin katkısıyla lokalize olur. Bu sorun Nepal'e özgü değil, ancak modernize olmuş tüm ulus-devletlerin farklılığının silinmesindeki suç ortaklığını tanımlar. Bu, devlet ve sermayenin suç ortaklığından dolayı sonuçta karmaşık bir sorundur.

Yere daha yakın bir ilgiyi ima eden farklılığa yönelme, Escobar'ı, kalkınmacılığın çok şeyi yıkarken, her şeyi yıkmadığı sonucuna yöneltiliyor. Yere-dayalı yerli gelenekleri evrenselci bir kalkın-

macılığa mecbur bırakan melez biçimler yaşam ve değışim hakkın-
da alternatif düşünme tarzları sağlayabilir. Yer, kalkınmacılık eleş-
tirisinin temelini oluşturur.

Evrenselci toplumsal kategorilerin sorgulanmasının bir yönü
olan kalkınmacı evrenselciliğin sorgulanması, kaçınılmaz olarak
toplumsal çözümleme kategorilerinin evrensellğine dair sorular
atar ortaya. Bu toplumsal çözümleme kategorileri, kalkınmacılığı
üretmiş olan aynı modernitenin ürünleridir. Bu durumda, bu tür
sorgulamanın kaynaklarına ve sonuçlarına yönelik büyük bir kar-
maşa vardır ortada. Yerlere gönderme yapmaksızın sınıflar düşünü-
lebilir mi? Ya toplumsal cinsiyetler, ırklar ve etnisiteler? Bu tür ka-
tegorilerin kullanımında yerlere yönelik unutkanlık, bu eleştirel ka-
tegorilerin hegemonya araçları yapılmasında sorumluluk taşıyor
mu? Sonuçlar karmaşık. Kendilerini topluluklar ya da ‘yere-bağı’
bir kimlik türü yardımıyla tanımlayan yerler, yere özgü eşitsizlikle-
rin ve baskıların gizlenmesini de sona erdirir. İç anlaşmazlıklar için
dış mihrakları suçlamanın kolaylığı, aşıkardır. Sınıf, toplumsal cin-
siyet, ırk gibi toplumsal kategoriler topluluğun öz-imgesine yöne-
lik bölücü tanımlamalardır. Onların ürettiği eşitsizliklere, katego-
rilerin evrenseller olarak taşıdıkları anlam olmaksızın bırakın çö-
züm bulmayı, tahammül edilebilir mi? Öte yandan topluluklar üs-
tü bir perspektiften bakıldığında, bu kategoriler bütünleyicidir de;
bunlar, toplulukları birbirine düşürerek kendi iktidarlarını en üst
düzeye çıkaran, yerler üstü [*supraplace*] güçlere (devlet ve serma-
ye) karşı tek savunmayı oluşturabilen yerler arası bağları sağlayabi-
lirler.

İronik olarak, Küresel Kapitalizmin yapısal koşulları ve ulusal
topraklardaki eşitsizlikleri düzelterceği varsayılan sorumluluk sahi-
bi ulus-devletlerin geri çekilmeleri, toplumsal çözümleme katego-
rilerinin kırılmasını açığa çıkaran süreç içinde sermayeyi cezbetme

yarışına giren yerleri birbirine düşürmesidir. Bu nedenle bugünlerde sık sık işitilen argümanlar şunlardır: Sınıf ilişkileri en iyi biçimde yere-dayalı görünüşleri içinde anlaşılır; toplumsal cinsiyetin, nitelikleri bakımından sınıf ve ırk tarafından hitap edilemeyen bir yer boyutu vardır; çağdaş diasporik hareketler açısından küreselleşmiş etnisite, farklı etnisitelerin birbiriyle karşılaştığı yerlere dayanarak anlaşılma ihtiyacı duyar; ve her zaman anlamsız bir kategori olmuş olan ırk, farklı yerleşimlerde farklı anlamlar taşır. Yerin mümkün kıldığı hegemonyayı sorgulamak, soyutlamaları homojenleştirme hegemonyasının sorgulanmasına bir alternatif oluşturmaz, aksine bu sorgulamada ek bir andır. Bu kez sorular, anti-hegemonik kategorilerin kendilerine yöneltilir.

Küresel Kapitalizm Çağında Kültür ve Bilgi

Sonuçta kültür sorunu vardır ve bir kültürü dinamik bir kuvvet olarak kavramsallaştırmanın bütünleyici bir parçası olan bilginin örgütlenmesi ve iletilmesi vardır. Eğer kültür sorununu eleştirel bir anlamda ele alırsak, yerleri gereksiz kılabilir miyiz? Kültür nosyonu, çoğunlukla yere-bağlı kültürel kimlikleri geri kalmışlığın işaretlerine çevirmek için kullanılagelmiş, daha sonra da bu kimlikleri küresel ve ulusal 'uygarlık'a açmak için bir mazeret sağlamıştır. Fakat belki de kültürleri bir yere-dayalı (yere-bağlı değil) görüngü olarak yeniden onaylamanın zamanı gelmiştir. Kültürün hegemonya üzerindeki mücadelede önemli bir silah olması nedeniyle bu tür sorgulama, Küresel Kapitalizm çağı için özel bir aciliyet taşımaktadır.

Bir 'küreselcilik' modası ortasında, bir yere-dayalı imgelemin neler sunabileceğini düşünmek önemli olabilir. Kendi konumunu açığa çıkarmak için küreselciliği 'yerleştirerek' işe başlamalıyız. Küreselciliğin gündemi erken kalkınma söylemleri ile sürekliliğini

gösterir. Eğer küreselcilik bir kalkınmacı ideoloji olarak daha etkin ise, bunun nedeni, bu gündemin hâlâ eski iktidar konumları içinde olduğunu saklamaya çalışmasıdır. Fakat şimdi Üçüncü Dünya devletleri, şirketler, entelektüeller ve uzmanların suç ortaklığıyla birlikte bulunur, bunların kalkınma söylem ve süreçlerinde daha fazla katılmaları istenir. Ancak onların katılımlarının koşulu sistem bilgisi ve normlarını içselleştirmeleridir. Yer üzerine yapılan vurgu, sadece Birinci Dünya egemenliğine karşı değil, ayrıca ulus-devletlerin yerler üzerindeki hâkimiyetine karşı olan, ulus aşırılılaştırılmış sınıflara, toplumsal cinsiyetlere ve etnikliklere karşı olan toplumların yeniden kavramsallaştırılmasını da gerektirir.

İkinci yön, ulus-devletler küreselcilikte daha fazla suç ortaklığına katılırken ve daha önceki küresel ile yerel arasında arabuluculuk görevini terk ederken, yerlerin küresel iktidarın işleyişiyle daha doğrudan yüz yüze gelmiş olmasıdır. Yerlerin savunulması sorumluluğunu ulus-devletlere veren erken ulusal kurtuluş ideolojilerine karşıt olarak, yerler kendi başlarının çaresine bakmak zorundadır şimdi. Bu, ulus-devletin konu dışı olduğu, ya da küreselcilik kuvvetlerine teslim olunması gerektiği anlamına gelmez. Fakat şimdi, ulus-devletin kendisini 'konumlandırmak', iddialarının gizemini ortadan kaldırmak ve ona karşı örgütlenmek her zaman olduğundan daha acildir. Yer ile ulus arasındaki bağlantıyı canlandırma araçları olarak bu kez aşağıdan örgütlenmeliyiz. Mekânların yeniden örgütlenmesindeki alternatif imkanları tasarımılamak için, ulusal sınırların ötesindeki ve yerler ile yerler-üstü örgütsel biçimler arasındaki ilişkileri yeniden düşünmek de gerekiyor.

Sonuç: Bir Yer Savunusu

Yukarıdaki tartışma, yere-dayalı imgelemin savunusu ya da desteklenmesinin ütöpik olmadığını, çok gerçek bir sistem buna-

lımına bir yanıt olduğunu göstermektedir. Yerlerden ve yerlerin belirlediği yeni siyaset biçimlerinden söz etmek, siyasal mekânı yeniden örgütlemenin yeni yolları için bir ihtiyacı yanıtlamaktadır.

Son zamanlarda yerin desteklenmesi, geniş bir toplumsal ve siyasal spektrumu kaplamaktadır. Bu spektrum, kalkınmacılığa karşı ruh, doğa ve yerin yeniden onaylanmasında hayatta kalmanın temel kaygılarını üreten dünyanın her yerindeki yerli hareketlerin, ekolojik ve toplumsal hareketlerden, mahalleyi korumaya çalışan kentsel hareketlere, küresel pazarlarla ilişki bağlamında Çin'deki yeniden kolektifleşme çabalarına, seçkinci komüniter hareketlere ve ABD'deki yerlerinden edilmiş çiftçilerin, daha önceki dinsel değerlere dayalı milis hareketlerine dek uzanmaktadır. Siyasal olarak, yere-dayalı anarşizmden sağ kanat seçkinciliğe dek uzanan hareketleri kapsar. Yerlilik [*indigenism*] de içeren bu hareketler modernist kalkınmacılığa radikal ve anlamlı bir eleştiri yöneltmiş, insanlar arasındaki ilişkilerin yeniden değerlendirilmesiyle insanların doğadan yabancılaşmalarını ortadan kaldırma önceliğini ileri sürmüşlerdir.

Yerli alternatifler tarafından ortaya atılan sorular zorlayıcıdır, çünkü bu sorular temeldir. En önemlisi, kalkınma fikrinin eşzamanlı ve uzlaşmaz reddedilmesi olmaksızın yer tartışmasına anlam katılabilir mi? Bu soru derhal aynı ölçüde temel olan ikinci bir soruyu akla getiriyor: Eğer birbirlerinden yalıtılmış yerler dışardan manipüle edilmeye mahkum edilmişlerse, sermaye ya da ulus-devletin mevcut kurumsal mekanizmalarına bir alternatif olarak yeni yerler-üstü ilişki biçimleri getirmeksizin yeri tartışmanın anlamı var mı? Başka deyişle yerin dönüşümü mekânın eşzamanlı bir dönüşümü olmaksızın anlaşılamaz, çünkü yer ve mekân, analitik olarak farklı olsalar da derin bağlarla birbirlerine bağlıdırlar.

Görüngülerin içinden çıkılmayacak ölçüde küresel ve yerel

olabilmeleri, ancak aynı şekilde küresel ve yerel olmadıkları ifade-
sine geri dönelim. Latour ve Escobar, yapısal bağlamları ve sonuç-
larına yakın ilgi göstererek melezlik kavramını kullanırlarken, yer-
ler ile mekânlar arasındaki karşılaşmaların tarihsel olmayan ve öz-
gül bağlamsal konumlanmış içine düşme olasılığı sürekli vardır. Es-
cobar açık bir çözüm olmaksızın bu sorunla uğraşmaktadır. Bu-
gün topluluklar ve sosyal hareketler tarafından yaratılmış melez
kültür içinde düşündüğü alternatif kalkınmaların, zaten eleştirdi-
ği kalkınma söylemi tarafından önceden gösterilmesi sorunuyla
yüzleşmeye istekli değildir. Farklı melezlik biçimlerini iç çelişkile-
rine dayanarak ele almayı bırakır, bu iç çelişkilerin kendileri, yere-
lin küreselleşmesinde ve küreselin yerelleşmesinde olduğu gibi iç
ve dış arasındaki çelişkiden ayrılmazlar.

Melez kültürler küresel ile yere-dayalı arasındaki çelişkilerin
çözümünü önermezler mutlaka. Eşitsiz mübadele koşulları altın-
da, çözümün kendisinin daha fazla, yerlere göre mekânın, somut
gündelik varoluşa göre soyut gücün yararına davrandığı gözükü-
yor. Gücünü en yükseğe çıkarma süreci içinde sonrakiler önceki-
lerin farklılığını üretebilirler. Bu, eğer melez kültürlerin çelişkile-
rine yönelik karşı çözümlerin mümkün olması isteniyorsa, yerleş-
mişlik, sabitlik ve doğanın savunusu üzerinde direnmenin strate-
jik olduğu yerdir. Bütün bunlar mekânın yer tarafından yeniden
fethedilmesine işaret ediyor. Burası ayrıca, hem yerleşmişliğin ye-
niden onaylanması hem de mekânın yeniden yapılanması bakı-
mından, yerlilik ve onu esinleyen diğer hareketlerin eşsiz bir
önem kazandıkları yerdir.

Bir yandan yerlere ve yerel kültürlerle eşzamanlı bağlanma-
larında, öte yandan küreseli eleştirel ele alışlarında toplumsal hare-
ketler, yer savunusu için en umut dolu ve küresel ile yerel arasın-
da daha dengeli bir perspektif sunarlar. Bunlar, toplulukları yere-

dayalı kültürel, ekolojik ve ekonomik pratikler perspektifinden dünyanın yeniden düşünülmesi ve yeniden yapılanması için bağlanma noktaları olarak görmenin ve yeniden öğrenmenin yollarını önerirler. Bugün entelektüellerin, siyasa-yapıcıların, sivil toplum örgütlerinin ve eylemcilerin karşılaştıkları en büyük zorluklardan biridir. Onların ‘küresel’e bağlılıkları çerçevesinde, dünya, yere-dayalı uygulamalar perspektifinden yeniden inşa edilmiş olarak tanımlanabilir mi? Bu projeyi ilerletmek için entelektüel, toplumsal ve siyasal ihtiyaçları hakkında ciddi olarak düşünmeye gerek duyuyoruz. Öyle ki yerler, artık düşünme ve eyleme modellerimizde konu dışı bırakılamazlar.

Türkçesi: R. G. Ö.

Arif Dirlik’in başlangıçtaki niyeti bir nükleer fizik uzmanı olmaktı. Mersin’de 1940 yılında (annesine göre 1941) doğan Dirlik mühendislik üzerine lisans öğrenimi gördükten sonra, bilim konusunda eğitim görmek üzere Rochester Üniversitesi’ne yazıldı. Kente geldikten kısa bir süre sonra bilim konusundan tümüyle, tarih üzerine yoğunlaşmaya başladı. Söz konusu geçişi yadırgamayan bir grup tarihçi aydından destek gören Dirlik, Çin tarihi üzerinde çalışmaya başladı. Çin’deki Marksist tarih yazımının kökenlerini incelediği makalesini kaleme aldı. Bu yazı, Çin siyasi düşüncesi, daha özelde Çin’deki radikal hareketlerde toplumsal devrim düşüncesi üzerinde gelişecek geniş bir araştırma sürecinin ilk adımıydı. Dirlik’in 1980’li yılların başında Çinli anarşistlere gösterdiği ilgi de kaynağını bu makaleden alıyordu. Yazdığı pek çok kitap ve makaleye ek olarak Dirlik, 1971 yılından bu yana Duke Üniversitesi Tarih Bölümü’nde ders vermektedir. Biri sinema öğrenimi gören, diğeri rock müzisyeni olmak isteyen iki oğlu var.

Seçilmiş yapıtları:

Postmodernity's Histories, Rowman & Littlefield, 2000.

History After the Three Worlds: Post-Eurocentric Historiographics, (der. Arif Dirlik - Vinay Bahl - Peter Gran), Rowman & Littlefield, 2000.

The Postcolonial Aura: Third World Criticism in the Age of Global Capitalism, 1997.

Anarchism in the Chinese Revolution, Uni. California Press, 1991.

Revolution and History: Origins of Marxist Historiography in China, 1919-1937, Uni. California Press, 1990.

The Origins of Chinese Communism, Oxford Uni. Press, 1989.

Kaynakça:

Escobar, A. (1995) *Encountering Development - The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton: Princeton University Press.

Lefebvre, H. (1991) *The Production of Space*, İng. çev. D. Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell

Latour, B. (1993) *We Have Never Been Modern*, İng. çev. C. Porter. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Leigh Pigg, S. (1992) "Inventing Social Categories Through Place: Social Representation and Development in Nepal", *Comparative Study of Society and History*, 34.3, s. 491-513.

ELEŞTİREL METACOĞRAFYANIN ON İLKESİ*

Martin W. Lewis - Karen E. Wigen

Tekrar tekrar vurguladığımız gibi, mekânsal formların plastikliği ve mekânsal kimliklerin çoğulluğu bazı sınıflandırma sorunlarının kaçınılmaz olduğu anlamına gelir. Ama hepsi kaçınılmaz değildir. Değişimin hem olası hem de arzulanabilir olduğu alanların altını çizmek üzere, metacoğrafi modelleme için temel gramer olarak da görülebilecek on genel ilke damıttık. Bu ilkelerin kimileri kategorilere ayırmayla ilgilidir, diğerleri kartografiyle; kimi terminolojiyle, kimi bölgesel tanımlarla. Bir arada ele alındıklarında, önerilen her küresel coğrafya şemasını yargılamak için bir dizi kriter sundukları gibi, güncel çerçevelerde ilerlemek için gerekli anahatları da gösterirler. Diğer gözlemciler kendi ek kriterlerini getirmiş olabilirler, ama biz kolektif eleştirel metacoğrafya projesi için aşağıdaki on meselenin merkezi olduğuna inanıyoruz.

Listemizdeki ilk madde kartografik etnomerkezcilikle savaşta kesin kararlılık. Etkin olarak bu, mantıklı sınıflandırmada ısrar etme: Kabaca karşılaştırılabilen birimleri mekânsal hiyerarşide aynı dereceye yerleştirmek anlamına gelir. Elbette, bir mekânsal sınıflandırma asla mükemmel olamaz, ve ölçek her zaman bir sorunsaldır. Tarihsel ve kültürel özgünlük konusunda karşılaştırılabilir iddialara sahip iki bölge mutlaka alan ya da nüfus açısından ortak

**The Myth of Continents: A Critique of Metacography. University of California Press, 1997.*

ölçülebilir olmak durumunda değildir, hem büyük Tibet hem de yukarı Etiyopya dünya bölgelerinin pek çok niteliğine sahiptirler, ama hiç biri Güney veya Doğu Asya ile tam olarak karşılaştırılmaz. Ek olarak, bazı bölgeler (yarışan sınır bölgeleri, uzak adalar, kültürel olarak karışmış yoğun ırk kuşakları) uzlaşım sal terimlerle kategorilere ayırmaya toptan meydan okurlar. Bu ve benzeri nedenlerle, dünyada kaydedilmesi gereken kaç tane en yüksek-derecede kültürel yakınlık kuşağı olduğunu kararlaştırmak hiç de basit değildir.

Bununla birlikte, korkunç sınıflandırma hataları saptanabilir ve düzeltilir. Başlıca örnekler tarihsel olarak tutarlı bir Batı ile engin ve heterojen bir Doğu'nun sahte karşılaştırılması, ve ona bağlı Avrupa yarımadasını Asya ile aynı düzlemde bir 'kıta' olarak sayma alışkanlığıdır. Sınıflandırma ilkesinin bu özel ihlalleri dünya bölgesel şemasında geniş ölçüde tasfiye edilmiştir, bizim görüşümüze göre. Önceki sistemlere nazaran en önemli avantajı da budur. Metacoğrafi çerçevede bundan sonra yapılacak herhangi bir reform, benzeri benzerle karşılaştırmaya bir bağlılığı korumak durumunda dır.

İkincisi sırf artakalan Avrupamerkezcilikle savaşmak için coğrafi düşünüşün çevresel koşullanmalarla toplumsal tepki arasında demir bağlar kuran hâlâ yaygın tarzıyla, coğrafi belirlenimcilikle savaşmanın önemidir. Anaakım çalışmalarda açık belirlenimcilik terk edilirken, kültürel bölgelerin bazı doğal, kaçınılmaz yollarla fiziki arazi özelliklerinin dağılımına denk geldiklerine dair belirsiz nosyon hem coğrafya ders kitaplarında hem de genel olarak toplumsal bilimlerde ayak diremeyi sürdürür. Bu tür varsayımlardan kaçınmak özellikle en temel metacoğrafi çerçevemizde, kıtalar mitinde, güçtür. (...)

Üçüncü bir ilke tipolojide dürüstlük olarak adlandırılabilir:

Bölgeleri mümkün olabildiği ölçüde tutarlı kriterler temelinde betimlemek, ve mümkün olamadığı zamanlarda bunu açıkça kabul etmek. Günümüzün çoğu ders kitabı ve atlası, mekânsal sınıflandırmalarının en üst seviyesinde kabul edilmemiş bir fizyografik, kültürel ve politik kategoriler karmaşasında uzlaşırlar. Buradaki anahtar sözcük kabul edilmemiştir. İnsan toplumunun en büyük mekânsal gruplandırmaları farklı tarihlerin ürünleri olduklarından, makrobölgeler kaçınılmaz olarak uyuşmalarının gereklerine göre bir ölçüde farklılaşırlar. Ama özellikle bu nedenle, üst-düzey bölgelerin tanımlanması için kabaca karşılaştırılabilir kriterlerin belirlenmesi geleneksel olarak gösterilegelenden daha fazla dikkati hakeder.

Metacoğrafi söylemlerin dünyanın haritasını çıkarmak amaçlı günümüzün en iyi çabalarında bile açık olan kakafonisini örneklemek için, Randy McNally'nin New International Atlas of 1984'ü göz önüne alınsın. Bu atlas haritalarını organize ederken kıtalar sisteminden ayrılan az sayıda dünya atlasından biri ve kesinlikle en iyisidir. Ama kartografik uygunluğu bir yana, üst-düzey kategorilerinde hiçbir görülebilir mantık yok. Bir bölüm Avrupa'ya ayrılmış kültürel bir bölge; bir diğeri SSCB'ye, (şimdi feshedilmiş durumda olan) politik bir varlık; ve üçüncüsü Asya'ya, bir süperkıta. Ek bölgesel başlıklar Afrika'yı tanıtıyor, kabul edilen bir kıta; Avustralya-Okyanusya, bir jeolojik kıta artı en az düzeyde ilişkide olduğu bir dağınık adalar topluluğu; Anglo-Amerika, bir kültürel bölge (sadece en çok konuşulan dili bakımından 'anglo' olsa da); ve Latin Amerika, bir başka kabul edilebilir tutarlılıkta kültürel bölge ('Latin' dünyasıyla çok az ortak noktası olan Jamaika ve Surinam gibi örnekler içermekle beraber). Bu anılabilecek pek çok örnekten biri. Dünyanın toplumsal mekânı için bir tek, kesin bir bölümleme mantığı empoze etmek akılsızca

olacaksa da, belirli bir şemada iş gören çeşitli mantıklar hem kabul edilmiş hem de doğrulanmış olmalılar.

Eleştirel metacoğrafya için dördüncü ilkemiz metacoğrafi kanonun egemenliği. Bu apaçık görünse de genelde inkar ediliyor. Coğrafyacılar arasında dahi, uzlaşımsal coğrafi sınıflandırmaların en üst birimleri genelde bulanık bir şekilde anlaşılıyor ve özensizce kullanılıyor; bir ders kitabının ‘Doğu Asya’sı bir başkasının tüm Asya’sından daha büyük olabiliyor. Kamusal söylemde, çeşitlemeler çok daha geniş; bazen dünyanın bölgeleri isteğe göre genişletilebilir ya da daraltılabilirmiş gibi geliyor. Bir yazar için, ‘Orta Doğu’ Fas’tan Afganistan’a dek geniş bir bölgeyi kapsar, bir başkası için, ancak Nil Vadisi’nde başlar; bir üçüncüsü, Sahra’nın altındaki Somali’yi kapsamak amacıyla güneye doğru gidebilir. Tüm insani-coğrafi varlıklar doğaldan çok uzlaşımsal olduklarından tam tutarlı bir mekânsal sınırlandırmada ısrar etmek ters bir beklenti olacaktır. Yine de uzlaşımsal kategoriler belirli bağlamlarda açıkça anlaşıldıkları ölçüde kullanışlıdır. Güneydoğu Asya gibi bir terimin yararlılığı, birisi için Singapur’dan biraz daha fazlasını kapsarken bir diğeri için Pakistan’dan Japonya’ya dek uzandığında ciddi olarak kuşkulu hale gelir. Bizim gördüğümüz kadarıyla, eğer bu uzlaşmalar konusunda gelişmek ve onları ciddi olarak sorgulamak isteniyorsa, dünya bölgelerinin uzmanlarca alan çalışmalarında nasıl tanımlandığı kadar kıtaların uzlaşımsal sınırlarının da belirli bir hassaslıkta bilinmesi önemlidir.

Eleştirel bölgelere ayırmada beşinci bir ilke sosyomekânsal hassaslık olarak terimleştirilebilir. Pratikte bu, belirli bir toplumsal, ekonomik, ya da kültürel fenomenin hatalı okumalarını tüm makrobölgeye atfetmekten çekinmek demektir. Bölgesel kimlik hakkında ses getiren iddialar öne sürerken kapsamlı genellemelerin ayartıcılığına direnmek güçtür. Güneydoğu Asya, örneğin,

içinde yer alan iki ülke, Burma (Myanmar) ve Laos, dünyanın en yoksul ülkeleri olsalar da, genelde gözle görülür bir ekonomik başarı toprakları olarak nitelenir. Bununla beraber, aynı sıklıkta, kontrol listesi tanımlarıyla, belirli bir alanın paylaşılır görünen sınırlı sayıda toplumsal ve maddi özelliklerinin tutarlılığına bağlanan bölgesel tanımlamalarla karşılaşılır. Bu formül özellikle coğrafya ders kitaplarında popülerdir. Ama kontrol listesi tanımları çifte sorun sunarlar: Farklı kültürel özellikler ender olarak yakın mekânsal benzerliklere sahip hale gelirler, ve gelseler de ender olarak önemli bir birlik yaratırlar.

Örneğin, ‘Orta Doğu’yu ‘kavşaklar’ın yerleşimi, kuraklık, petrol zenginliği, İslami kültür, Arap dili, uygarlığa erken katkılar, ve “vahşi savaşlarla geçen bir yakın tarih” temelinde tanımlayan yakın dönemden bir ders kitabını alalım. Yazarlar bu niteliklerin bölgeye eşit oranda dağılmadığını ve bazı durumlarda çok daha ötesine geçtiğini kabul ederler, ama yine de bu özelliklerin “kabul edilebilir tutarlılıkta bir alan” oluşturduğunu öne sürerler. Listeyi daha yakından inceleyelim. Bir ‘kavşak’ coğrafyanın olduğu kadar tarihin de bir işlevidir, geçen binyılın çoğu bölümünde, Orta Asya’nın bitişik kuşağının ‘Orta Doğu’dan daha önemli kavşaklara sahip olduğu öne sürülebilir. Kontrol listesindeki ikinci madde, ‘kuraklık’, hiçbir şekilde bölgenin tümüne yayılmış durumda değildir; nüfusunun çoğunluğu makul ölçülerde bereketli yağmur alan alanlarda yaşarlar. ‘Petrol zenginliği’ Orta Doğuluya dahil edilen ülkelerin yarısından azında mevcut olan bir özelliktir, ve dünyanın petrol ihtiyacının çoğu başka yerlerde çıkarılan petrol-lerle karşılanır. ‘İslami kültür’ gerçekten de incelenen bölgenin neredeyse tamamında bulunur ama aynı bölge milyonlarca gayri Müslime de ev sahipliği yapar ve dünyadaki müslümanların çoğunluğu başka yerlerde yaşarlar. ‘Arap dili’ bölgede geniş bir alan-

da konuşulmakla beraber, yüz milyondan fazla ‘Orta Doğulu’ başka diller konuşur. Son olarak, “uygarlığa erken katkılar” geniş bir bölgeler yelpazesinde yapılmıştır, ve “vahşi savaşlar” bu ya da bir başka bölgenin kendine özgü niteliği sayılamayacak denli yaygındır. Gerçekten de, yirminci yüzyıla bir bütün olarak bakıldığında, Avrupa’nın dünyanın en savaşla dolu bölümü olduğu iddia edilebilir. Açıkçası, bir eleştirel metacoğrafya, bölgesel kimliği ayırışan özellikler ve niteliklerle tanımlama çabasını terk etmelidir. Bölgesel karmaşıklığa adaletli davranmak sabır ve zaman ister ama ödülü büyüktür: Yalnızca dünyanın ince ve daha kesin bir deneysel resmi değil, fakat ayrıca insanın toplumsal yaşamında mümkün olan değişken kombinasyonların yüksek bir farkındalığı (ve makrobölgesel sınırların ne denli keyfi olduğuna dair daha iyi bir kavrayış).

Metacoğrafi reform için önereceğimiz altıncı ilke tanımsal bütünlüktür. Bu ilkenin en yaygın ihlali gerçekte kültürel olan bölgelerin günümüzün politik olasılıklarına uyuyorlarmış gibi çizilmeleridir. Kıtasal şemanın çoğu temsilinde, örneğin, kıtalar arasındaki belirli kırılma noktaları, bu sınırlar uzun süredir beraber yaşayan kültürel gruplanmaları ortadan kesse de uluslararası sınırlarla belirlenir. Böyle bir manevra orjinal saçmalıklarla sonuçlanabiliyor, muazzam Asya süperkitasını Yeni Gine adası boyunca kesin bir kuzey-güney çizgisiyle sona ermiş olarak gösteren haritalarda olduğu gibi. Politik sınırları belirsizleştirmenin suçu da sadece kıtalar çerçevesine ait değildir. Dünyaya bölgesel bir yaklaşım sunan Coğrafya ders kitapları neredeyse bir kural olarak hiçbir zaman bir ülkeyi birden fazla dünya bölgesine bölmeyerek ülkelerin bozulmazlığı standardına bağlı kalırlar. Bu şekilde ulus-devlet mitine sadık kalmak bazı ciddi kültürel çarpıtmaları devam ettirir: Örneğin, Sudan gibi bir Sahra-ötesi devletin tümüyle ya

Sahra-altı Afrika'da ya da Orta Doğu'nun bir parçası olarak sınıflandırılması gerekir, daha büyük Tibet kültürel bölgesi (Genelde Tibet özel bölgesini ve Qingdao'yu içeren) Doğu Asya ile (çoğunlukla Ladakh, kuzey Nepal ve Bhutan'ı içerecek şekilde çizilen) Güney Asya arasında bölünerek sona erir. Salt modern devlet sınırlarına inancı korumak amacıyla, temel tarihsel ve kültürel dokuların bu şekilde üzerini örtmek, jeopolitiği savunulamaz bir boyuta indirgemektir. Dünyayı paylaşılan kültürel miras (dil, din ve entelektüel gelenekler) temelinde bölümlere ayıran bir genelamaç şemasında, günümüzün kültürel düzenlenişlerinin hudutlarda bu kriterlerin önüne geçmesine izin verilmemelidir.

Eleştirel metacoğrafya için yedinci bir ilke tarafsız terminoloji, ya da tatsız ideolojik ithamlar taşıyan bölgesel adlandırmalardan kaçınmaktır. Geleneksel Avrupalı terminoloji dolaylı olarak küçük düşürücü terimlerle kalbura çevrilmiş durumdadır. Güney Asya (Avrupa'dan farklı olarak) hâlâ sık sık önemsenmeyerek 'altkıta' diye anılır, Güneydoğu Asya çoğu kez 'Hindicini'ne indirgenir, Amerikalıların Kolomb-öncesi tarihi hâlâ Yeni Dünya adlandırmasıyla kötülenir, ve bunun gibi. Fakat bu şaşırtıcı nitelendirmeler ayrıca daha yakın dönemde ortaya çıkan şemaları da kuşatır. Dünyanın makrobölgelere bölünmesi kıtalara bölünmesinden çok daha az Avrupamerkezcil olabilir, ama hâlâ kökeninin izleri emperyalist gelenekte bulunur. Orta Doğu terimi, yalnızca batı Avrupa'nın perspektifinden bakınca anlamlı olan askeri bir adlandırmadır, Latin Amerika ismi ise Amerikalardaki onsekizinci yüzyıl Fransız toprak hırsını yansıtır. Coğrafyacıların böyle yaygın terimleri tamamen değerlerden bağımsız bir dille değiştirmek için ne niyetleri ne de yetenekleri vardır. Bununla beraber, adlandırmaların çözümlenmesi mutlaka bir eleştirel metacoğrafyanın programında olmalıdır.

Tabii, ayrıca, sekizinci emir de öyle: Tarihsel özgüllük, ya da dünya bölgelerinin zamandışı varlıklar oluşturmadıklarının (ve bu nedenle iyi bir bölgelelere ayırma şemasının tüm tarihsel dönemlere uyarlanabilir olmayacağının) tanınması. Makrobölgelerin yaratılmasında tarihsel olumsuzluğun tanınmasının önemi tarihsel çalışmalar için zengin tınıları olan ama günümüzle bağlantıları belirsiz bir adlandırma olan Orta Asya örneğinde uzun uzun incelenmiştir. Bölgesel kimliğin zamanla değişimlerini kabul etmenin önemini göstermenin bir başka yolu da Pakistan örneğini ele almaktır.

Pakistan eğitimci her zaman, sağlam kültürel ve tarihsel nedenlerle, Güney Asya'nın parçası olarak görülür, ve pek çok Pakistanlı bu adlandırmaya katılacaklardır. Ayrı bir Güney Asya dünya bölgesi kavramı, her ne kadar sınırları binyıl boyunca farkedilir biçimde değiştiyse de hem yerlidir hem de çok eski zamanlardan kalmaz. Ama İslami köktencilüğün yakın dönemdeki yayılışıyla ve Hindistan'daki Hindularla Müslümanlar arasındaki gerilimlerin artmasıyla, pek çok Pakistanlı şimdi ülkelerinin öncelikle merkezi Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika'da olan İslami bölgeye dahil edilmesi gerektiğini tartışıyorlar. Bugün için, belki de en iyisi, Pakistan'ı bir Janus-yüzlü ülke olarak görmektir, hem doğuda Güney Asya'ya bakan hem de batıda "Orta Doğu"ya bakan. Zamanla, yöresel duyarlılıklar bu meseleyi kesin olarak çözebilir, gelecek kuşaklar için, Pakistan'ın bir zamanlar Güney Asya'nın bir parçası olarak anılmış olması anakronik gelebilir. Bu arada, yine de, eğitimci Güney Asya gibi bölgelerin olumsuz tarihsel yapıları temsil ettikleri boyutu göz önüne almalıdır.

Bağlamsal özgüllük olarak terimleştirilebilecek dokuzuncu ilke, sekizinci ilkeye yakındır. Makrobölgeler alışkanlık olarak zaman ötesi bir biçimde genelleştirildikleri gibi, düzenli olarak açık-

ça uymadıkları ortamlara ithal edilirler. Genel-amaçlı bölgelere ayırma şemaları (arazi çalışmalarındakiler gibi) önemli bir bulgusal işleve sahiptirler, ama coğrafi şema uygun olarak tüm-amaçlı bir çerçeveye yerleştirilemez. Metacoğrafi reform projesi farklı amaçlar için çoklu kesişen ve üst üste binen bölgeciliklerin meydana okumalarıyla yüzleşmelidir.

Burada öncelikli bir örnek ekonomik etkinliğin modellenmesinde görülebilir. Hem tarihi hem de yakın dönem araştırmalarının tekrar tekrar gösterdikleri gibi, uzun mesafeli ekonomik ağlar genelde kültürel bölgelerin sınırlarından geçerler. Sermaye hareketlilik arar, ve taşımacılığın en ucuz formu tarihsel olarak su-taşımacılığı olagelmıştır. Bundan dolayı, bazı bağlamlarda kültürel bloklardan ve kıtalardan çok okyanusları ve kıyıları merkeze alan bir bölgelere ayırma şemasını plana yerleştirmek önemlidir. Hint Okyanusu, Baltık ya da Hanseatik birliği, çok seyahat edilen Akdeniz, ve daha yakın zamanlarda Pasifik Okyanusu hep karmaşık sermaye ve ticaret değiş tokuşu ağlarının yaratılmasını kolaylaştırmışlardır. Sadece beklenmedik şekillerde uzlaşım sal kara-merkezli blokları delip geçen deniz-merkezli bir perspektif bu ekonomik bölgeleri gösterebilir.

Ama bölgesel sınırları çizmenin alternatif yollarını tanımak kadar önemli olan miras kalmış bölgesel kategorilerimizi merkezsizleştirme eylemi, daha da derinlere inmelidir. Eleştirel metacoğrafya onuncu ve son bir meydan okumayı karşılamalıdır: Geleneksel olmayan bölgesel formları etkili bir biçimde kavrayabilecek yaratıcı bir kartografik vizyon tasarlamak. Tüm önemli üst-düzey mekânsal birimlerin farklı, bitişik bloklar formunu alacağını varsaymak artık açıkça savunulabilir olmaktan çıkmıştır; günümüz beşeri coğrafyasını çözümlemek başka bir sözcük dağarcığı gerektirir. Bitişikliği varsaymak yerine pencere kafeslerinin, takımadaların,

içiçe geçmiş halkaların ya da yamalı bohçaların mekânsal formunu alabilecek süreksiz ‘bölgeleri’ canlandırabilmenin bir yolunu bulmaya ihtiyacımız var. Bu tür modeller kuşkusuz, geriye bıraktıkları pek çok miras için önemini koruyan daha eski kültürel alanların yerini almadılar. Ama yirminci yüzyılın sonlarında mesafenin engelleyiciliği eskiden olduğundan çok daha az; sermaye uzak mesafeler arasında derin bağları yaratan ve yeniden yaratan insan göçleri kadar akışkanlaştı. Sonuç olarak, günümüzün en güçlü sosyomekânsal toplamalarının bazıları basitçe tekil, sınırlı topaklar olarak haritalanamaz. Bu yeni gerçeklikleri kavramak bölgesel tanımlamaya hayal gücü yüksek bir yaklaşım gerektirir; onları etkili bir biçimde haritalandırmak kartografiye yaratıcı bir yaklaşım talep eder.

Diğer maddeler gibi, bölgesel şemaları hakim kılmanın bitişiklik fetişinin üstesinden gelmek de tek başına dünyanın daha iyi bir haritasını üretmez. Ama bir arada düşünüldüğünde, belirttiğimiz on ilke metacoğrafi hataların en çok göze çarpanlarını düzeltecektir. Uyanık bir şekilde Avrupamerkezciliğin ve çevresel belirlenimciliğin inatçı artıklarıyla savaşıyor, mantıklı sınıflandırma ve sınıflandırmada dürüstlüğü temel ilkelerine uyarak, metacoğrafi kanonu iyice öğrenerek, sosyamekânsal doğrulukta ısrar ederek, tanımsal bütünlüğü sağlayarak, tarafsız terminolojiyi amaçlayarak, dünya bölgelerinin tarihsel ve bağlamsal özgüllüğünü kabul ederek, ve ortodoks olmayan bölgesel formları ortaya çıkarmak ve ifade etmek için yaratıcı yollara ulaşarak, en azından dünyanın miras aldığımızdan daha az bozulmuş bir resmine kavuşma şansı sunmuş olacağız. Bu kısa liste mükemmel bir mekânsal sınıflandırma meydana getirmek için kapsamlı bir kurallar kitabı olduğunu iddia edemez. Ama küremizin daha kesin ve derli toplu bir vizyona giden yolu da işaret eder.

WASHINGTON'DA ANARŞİ!*

1999'un Temmuz ayında J18 ile başlayıp Kasım'da devam eden "küresel mücadele", bu kez de 16-17 Nisan tarihlerinde ABD'nin başkenti Washington'ı A16 koduyla vurdu. Aylardır ayrıntılı şekilde planlanan, eylemlerin son gününde yaklaşık 25.000 civarı bir katılımın sürdüğü ve müthiş bir örgütlenme ile yürütülen çeşitli sokak eylemleri, IMF ve Dünya Bankası'nın Washington'daki toplantısını engellemek ortak paydasında birleşti. Devlet ve hükümet dışı toplum örgütleri, öğrenciler, azınlıklar, doğrudan eylemciler, anarşistler, ekolojistler, çevreciler, sendikalar, sol parti ve örgütler, ırkçılık-cinsiyetçilik karşıtları, çalışanlar, işsizler ve belki ilk defa bir toplum hareketine A16 ile katılan duyarlı insanların oluşturduğu eylemciler bir hafta boyunca Washington'da aktif olarak rol aldılar. Kapitalizmin ve devlet otoritesinin kalbinde, uluslararası şirketlerin çıkarlarına göre dünyanın kaderinin çizildiği ve Beyaz Saray'ın polisliğini üstlendiği IMF-Dünya Bankası toplantısı ABD'de 60'lardan beri görülen en büyük, en ciddi protesto ve doğrudan müdahale hareketine tanık oldu.

A16'nın Örgütlenişi

A16'nın örgütlenişi Seattle'da edinilen deneyim ve başarıdan yola çıkılarak büyük uğraşla, her ayrıntıya dikkat edilerek ve uzun bir sürecin (Seattle'da olaylar sürerken A16 için çalışmalar başla-

*Anarşi dergisi, Sayı 2, Mayıs 2000.

mıştı) getirdiği olgunlukla yapıldı. Eylemin yapılacağı tarihlerde ortaya çıkabilecek aksilikler, polise karşı uygulanacak taktikler, alanın tanınması ve katılacak olan grupların birbirleri ile olacak koordinasyonu ve dayanışması, ve grupların kendi ayrılıklarını belirlemeleri gibi konular, olması gerektiği gibi, katılacak olan gruplarca belirlendi. Bu ön-örgütlenme diyalog, konsensus ve ayrılıkların tanınması ilkelerine bağlı kaldı. Oylama ve temsili demokrasiiden çok büyük ölçüde uzak duruldu. Anarşizmden bir hayli uzak grupların bile böylesi anarşizan bir şekilde örgütlenebilmesi A16'nın (ve Seattle'ın) gözden kesinlikle kaçmaması gereken bir yönü.

Örgütlenmenin şablonu şu şekilde çizildi: Öncelikle sayıları 10-20 civarı olan, yaşadıkları semt, çalıştıkları yer veya birlikte önceden yürüttükleri faaliyetler vasıtasıyla bir araya gelmiş, birbirlerini tanıyan ve güvenen 'ilişki grupları'nın (affinity groups) hareketin özünü, tabandan (grassroots) tabir edilen temelini oluşturacağı belirlendi.

İlişki grupları, bu eyleme neden katıldıklarını, nasıl hareket edeceklerini ve amaçlarını kendi aralarında önceden fikir birliğine vararak, doğrudan demokratik bir şekilde belirleyerek içinde bulundukları örgütlerde karar alıyorlar veya alınan kararların dışında duruyorlardı. Çok çeşitli mücadeleler içerisinde olan değişik insanlar sık sık hiyerarşisiz iş yapmanın verdiği heyecanı yaşadılar. İlişki grupları yol kapatma, maket ve pankart taşıma, müzik ve festival etkinlikleri, polisle yüzleşme, çatışma veya yarı çatışma, gözcü gibi bazıları önceden belirlenemeyecek çeşitlilikteki ve risk derecesindeki eylemlerin hangilerini benimsediklerini ortaya koyabildiler. Hatta A16'ya katılanların bireysel inisiyatif ve risk alma isteklerine göre bir ilişki grubunda bir kişi polisin elinden bir göstericiyi kurtarmak için müdahalede bulunarak tutuklanmayı göze

alırken, bundan son derece kabul edilebilir bir şekilde malum sebeplerden dolayı çekinen arkadaşı, tutuklanan kişinin peşinden hukuki işlemleri başlatmak, şiddet uygulayan polisi mümkünse görüntülemek ve yaralanan bir protestocuya tıbbi yardım yapmak görevlerine soyunabiliyordu. Böylece hem zoraki radikallik hem de daha radikalın önünün tıkanması engelleniyordu.

Küresel Adalet Hareketi, Kara Blok ve Devrimci Anti-Kapitalist Blok

A16'ya yaklaşık 500 civarı örgüt katıldı. Bu örgütlerin oluşturdukları birlikleri üç 'şemsiye örgüt'te toplamak mümkün.

Küresel Adalet Hareketi: A16'nın ve Seattle'daki nüfusun çoğunluğu bir birliktelik içinde yer aldı. A16'daki yaklaşık 25.000 kişinin 20.000 civarını kapsadığı söylenebilir. KAH, yaklaşık 400 kadar örgüt tarafından direkt olarak oluşturuldu. Bunlardan birkaçı; Emek Hakları Kampanyası, Önce Dünya! (Earth First!), 50 Yıl Yeter!, Yağmur Ormanları Eylemcileri, 1 Mayıs Koalisyonu, Küresel Adalet İçin Yahudiler, Ücretli Kölelik Karşısı Kanada Partisi, Filipinli Göçmenler İttifakı, Anarşist Özgür Okul, Eyleme Çağrı, Reddet ve Diren!, Komünist Parti, Washington Reform Partisi, Bomba Değil Yemek, Dünya'yı Özgürleştir!, Dünya'nın Dostları, Kahrolsun Sansür!, Houston Hayvan Hakları Timi, IMF-Dünya Bankası Karşılama Komitesi(!), Toplumsal Ekoloji Enstitüsü, Çılgın Anarşist Pastacılar Birliği (Bill Gates'e pasta atan anarşist burada), Detroit Yeşiller Partisi, Uluslararası Sosyalist Parti, AIDS'e Karşı Seferberlik, Ulusal Avukatlar Barosu, Polis Şiddetine Karşı Mahalleler, Nükleer Bilgi Enstitüsü, Barış ve Eylem, Önce Toplum! Zımpara Fanzini, Güneydoğu Doğrudan Eylem Ağı, New York Öğrenci-İşçi Koalisyonu, Yükselen Dalga, Dünya Devrimi, Radikal Değişimci Kadınlar, Genç Komünistler

Birliği gibi çok çeşitli duruşlara ve söylemlere sahip gruplardı. KAH, yasal işlemleri iyi halletti. Gösteri için izinleri, 18 Nisan'daki kapanış, legal yürüyüş iznini aldı. KAH'ın genel çizgisi sivil itaatsizlik, şiddetsiz protesto ve göstericiler arasında koordinasyona yardım, bir örtü ve katılımcıların kullanacağı bir iletişim ortamıydı. Örneğin bu bağlamda Washington'a nasıl gelinebileceği, kalacak ucuz yerlerin tespiti, ücretsiz veya ucuz yemek sağlanması, tutuklananlar için avukatlar sağlanması ve polisin takip edilmesi, eylemde hızla müdahale edebilecek sağlık ekiplerinin olması (her ilişki grubunda bir iki sağlık ekibi vardı), göz yaşartıcı gazlar ve plastik mermilere (A16'da plastik mermi kullanılmadı, Seattle'da kullanılmıştı) karşı ne yapılması gerektiği gibi teknik konularda bilgilendirmeye araç oldu. IMF ve Dünya Bankası hakkında seminerler düzenlendi, katılımcıların bir araya geldiği noktalarda pankartlar, dev maketler, afişler hazırlandı. Radyo ve internet üzerinden eylemler aktarıldı, göstericilerin kendi medyası oluşturuldu.

Temel sloganları: Serbest Ticaret Değil, Adil Ticaret! Daha Fazla Dünya, Daha Az Banka! IMF-Dünya Bankası, WTO Kapatılsın!

Genelde reformist bir yaklaşım sunan sivil toplum örgütleri ve sol örgütler kapitalizmi toptan reddeden söylemler kullanmadılar. Sistemin, parça parça sökölüp atılmasını bir kenara bırakın, toplantıları yapanların seslerini duymasını ve kararlarını alırken dikkate almalarını talep edenler de vardı. Oysa ki, bu toplantıya gelen bürokratlar ve temsilciler on yıllardır ellerindeki gücü hep egemenlerin çıkarına kullanmakta ve kâr etme isteklerini önem sırasında en üstte tutmakta sakınca görmemişlerdi.

Kara Blok ve Devrimci Anti-Kapitalist Blok: Başta ABD ve Kanada olmak üzere, her yerden gelen anarşistlerin ve anarşist örgütlerin, A16 için oluşturdukları geçici birliktelik. Kara Blok, ey-

lemde birlikte hareket etti ve devrimci çizgilerini ortaya koydu. IMF-WTO-Dünya Bankası gibi örgütlerin reform edilebilirlikten çok uzak olduğunu savunan Kara Blok, anarşist söyleme yakışır şekilde, kapitalizmin bütünüyle ortadan kaldırılmasını savundu. Kara bayraklar ve A işaretleri, siyah giyinmeleri ve radikal sloganlarla kendilerini gösteren anarşistler 1000 kişilik bir grup oluşturdu. Kara Blok'u doğrudan oluşturan örgütlerden bazıları: Quebec Anarşist Grubu, Aktif Dönüşüm, Küresel Eylem, Özgür Olmaya Cesaret Ediyoruz, Sabate Anarşist Grubu, Lancaster Anarşist Kara Haç, Kuzeydoğu İşçi İttifakı, Proleter Devrim, Orta Atlantik Bilgi Ağı, Cephane, Anarşist Eylem Kolektifi, Antioch Anarşist Grubu, Otonom Bölge, Önce Dünya! (Earth First!), Chicago Irkçılık Karşıtı Eylem, Brunswick Bomba Değil Yemek, Kolektif Eylem, Kötü Günler Sona Erecek, Kızıl ve Kara, Kuzeydoğu Anarşist-Komünistler Federasyonu, Devrimci Anarşistler (Çek Cumhuriyeti), Kent Anarşist Kara Haç, Morgantown Anarşist Grubu. A16'da otonomlar halinde örgütlenen Kara Blok anarşistleri, kapitalizme karşı devrimi savunan herkese 16 Nisan öncesinde çağrıda bulundu ve Washington'da Devrimci Anti-Kapitalist Blok'u oluşturmak istediklerini açıkladı. Bu çağrı başarılı oldu ve anarşistlerle beraber anti-kapitalist devrimciler, liberter sosyalistler, ekolojistler, devletçi olmayan marksistler, sendikalistler, komünistler kendi otonom yapılarını koruyarak anarşistlerle beraber yürüdüler ve yaklaşık 1.500 kişilik Devrimci Anti-Kapitalist Blok oluştu. 3 gün süren eylemlerde olumlu tepkiler ve övgü alan anarşist kortej ve eylemciler, katılımlarla 2.500 kişiye yaklaştı. Kara Blok'a katılmayanlar, diğer grupların içinde hareket edenler ve ayrı grupların içinde hareket edenler ve ayrı gruplar oluşturan Anarşist Futbol Ligi, IWW Anarşistleri ile beraber en az 3.000 anarşistin Washington sokaklarında olduğu tahmin ediliyor.

Temel sloganları: Küresel Ekonomi Değil Küresel Ekoloji!
Kapitalizmi Kapatın! Sokakları Geri Alın! Küresel Saldırıya Karşı
Küresel Direniş!

Anarşist Kara Blok'un ve Devrimci Anti-Kapitalist Blok'un sık görülen sloganları bunlardı. Kara Blok'un A16'daki duruşu Devrimci Anti-Kapitalist blok çağrısında ifade ediliyor.

A16 Eylemleri

10 Nisan'dan itibaren Washington'un yanı sıra diğer birçok şehirde başlayan sokak gösterileri ve protesto yürüyüşleri 16 Nisan günü yaklaşırken gittikçe kalabalıklaşıyor ve git gide Beyaz Saray ve IMF-Dünya Bankasının toplantısının yapılacağı binanın etrafında yoğunlaşıyordu. Seattle'daki olayların kontrolden çıkmasından ders almaları ve Washington'un başkent olması nedeniyle güvenlik güçleri çok daha fazla önlem almışlardı. Çevre eyaletlerin polis teşkilatlarından, gizli servisten, ulusal muhafızlardan (ABD'deki bir tür sıkıyönetim polisi) destek alan Washington polisleri, hedef olacak merkezleri ve sokakları tutmuştu. Bu yüzden Washington'da yolları bloke etmeye gelenler, polis barikatlarının etrafını saran bir daire şeklini almak zorunda kaldılar. 25.000 kadar eylemci, önceden pasta dilimleri şeklinde ayırdıkları ve işaretledikleri bölgelerde, yol kavşaklarında yere çökerek, yürüyüş yaparak veya getirdikleri ekipmanlar ve etrafta bulduklarıyla barikat kurarak yerlerini aldılar. Böylece gelen delegelerin toplantı binasına ulaşmaları ve toplantının yapılması engellenmeye çalışıldı. Ancak devlet görevlilerinin uyarıları ile sabah saat beşten önce kaldıkları lüks otellerden ayrılıp toplantı binasına giden delegelerin sadece bir kaçı engellenebildi. Bunda, kaldıkları otellerin ve hükümet binalarının özellikle toplantının yapılacağı yere çok yakın seçilmesinin de rolü oldu. Bu durumda göstericiler amaçlarına ilk

aşamada tam olarak ulaşamadılar ama varlıklarıyla baskılarını sürdürdüler, üstelik bu toplantıların bir de dönüşü vardı.

Sokaklarda en örgütlü ve etkili grup anarşistlerdi. 3 gün boyunca her yerde koşturan, barikatlar kuran, polisle itişip mücadele eden ve eylem alanının neredeyse tümünü denetim altında tutan anarşistlerin ve devrimcilerin oluşturduğu Devrimci Anti-Kapitalist Blok, A16'ya katılan herkese durdukları sokaklarda yardım etti ve eylemi çekip çeviren güç oldu. Anarşistlerin 16-17-18 Nisan boyunca sokaklarda yaptıklarını, Kara Blok'tan 16 yaşında bir genç anarşist, içtenlikle anlatıyor:

Kara Blok'tan 16 yaşındaki bir anarşistin anlattıkları

“Tüm gün ve gece boyunca caddelerde organize olduk. Kara Blok ile yürüyenlerden tanıdığım arkadaşlarım vardı, ama doğal olarak, büyük çoğunluğu tanımadığım yoldaşlar oluşturuyordu. Güçlüydük, polisin aşırı yığıldığı yerlerde birbirimize destek olmak için beliriyorduk, olumlu tepkiler aldık. Birkaç kez toplu tutuklama niyetinde olan polisleri püskürttük. Bir yerde yüz kişi dururken, bir anda bin kişi oluyorduk. Devrimci Anti-Kapitalist Blok'tan olanların yanı sıra peşimize takılan birkaç yüz eylemci ile beraber, barikatları bir orada bir burada kuruyor ve polis için sorun çıkaracak noktalara taşıyorduk. Bir seferinde, polisler tank benzeri araçlarıyla üç kez üstümüze yürüdüler, ama dağılmadık. Bazı göstericiler polisi provoke ettiğimizi iddia etti; evet polisi provoke ediyorduk, ama bu, polisle yüzleşebildiğimiz içindi. Polisler genel olarak sakin sayılabilirdi, orada burada her zamanki gibi yakaladıkları üzerinde şiddet uyguladılar ama bu sistematik değildi. Kalabalık olmamızdan da çekindiler. Bir ara bir pasifistin bana şunu bağırdığı duydum: “Eğer sakin olmazsan ve senin yüzünden bu polisler arkadaşlarıma bir şey yaparsa seni öldürürüm”. Şa-

ka gibiydi. Kara Blok hızla hareket ederken, bazen bayrak ve pankart taşıyanlar arkada kalıyordu, çünkü devamlı koşuyorduk. Sanırım Washington polisi beklediği desteği tam olarak alamamıştı. Bir seferinde polisleri üç blok geri itip, çöp kutularından barikat kurduk. Bunu gören çevredekiler bizi alkışladı. En azından ‘mahallemizden defolun teröristler’ demediler. Burada gördük ki, polise karşı durabilirsin, şiddet kullanmadan bile mevzi kazanabilirsin. Burada sistemle yüzleşmeye geldik, çünkü A16 bir yüzleşme eylemi. Burada IMF ve Dünya Bankası’nı durdurmak için varız. Aldığımız haberlerden toplantıların başladığını öğrenince, birçoğumuz yolları bloke etmenin artık anlamsız olduğunu ve toplantı binasını işgal etmemiz gerektiğini düşünmeye başladı. Fakat bu, pek de mümkün değildi. Bence de binaya girmeliydik, ama kalabalıklaşıp hantallaştığımızı düşünüyordum. Ama bunun da iyi bir yönü vardı. Çok destek aldık. Blok olarak karar almamız zorlaştı, burada daha fazla iletişime ihtiyacımız vardı diye düşünüyordum.

“Zafer yürüyüşümüzde, 50 kadar motosikletli polis ve bir dolu kuşanmış polis hemen yakınımızdaydı. İyi organize olduk ve çok göstericiye yararımız oldu. Şiddet kullanıldığında en çok biz nasibini aldık, bununla birlikte bu, çok kötü de değildi. Fazla kafa kırma şansları vardı, ama kullanmadılar. Biber gazına ve spreylere karşı hazırlıklıydık. Medya sürekli peşimizdeydi. Kendi aramızdaki bir toplantımızı da çekmek istediklerinde çok rahatsız olduk. Arkadaşlarımız onları engelledi çünkü ne dersek çarpıtacaklarından emindik. Medyaya defalarca bildirilerimizi, açıklamalarımızı verdik ama hayatta yayınlamazlar. Biz şiddet kullanımını ne övdük, ne de engel olmaya çalıştık. Bir medya arabası son derece sıcak bir noktada yolun ortasına geçip durunca sinirlenen birçok anarşist arabanın camlarını kırıp içindekileri kovaladı. Daha sonra arabanın üzerine ‘Medya bu arabayı değil gerçek sorunları haber

yapmalıdır' yazdık. Eylemler sürerken gittikçe kalabalıklaştığımızı hissettim. Washington'da barikat kurmak çok zor. Bu kadarını başarmamız bile iyiydi bence. Delegeler restoranlardan, binalardan geçerek toplantı binasına gittiler. Sadece birkaçını engelleyebildik. Barikatlar amacına ulaşmıyorsa, biz kendimizi bloke etmişiz demektir. Herkes işe yaramayan barikatları bırakıp bankaya doğru yürüseydi, yeterince insanla içeri girip toplantıyı engelledik. Taktikler üzerinde düşünmemiz lazım. Boş bulduğumuz alanlara çökmektense, polisi itip mevzi kazanmak gerekebilir. Bunu şiddet kullanmadan yapmalıyız çünkü polisin elinde çok daha kötü şiddet uygulayabilecek güç var.

“Şirket medyası iğrençti. Özellikle rakamlar konusunda tamamen yalan söylediler. A16'da en az 20.000 kişi vardı, bazı televizyonlarda 7.000 civarı rakamlar geçiyordu. Daha gösteriler başlamadan Futbol Ligi kendileri başlı başına ayrıca hareket ettiler.

“Etraftaki barış koruyucuları (bazı örgütlerde yer alan eylemcilerin arasında taşkınlık ve şiddet olmaması için çaba sarf eden eylemciler) ile çelişkiye düşmememiz iyiydi. Onlar kendi işlerine bakıyorlar, biz kendi işimize. Dağılmamak için uğraştık, birlikte durduğumuz zaman daha güçlüydük. 4-5 kişilik gruplara ayrıldığımızda hemen polis tarafından tartaklanıp tutuklandık. Toplamda 25 anarşist tutuklandı. Onların takibini yapıyoruz.

“Kara Blok, hareket içinde hareket gibiydi. Kendi sağlık ekiplelerimiz, davullarımız, kendi medyamız vardı.

“En çok etkilendiğim şeylerden biri de polislerin kurduğu bir barikadı kaldırıp başka bir yerde kullanmamızdı. Oraya çit çekmiş olmaları, buna hakları olduğunu göstermez.

“Kara Blok'taki kadınlar, aynı erkekler gibiydi. Kara Blok 13-19 yaşlarındaki bir grup beyaz punk-rocker oğlanlardan oluşuyor diyecekler çıkacak. Bunun gerçeikle alakası yok. Etnik denge de

iyiydi. Kadınların yaptıklarıyla erkeklerin yaptıkları arasında fark yoktu, kadınlar da en öndeydi, her yerdeydi. Zaten maskeli olduğumuzdan, kim, hangi cinsiyetten, belli olmuyordu bile. Hatta bir çok kadın bizi ajite ediyor, bankaya yürümemiz için ısrar ediyordu. Bizim diğer grupların aksine böyle sorunlarımız yok.

“Arkadaşlarımı tanıyabiliyordum, ama binlerce insan olunca herkesi tanımak mümkün değil. Maske sayesinde, bence, lider olmasından da kurtulduk. Kararlar, eylemle hemen o anda spontane olarak veriliyordu. Bir lider çıkıp da şunu yapın bunu yapın deseydi, bunun bir anlamı olmazdı. İnsanların düşünüp karar vermesi lazım. Bir liderimiz olsaydı herhalde hemen enselerlerdi. Bunu yapmadık. En azından beni kimse dinlemiyordu (gülüyor).

“Sokaklar bizimdi, tüm kontrol bizdeydi, bu kesin. Polisin elinden mevziler aldık, itiştik, savaştık. Biraz daha destek ve kuvvetle her yere girerdik. Yoldaşlarla hepimizin ayrı programları, gidecek yerleri olduğu halde birlik olduk. Donanımlı polislere, köpeklerle, motosikletlere karşı gelebildik.

“Ben etrafta yazılama yapan göremiyordum ama bir süre sonra etraf yazılarla doluyordu. Washington bu tip bir zararı hak etti, çünkü afişlemeye izin verilmemişti. Eğer izin verilseydi boyaya gerek kalmazdı! Afiş asayım derken tutuklanmayı göze alacağıma spreyle kalıcı birşeyler yaparım daha iyi.

“A16 heyecan vericiydi. Çok taktik vardı. Bir yerde oturup sembolik olarak tutuklanmak yerine yapılabilecek bir dolu şey var. Biz insanların tutuklanmaması, sokakta kalması için uğraştık. Pasif taktikler de önemli ama unutmamak gerekir ki şirketler toplantılarını yaparak açıktan düşmanca davranıyorlar. Sivil itaatsizlik iyi ama sınırlayıcı. Sokakları geri alabiliriz. İşgal edebiliriz, yolumuzu açabiliriz. Polis her zaman saldırmaz, kimi zaman korkaktır, dayak yemek de şart değil. Yeterli sayımız ve niyetimiz olursa bu iş olur.

“Etkileyici bir başka nokta da buranın başkent olması! Tüm kapitalist tapınaklar, devletin otoritesinin sembolü binalar ve anarşistler etrafta koşuşturuyor! Beyaz Saray’ın etrafında! Ve her şeyi yaptık. Bizi durduramadılar. İllegal gösteri diyorlarsa, illegal gösteri yaptık. Şehrin tüm tükenmişliğine, umutsuzluğuna, bir sermaye çöplüğü olmasına rağmen geri döndük, buradayız.

“Çevredekiler bize destek verdi, bize katıldılar, yardım ettiler. Washington’un merkezinde fazla konut yoktu, orası daha çok ticari bir yer. Evlerin olduğu bir yerde her şey çok farklı olabilirdi. Bazıları da ‘bu yaptığınız yasak’, ‘yolları kapamanız şart mı’ gibi şeyler dediler. Tüm gün taşıdığımız bir ters Amerikan bayrağı vardı. Onu hakaret olarak görüp eleştirdiler. Ama kesinlikle bundan sonra sokakta daha çok insan görmek istiyoruz. Yavaş yavaş olacak.”

Sokakta ortaya çıkan bazı anarşizan söylemler

A16’yı çevreleyen unsurlar bir süredir düşüncelerini de geliştirerek bazı yeni söylemler oluşturdular ve bunları yaşamlarına geçirmek için faaliyete geçtiler. Özellikle şehir kavramına yönelik eleştiri getiren bu söylemler dikkat çekicidir.

Sokakları geri alın!

Özellikle New York’ta valilikçe hızla uygulamaya sokulan yeni bir prosedür, şehirdeki kamu alanları olan park, bahçe gibi yerlerin özelleştirilip satılarak ticari amaçlar için kullanılmasını öngörüyordu. Buna tepki duyanlar, yaşadıkları yerlerin git gide yaşanmaz hale gelmesinin yanı sıra, ‘şehirleşme’sine, yani sorunları doğuran bu kapitalist sistemde daha önemli hale gelmesine karşı harekete geçtiler. Çeşitli zamanlarda şehir sokaklarının iki ucu kapatılarak, müzikli ve danslı gösterilerle sokaklar işgal edildi.

Gerilla bahçe tasarımı

“Eğer kapitalizmin üretim ilişkilerini reddedeceksek, kendi üretimimizi de bir an evvel şekillendirmeliyiz. şehrin hışmından bir şekilde nasibini almamış boş topraklar, ss çiçeklerinin ekildiği medya plazalarının nleri veya yerli burjuvaların kalesi olan bahçeli evler, zgrleştirebilecek yerlerdir. ‘Gerilla bahçe tarımcıları’, geceleri gizlice bu toprak parçalarına birkaç aydır basit ekimler yapıyorlar. Bu tarım denemesinden elde edilen ilk hasat 1 Mayıs 2000’de alanlarda ücretsiz dağıtılacak ve tohumlar da yeni ekimler için eylemcilere verilecek. Özgür bir dünyanın tohumları bu sistemin kabuğunu atlatacak.”

A16’ya 16-17 Nisan’da dünyanın diğer yerlerinden destek

Washington’da yoğun geçen eylemler dünyanın çeşitli diğer yerlerinden de destek buldu. Küresel kapitalizme karşı küresel mücadele sürecinde, Prag’da, Tel Aviv’de ve Budapeşte’de eş zamanlı olarak gösteriler yapıldı. Özellikle Prag’da gelişen protestolar anarşistlerin inisiyatifindeydi.

DEVRİMCİ ANTİKAPİTALİST BLOK BİLDİRİSİ

12 Nisan 2000

Biz 10-18 Nisan arasında gerçekleşmekte olan IMF ve Dünya Bankası protestosunun aktif katılımcı ve örgütleyicileriz. Bize göre, bu kuruluşlar reforme edilemez. Antidemokratik olmalarının yanı sıra, bu kuruluşlar zaten yok edilmesi gereken küresel kapitalist sistemin anahtarlarındandır. Bu yüzden mümkün olan en etkili direnişi Washington'da oluşturmaya çalışıyoruz.

Bütün anti-otoriter, anti-kapitalist devrimcileri Washington A16 için örgütlenmeye çağırıyoruz. Anti-kapitalist, anti-emperyalist, anti-sömürgeci perspektifle ve toplumun karşılıklı yardımlaşma, doğrudan demokrasi ve özgür ilişkilere radikal dönüşümle ulaşması görüşüyle IMF ve Dünya Bankası'nın eleştirisinin yapılması gerektiğini düşünüyoruz.

Biz, her grubun gücünü otonom olarak örgütlemesinin, hareketimizin gücünü yansıttığını düşünüyoruz. Bunu bizle aynı devrimci anti-kapitalist hedeflere sahip olanlar için vurgulamak istiyoruz: Kapitalizmin, devletin, her türlü hiyerarşinin ve baskının ortadan kalkması. Tüm otonomistleri, anarşistleri, devlet karşıtı liberter marksistleri, sendikalistleri ve komünistleri bizle yan yana yürümeye davet ediyoruz.

Büyüyen küreselleşme karşıtı hareketi kendi içimizde otonom bir şekilde örgütlenerek desteklemek istiyoruz. Herhangi bir şekilde bölücü olmak istemiyoruz, kendi fikirlerimizi ve eylemlerimizi ortaya koymak istiyoruz. Ayrıca küreselleşme karşıtı hareke-

te yönelik endişelerimizi ve eleştirilerimizi belirtmek istiyoruz.

Dünya Bankası, IMF ve WTO, daha büyük bir küresel kapitalizm olgusunun içinde görülmelidir. Bu kurumların yok edici uygulamalarını değiştirmek için mücadele ederken, özlerinde işçi ve toplumları sömürdüklerini görüyoruz. Bu yüzden günden güne örgütlenmelerimizi kapitalizme karşı bir araya getirmeliyiz. Seattle’da olduğu gibi “Adil ticaret”, “Sistemi onarmak” gibi şeylerden bahsetmek, çalışan sınıfın kapitalizm ve sınıflı topluma karşı mücadelesini göz ardı etmek olur ve devrimci irademizi kırar. Bu kuruluşları reforme edelim mesajı vermek yerine (bu sorunların sebeplerini ortadan kaldırmayacaktır) bu kuruluşların ortadan kalkması gerektiği mesajını vermek ve devrimci bir örgütlenmeye çağırıyoruz.

Bizce çalışan sınıfın gücü ulus ötesi birlik ve dayanışmada yatar. Bizce ulus devletçilik ve ulusal korumacılık bir ülkenin çalışan kesimini bir diğersinin karşısına sürer. Özellikle bazı örgütlü emekçilerin ve solcu reformistlerin duruşu, ulus ötesi birliğe çağıran bir duruş değil. Biz enternasyonalizme ve kapitalizm karşıtı mücadelemizin küreselleşmesine inanıyoruz. Politik sınırlara aldırmadan, bir gün küresel toplumsal devrimin temelini oluşturacak ulus ötesi bir birlik için çalışıyoruz.

Bizce en etkili protesto, her grubun otonom olarak çalışması ve kendilerince en uygun gördükleri taktikleri uygulamasıdır. Bir taktiği savunmak yerine, taktiksel çeşitliliğin en iyi taktik olduğunu düşünüyoruz. Buna karşı çıkan ideolojilere karşı mesafeliyiz. Bu yüzden hiçbir grubun, protestolar için kurallar belirleyebileceğini veya harekete sahip olduğunu iddia etmesini kabul etmiyoruz.

Farkındayız ki, IMF ve Dünya Bankası toplantılarını engellemekte başarılı olursak, polis baskı ve şiddet kullanabilir. Şiddet ve-

ya özel mülkiyete zarar vermeyi öğütlemiyoruz, ama hareket polisle yüzleşme olasılığının gerçekliğini kavramalı; taktiksel çeşitliliğe ve meşru müdafaaya hazır olmalıdır.

Bu bir çağrıdır: Anarşistler ve benzer fikirli devrimciler küreselleşme karşıtı harekete daha aktif olarak katılmalı ve etkili bir anti-kapitalist, anti-otoriter alternatif sunmalıdır. Özgür, sınıfsız ve demokratik bir toplum vizyonumuzu öne çıkaralım. A16'da aktif ve yaratıcı devrimcileri, siyah, kırmızı-siyah, yeşil-siyah bayraklar altında yürürken ve anti-otoriter, anti-kapitalist pankartlar ile bir dolu davul gümbürtüsü içinde devrimci selamlarıyla görmek istiyoruz. Yürüyüşler örgütlüyoruz, radikal sloganlar atacağız ve son derece örgütlenmiş yaratıcı eylemler yapacağız! Bu çağrıyı destekleyen tüm yoldaşlardan, bağlantıya geçmelerini, yerelliklerine ulaşmalarını ve anti-kapitalist arzularını sokaklara dökmelerini istiyoruz!

Örgütlen, Bilgilen ve Diren!

Bu kapitalist sisteme inen darbeler durmasın! Seattle'ın cadde-lerinden Washington'a direnişimiz sermaye kadar küresel olsun!

YENİ BİN YIL EŞİĞİNDE ANARŞİST DÜŞÜNCE VE HAREKET

Işık Ergüden

Epigraf niyetine...

Yeni bin yılın küreselleşmiş, tekkutuplu bir dünyaya doğru yol aldığı ne ölçüde söylenebilirse, çelişkilerin keskinleştiği çokkutuplu bir dünyanın da bu güzergâh üzerinde yer aldığı aynı şekilde söylenebilir. Bu gerilimin, bu çatışmanın ortasında, dünyanın dört bir yanındaki lanetliler arasında, isyancılar, marjinaler, dek-lase'ler, rate'ler arasında, çokimkânlı düşünsel bir zemin kendine belli belirsiz yer açmaktadır...

Küreselleşme, iktisadi ve ekolojik boyutlarının ötesinde (yanında), devletin ve mikro-makro iktidarların küreselleşmesi ise, imha ve ıslah gücünün aleniliği ise, bu durumda, üretim, tüketim, gösteri ve seyir pazarının hiyerarşisinde yerini almış kitleler, iktidar isteyen, iktidar olan ve iktidarı alkışlayan kitleler, itirafa ve ifşaya zorlanmış kitleler, görünürlüğü, iktidarın gözü önünde olmayı ve medyalaşmayı (dolayım lanmayı) birincil görev sayan kitleler de küreselleşmiş demektir...

Yeni bin yılın, küreselleşmiş iktidar-kitleler karşısında, göze görünmeyen, karanlıkta ve yasadışılıkta varolmayı tercih eden; iktidarsız ama kendi hayatına muktedir, ne efendi ne köle olmak isteyen, gezegen üstündeki varlığını kendinin ve ötekinin (öteki insanın, canlı ve cansız doğanın) bilgisi ve sorumluluğuyla sürdürenlerin bin yılı da olması... iktidarın her yerdeliğinin direnişin de heryerdeliğiyle karşılanması... umuduyla;

Açlığın, sömürünün, köleliğin ve şiddetin yanı sıra; sözün ve yazının, yaratının da tahakkümünü sorgulayan, yaratı mekânizmalarının, pazar ve akademi ilişkileri dışında bir sözün ve edimin imkân ya da imkânsızlığını kurcalayan; eylemi, yaratıyı, dili, sanatı ve felsefeyi, yaşamın ve gündelik hayatın (üstünde ya da altında değil) içinde yeniden kurgulamayı deneyen; yaşamın en yalın halini, ölümlülüğü ve boşluğu veri alarak, dayanışmayı, ortaklaşmayı, biricikliği ve mülksüzlük cemaatini ufuk çizgisinde gören söz, yazı, yaratı, edim ihtimalleri için... anarşi için, yeni bin yıl için...

Yazı niyetine...

Karamsarlık ile ümit bir arada nasıl var olabilir? Yeni bin yılın bir tür ‘imparatorluk’ fermanıyla açıldığı, herkesin Amerikalı olmaya zorlandığı, ‘Amerikanlaştırılamayanlar’ın infazının meşru görüldüğü bir dünyanın ufkunda ümide yer var mı? Bir ömre bunca dehşeti sığdırmış kuşakların iyimser olması –tıpkı öncekilerin hali gibi- neredeyse imkânsızken, bu dünya insanın ontolojik varlığıyla birlikte tahrip ve imha edilirken (ekolojik yapı, canlı ve cansız doğa, bitkiler, hayvanlar, insanlar –özellikle de egemen olmayanlar- hep yok edilirken) “güneşin altında yeni bir şey yok!” da diyebiliriz, ümit ya da ümitsizlik arasındaki ilişkinin “gerçekçi olup imkânsızı istemek” şeklinde eski bir sloganda ifade bulduğunu da söyleyebiliriz.

Geride kalan yirminci yüzyıl tarihine dönüp bakıldığında, bu tarihin devraldığı ve devrettiği mirasa bu tarih biterken bakıldığında, onca toz dumanın ve yıkıntının ortasında, muhalif bir tarzın, hayal edilebilecek, istenebilecek ‘imkânsız’ın silüetinin biraz daha belirgin kendini gösterdiği söylenebilir. Yirminci yüzyıl başının coşkusundan, deneysellikinden uzak olsak da, bilincimizin açık ya da örtük alanlarına musallat olmuş hayaletlerin, kâbusla-

rın, düş ve gerçeklerin bir tür ‘ne yapmamalı?’ kitabının taslağı olarak biriktiğini, tüm çekincelere ve geri çekilmelere rağmen düşünsel sentezlere, ihtimallere ve beklenmedik pratiklere kapı açtığını göz ardı edemeyiz. Belki de bu anlamda, yeni bin yılın bu ilk adımlarının, muhalif düşünce ve hareket açısından, yirminci yüzyıl başının şaşaalı, görkemli, yığinsal ve bir o kadar da kurumsal, totaliter akım ve akıntılarından uzak durduğunu, uzak durabilmek için gereken duyarlılığı önemseydiğini hissetmek, bu ‘imkânsız’ ümitler açısından sevindirici olsa gerektir.

*

İnsanın doğuşu ve ölümü –modernlik ve sonrası- arasında, hayaller ve kâbuslar arasında yaşandı son iki yüzyıl. Muhalif birey, bireysel varlığını, biriciklik halini yüceltecek tasarılar ile toplumsal projeler arasında gidip geldi. Teorilerden pratiklere, iradi çabalarından kendiliğinden hareketlere, kişisel isyanlardan yığın hareketlerine, yıkmak ve yeniden kurmak amacıyla iktidarı odak alan konspiratif teşebbüslerden aleni ve dağınık çabalara koşup durdu. Ve asıl gerilim, global, topyekun projeler ile bir türlü değiştirilemeyen (ya da bir günde değiştirilip sonra da altında kalınan) gündelik hayat arasında yaşandı: Kapitalizmin projesine boyun eğmek zorunda kalmasına, kapitalist istilayı parçalayamamasına öfkelen-di, insan, isyan eden insan.

*

Tarih yirminci yüzyıla dönerken anarşist hareket yığinsallığını yitirmişti yavaş yavaş ve Marksizm adına yaşanan pratikler öne çıkmıştı büyük ölçüde. Marksizm adına alınan iktidarlar, sürdürülen

iktidarlar ve yıkılan iktidarlar... Ve yirminci yüzyıl kapanırken, kapandığında, yaşanan muhalefet dalgaları arasında Marksizmin yerinin yüzyıl başıyla kıyaslandığında yok denecek kadar az olması, bir başka yere, bir başka isyana işaret etmekte: Anarşizme. Aslında, bu işaret ediş seksenli yıllarla birlikte giderek belirginlik kazanmıştı. Pratik denen ve ne olduğu, nasıl işlediği pek tartışmalı o şeyin sonucu diye kabul edebileceğimiz ‘tarihin akışı’ bir yerlere gelip çarpmış olmalıydı ki, daha duvar yıkılmadan önce bile, belki o Glasnost-Perestroika dönemlerinde, başka muhalif aktörlerin tarihin değişik evrelerindeki varlığı, hatta ‘haklılığı’ telaffuz edilmeye başlanmıştı. “Anarşistler de vardı”, “Anarşistler bunu söylemişti” gibi ifadelerdeki “Sezar’ın hakkı Sezar’a” tavrında yine de bir tür ‘hak dağıtıcı’ konum yok değildi. Ama zaman geçtikçe gücünü ve iktidarını tamamen teslim eden ‘reel sosyalizm’in ‘reel’ çöküşüyle birlikte, ne menem olduğu meçhul bu tavır da giderek yok olurken, anarşizm, ismen ve fiilen daha çok telaffuz edilmeye başlandı. ‘Çöküş’ neyin çöküşüydü, Marksizm yara almış mıydı, ölmüş müydü yoksa zaten ölü mü doğmuştu tartışması bir yana, böyle bir ortam, kapitalist ideolojinin varyasyonlarını benimsemeyenler açısından, imkânsızlıkların ve isyan ihtimallerinin yaşamsal önemi-ne inananlar açısından -tüm muğlaklığına rağmen- bir tür açıklığın, farklı arayış ve sentezlerin de yolunu açmış oldu. ‘Reel sosyalizm’in çöküşü hareket olarak olduğu kadar teorik olarak da pro-Marksist akımların gözden düşmesinde rol oynadı. İktidarı ele geçirme perspektifiyle devlet olma perspektifleri, merkeziyetçi ve otoriter özellikleri, Marksistlerin kapitalizme alternatif değil paralel bir çizgiyi sürdürmüş olmaları... başka deneyimlerin, pratiklerin -henüz ortada olmayan- kapısını açtı. Yirminci yüzyılın bu son çeyreği, işçi sınıfının gerek sayısal gerekse de niteliksel anlamda kapitalist sistemi sarsacak bir güç halini alamaması, iktisadi müca-

delelerin yanı sıra ırk, milliyet, cinsiyet, yaş, kültür grupları arasındaki mücadelenin öne çıkması ve aidiyet unsuru olabilmesi; kurumların ve mikro-iktidarların gündelik hayatı kuşatıcı etkileriyle mücadelenin önem ve anlam kazanması; yerküreye dair ekolojik ve küresel sorunların herkesi kapsayıcı bir nitelik kazanması... gibi etkenlerin de öne çıkmasıyla, muhalif düşünce ve pratikler açısından cevap bulunması gereken soruları oldukça farklılaştırmıştı.

Seksenli yıllarla birlikte dünya ölçeğinde toplumsal ütopya ve tasarı önermelerinde yaşanan fiili düşüş ile alt-kültürler, spesifik alanlardaki mücadeleler ve küreselleşme-karşıtı hareketler arasında anarşizmin yaygın bir ilgi görmesi hem bu konjonktürel duruma denk düşmüş olmalıdır, hem de anarşizmin içerdiği ihtimallerin açığa çıkmış olmasına.

Seksenli yıllardan bugüne kapitalizm kendi ideolojik çerçevesini globalleştirir ve kapsamını genişletirken, dolayısıyla ‘dışarda’ kalmaya izin vermezken, muhalif ideolojiler de global çözümlerini terk etmeye -bir anlamda- zorlandılar. Kapitalizmin seksenli yıllarda başlayan neoliberal ideolojik saldırısı karşısında tutunamayan, dayandığı zeminler çökerken enkaz altında kalan bu akımlar öncelikle geçmişteki avangard tutumlarından ‘utanç duymaya’, bunu sorgulamaya ‘mecbur edildiler’. Dünyayı değiştirme, dönüştürme arzusundaki aşırılık, dünyanın mevcut halinin sorumlusu olarak görülebilir, her türden bonapartist, volontarist tavır reddedilerek popülist versiyonlar benimsenebilirdi (böyle bir tavrın giderek isyan ve muhalefet potansiyelini yitireceği ise o dönemlerde görülmemiş olsa bile bugün aşikârdır). Diğer yandan, toplumsal bir projeden vazgeçmeksizin, avangard bir tavırdan vazgeçmeksizin totaliter ve otoriter tavlardan sakınmaya, kurumsallaşmanın önüne setler çekmeye çalışmış, “iktidarsız iktidar” ihtimallerini denemiş bir anarşist düşünce ve hareket, böylesi bir momentte önemli bir

fırsatla karşılaşmış oluyordu. Bu fırsat anarşizm gibi niteleyici bir sıfatla olmasa da, anarşizmin içerdiği, taşıyıcısı olduğu kimi kavramların, eylemliliklerin anarşizmden bağımsızlaşarak kimlik kazanmasıyla kısmen değerlendirilmiş oldu (özyönetim, özerk iktidarlar, sivil itaatsizlik, anti-militarizm, iktisadi aklın, çalışma mitinin soldan sorgulanması, iktidar ve otorite kavramları karşısında neredeyse gündelik hayata kadar girmiş bir kuşku, vs.). Bir başka açıdan, belirsiz bir ‘yarın’ kavramı adına, ‘başkaları’ adına mücadele etmenin hüsrânını yaşamış olanların öne çıkardıkları ‘bugün’, ‘ben’ vurguları da –neoliberal ideolojik bombardımandan sağ salim kurtulduğu ölçüde- anarşizmin bir başka yanıyla yakınlık kurabildi. Gerileyerek, tüm yaşam alanlarını kapitalizme teslim etmek zorunda kalarak kendilerini dar, küçük alanlar içinde, cemaatler halinde ifade etmeye çalışanların nefes alabilecekleri alt-kültür ortamlarında, kimi komünal teşebbüslerde, kişisel, yüz yüze ilişki ortamlarında da anarşist varoluş, hayatı katlanılır kılmanın bir ihtimali olarak kendini gösterdi. Küresel dünyaya spesifik alanlardaki direnişleri, yerel, etnik, cinsiyetçi, ırkçı, milliyetçi baskılar karşısındaki direnişleri kapsayıcı bir şemsiye de olabildi anarşizm. Feminizmden ekolojiye, anti-militarizmden ırkçılık karşıtlığına uzanan bir yelpazeyle uyum sağlayabilen, bu ilişkiden zenginleşen anarşizm, düşünsel düzeydeki bu farklılıklarını sınıfsal aidiyet yerine deklase tavrıyla da geliştirebildi. Daha ziyade ahlaki bir duruştu artık anarşizm. Ama bu ahlak –dinin ya da Marksistlerin es geçtiği- gündelik hayata dair önermeleriyle, düşünme ve deneyim pratikleriyle bugüne dönüktü. Dahası, Batı’nın aydınlanmacı ve ilerlemeci düşüncesinin doğrudan bir sonucu olan Marksizm’den –ve kimi anarşist kuramlardan- farklı olarak Doğu’nun felsefi ve yaşamsal özellikleriyle de bağdaşmaya yatkındı. İktidar ilişkilerine, kurumlara dönük eleştirilerde bulunmuş düşünürler ve düşünceler de anar-

şizmin teori ve pratiğinin yakınlarında bir entelektüel tavra açıktılar. Keza, özgürlüğü kaygı edinmiş, kendi varlıklarının iktidara dönüşme ihtimali karşısında kendi temellerine bile dinamit koymuş sanatsal akımlar da yakındı anarşizme. Sonuç olarak, ekolojiden feminizme, Zapatist hareketten pasifist hareketlere uzanan geniş ve farklı bir ‘pratik’ yelpaze anarşizmle olası sentezlere başka bir ideolojik çerçeveden daha yakın durdular ve hâlâ da durmaktadırlar. Nihayet, küreselleşme-karşıtlığı gibi tümel ve heterojen bir hareket de kendini en iyi anarşist argümanlar içinde ifade edebilmektedir...

*

Bu binyılın başında, onca harabenin ve felaketin adından, anarşizmin kendine zemin bulabiliyor olması, tüm bu harabeye ve felakete işaret edici, vahiy özelliği taşıyıcı klasik yazılarından da kaynaklanabilir; bu klasik yazılarında iktisadi sömürünün yanısıra devlete yapılmış vurgunun yirminci yüzyıl insanı gibi farklı adlar altındaki iktidar ve otoritelerden fazlasıyla çekmiş bir insan için taşıyabileceği önemden de kaynaklanabilir. ‘Yeni’ sıfatını hak ederek, hem kendi kökleriyle arasına mesafe koyması hem de bu köklerden güç alması bir paradoks gibi gözükse de aslında anarşizmi başka ‘-izm’lerden ayırt eden, hatta bir ‘-izm’ olmamasını sağlayan zenginliği idi. Bir toplum tasarısının kurucu özelliklerinden vazgeçmediği gibi spesifik, minimal muhalefet imkânlarından, bireysellikten de vazgeçmeyen bir anarşizmin, küreselleşme-karşıtlığının tümel boyutlarına ulaşabilme imkânı, iktidar ve otorite karşıtlığını “bilimsel bir tahlil” olmanın ötesinde bir his, içgüdü, tepki olarak bugüne taşımasını sağlamış, hareket kabiliyeti ve esneklik kazandırmış tarihsel kökenlerinde ve teorik zenginliğinde yatıyor olmalıydı.

Bu tarihe dönüp bakıldığında anarşizm adı altında sınıflandırılan düşünce ve pratiklerin zenginliği ve çeşitliliği (hatta birbirine karşıt özellikleri) ile anarşizm diye adlandırılmamasına rağmen bu teorik zeminde yer almış fikirlerin birlikte-varlığı arasındaki ‘hoş’ karmaşa ve ilişkinin yüzyıllar ötesinden gelen bir farklılık oluşturduğu görülebilir. İktidara, iktidar ilişkilerine, bu ilişkilerin içerdiği otoriteye –bu ilişki tarzlarının görüldüğü, varsayıldığı ilişkilere karşı çıkış özelliğiyle, özgürlük vurgusu ağır basan, ortak özelliğini burada bulan bir hareket olarak nitelenebilir anarşizm. Ama bu ortak noktanın ayrıntılarına girildiğinde, toplumsallıkla ve toplumsallık biçimleriyle ilişkinin hep sorunlu ve gerilimli olduğu görülür. Bir yanda, anarko-komünist bir toplum tasarısından reform önerilerine, komünal ütopya deneyimlerden toplumsallık-karşıtı bireyci tavırlara uzanan bir yelpaze; diğer yanda, şiddet eylemlerinden pasifizme, anarko-sendikalizmden örgütsüzlüğe ya da özgür okul deneyimlerine uzanan bir diğer yelpaze... Anarşizm, genel, total öneri ve önermelerden uzak oluşuyla, tarihsel çeşitliliğiyle gelebilmiştir günümüze dek. Katı bilimcilikle katı ahlakçılığı birleştiren, doğa-birey-toplum ilişkisinde etik yana daima vurgu yapan bir anarşizmin, Kurucu Babalar’ının ve bir silsilenin olmaması, farklı zaman ve mekânlarda farklı refleksler geliştiren, birbirleriyle çelişse de birbirlerini dışlamayan bir esneklik içinde, özgürlük ve ahlak hissiyatıyla, tüm iddialarına rağmen ‘reel’ olamadan var olabilmiş amorf hali, gelişim ve başkalaşım imkânlarını da içinde taşımıştır. Yığınsal olabildiği kimi dönem ve ülkelerde de, dar anlamda etkin olabildiği yerlerde de tümel reçetelerden uzak kalabilmiş, teoriyle ve pratikle ilişkisini her seferinde yeniden kurabilmiş anarşist hareket kâh terör biçimini almış kâh tamamen

pasifist bir hareket biçimini alabilmişse; kimi yer ve zamanlarda işçiler arasında yaygınlaşmışken, köylüler, hatta küçük mülk sahipleri, öğrenciler arasında etkin olduğu dönemler de olmuşsa; hatta zaman zaman bireysel – ‘aristokrat’- bir varoluş, bireysel bir ses olabilmişse; ve tüm bunlar anarşist ideoloji açısından sorun oluşturmak yerine çeşitlilik ve farklılık kaynağı olarak görülebilmişse... bu durum, tümellikten ziyade tekillığe yaslanmasıyla, asıl önemli de iktidar ve otorite karşıtlığını birer önyargı olarak, silinmez, hissi birer tepki olarak taşımış olmasıyla, ahlaki yanının güçlülüğüyle, olumsal ve ütöpik özelliğiyle açıklanabilir.

★

Bugüne gelindiğinde anarşizm, özgürlükçü, liberter fikir ve hareketlerle, kurum analizleri ve eleştirileriyle, kendiliğindenlikle güçlenmeye, çapraşık ilişkilerden kan almaya devam etmektedir (vice versa). Frankfurt Okulu’ndan Reich’e, Fromm’dan Marcuse’ye uzanan bir çizgideki felsefe geleneğinin; sembolist akımlardan Dadacı ve gerçeküstücü akımlara, sitüasyonist harekete, Jean Genet’ye, Fassbinder’e, Passolini’ye; Habermas’tan Rorthy’ye, Nietzsche’den Sade’a, Foucault ve Deleuze’e... birçok düşünür, sanatçı, tarihten ve bugünden aldıkları güçle... anarşizmin yirminci yüzyılın son çeyreğindeki düşünsel zenginliğinde rol oynamış, liberal ya da Marksçı liberterler, iktidar, otorite ve kurum karşıtları aleni ya da zımni olarak anarşizmle karşılıklı etkileşim içinde olmuşlardır. Yeryüzünün tüm lanetlilerinin, ezilenlerinin, sömürülenlerinin, marjinalize edilmişlerinin, dışlanmışlarının, kapatılmış ve susturulmuşlarının benliğinde, kozmosta birlikte-varoluşun iktidarsızlığı adına, yaşadığımız dünyaya bırakılmış bir lanet, bir küfürdür anarşizm.

Tüm bu özellikleriyle, yeni bin yılın eşiğinde bir imkân olarak duruyor anarşizm. Bugün, yaşanan dünyada, başkaldırıyı özgürce, manipüle edilme ihtimallerini ortadan kaldıracak bir başına buyrukluk ve yaratıcılıkla yaşayabiliriz; ya da Nietzsche’ci, Stirner’ci birey ile Hint’in, Tao’nun, tasavvufun nefis teknikleri, Kropotkin’in anarko-komünizminin dayanışmacı etik toplumsallığı içinde yeni hayallere imkân tanıyabilir; anarşizm makro iktidar ve kurum ilişkilerinin yanısıra, eylemin ve sözün bile iktidarını dinamitleyebilir; kendini de yok ederek ‘gerçek’ olabilir. Bugün – ve gelecekte.

BAŞKA TÜRLÜ YANMAK, YILDIZ GİBİ*

Rahmi G. Öğdül

Ve Pangea:

Küreselleşmenin Altın Çağı

Yeryüzü okyanusunun ortasında PANGEA adı verilen tek bir kıta uzanıyordu, 200-250 milyon yıl önce. Bu süperkıta bugünkü kıta ve kara parçalarının bütünleşmiş, tümleşmiş halidir.¹ Pangea'da birtakım iklimsel çeşitlenmeler olduğu tahmin ediliyor. Ancak tek bir kara parçasında yaşam biçimleri bakımından bugünkü kadar çeşitlilik olmayacağı da tahmin edilebiliyor. Tek bir kıta; tek bir yaşam alanı, tek bir rekabet alanı anlamına geliyor. Darwinçi hayatta kalma ve çoğalma mücadelesinden bakıldığında böyle bir durumda kazanan tek bir grup olacağı kestirilebiliyor. Nitekim dinazorların da ait oldukları sürüngenler hakimdi bu süperkıta. 1940'larda Franco faşist rejiminin destekçisi El Espanol dergisinin kapağında da "tek şiir, tek politika, tek devlet"² diye yazıyordu ve tek kıta özlemi çekiyorlardı.

180 milyon yıl önce Pangea kıtası parçalanmaya başlıyor. Önce ikiye ayrılıyor. Kuzeyde kalan kısım Lavrasya'yı güneyde kalan kısım ise Gondwana'yı oluşturuyor. Lavrasya şimdiki K. Amerika, Avrupa ve Asya kıtalarından, Gondwana ise G. Amerika, Afrika, Hindistan, Antartika ve Avustralya kıtalarından oluşmaktaydı (bu parçalanma, günümüzde kullanılan bir metacoğrafya terimi olan

*Varlık, Sayı: 1119 (İstanbul; Aralık 2000).

Kuzey/Güney ülkeleri bölünmesine benziyor). Yeryüzü günümüzdeki halini alıncaya dek parçalanmaya devam ediyor ve parçalılık, tekillik çoğalıyor. Yeryüzü kabuğunun devinmesi ise hâlâ sürüyor.

Parçalanma sırasında kıtalar farklı coğrafi bölgelere kayıyorlar; yeryüzü parçalara ayrılırken bir bakıma merkez bozumuna uğruyor, parçalar merkezden kaçıyor, ve sonuçta merkez de dağılıyor. Kara parçalarının birlikte getirdikleri ya da götördükleri canlılar, yeni ortama uyum sağlamaya çalışırken farklılaşıyorlar; sonuçta akıl almaz bir tür çeşitliliği ortaya çıkıyor. Eğer kıtalar kaymasaydı, yani tek kıtanın düşünüy kuranların altın çağı, Pangea kıtası sürseydi, bu denli zengin bir biyolojik çeşitlilik, biyolojik zenginlik ortaya çıkmayacaktı. Yeryüzünün merkez bozumuna uğramasıyla paralel olmayan evrimler, biyolojik ve kültürel farklılaşmalar ortaya çıkıyor.

Değişiklerle Türeyiş

Paralel olmayan evrimlerin evrensel, tek bir gelişim çizgisine, ilerleme denilen, başı sonu belli bir doğrusal evrim otobanına oturtulmaya çalışıldığı Viktorya dönemine giriyoruz. Bu dönemin alimlerinden Herbert Spencer, Darwin'in "değişikliklerle türeyiş" deyiminin eş anlamlısı olarak evrim sözcüğünü kullanıma sokmaya çalışıyor. Oysa Darwin, Lamarck ve Haeckel gibi evrim kuramının babaları, yapıtlarının ilk baskılarında evrim sözcüğünü kullanmıyorlardı.

"Darwin 'değişiklerle türeyiş (descent with modification)', Lamarck 'Transmutations-Theorie' ya da 'Descendenz-Theorie' terimlerini yeğliyordu."³ S. Jay Gould yazısında bu bilim adamlarının bugün evrim dediğimiz olgunun herhangi bir ilerleme kavramıyla denk tutulmasını açık bir şekilde reddettiklerini yazıyor.

Darwin, organizmaların yapısını tanımlarken hiçbir zaman “üstün” ya da “aşağı” denmemesi gerektiğini belirtiyor, çünkü bir amip kendi çevresine, bizim kendi çevremize sağladığımız kadar uyum sağlamışsa, daha üstün yaratıklar olduğumuzu söylemek de güçleşiyor.

Değişikliklerle türeyişin eşanlamlısı olarak evrim (evolution) sözcüğü İngiliz diline Victoria dönemi alimi Herbert Spencer’in propagandasıyla giriyor. Spencer’e göre evrim, bütün gelişmelerin üst yasasıydı. Kibirli bir Victoria dönemi alimi için evrenin gelişim sürecini yöneten ilke, ilerlemeden başka bir şey olamazdı zaten.

Evrim kuramının babası Darwin organik değişikliğin yalnızca organizmaların çevrelerine daha iyi uyum sağlamasına yol açtığını, yapısal karmaşıklık ya da artan farklılıklarla tanımlanan soyut bir ilerleme ideale yönelmediğini vurguluyordu ve vurgusunda yalnız kaldı.

Toplumların gelişimi de kalkınma denilen zorunlu bir evrim çizgisine oturtuluyor. Kalkınmanın Batı dillerindeki karşılığı olan ‘development’ aynı zamanda fotoğrafçılıkta film banyo süreci anlamına da geliyor. Tek bir sözcüğün hem bir film karesi üzerindeki imgenin banyo işleminden geçirilerek görünür kılınması, hem de kalkınma sürecini açıklaması ilginç gözüküyor. Evrensel bir imge olarak Batı imgesinin Batı dışında kalan coğrafyalarda gelişmemiş (undevelopment) ya da az gelişmiş (underdevelopment) bir biçimde bulunduğu varsayılıyor; bu imgenin yine Batı’nın saptadığı banyo teknikleri kullanılarak ortaya çıkarılması, görünür hale gelmesi dünya halklarına şiddetle öneriliyor. Tek imgeyi yalamak için tüm uluslar evrim otobanında hız yapmaya çalışıyor.

Evrimle ilerleme arasında zorunlu bağlar olduğu düşüncesi, insan merkeziliğinin en kötü önyargılarından birine dönüştü.

Evrım, hâlâ ilerlemeyle özdeşleştirilebiliyor. Organik evrimle ilerleme arasında kurulan bu yanlış denklik talıhsiz sonuçlar üretmeyi de sürdürüyor. Toplumsal Darwinciliğin kötüye kullanımının örneklerine hâlâ raslamak mümkün. İnsan topluluklarını ve kültürlerini sözde evrimsel gelişmişlik düzeylerine göre sınıflara ayırmak hâlâ yaygın bir yaklaşım. Bu denklik bugün de küresel kendini beğenmişliğimizin, yani gezegenimizde yaşayan bir milyondan fazla tür ile kader birliği içinde değil de, onlardan üstün olduğumuz inancının ana bileşenlerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir.

Hasta Toplmlar Ve Kırk Haramiler

Ünlü deprem uzmanımız Prof. Dr. Celal Şengör bir toplantı sırasında konuşmasına dayanak olsun diye bir alıntı yapıyordu: “Uygarlık dışında kalan toplumlar için yeni bir terim var, Robert B. Edgerton adlı sosyoloğun ortaya attığı hasta teşhisi konulduktan sonra İsa havarilerini yanına çağırmakta gecikmiyor; onlara tüm cinleri kovmak ve hastalıkları iyileştirmek için güç ve yetki veriyor: “Sonra onları Tanrı’nın Egemenliğini duyurmaya ve hastalıkları iyileştirmeye gönderdi. Onlar da yola çıktılar, her yerde Müjde’yi yayarak ve hastalıkları iyileştirerek köy köy dolaştılar.”⁵ Gong çoktan çaldı bile; Coğrafi Keşifler Tarihi’nin perdeleri aranıyor...

Yeni-Pangea Kıtasına Yolculuk

Yıl 1291, Haçlılar kutsal topraklardaki son Hristiyan kalesini de kaybediyorlar. Ve aynı yıl Cenevizli iki birader Vadino ve Ugo-lino Vivaldi, Afrika’yı denizden dolaşmak umuduyla Cebelitarık Boğazı’ndan Atlantik Okyanusu’na açılıyorlar. Bir daha onları kimse görmüyor. Bu seyahatlerinin tek başına anlamı olmayabilir.

Ancak Vivaldi Kardeşlerin macerası neolitik devrimden beri insan ve pek çok yaşam biçimi için çok önemli yeni gelişmelerin başlangıcı oluyor. Artık Avrupalı denizciler ve emperyalistler Atlantik Okyanusu'nun sıcak enlemlerinde şanslarını denemek için hazırlıklar yapıyorlar.⁶

Vivaldi Biraderler denizde veya Afrika kıyılarında ölmediler belki de. İlkel teknelerine rağmen bir-iki hafta içinde Kanarya, Madeira ya da Azor adalarına ulaşmış olabilmeleri mümkün. Kanaryalar ve diğer ada grupları Romalılar ve eski Akdeniz dünyasının denizcileri tarafından Talih Adaları olarak biliniyordu. Çok ilginçtir, Roma'nın çöküş döneminde ve ortaçağlar boyunca Avrupalılar bu adaları ya unutmuşlardı ya da yanlış yerde olduğunu sanıyorlardı. Avrupa rönesansının gemicileri onları yeniden keşfettiler ve yeni bir Avrupa emperyalizminin laboratuvarı haline döndürdüler. Gözden ırak olan gönülden de ırak oluyor. Göz önündekiler ise alter ego'ya dönüşebiliyor.

İlk başlarda bu adalar deniz yolculukları sırasında sadece denizciler için birer kerteriz, yani yol gösterici kara parçalarıydı. Çok geçmeden Avrupalılar onları değiştirmeye, avrupalılaştırmaya başladılar. Önceleri bu adalara uğrayan denizcilerin yararlanması için tavşan, koyun, keçi bıraktılar adalara, böylelikle Avrupa'nın tohumları atılmaya başlamış oldu. Daha sonra adalara yerleşenler Avrupa pazarı için şeker ve buğday yetiştirmeye giriştiler. Adaların kendilerine özgü bitki ve hayvan toplulukları giderek ortadan kalkarken, adalar birer Avrupa haline döndürdüler; merkezin tarihine, ağına dahil edildiler.

Ve Liberal, Beyni Delik

“Phineas Gage bir sabah korkulu rüyalarından uyandığı zaman yatakta kendini kocaman bir Henry Ford olarak buldu.” Franz Kafka’nın *Dönüşüm* öyküsündeki Gregor Samsa’nın dönüşümüne benzer bir olay Phineas Gage’in başına geliyor, sözcüğün bire bir anlamında, başına geliyor.⁷ Gage bir demiryolu şirketinde çalışmaktadır. Rayların geçtiği yol üzerindeki kayalıkları ortadan kaldırmakla görevlidir. Kayalarda açtığı deliğin içine önce barut yerleştirir ve sonra boyu bir metre, çapı üç santim olan demir bir çubukla bu barutu sıkıştırır. Ancak bir gün işler ters gider ve barutu sıkıştırırken büyük bir patlama olur. Demir çubuk, sol yanından girip büyük bir hızla kafasının tepesinden dışarı çıkar. Beynin frontal lobunda bir delik oluşmuştur. Ne olduğunu fark edemedi, afallamış bir halde yerde yatan Gage, kısa bir süre sonra ayağa kalkar ve küçük bir yardımla hastaneye kaldırılır. Nasıl yaralandığını çevresindekilere mantıklı bir biçimde anlatır. Kafasını delip geçen bir metrelik demir çubuğa rağmen tutarlı konuşabilmesi herkesi şaşırtır. Gage’in yarası kısa sürede iyileşir ve hastaneden taburcu olur. Ancak Gage’de bir tuhaflık vardır. Bedeni sağlıklıdır. Ama yeni bir ruh edinmiştir kendine, karakteri değişmiştir. Koleksiyoncu davranışı sergilemeye başlar, kendisinde nesnelere karşı aşırı bir düşkünlük oluşmuştur. Kaza öncesinde kişisel ve toplumsal bir sorumluluk taşıyan ve ilişkilerinde etik kuralları gözetan Gage, kaza sonrasında sorumluluk tanımayan, etik kuralları çiğneyen, kendisi ve çevresindeki kişilerin zararına davranan birisi olmuştur. Doğrusal zaman okuyla beyni delinmiş modern bir birey çıkmıştır ortaya. Bir anlamda canla başla kendini çökertmeye çalışır. Modern bir atılımla üstünde durduğu dalı kesmeye koyulmuştur. Hızlandırılmış bir şeritte doğayı, mekânı, yeryüzünü ve kendisini yıkarak, yok ederek ilerlemektedir.

Böcek Kabukları

Küreselleşme çeşitliliği kışkırtıyor, ürünlerin çeşitliliğini. Kendisini tehdit etmeyen farklılığı. Sermaye bu anlamda farklılığa vur-
gundur. Bunun ne denli satılık bir aşk olduğu görülüyor. Reklam-
lar benzersiz olduğumuzu, bireyselliğimizi pekiştiren nesneler
satmaya çalışıyor. Asıl sorun diğerlerinden geri kalmamak değil,
onlardan farklı olmaktır. Birbirlerinden farklı olmak ürün ilişkile-
rinin farklılığıdır. Artık ötekilik, sunabildiği değişim değeri, egzo-
tikliği ve zevkleri, heyecanları ve serüvenleri nedeniyle rağbet gö-
rür hale geliyor. Öteki, tehdit oluşturmaktan çıkmış, bir meta ola-
rak dolaşıma girmiştir. Market raflarındaki yerini almış, mal çeşit-
liliğinin bir parçasına dönüşmüştür.

Gazetelerin birinde her türlü nesneyi biriktiren bir koleksiyon-
cuyla söyleşi yapılıyor. Biriktirdiği nesneler arasında ağustos bö-
ceklerinin deri değiştirdikten sonra arkalarında bıraktıkları saydam
kitin kabukları da yer alıyor.

Ağustos böcekleri kabuklarını yitiriyorlar. Baudrillard'ın “çöl-
de insan kimliğini yitirir”⁸ demesi geliyor akla. Arabistan çöllerin-
de Arap giysileri ile dolaşan Arabistanlı Lawrence da “bir biçimi
yitirdim ama başka bir biçim de edinemedim”⁹ diyordu. Arkamız-
da bıraktığımız saydam kabukların yerine yeni ve sert bir kabuk
edinemiyoruz. Artık. Ölü kabuklar bir koleksiyon malzemesi ola-
biliyor ancak. Yitirdiğimiz ve bir daha ele geçiremediğimiz kim-
liklerimiz hayaletler gibi saydamlıklarını sunuyorlar bize, başka bir
şey değil.

90'lı yıllarda sürekli karşımıza çıkan bir slogan vardı, belki de
bir çılgılık: “Türkiye çöl olmasın.” Sert kitin kabuklarını yitirmeye
başlayan ve yenisini bir daha edinemeyeceğini bilen bir kuşağın
çılgılığı, havada uzun süre asılı kaldı.

Ölü böcek kabukları dolduruyor market raflarını. Sermaye, bir

koleksiyoncu gibi kültürlerin ölü kabuklarını topluyor, bu ölü kabuklara aşık oluyor, başka bir şeye değil.

Homi Bhabba kültürel çeşitlilik ile kültürel farklılık arasında ayırım yapıyor.¹⁰ Çokkültürcülük, kültürleri bir çeşit ‘musée imaginaire’ (düşsel müze) içinde değerlendirme yeteneğidir, diyor. Kültürleri aşabilmek ve saydamlaştırmak için onları evrensel bir zaman çerçevesine yerleştirme ve anlama yeteneğidir. Bunu yaparken kültürleri kendi gelişimleri, evrimleri içinde görmüyor, göremiyor. Saydam bir norm oluşturarak, kendi şebekesinin içine yerleştiriyor. Öte yandan yerel halklar, kültürler, bu şebeke için ölü kabuklar üretmeye devam ediyorlar, şebekeyi, düşsel müzeyi zenginleştiriyorlar. Çokkültürcü anlayış, ölü kabuk biriktirmeye devam ediyor. Ölü kabuklardan kimi zaman kültürel mozaik yapanlar da çıkıyor.

Ve Ağaçlar Çürüyor

6 Ağustos 2000 tarihli gazeteler yeni bir mantar türünün keşfedildiğini bildirdiler.¹¹ Toprağın altını bir örgü gibi sarıp sarmalayan *Armillaria Ostoyae* adındaki bu canlının farkına ancak ağaçları kuruttuğu zaman varmışlar. Üç metre toprağın altına inebilen dev mantarın tam 2 bin 400 yıldan beri boy attığı hesaplanmış. Oregon kentindeki ormanlardaki büyük ağaçların esrarengiz ölümü üzerine yapılan araştırmalarla mantarın varlığı açığa çıkmış. Dev mantar, ağaçların besin almasını engelleyerek ölümlerine neden olmuş.

Kimi gövdeler dönüşüm geçirip dikine gelişmek yerine yatay olarak yayılmayı seçiyorlar. Bu tür metamorfoz geçirmiş gövdelere rizom deniyor botanik dilinde. Ayrık otları da rizomlu bitkilere dahil ediliyor. Deleuze ve Guattari rizom eğretilmesini çok seviyor: “Ağaçlar ve ağaç köklerinden farklı olarak rizom, bir nok-

tayı ya da düğümü bir başka nokta ya da düğüm ile bağlar. Birimlerden değil, boyutlardan, daha çok hareket halindeki yönlerden oluşur. Ne başlangıcı vardır ne de sonu, fakat her zaman büyüdüğü ve yayıldığı bir orta nokta vardır.”¹² Deleuze ve Guattari sözlüğünde ağaç, rizom karşıtı bir kavramdır, ağaçlar dikine gelişen, hiyerarşik, merkezi yapılardır. Paris Komünü’nün 1871 yılında çöküşünden sonra “Evet haklısın,” diye yazıyordu Bakunin, Rec-lus’ya, “şimdilik devrim uykusuna geri dönmüştür, bir evrim dönemine geri çekildik, yani hissedilmez ve hatta çoğu kez sezilmez yer altı devrimleri dönemine.”¹³ Gazetelerin keşfedildiğini duyurdukları mantar, Bakunin’i haklı çıkarıyor, yer altı devrimleri devam ediyor; durumu ağaçlar çürümeye başladıklarında fark ediyoruz ancak.

Padrinlerimiz Çoğaldıkça...

İktidar, ağ biçimde örgütleniyor. Çokuluslu ya da ulusasıırı şirketlerin yeryüzünü yeniden ve yeniden fethetmelerinin temelini, kurdukları iktidar ağları oluşturuyor. Saldırı da ağ biçiminde ortaya çıkıyor; “Piramitler yerine ağlar kurmalıyız,” diyor Colin Ward¹⁴, direnişin ağsal karakterine işaret ediyor. İktidar ağlarının kesiştiği, erk ilişkilerinin yoğunlaştığı yerlerde direniş ağları da yoğunlaşıyor, Seattle, Washington ve Prag’da olduğu gibi. Buralara, dört yol ağzlarına, kavşaklara direniş kumpanyaları kendi işaretlerini bırakıyorlar; göçebe çingene kumpanyaları da aynı aşiretin başka göçebe üyeleri ile iletişim kurmak için göç yollarının kesişme noktalarına kendi padrinlerini ya da şiperalarını bırakıyorlardı.¹⁵ Padrinler umutları çoğalıyor, yerel direnişlere umut taşıyor. Direnişlerin kesişme noktaları arttıkça padrinlerimiz de çoğalıyor.

Yeryüzünde yerel direniş düğümleri kendi aralarında kurdukları yatay, rizomsal bağlantılarla direnişi ağsallaştırıyorlar, kendi

direnif ağlarını örüyorlar. Alice Harikalar Diyarında'da hayvanların Alice ile birlikte oynadığı “Caucus Oyunu” gibi paralel olmayan yollarla görünmez bir koza çıkıyor ortaya.¹⁶ Tek merkezli bir dünyayı bağ bozumuna ve aynı anda merkez bozumuna uğratarak direniş de merkezsiz kılıyorlar. Bir direnişten öbürüne çoklu geçişler sunan, direnişler arasında çapraz bağlantılar kuran çok sesli, çok cepheli bir küresel direniş ağı inceden inceye dokunuyor. Direnişçi bağlantılı, çapraz göndermeli, direniş ağı içinde düzenli ama ardışık olmayan bir biçimde geziniyor, mekân açıyor. Ortaya göçebebilime göre yapılmış bir plan çıkıyor, bir göçebe plan.

Otoyolda Tıkanıklık

Küreselleşme yeryüzünü bir hız otobanına dönüştürmeye çalışıyor, sürekli hız yapan bir üretim şeridine. Hepimiz otomobillerimizin içinde yalıtılmış bir halde bu otoban üzerinde hız yapmaya çalışıyoruz; yanı başımızdan otomobilleri içinde başka insanlar hızla gelip geçiyor ve gözden yitiyorlar. İlişkiler ancak bir çarpışma anında ortaya çıkıyor; çarpışma olmadığında hiç kimse birbirini fark etmiyor.

Cortazar otoban tıkanığında neler olabileceğini anlatıyor *Güney Otoyolu* adlı uzun öyküsünde¹⁷; adım adım yavaşlayan ve sonunda durmak zorunda kalan bir otobanı konu ediniyor. Uzun bir süre tıkalı kalan (kitaptan bu sürenin üç mevsim olduğunu anlıyoruz) otobanda insanlar otomobillerinin içinden iniyorlar ve belki de ilk kez birbirlerini fark ediyorlar. Aralarında yardımlaşmalar, dostluklar kurulmaya başlıyor ve otoban bir mahalleye, mahallelere dönüşüyor. Ancak günler sonra otoban tekrar açıldığında komşular birbirlerinden kopmaya, otobanda birer birer kaybolmaya başlıyorlar. Otobanın şeridi dehlizler gibi yutuyor insan-

ları. Aklımıza ülkemizin yaşadığı deprem felaketi geliyor ister istemez. Deprem bir otoban tıkanıklığını andırıyor. Deprem sırasında hem depremzedeler hem de farklı ulustan insanlar birbirlerini fark ediyorlar. Büyük mahalleler çıkıyor ortaya. Kriz masası, otobandaki tıkanıklığı açmaya çalışırken, mahalleliler de birbirlerini yeniden gözden yitirmeye başlıyor.

Dayanışmacı ilişkiler toplumsal alanda zaman zaman beliriyor. Egemen iktidar yapılarının ve ağlarının üstünü örttüğü, bastırdığı, yine de yaşamını ince bir damar halinde sürdüren bir özgürlükçü, dayanışmacı anlayış olarak şimdilik otoban yüzeyinin hemen altında, yeraltında varoluyor. Aşırı yağışlı havalarda yerüstüne çıkarak ana yolun, yani otobanın tıkanmasına neden oluyor. Yaşamlarımız, egemen anlayışın düzenlediği ve hızlandırdığı otoban tıkanınca zenginleşiyor, birbirimizi fark ediyoruz.

Gelecekteki olası uyumlu ve mükemmel bir toplumsal ütopya için mevcut dünyayı reddetmek yerine günümüz toplumsal ilişkiler ağında var olan yaşamı onaylayıcı, dayanışmacı, öz örgütlenmecili ilişkileri ortaya çıkarmakla işe koyulmayı öneriyor Colin Ward.¹⁸ İnsan topluluğunu mümkün kılan kendi aralarında doğrudan kurdukları, öz örgütlenmeye dayalı yatay ilişki ağlarına yöneliyor, bunları belirgin kılmaya çalışıyor.

Ve Başka Türlü Yanmak, Yıldız Gibi

Yeryüzündeki ateşler başka türlü yanıyor, yıldızlar başka türlü.¹⁹ Ocaktaki bir odun parçası dışardan içeri doğru yanıyor. Odunun ateşi kendi üzerine kapanıyor, yanma süreci ilerledikçe odunun dışı kül kaplıyor, ateş giderek içeri çekiliyor ve bir iç ateş olarak, dışardan fark edilmeden ve dışarı ışık vermeden yanmasını sürdürüyor. Kendini küllerle kapatıyor, etrafına çitler, duvarlar örüyor. Genişlemek yerine büzüşüyor.

Odun ateşi kapanarak, kapatarak devlet aygıtı gibi yanıyor, yakıyor. Odun ateşinin etrafı küllerle kaplı; bir tür ertelenmiş arzu olarak için için yanıyor. Odun ateşi iktidarı arzuluyor. Kendisi güçsüz olduğu için iktidar arzusuyla yanıp tutuşuyor. Odun ateşi mekânı oluşturmuyor. Mekânda bir kalıp olarak, salt bir biçim olarak duruyor. Odun ateşinin gücünün sınırları belirli. Erksizliğe, ölüme yargılı. Odun ateşi tutkulardan arınmaya çalışır, ancak gerçekleşmemiş tutkular içerde için için yanmayı sürdürür.

Yıldızlar ise içerden dışarıya doğru yanıyorlar, yayılıyorlar. Açılarak açarak kaygan bir düzlemde yayılarak yanıyorlar. Yandıkça önlerinde mekân oluşuyor. Işydıkça yollar açılıyor. Arzularını gerçekleştirerek erklerini, güçlerini oluşturuyorlar. Bu anlamda için için değil dışın dışın yanıyorlar. Yıldızlar iktidarı arzulamıyorlar; kendileri erkler, kudrettir. Devlet aygıtının karşısında göçebelğe yakın duruyorlar. Sınırlardan, çitlerden, kapatılmaktan nefret ediyorlar. Yıldız ateşi tutkulardan değil, tutkularla kendini arıyor.

Işması, yıldızın gücüne bağılı olarak gidebileceğı yere dek gidiyor, ışığın sona erdiği kesin sınırı söylemek bu anlamda zorlaşıyor. Başka ışıklarla bağlar, ağlar kurarak uzam içinde yayılıyor. Deleuze, “Bir şeyin sınırı onun eyleminin sınırındır,” diyor ve ekliyordu: “Şeklinin hudutları değil. Ve bu sınır dinamiktir, hareket halindedir. Şeyin kudretinin veya eyleminin sınırı dışında hiçbir sınırı yoktur. Demek ki bir şey biçim değil, kudrettir.”²⁰ Toplumsal mekân, yıldızların ışmasının gücüne bağılı olarak kuruluyor. Işık karanlığı ele geçiriyor, toplumsal mekâna dönüştürüyor. “Işğın mekânsallaşması demek onun mekânda yer alması demek değil, onun mekânı oluşturması demektir.”²¹

Yanma denince doğrusu akla ilk olarak Nazım Hikmet’in mahlum şiiri geliyor. Nazım Hikmet dizelerinde sürekli yıldızlara, güneşe işaret ediyor; yıldız gibi yanmaya, ışıydıkça etrafını mekânsal-

laştıran bir yanmaya gönderme yapıyor. Açıkçası yıldızlar gibi olun demeye getiriyor. Bu kendi üzerine kapanan bir yanma değil, ısıdıkça çoğalan bir yanmadır. Nazım Hikmet'in tek biçimli okunduğunu, kimi zaman kısırlaştırıldığını, yaratıcılıktan yoksunlaştırılıp devletçi bir anlayış içine hapsedildiğini görüyoruz. Bu yorumların kırılmasını yine Nazım'ın yapıtlarının eylemi belirleyecek. Bir yapıt biçim değil, eylem ve kudrettir. Sığdırılmaya çalışılan, kabına sığmayan, taşan bir eylem. Sınırlarında ışık ve gölgenin oynadığı bir eylem.

İktidarlar, toplumsal mekânı içi doldurulacak, sınırları belirli boş bir kalıp olarak yukardan indiriyorlar. Bizden sadece bu kalıbı doldurmamız bekleniyor. Gelecek toplum modelleri de öyle; öncüler, partiler tarafından bizlere veriliyor. Fakat kent planlaması ve siyaset tarihi işe yaramayan planlama ve model yığınlarıyla dolup taşıyor. Toplumsal mekânı belirleyen, çeşitli erk ilişkilerinin kesişmesinden, iç içe geçmesinden ortaya çıkan toplumsal ilişkiler ağıdır. Kendi ilişkiler ağıımızı ördükçe toplumsal mekânımızın genişlediğini görüyoruz. Mekânın sınırları eylemlerimizin yayıldığı yere kadar yayılıyor. Işığın erki ne denli güçlüyse, mekânın sınırları da o denli genişliyor. Erklendikçe kendi mekânlarımız açılıyor önümüzde. Eylemlerimizle yaratacağımız özgürlük alanları. Zapatistalar kendi mekânlarını kendileri açıyor.²² Bergamalılar da yürüyerek kendi kozalarını örüyor. "Özgür toplum, özgür eylem alanlarının toplumsal yaşamın çoğunu oluşturuncaya kadar yayılmasıdır."²³

¹Ali Demirsoy. *Genel ve Türkiye Zoocoğrafyası "Hayvan Coğrafyası"*. Ankara: Meteksan A.Ş., 1999, s. 12-20.

²Yıldız Ersoy. *İçsavaş Sonrası İspanyol Romanı*. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1993, s. 27.

- ³Stephan Jay Gould. *Darwin ve Sonrası, Doğa Tarihi Üzerine Düşünceler*. Çev. Ceyhan Temürcü. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 2000, s. 19-23.
- ⁴*Yarına Koşan Bilim*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 212.
- ⁵*İncil*, Luka 9, bölüm 9. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1991.
- ⁶Alfred W. Crosby. *Ecological Imperialism. The Biological Expansion of Europe, 900-1900*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993, s. 71-103.
- ⁷Antonio R. Damasio. *Descartes'ın Yanılgısı; Duygu, Akıl ve İnsan Beyni*. Çev. Bahar Atılamaz. İstanbul: Varlık Yayınları, 1999, s. 17-27.
- ⁸Alıntılayan, Jonathan Rutherford. *Yuva Denilen Yer: Kimlik ve Farklılığın Kültürel Politikaları*. Kimlik, Topluluk/Kültür/Farklılık içinde. Çev. İrem Sağlamer. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1998, s. 8.
- ⁹Agy, s. 8.
- ¹⁰Jonathan Rutherford. *Homi Bhabba ile Bir Görüşme*. Agy., s. 155-171.
- ¹¹Bkz 6 Ağustos 2000 tarihli *Radikal* gazetesi.
- ¹²Gilles Deleuze ve Felix Guattari. *A Thousand Plateaus, Capitalism & Schizophrenia*. Çev. Brian Massumi. Londra: The Athlone Press, 1999, s. 21.
- ¹³Stephan Duncombe. *Notes From Underground. Zines and the Politics of Alternative Culture*. Londra: 1997, s. 196.
- ¹⁴Colin Ward. *Eylemde Anarşi*, çev. H. Deniz Güneri. İstanbul: Kaos Yayınları, 2000, s. 29.
- ¹⁵Isabel Fonseca. *Burry Me Standing. The Gypsies and Their Journey*. Londra: Vintage, 1996, s. 3.
- ¹⁶Lewis Carol. *Alis Harikalar Diyarında*. Çev. Kısmet Burian, İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 1998, s. 33.
- ¹⁷Julio Cortazar. *Güney Otoyolu*, çev. Gülin Dalaman. İstanbul: Gendaş AŞ., 1998.
- ¹⁸Colin Ward, agy.
- ¹⁹... ve Deli Dolu Geleceği. Bilim ve Teknik TÜBİTAK, Eylül 2000, s. 8.

²⁰Gilles Deleuze. *Spinoza Üzerine On Bir Ders*. Çev. Ulus Baker. Ankara: Öteki Yayınevi, 2000, s. 187-88.

²¹Agy., s.190.

²²*Anarşistlerin Zapatistalarla Görüşmesi. Kendi Sözleriyle Zapatistalar*. Türkçesi: Bülent Usta-Süreyya Evren. İstanbul: Karaşın Fotokopi-Betik 3, 1997.

²³Paul Goodman, alıntılayan Colin Ward, agy., s. 18-19.

ANARKİZM ve POSTMODERNİZMİN MEKÂN SİYASETİ

Nicholas Spencer*

Wendell V. Harris, Jeffrey T. Nealon, Colin Falck, Camille Paglia, Mesud Zavarzade, Donald Morton... Modern- sonrası ve/veya yapısalcılık- sonrası düşüncenin ölümünü ilan eden pek çok yazardan bazıları bunlar. Gösterge sistemi ve söylem çözümlemesinin yerini materyalist eleştiri ve kültürel araştırmalara bıraktığı görülmekte; ve kimileri söylem ve materyalizm arasında herhangi bir çatışkı algılamasa da, pek çok kişi bu gelişmeleri postmodernizmin geçici hevesli ve yapmacık doğasının ortaya serilmesi olarak selamlamakta. Postmodern kültürün dik kafalı kendine göndermeciliği bir yandan sürmekteyken, konuya gösterilen akademik ilginin yatışıyor olması, akademisyenleri postmodernizmin geçmişine ait gelenek ve etkilenimleri gözden geçirmeye yöneltiyor. Patrick French ve Danielle Marx- Scouras tarafından kaleme alınan *Tel Quel* hikayeleri, Fransız teorisinin devrimcilik- sonrası atmosferi üzerine Peter Starr'ın değerlendirmeleri ve François Dosse'un kısa zaman önce çevrilen iki ciltlik *Yapısalcılığın Tarihi* çalışması bu projeye verilebilecek en güzel örnekler. Bu tarihselleştirme sürecine, son 150 yılın sol gelenekleri içinde postmodernizmin ger-

*Nebraska Üniversitesi, Lincoln.

www.ags.uci.edu/~clcwega/revolutions/Spencer.htm

çek siyasetine yönelik ipuçları sunarak küçük bir katkıda bulunmaya çalışacağım. Brian McHalé'e göre postmodernizm, modernizmin epistemolojik baskın karakterinin ontolojik bir karaktere yoğunlaşmasını temsil etmektedir. Başka şekilde söylendikte, modernizm "dünya üzerine ne bilebilirim?" sorusunu sorarken, postmodernizm "hangi dünyadır bu?" ve "hangi 'ben' soruyu sormaktadır?" sorularını ortaya sürer. Postmodernizmin dünya ve özne arasındaki ontolojik bütünleşmişliğe yönelttiği radikal sorunsallaştırma, edebiyat ve kuramda belirginlik kazanmıştır. Linda Hutcheon öznenin merkezleştirilmesi, düşünümSELLİK ve göndergesellik ile temsilin istikrarsızlaştırılması gibi uygulamaların postmodernizmin siyasetini kurduğunu söylemekte.

Ne ki, bu söylemsel mecazların siyasal alandaki eğretilmeye dayanan uygulamaları, Hutcheon'un vardığı sonuçlara koşut bir biçimde, inandırıcılıktan uzaktır. Postmodernizmin "hipergerçekliğe giden bir yozlaşma değil, gerçekliğin ne anlama geldiğinin ve onu nasıl olup da bildiğimizin sorgulanması" olduğunu (Hutcheon, s.34) savunmasına rağmen Hutcheon postmodernizmin eleştirmeye çabaladığı erk dizgeleriyle işbirliği içine girdiğini ve "toplumsal düzlemde olumlu bir eylem kuramı" ndan yoksun olduğunu belirtir. (Hutcheon, s.22)

Postmodernizmin Batı kültürünün ana anlatılarını dinamitlemesinin olaylandığı hallerde bile, Jean – François Lyotard'ın *Postmodern Durum*'unda olduğu gibi, eğretilmeye dayanan uygulamalar siyasal özdeşleşime karşı bir öncelik kazanır; tıpkı Lyotard'ın aralarında geçici bir bağlantı kurulmuş olan postmodern dil oyunları ile kaos bilimi ve felaket kuramını, birbirlerine karşılık gelen eğretilmelere dönüştürmesinde olduğu gibi. Kuşkusuz Lyotard'ın, temsili demokrasinin ima ettiği anlamda bir siyasal kimliğe muhalefet ettiği öne sürülebilir; yine de bu önerme, Lyotard'ın

kendi eleştirisinin, siyasal felsefenin sürmekte olan bir geleneğine dahil olduğunu görmezlikten gelmesini açıklamıyor. Zayıf biçimde siyasal olan ya da siyasal olmayan okumalar ile yetinmek istemeyen Richard J. Bernstein modern- sonrasılığın siyasi ‘ufukları’nı pek çok kimseden daha derine giderek inceledi. Örneğin Bernstein, Jacques Derrida’nın yazılarının esas itibarı ile etik- politik olduğunu savunmakta.

Ne ki, Bernstein bu metinlerin “nihilist, anlaşılmazlığa sürükleyen, kendisinden memnun bir biçimde gevezeliğe eğilimli ve ... tutkulu, siyasal, sapmaya sürükleyen, kendini *différance* için alan açmaya adanmış ve indirgenemeyen ötekiye saygı gösteren şeklinde okunabilmesi” karşısında şaşkındır. Hayal kırıklığı içinde Derrida’nın siyasal yöntemleri ya da “konumları” reddettiği sonucuna varır ama diğer yanda Derrida’nın “bizi metafizik-sonrası bir etişin ve siyasallığın vaat edilmiş topraklarına- bunların coğrafyasına yönelik bir sezdirmede bulunmaksızın- yönelttiği” ni (Bernstein, s. 191) de belirtir. Postmodernizmin siyasallığının coğrafyasına yönelik bir alıştırmaya açılan yol, postmodernizmi eleştirenlerin –Terry Eagleton, David Harvey, Jürgen Habermas ve Christopher Norris gibi sol kanattan gelen isimler- başlıca önermelerini karakterize etmekten geçiyor. Saydığımız bu isimlerin hepsi, diyalektik bir zamanın sonunda sınıf temelli bir devrim ile zirvesine ulaşacak tarihsel süreçlerin akıcı ve bilimsel bir kavranışını içeren Marxist model değişkenlerinden herhangi birine bağlıdırlar.

Hepsinin postmodernizm eleştirisi belirli bir vurgu taşır : Eagleton postmodern heveslere, potansiyel radikalleri solcu siyasal eylemcilikten uzaklaştırdığı için çıkışır; Harvey söylemin iktisat kadar birincil bir toplumsal süreç olduğunu söyleyen postmodern kavramsallaştırmaya saldırır; Habermas modenleşmenin akılcı programının postmodern bir çizgide terkinin “yeni – muhafazakarlık” ola-

rak algılamıştır; ve Norris, Derrida'nın felsefesinin saygınlığını, onu Baudrillard ve Foucaultvari bir anlamsız postmodern duruşun lekesinden uzak tutarak, korumaya çabalar. Eleştirel konumdaki bu isimleri bir araya getiren, postmodernizmin, akılcılığı ve tarihi reddetmesiyle birlikte, devrimci bir siyasal kimliğe yönelik her türlü talepten feragat ettiğine ve böylelikle çok uluslu şirket kapitalizmini takviye ettiğine duydukları inançtır.

Bu eleştirilerin çoğu, solcu resmi görevliler ve örgütçüler tarafından sürekli bir biçimde anarkizmin otorite-karşıtı devrimci felsefesinin siyasal inanırlığını tahrip etmek üzere kullanılagelmişti. Bunun karşısında, anarkist bir inancıya sahip olanlar, akılcı tarih üzerindeki Marxist vurguyu, devlet ve siyasal parti liderlerinin otoritelerini karşı-devrimci bir biçimde meşrulaştırdığı gerekçesiyle sıklıkla eleştirmişlerdi. Anarkistler de, Marxistler de kendilerini otantik bir siyasal devrimin sözcüleri olarak görmekteydiler. Bu iki devrimci perspektif arasındaki çok sayıdaki çatışmayı ayrıntılandırarak postmodernizmin siyasallığının kavranabileceği bir bağlam kurabiliriz. Marx ve anarkistler arasındaki ilk mücadele 1864 Eylül'ünde kurulan Birinci Uluslararası İşçi Birliği'nde gerçekleşti. Enternasyonal'in ilk dört yılı, Marx'ın Enternasyonal'i işçi sınıfı adına aşamalı bir biçimde zaferler elde edecek merkezileşmiş bir partiye dönüştürme çabası ile, kitlesel bir siyasi mücadeleyi, federalist bir çizgide örgütlenecek, kendiliğinden kurulan karşılıklı yardım toplulukları lehine red eden anarkist Pierre-Joseph Proudhon'un görüşleri arasındaki çelişkiyle biçimlendi.

Proudhoncu 1871 Paris Komünü'nün yıkılışı Marx'ın Enternasyonal içindeki yerini güçlendirdi ve 1872'deki Hague Kongresi'nde Marx, Mikhail Bakunin ve yandaşlarını yenilgiye uğratarak anarkist düşünce karşısındaki kesin yengisini kazandı. Bakunin, Marx'ın proleteriyayı temsil etme iddiasını şiddetle red etti ve oto-

riter bir partinin proletaryayı değil, sadece kendi gücünü yüceltebileceğini savundu. Buna karşılık Marx, Bakunin'i bir burjuva savunucusu olarak tanımladı ve Bakunin'in birleşmiş ve bürokrat bir siyasal partiye olan muhalefetine ve devlet karşıtı (proletarya taraf-tarlığına karşıt bir biçimde) dürtülerinin, anarkizmdeki devrimci ve siyasal öğelerin mutlak yokluğuna işaret ettiğini savundu. Marx'ın retorik stratejisinin gücü, anarşizmi akılcı olmayan, mistik arayışlarla ve insan doğasının aşırı romantik bir algılanışıyla eşanlamlı hale getirdi. 'Anarkizm'in kodlanmış bir doktrinden çok, çeşitli kavram ve pratikleri bünyesinde toplayan bir terim olmasından ötürü, anarkist siyasal felsefeyi tam anlamıyla tanımlamak güçtür.

Marx'ın saldırısının bıraktığı miras anarkist siyasal felsefenin görünmezliğini o kadar şiddetlendirmiştir ki, en geniş biçimde kabul görmüş anarkist nosyonlar, parti otoritesi ve temsil anlamında neredeyse evrenselleşmiş siyasal kavrayış içinde saf dışı bırakılmışlardır. Böylesi nosyonlardan biri on dokuzuncu yüzyıl anarkist düşüncesinin en temel niteliklerinden bir olan ve çoğunlukla Rosa Luxemburg'un adıyla özdeşleştirilen kendiliğinden devrim kuramıdır. Luxemburg kendini anarkist olarak tanımlamış biri olmasa da Rusya'daki Bolşevik Devrimine getirdiği kuramsal eleştiriler ve 1919 Almanyası'nda gerçekleştirilen Spartakist başkaldırı içindeki rolü, anarkist bir eğilime işaret etmektedir. Doğrudan eylem demokrasisinin güçlü bir savunucusu olmuş ve hem Leninist diktatörlüğü hem de Karl Kautsky tarafından tasarlanan burjuva demokrasisini geri çevirmişti. Diyalektik mateyalizmin tarihsel bilimi uyarınca devrimlere rehberlik etmek üzere parti liderlerinin ve örgütlerinin gerekliliğine inansa da, Luxemburg, devrimci ağının ön-görülmezliğini savunmuş ve devrimin halkın talebinin dışavurumu olarak kendiliğinden gerçekleşeceğini söylemiştir. Lenin'in etrafında yer alan isimlerden biri olan Grigori Zinoviev'den bu yana Lu-

xemburg'un kendiliğinden devrime dair görüşleri karşı-devrimci bir saçmalık olarak kınanmış ve Sovyet devriminin başarısı ile Spartakist başkaldırının yenilgisi arasındaki karşılaştırma Marxistler tarafından, radikal topluluklar arasındaki anarkist eğilimlerin meşruluğunu yıkmak amacıyla, sıklıkla kullanıma sokulmuştur.

Kimi tarihçilere göre bu yorumda ironik olan, Spartakist başkaldırının örneklediği gibi, kabaran devrimci duyguların kendi iç tutarsızlıkları yüzünden değil, Devrimci Tezgahtarlar Berlin İşçi Kongresi ve Asker Konseyleri gibi toplulukların güce el koyma çabaları ve örgütlenmeyi empoze etmeleri sonucunda siyasal istencin azalması nedeniyle geri çekilmek zorunda kalmalarıdır. Anarkist felsefeye göre tarihe inanç siyasal otoritenin garantörüdür, çünkü zaman içindeki değişiklik, değişim süreçlerine rehberlik edecek merkezileşmiş bir gövde imasını taşır. Kendiliğinden devrime anarkistlerin gösterdikleri yakınlık, tarihin reddinden kaynaklanan belirtilerden biridir; bir diğeri anarkist kuram içinde belirgin bir yere sahip mekân ve coğrafya vurgusudur. Böylesi bir vurgu, Mayıs 1968'de Paris'teki öğrenci ve işçi hareketlenmesinde ciddi bir rol oynamış siyasal ve sanatsal bir topluluk olan Situasyonist Enternasyonal'in etkinliklerinde oldukça açıktır. İnsan psikolojisinin ve davranışlarının metalaştırılmasına işaret etmeleri ve kapitalist toplumu evrensel katılımsızlık "gösteri"siyle özdeşleştirmeleriyle situasyonistler, tarih ve iktisadı öne çıkararak devrimci olaylar üzerindeki denetimi meşrulaştırmaya girişen diyalektik solcularla bağlarını koparırlar.

Ocak 1919'un Berlin'inde olduğu gibi, Mayıs 1968 devrimi de Christopher Gray ve Situ- taraftarı tarihçilere göre, İşgalleri Sürdürme Konseyi gibi toplulukların, bütüncül bir devrimden çok, üniversitelerin ve polis gücünün kısa erimli reformlarını talep eden daha güçlü solcu toplulukların oluşturduğu eylem komiteleri tara-

findan marjinalleştirilmesi yüzünden sekteye uğramıştır.

Situasyonistlerin diyalektik tarihe getirdikleri eleştirinin temel özelliği, toplumsal güç ilişkilerinin en etkin bir biçimde mekânsal-lık üzerinden kavranabileceğine duydukları inançtır. Guy Debord, Raoul Vaneigem, Ivan Chtcheglov ve Asger Jorn gibi situasyonist teorisyenler iskan, şehircilik, trafik düzenlemeleri gibi konular ve diğer coğrafi yapılar üzerine eğilmişler ve devrimci etkinliği öncelikle yerel mekânsal oluşumların kendiliğindenlik içinde yeniden düzenlenmesi olarak algılamışlardır. Tarih ve siyasal temsili simülasyon olarak değerlendiren situasyonistler mekânla ilgili devrimci taktikler izlemişlerdir: Otantik arzuyu toplumsal mekâna işleme girişimi içinde kentsel çevre içinde sürüklenerek yürümeye karşılık gelen *dérive* tekniği; (yine otantik arzunun özgürleştirilebileceği) durum ortamlarına potansiyel dönüşümü çerçevesinde toplumsal alanın incelenmesini içeren psiko-coğrafi çözümleme; reklamların ve kapitalist toplumun diğer ideolojik biçimlenmelerini, bunlarla diyalektik bir karşıtlık kurarak değil de ince biçimde değişikliklere uğratarak dinamitleyen ve orijinal olanın ideolojik gücünü devrimci amaçlar uğruna gasp eden *détournement* tekniği. *Détournement*, mekân ile, *dérive* ya da psiko-coğrafyadan daha az ilişkiliymiş gibi görünse de diyalektik karşıtlıkla ilişkili bir mekânın var olmadığı varsayımı üzerine temellenir. *Détournement* bu yüzden, ertelenen tarihsel devrim oyunundaki bir diğer hamle olmanın ötesine geçerek daha önce verili olan toplumsal mekânın yeniden anlamlandırılmasına girişir.

Situasyonist kuram ile anarkist gelenekler ve postmodernizm arasında coğrafi ve mekânsal konular üzerinden güçlü bir bağ kurulabilir. Anarkizmin coğrafyaya olan vurgusunu örneklemek zor değil. On dokuzuncu yüzyılın başlıca anarkist kuramcılarından coğrafyacı Piotr Kropotkin'in profesyonel uzmanlığı kendi siyasal

felsefesini etkilemiştir. Kropotkin erkin devlet bünyesinde merkezleşmesi yerine, Rus mir'leri ve köy komünlerinde örneklendiği biçimiyle yerel mülkiyet altındaki tarla ve fabrikaların merkezsizleşmiş dağılım modelleri üzerine eğilir. Kropotkin'in ve Fransız yazar Elisée Reclus'un Patrick Geddes, Ebenezer Howard, Paul Goodman ve Lewis Mumford gibi anarkist coğrafyacılar üzerindeki etkisi açıktır. Ve bu yazarların tümü toplumsal adaletin yerleştirmenin, tarihsel olmaktan çok mekânsal bir yeniden erk paylaşımını gereksindiğini koyutlarlar; bununda ötesinde Peter Hall gibi kimi kent tarihçileri modern bölgesel planlama dalının, anarkist düşüncenin bir ürünü olduğunu savunurlar. Adları anılan coğrafyacıların çoğu gibi situasyonistler de kendilerini anarkist olarak tanımlamışlardır. Bunun anarkist tarihi karakterize eden pek çok nedeni var. Anarkist inanış içindeki kişiler için toplumun kimliği ve temsil gibi konular derin bir sorunsalı beraberinde taşır. Yine de, kendiliğinden devrimin mekân siyasetine verdikleri önem, onları anarkist düşünce geleneği içine yerleştirir ve bu siyasallık postmodernizmi beslemeye devam eder.

Postmodern dönemde kültürel siyaset, temellük etme, metalaşma, ıslah etme, oyunsu yıkıcılık ve şeyleşme gibi terimlere, diyalektik materyalizmin dilinden daha fazla öncelik tanıyoruz. Bu durumu yaratan pek çok akım söz konusu olsa da (kültürel in siyaset ve siyaset karşısındaki egemenliği konusunda kederlenilecek pek çok şeyin yanında) Georg Lukacs'ın meta ve şeyleşme üzerine kaleme aldığı yazılardan ve dada ve üstgerçekçi sanattan beslenen situasyonist akımı en önemlilerden biri olarak saymak gerekmektedir. Cindy Sherman, Kathy Acker ve pek çok diğer isme ait postmodern sanat çalışmalarında görülebileceği üzere *détournement*'in etkisi halen sürmektedir; buna ek olarak postmodern ya da post-Marxist dönemin Baudrillard, Lyotard, Deleuze ve Guattari gibi önde gelen

Fransız teorisyenlerinden çoğu situasyonistlerin önemini teslim etmişlerdir. Habermas'ın Lyotard'a getirdiği eleştiri, diyalektik solcuların Bakunin, Proudhon, Luxemburg ve situasyonistleri eleştirirken kullandıkları dili anımsatır. Lyotard, *Socialisme ou Barbarie* ve Mouvement du Mars gibi situasyonizmle güçlü bağlara sahip siyasal topluluklar içinde yer almıştı. Sadie Plant, Lyotard'ın düşüncesinin “situasyonist *dérive*'in kuramsal bir çevirisi” olduğunu söyler. (Plant, s.164).

Ayrıca Lyotard'ın kaos kuramına başvurması, ona kendiliğinden devrimci bir nitelik kazandırır; çizgisel düzenden çizgisel olmayan “kaos” a geçiş -örneğin meteorolojik sistemlerde- açık biçimde diyalektik olmayan devrime dair bir eğretilemedir. Yine de Lyotard'ın söyleminin, eğretilmeye dayanan gönderge terimlerinin ötesine geçmediğini belirtmek gerekli. Situasyonist düşüncenin önemli sürekliliklerinden birine Edward Soja'nın yazdıklarında rastlanır. Soja, Baudrillard ve Debord gibi, en önemli teorik gönderme noktalarından biri olarak Henri Lefebvre'e başvurur. Situasyonistler ve anarkist perspektifleri savunan diğer kimseler gibi Soja da güncel toplumsal kuram tarafından yeniden sahiplenildiğini düşündüğü mekânsal vurguya kucak açar. Postmodern coğrafya kavramına başvurarak tarihsel kavramların mekânsal olanlarla yer değiştirmesi olgusunu postmodernizmin en önde gelen özelliklerinden biri olarak değerlendirilir. Soja'nın belirlemeleri tarihçilerin kendi dallarını nasıl çözümlemeci olarak nitelediklerini; “basit betimlemelerden ibaret” olduğunu söyleyerek coğrafyayı nasıl aşağıladıklarını gösterir.

Siyasal coğrafyanın aşıkâr olandan öte bir şey söylemediğine yönelik algılayışın kaynaklarını sergileyen Soja, coğrafyayı gelişmiş bir çözümlemeci dal olarak ortaya koyar. “Kentsel imgelem” ve postmodern coğrafyanın söylemselliğine duyduğu ilgi Edward So-

ja'yı, David Harvey gibi solcu coğrafyacılar tarafından ortaya konulan, toplumsal süreçlere dair akılcı, tarihsel modellerin hegemonyasını eleştirmeye yöneltmiştir. Mekânsal anarkistler ve tarihsel Marxistler arasındaki çekişmeyi canlandıran Soja, ideoloji-sonrasına geçildiği iddia edilen bir çağda bu çatışmanın halen sürdüğünü gösterir ve çatışmayı coğrafya alanına çeker. Soja hiçbir yerde kendini ya da araştırma nesnelerini anarşizmle özdeşleştirmez buna rağmen Foucault'dan bahsederken "neo-anarkist" tanımını kullanır; Soja, kendiliğinden devrimden bahis açmaz; yine de çalışmaları bizi Baudrillard, Foucault ve diğerlerinin yazılarının, temsilietçi siyasal bir yöntembilime sahip olmamalarından ötürü, meşru siyasal toplum araştırmaları sayılamayacaklarını varsayan diyalektik tarihin güç istemini gözden geçirmeye yöneltir. Toplumun mekânsal kavranışına gösterilen ilgiyi, tarihin anarkizm ve postmodernizme gösterdiği kuşku çerçevesinde değerlendirirsek, postmodernizmin siyasal bir kimliğinin olmadığı düşüncesinden sıyrılır, söz konusu siyasal kimliğin eğretilmelerden ibaret olmadığını görürüz.

Postmodernizmin kendiliğinden değişimi mekânsal bağlamda kavrayışı kötü ya da naif bir siyasallığa karşılık geliyor olabilir ama yine de devrim siyasallığı içermektedir. Bunu belirtmek gerekli, çünkü postmodernizme ilgi duyan pek çok insan siyasal bir kimliğe sahip olmadıklarını söyleyen kimselere inanıyor. Özgürleşmeci, merkezlesimci ve devlet-karşıtı görüşlerin giderek öne çıktığı bir zamanda postmodernistler de kendi siyasal geleneklerinin farkında olmalılar. Böyle bir farkındalık uyanmazsa, siyasal geleceğimiz paranoid sağcı bireycilik ile 'demokratik temsil'in biçimsel pratikleri arasında yapılacak bir seçime indirgenir.

Türkçesi: ERDEN KOSOVA

- Bernstein, Richard J, *The New Constellation: Ethical-Political Horizons of Modernity/ Postmodernity*, Cambridge, MIT Press, 1991.
- Fröhlich, Paul, *Rosaluxemburg*, New York, Pluto Press, 1972
- Hall, Peter, *Cities of Tomorrow*, Oxford, Blackwell, 1988
- Harvey, David, *The Condition of Postmodernity*, Oxford, Blackwell, 1990
- Home, Stewart (ed.), *What is Situationism? A Reader*, San Francisco, AK Press, 1996
- Hutcheon, Linda, *The Politics of Postmodernism*, Londra, Routledge, 1989
- Lyotard, Jean-François, *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1984
- Marshall, Peter, *Demanding the Impossible: A History of Anarchism*, Londra, Fontana, 1992
- Marx, Karl, *First International and After*, David Fernbach (ed.), New York, Vintage, 1974
- Mc Hale, Brian, *Postmodernist Fiction*, New York, Methuen, 1987
- Plant, Sadie, "The Situationist International: A Case of Spectacular Neglect", S. 153-72, Home'da
- Sloterdijk, Peter, *Critique of Cynical Reason*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1987
- Soja, Edward, *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory*, Londra, Verso, 1989

Slovakya: Bratislava'da 9 Kasım, Anarşistler Borsayı işgal etti!*

9 Kasım saat 12.00'de Bratislava'daki borsa binası işgal edildi. İki anarşist binaya tırmanarak "Kapitalizm organize bir suçtur" yazılı büyük bir pankartı ve kara-kızıl bayrakları astılar.

Bir saat sonra polis itfaiyecileri çağırarak eylemcileri aşağıya indirdi. İşgalcileri destekleyen aşağıdaki eylemciler, kapitalizm ve Dünya Ticaret Örgütü'yle ilgili bildiriler dağıttılar. Yasadışı hiçbir şey olmamasına rağmen, 8 kişi gözaltına alındı ve Amerikalı bir eylemci Slovakya'dan bir yıl süreli olarak sınır dışı edildi.

Bu eylem, genç öğrenci ve işçilerden oluşan Devrimci 9 Kasım Kolektifi tarafından gerçekleştirildi. Çekoslovak Anarşist Federasyonu'nun desteğiyle yapılan eylem, Halkların Küresel Eylemi'nin Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı küresel eylem gününün parçası olarak yapıldı.

Bir gece önce Seattle ve Cenova filmlerinin gösterildiği, hareketin eylem ve stratejilerinin konuşulduğu toplantı da polisler tarafından taciz edildi.

Bütün büyük şehirler, medya manipülasyonlarını, bitmek tükenmek bilmeyen ekonomik büyüme, işsizlik ve yoksulluk hakkındaki neoliberal mitleri anlatan ve reddeden afişlerle donatıldı.

Dayanışmayla,

Martin / CSAF Slovensko

çev: Çevirmen

*www.a-infos.ca/tr'den

Ankara; Dil-Tarih'te Savaş Karşıtı Eylem*

1 Kasım 2001

31 Ekim 2000 Çarşamba günü D.T.C.F. orta bahçesinde bir araya gelen bir grup anarşist tarafından anti-militarist bir eylem gerçekleştirildi. Kara bayraklarıyla kütüphane binası önünde toplanan anarşistler, 27 Ekim Cuma günü İHD'de yapılan vicdani red açıklamalarına destek vermek ve süregelen savaşa karşı protestolarını aktif bir şekilde dile getirmek amacıyla orta bahçeye doğru slogan atarak ilerlediler (SAVAŞA KARŞI VİCDANİ RED!, REDDET-DİREN-HAYIR DE!)

Burada 27 Ekim günü Ankara Yüksel Caddesi'nde yapılan eylemde okunan bildiriye okuyan grup HER YER DEVRİM, HER YER ANARŞİ! sloganlarıyla eylemlerini sona erdirdi.

D.T.C.F.li ANARŞİSTLER

Tüyap'ta savaş karşıtı eylem!..*

13 Kasım 2001

Tüyap Kitap Fuarı'nda 11.11.2001 pazar günü Tahakküm ve Savaş Karşıtı İnisiyatifi'nden iki arkadaşımız savaş karşıtı bir eylem gerçekleştirdiler.

Eylemi yapan arkadaşlardan birinin eylemi anlatımını sizlere sunuyoruz:

Saat 14:00'te önceden hazırladığımız "ASKERLİK CİNAYETTİR!", "SAVAŞA KARŞI VİCDANİ RET!", "HAYIR DE!", "SAVAŞA VE TAHAKKÜME HAYIR!" yazılı tişörtler giyerek, vücutlarımızın çeşitli yerlerini sargı bezleriyle sarıp, kırmızı boyalar dökerek savaştan çıkmış insanları temsil eden bir görüntüyle başlayan hazırlıklardan sonra saat 14:30'da eyleme başladık.

*www.a-infos.ca/tr'den

Fuar alanını bu temsili görüntüyle dolaşarak, hazırladığımız ve çoğaltılan yaklaşık 700 kadar bildiriye pek de fazla söze gerek duymadan insanlara dağıtmaya başladık ve yüzlerce insanla kendiliğinden iletişim kurduk, eylemi birkaç defa sabit noktalarda durarak ve bütün fuar alanını dolaşarak sürdürdük ve 1.5 saat sonra bitirdik.

Eylem başladığı andan itibaren arkadaşlarımız destek için orada oldu ve eylem videoya kaydedildi. Bu arada; aslında imza günü olan bir bakanı çekmekle meşgul kameralar, bizi görünce bize yönelenip kısa bir süre çekim yaptı (bir-iki TV kanalı hangisi olduğunu bilmiyorum) ve yanılmıyorsa *Cumhuriyet* gazetesi ve başka gazeteler fotoğraf çekti ve bilgi aldı.

Genelde yoğun olarak hoş tepkiler aldık, az sayıda olumsuz ve sert tepkiye rağmen yine de çok güzeldi.

Bütün savaşlara ve tahakkümün her şekline karşı şiddetten arınmış bir biçimde yapılan eylemlerin devam etmesi umuduyla...

Şimdi daha iyi hissediyorum açıkçası biraz rahatladım sayılır :))

Sevgiler

info@savaskarsitlari.org

Uşak Anarşist Otonomu Duruşması*

From "sacit macit" <selkeskin@hotmail.com>

Date Wed, 03 Apr 2002 13:14:18 +0000

Geçtiğimiz Aralık ayı içersinde Uşak ilinde 1 Aralık eylemi arkasından gerçekleşen anarşistlere yönelik operasyon kapsamında 5 kişi tutuklanmış davanın ilerleyen aşamasında ise 1 kişi tutuksuz yargılanmak üzere bırakılmış, diğer 4 kişinin tutuklu yargılanmasına karar verilmişti. Bugün gerçekleşen 3. duruşma sonucu tüm sanıkların tutuksuz yargılanmalarına karar verildi. Saat 12:20 civarında başlayan du-

*www.a-infos.ca/tr'dcn

ruşmaya tutuklu arkadaşların aile eşrafının yanı sıra İstanbul ve İzmir'den anarşik tayfa da katıldı! Ayrıca duruşmaya Disk'e bağlı sendika temsilcilerinin katılması işçi sınıfıyla anarşiklerin bağıni geliştirmek anlamında hoşumuza da gitti. Neyse, geyik bir yana... Ayriyetten İzmir Barosu Başkanı Noyan ÖZKAN da duruşmaya gözlemci olarak gelmişti...Yine Bergamalı köylülerin avukatlarından Şenih ÖZAY da anarşikleri savunan avukatlar arasındaydı...Gelgelelim mahkemenin en önemli olayı emniyet genel müdürlüğü tarafından anarşistlerin lideri olarak gösterilen Tayfun GÖNÜL adlı şahsın dinlenmesiydi...Hakim sordu adı geçen AGF adlı örgüte üyemisin, bu örgütle ilgili bir soruşturma ya da KOVUŞTURMAYA uğradın mı.. Tayfun dedi ki “hayır, ben adı geçen örgütle ilgili olarak yargılanmadım, gözaltına alınmadım” falan.. “Zaten yaş olarak da aralarında bulunmam imkansız”. Tayfun 1958 doğumluymuş... Ama bu ismi taniyom nerden mi ben 1986'dan bu yana anarşizm üzerine yazılar yazıyom falan bu grup İstanbul'da 20-30 kişilik bir gençlik grubudur falan kendileri de AGF'nin bir örgüt olmadığını, hayatımızın tamamı olduğunu söylüyolar dedi ve bir dergi çıkarttıklarını söyledi ve ekledi: Anarşistler Türkiye'de ortaya çıktıkları zamandan bu yana hiçbir silahlı ya da şiddet içeren bir eyleme karışmamışlardır ve bu bilinçli bir durumdur falan. Anarşizmin bağımsızlık yanlısı olduğunu merkezileşmeye karşı falan olduğunu söyledi... AGF isimli örgütün de İstanbul üniversitesindeki son eyleminden sonra da sadece 2911 nolu kanuna istinaden yargılandığından bahsetti... Neyse Tayfun kısaca bunlardan bahsetti ve avukatların talebi ve savcını onayı üzerine 5 arkadaşın tutuksuz yargılanmasına karar verdi mahkemeyi de 21 Mayıs tarihine attılar... Anarşistlerin tutuklu arkadaşların aileleriyle de olan diyalogları oldukça güzel bir biçimde gelişti.... Valla şimdilik olay budur herkese eyvallah SEL...

Beyoğlu'nda Küreselleşme Karşıtı Eylem*

20 Temmuz 2001 Cuma günü, Sosyal Ekolojist Dönüşüm (SED), Cenova'daki G-8 ve Bonn'daki kapitalist İklim Zirvesi'ne karşı düzenlenen eylemlerle dayanışma amacıyla Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde bir eylem düzenledi. Üzerlerinde "Kapitalizm Öldürür", "Geleceğimizi Zehirletmeyeceğiz", "Küresel Kapitalizme Hayır", "Seattle-Prag-İstanbul-Cenova: Anarşi", "İklim Katili G-8 Ülkeleri" ve daha başka sloganların yazılı olduğu kara şemsiyeler ve kara, kara-yeşil, kara-kırmızı bayraklarla yürüyüşe geçen eylemcilere, SOSYAL EKOLOJİST DÖNÜŞÜM pankartı, küresel ısınma nedeniyle özellikle Güney Kutbu'nun erimesi sonucu suların yükselecek olması ve bunun Nuh Tufanı efsanesine benzerliğini temsilen "yelken-pankart"ında "KAPİTALİZM DÜNYAYI YAKIYOR" yazılı NUH II GEMİSİ ve Nuh rolü oynayan bir eylemci eşlik etti. Sloganlar atılırken kapitalizmin simgesi McDonald's yumurtalandı. Yürüyerek yine İstiklal Caddesi üzerindeki Odakule İş Merkezi'nin (ki, İstanbul Sanayi Odası oradadır) önüne gelen anarşist-ekolojist eylemciler, Nuh'un basın açıklamasını okumasının ardından sloganlar atarak Odakule'nin önüne buz kalıpları attılar. Polisin eylemi geç fark etmesi nedeniyle eylem önceden kurgulandığı şekliyle tamamlandı. Sonradan gelen polis minibüsü ara sokaklara dağılmış olan eylemcileri kovalayarak 14 eylemciyi gözaltına aldı.

*www.anarsi.net'den

1 Mayıs 2001

Quebec'ten İzlenimler: “Devrime Hoşgeldiniz”*

Kanada'nın Quebec kentinde yapılan ve Küba hariç 34 Kuzey ve Güney Amerika ülke temsilcilerinin katıldığı zirveye karşı gösterilere seksen bini aşkın kişi katıldı. Bunların on bir bini Cuma günü doğrudan eylemlerde bulunurken bunu Cumartesi yetmiş bine yakın kişinin katıldığı gösteri izledi. Binlerce işçinin doğrudan eylem gününe katıldığı gözlemlendi.

Protestolar zirvenin açılışını geciktirdi ve toplantıları aksattı. Hükümet temsilcileri ve uluslararası şirket yöneticilerini korumak için kent merkezinin etrafına çekilen tel örgüler aşıldı.

Seattle 1999'dan bu yana tanık olduğumuz anti-kapitalist hareket açısından bir büyük adım daha olan gösterilere katılan iki kişinin izlenimlerini aktarıyoruz.

John Bell:

“Devrime hoşgeldiniz!” Kanadalılar Meclisi başkanı Maude Barlow, Quebec limanında kurulan dev çadırda yapılan eylemciler toplantısını bu sözlerle açtı. Dışarda yetmiş bin eylemci, sendika federasyonlarının temsilcileri, çevreciler ve sosyal adalet eylemcileri ile yürüyüşe geçmeye hazırlanıyorlardı. Bunlar Amerikalılar Serbest Ticaret Bölgesi (FTAA) ve küresel kapitalizmin giderek artan şiddetini protesto etmek için bir araya gelmişti. FTAA resmi olarak bir serbest ticaret anlaşmasıdır. Sekiz milyon insanın ya-

*www.antikapitalist.net/yeni/quebec.html

şadığı otuz dört ülkede “serbest ticaret bölgesi” yaratmayı hedefliyor. Gerçekte ise büyük şirketlerin işçi haklarını ve çevreyi koruyan düzenlemeleri yok etme, sosyal hizmetleri özelleştirme ve genel olarak kârlarını artırma hedeflerinin anlaşmasından başka birşey değil.

Yürüyüş öğle üzeri harekete geçti. Aynı zamanda Laval Üniversitesi’nden binlerce öğrenci zirvenin etrafına örülen tel örgülere doğru hareket ediyorlardı. Binlerce işçi ve genç onları karşıladı. Zirveyi koruyanlar kitlenin üzerine su sıkıyor, göz yaşartıcı bomba atıyor, plastik kurşun sıkıyordu.

Quebec kenti bir kayalığın üzerine yükseliyor. Göz yaşartıcı bombaların, biber gazının etkisi kıyıda devam eden sendika yürüyüşünde bile hissediliyordu.

Yürüyüş hattı zirveyi çevreleyen tel örgülerden uzaklaşan bir şekilde belirlenmişti. Sayısız işçi ise buna karşı çıktı. Quebec İşçi Federasyonu görevlilerini aşarak zirvenin yapıldığı kayalığa yöneildiler. “Herkes için demokrasi, duvarlar indirilmeli” “Dayanışma” sloganlarıyla tel örgünün etrafında çatışanlara katıldılar.

Tel örgüler bir yerde kendilerine ‘Kara Blok’ diyenlerce, başka bir yerde de sendikacılar ve genç anti-kapitalist eylemcilere yerle bir edildi.

Paul Kellogg:

İşçiler ve anti-kapitalist gençler arasındaki ittifak büyüyor ve güçleniyor. Bu ittifak Seattle’ı mümkün kılmıştı. Gençler devrim ateşini yakabilecek potansiyele, işçiler sistemi yıkabilecek güce sahipler.

Seattle’dan bu yana sendika yöneticilerinin genç eylemcilerle işçiler arasında bir duvar kurma çabalarına tanık oluyoruz. 20 Nisan Cuma günü için doğrudan eylem çağrısı yapılmıştı. Sendika-

lar ise 21 Nisan Cumartesi günü için yürüyüş koydular. Sendika liderliği iki gösterinin bir araya gelmesini kesinlikle istemiyorlardı.

Ancak genç anti-kapitalist eylemcilerin tek başlarına polisle karşı karşıya kalmamaları için tabandan baskı gelişti. Yapılan görüşmeler sonucunda sendikal grubun doğrudan eyleme katılımı sağlandı.

İşçilerle gençler kucaklaşarak polisi birlikte göğüslediler, zirveyi koruyan tel örgüleri indirmek için omuz omuza çatıştılar. Cuma günü bu duvar aşılamadı ama Cumartesi günü yapılan yetmiş bin kişilik yürüyüşten kopup gelenlerle barikatlar aşıldı. İşçileri radikal gençlerden ayıran duvar da yıkılmıştı.

Bir alıntı:

“ŞİDDET Mİ? Şiddet, evsiz insanların kent sokaklarımızda ölmesidir.” Quebec protestoların örgütleyicilerinden Kandadalılar Meclisi Başkanı Maude Barlow.

QUEBEC'TE SON DURUM...*

Bildiğiniz gibi Kanada'daki Quebec kentinde Avrupa Topluluğu'ndan çok daha büyük bir 'pazar' yaratma amacıyla (Küba hariç) Amerika kıtasındaki devlet başkanları FTAA çatısı altında toplandılar.

Bu kapitalist-emperyalist toplantıya karşı 19 Nisan'dan beri yapılan ve otuz bin kadar göstericinin katıldığı eylemlerde gözaltına alınanların sayısı dün anarşist kaynaklara göre dört yüz elliye buldu. Barikatların önünde polisle karşı karşıya gelen çoğunluğunu anarşistlerin oluşturduğu göstericiler, göz yaşartıcı gazlar dışında polisin plastik mermileriyle de karşı karşıya kaldılar. NEFAC başta olmak üzere farklı ülkelerden gelen anarşist grup ve bireylerin oluşturduğu Anarşist Kara Blok'tan yüzlerce eylemci tutsak edildi. Son rakamlara göre (sanırım bunlar "resmi" rakamlar olduğundan pek sağlıklı olmayabilir) otuz polis ve altmış eylemcinin yaralandığı bildiriliyor.

Bu arada Quebec'le dayanışma amacıyla, Ekvator'da bir işgal eylemi gerçekleştirilirken, anarşistler Atlanta'da CNN'in merkezini bastı; Detroit-Windsor arasındaki sınır tüneli de çoğunluğunu anarşistlerin oluşturduğu eylemciler tarafından geçici bir süre kapatıldı.

Sınırlar ötesi dayanışma adına...

23 Nisan 2001

çev. Batur Özdiñç

*www.a-infos.ca/tr'den

KAPİTALİZME KARŞI KÜRESEL EYLEM, DİRENİŞ ve KARNAVAL GÜNÜ*

Geçtiğimiz yılın 18 Haziran ve 30 Kasım küresel eylem günlerinden bir sonraki Kapitalizm Karşıtı Küresel Eylem Günü 1 Mayıs olacak. Küçük bir azınlığın kârı için insanlar, toplumlar ve çevrenin sömürüsüne dayalı kapitalist sistemin, yaşanmakta olan sosyal ve çevresel sıkıntıların temel nedeni olduğunu tanıyan dünyanın her yanından bir sürü grup bu güne hazırlanmakta.

1 Mayıs, kapitalizme karşı mücadelelerimizi güçlendirmemize mükemmel bir sembol olacak ve bu mücadelelerin güçlendirilmesinin gerçek bir olanağını sunacak. Bu gün için New York'lu eylemciler New York Borsasını kapatmayı planlarken, Londra'da kapitalizme karşı dört günlük bir karnaval düzenlenecek.

1 Mayıs eylemlerinin düzenleneceği diğer önemli şehirler arasında Sydney (Avustralya), Toronto, Vancouver (Kanada) Liverpool, Manchester, Sheffield (İngiltere), Hamburg (Almanya), Auckland (Yeni Zellanda), Boston, Chicago, Dallas, Detroit, Los Angeles, New Orleans, San Francisco, Seattle, and Washington (ABD) var. Her geçen gün daha da büyüyen uluslararası kontaklar listesi, şu anda 16 ülkeden ve tüm dünyada 40 şehirden grup ve koalisyonları içermekte. Ayrıca, geçtiğimiz Ağustos'ta, Hindistan'da yapılan uluslararası Halkların Küresel Eylemi konferansında da, 1 Mayıs'ın küresel eylem günü olması katılımcılar tarafından onaylanmıştı.

*www.a-infos.ca/tr'dcn

1 Mayıs Küresel Eylem Günü, geçtiğimiz yılın 18 Haziran ve 30 Kasım Kapitalizme Karşı Küresel Eylem Günlerinin başarısından yola çıkarak, aynı ruhla bu başarıyı daha da büyütecek. Geçtiğimiz iki eylem günü yoluyla örgülerimiz büyüdü, çok şey öğrendik ve mücadelelerimize yeni eklenen bir çok katılımcıyı gözledik. Bu gün, halkların, toplumların ve çevrenin sömürüsüne ve bunlar üzerindeki zulüme karşı, ve dayanışma, işbirliği, taban demokrasisi ve çevresel sürdürülebilirlik için çalışan, güçlü, gözü pek ve yaratıcı bir taban hareketi kurulması sürecini devam ettirecek. Toplumlarımız içindeki paylaşımlı örgütlenmeyi ve örgülenmeyi büyütecek. Bir sürü bağımsızmış gibi görünen soruna kapitalist sistemin kapsamlı bir eleştirisiyle bakılabileceğinden, 1 Mayıs bizlere, birbirimizden bağımsız olarak sürdürdüğümüz mücadele ve eylemlerimizi birleştirmemizin önemli bir fırsatını sunacak. Yine bu gün, bir yandan yerel ve küresel sorunlara ve bunlar arasındaki sıkı bağlantılara ilişkin bilinci yükseltirken, küresel dayanışmayı da arttıracak. Böylelikle, hem bireyleri hem de toplumları güçlendirici bir etki yapacak büyük boyutlu hareketlere olanak sağlayacak.

Bu yüzden, daha önceki küresel eylem günlerinde de olduğu gibi, farklı ülkelerin ve hareketlerin insanları bu günde de kapitalist sistemin sosyal, politik ve ekonomik kurumlarına karşı güçlerini birleştirecekler. İşçiler, işsizler, öğrenciler, sendikacılar, köylüler, topraksızlar, balıkçılar, kadın grupları, etnik azınlıklar, yerliler, barış eylemcileri, çevre eylemcileri, çevreciler ve benzerleri, kendi mücadelelerinin diğer mücadelelerden yalıtılmış olmadığı anlayışıyla, dayanışma içinde çalışacaklar. Dünya çevresinde kapitalist sosyal düzenin eşzamanlı işgali ve dönüştürümü – sokaklarda, mahallelerde, tarlalarda, fabrikalarda, ofislerde, ticaret merkezlerinde, finans merkezlerinde ve başka yerlerde – yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde ortak bağları güçlendirecek.

Daha önce olduğu gibi bu gün de, otoriter olmayan, tabansal demokratik örgütlenme yöntemlerini kullanan, kapitalist sistemin sosyal, politik ve ekonomik kurumlarından bağımsız olarak mücadele veren ve bu sistemi  zeyelemleriyle doğrudan değiştirmeye çalışan taban gruplarının, merkezi olmayan ve gayri-resmi örgüsü şeklinde, hiyerarşik olmayan bir yapı içerisinde örgütlenecek. Her olay ya da eylem, düzenleyicisi grubun özerk örgütlenmesi olurken, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde değişik hareket ve grupların koalisyonları kurulabilir. Örneğin, ister kapitalist sisteme bir bütün olarak karşı olsun, isterse bu sistemin yalnızca bir yönüne karşı, her grup bu güne ne şekilde katılacağını diğerlerinden bağımsız olarak belirleyecek. Yerel düzeyde yararlı olabilecek bir strateji, çeşitli grupların değişik eylemlerine bir alt yapı olarak, bir karnaval havası ve şenlik duygusunu oluşturmakta işbirliği yapmalarıdır.

Akla gelen eylem  rnekleri:

Grevler – gösteriler – bisiklet konvoyları – karnavallar – sokak partileri – sokaklar, devlet arazileri ya da ofis binalarını ticari olmayan ve başka anlamlı amaçlarla geri kazanmak –yürüyüşler – müzik–dans – söylevler – bildiri dağıtımı – afiş asımı – komünitelerin denetiminde olan gazetelerin dağıtımı – sokak tiyatroları – bahçe inşası –  cretsiz yiyecek dağıtımı – yalancı ticaret fuarları – büyük bankaların önünde faizsiz borç verme –dayanışma eylemleri – pankartlı dönen yürüyüşler – ofislerin işgali – engellemeler ve kapatmalar –lüks tüketim mallarına el konulması ve dağıtılması – kapitalist alt yapılara sabotajlar, zarar vermeler ve müdahaleler – kapitalist mal varlıklarına el koyup emekçilere geri vermek –kapitalizme ve otoriter devletlere karşı bireylerin bağımsızlık ilanları –tabansal komünite konseyleri kurup, valilikler önünde toplantılar – işçi kooperatifleri türlü ekonomik alternatifler kurma – kapitalist şirketlere alterna-

tif kurum önermeleri – tabansal toplum örgütlenme biçim önermeleri.

1 Mayıs'ın yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde başarısını sağlamak için yapılması gereken bir çok şey var: Öncelikle, olabildiğince çok ve uygun grup ve harekete, elden geldiğince büyük bir hızla bu küresel eylem bilgisini ulaştırmamız gerekiyor. Poster ve bildiri türü propaganda araçlarını paylaşmalı ve yaymalıyız. Ve, bunların daha da ötesinde, düşünce ve deneyimlerimizi paylaşmalı ve birbirimize yardım etmeliyiz. Küresel 1 Mayıs örgütlenme bilgisinin yerel düzeyde bireylere ve gruplara dağıtılıp tartışılması, toplantıların düzenlenmesi, eylemlerin planlanması, maddi kaynakların bulunması ve en önemlisi, kahkaha ve sohbetlerin de paylaşılması gerekmektedir.

Hareketimizi güçlendirme sürecimizi, gelecekte düzenleyeceğimiz yeni Kapitalizm Karşıtı Küresel Eylem Günleri yoluyla devam ettirebiliriz ve ettirmeliyiz de. 1 Mayıs sonrasında uygun görünen küresel eylem günü fırsatı, Çek Cumhuriyeti'nde, Prag'da, 27-28 Eylül günlerinde düzenlenecek Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB) toplantısı.

Birbirimize fikir ve tavsiyelerle yardımcı olabilmemiz için, 1 Mayıs Küresel Eylem Günü ile ilgili sorularımızı, gruplarımız, şehirlerimiz ya da ülkelerimizdeki diğer katılımcılara veya, internete ulaşabiliyorsak, mektuplaşma listelerimize iletmeliyiz. Bu günün iplerini elinde tutan ya da sorumlusu olan hiç kimse yok. 1 Mayıs Küresel Eylemi, ortaklık ve dayanışma üzerinde yükselen, merkezi ve hiyerarşik olmayan, radikal bir eylem olacak.

Bu mesajı ortak duygular besleyen taban gruplarına, topluluklara ve bireylere dağıtınız! Gerekli görürseniz, başka dillere çeviriniz.

1 Mayıs'ı bugüne kadarki en güçlü dayanışma ve direniş gösterisi yapalım!

9 Kasım Eylemi:

Pembe Pankartın Arkasında Meydanlara...

Eyleme Bekliyoruz*

Kaos GL olarak sosyal özerklik, eşitlik, etkinlik ve sorumluluğu hem kendimiz hem de heteroseksüeller için istiyoruz. Bu konseptte geliştirilmiş demokrasi ve özgürlüklerin toplumun her kesimi için olduğu gibi bizler için de zorunlu olduğu gerçeği bilince, demokratik olmayan bütün kurum ve gelişmelerin karşısında olduğumuz gibi küresel sermayenin de karşısındayız.

Emek Platformunun 9 Kasım'da Ankara'da düzenleyeceği küreselleşme karşıtı mitinge 1 Mayıs'ta olduğu gibi kendi pankartımız ile katılacağız.

Kaos GL

Gay ve Lezbiyen Araştırmaları Dergisi

Avcılar'dan da Kurban'a karşı (sembolik) eylem!*

Avcılar'da dün gece Hacı Şerif köprüsünün üzerinde "KURBAN VAHŞETTİR!" yazılı bir pankart sallandırıldı. Tabii duyarlı vatandaşlarımız hemen koşup pankartı indirmişler. Eylem sırasında polise ihbar etmeyen sokak köpekleri ve kedilerine teşekkür ederim. Eylemin ardından Avcılar'ın bazı ara sokaklarında da

*www.a-infos.ca/tr'den

“Kurban Vahşettir!”, “Hayvan Katliamına Hayır!” ve “Ha Satanizm Ha İslam!” yazılamaları yapıldı. Ne biliim elden gelen başka yapacak bir şey yok. Anca bu yapılabiliyor. Ama eminim ki bir kaç seneye kadar “doğrudan eylemler” yapılmaya başlanır.

Vegananarşi 25 Şubat 2002

Clinton Varşova’da yumurtalandı*

Bill Clinton dün Varşova’da bir anarşist tarafından yumurtalandı. Geliş sebebi küreselleşmeyle ilgili bir konferans vermektir ve bu iş için yüklü miktarda para da almıştı.

Zaczek (Varşova)

18.05.2001

çev. Batur Özdiñ

*www.a-infos.ca/tr’den

SOMATOGRAFYA: BEDEN YAZIMI*

Edward W. Soja

Henry Lefebvre, iktidarın mekânı üreterek; Michel Foucault ise, iktidarın mekânı disipline ederek hayatta kaldığını öne sürmektedir; Gilles Deleuze ve Felix Guattari, toplumsal denetimi yeniden oluşturmak için, devletin mekânsal denetimi yeniden oluşturmak zorunda olduğundan söz eder. Bense, insan bedeni mekânının, iktidarın üretilmesi ve çoğaltılmasını izlemek için en kritik yer olduğunu öne sürüyorum...

Şimdi, Rodney King'in 'yazgısı'nın tayin edildiği yerinde düzeni, 'kavramsal matriksi' tanımlayacağım. Bu düzene somatogرافya (somato-graphy), beden yazımı adını veriyorum; bin yıl önce, beden ve kafa ayrımıyla başlayan ve tıpkı coğrafya (geo-graphy), yeryazımı gibi, maddenin belirsiz tözlerini politik anlamlar ve araziler olarak düzenleyen tenin hiyerarşik farklılaşımı.

Not: Somatogرافya terimini, sakıncayla kullanıyorum. Beden yazımı fikri, edilgin bir maddi bedenin tenine uygulanan, teni haritalandıran ve tene kazınan kültürel bir yapıyı ima edebilir (bir

*Bu metin, Edward W. Soja'nın *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*'ından alınmıştır. (Blackwell Publishers Inc.: 2000; 361-68 s.). Soja özellikle tekil bir olay üzerinde, siyahi Rodney King'in dört polis memuru tarafından dövülmesi ve yapılan duruşmada olaya karışan polislerin suçsuz bulunmasının ardından patlak veren ünlü Los Angeles 1992 ayaklanmaları üzerinde durmaktadır.

kağıt bebek üzerine asılan giysiler) – sürdürmeyi istemediğim bir fikir. İnsan bedeni ile, ne kültürel bir ürün ne de biyolojinin bir yaratımını anlatmak istiyorum: O bunların her ikisi ve daha fazlasıdır. Et ve kemikten, kimyasallar ve elektriklerden oluşmuş, somut bir fiziksel mekândır; oldukça dolayımli bir mekândır, kültürel yorumlamalar ve temsiliyetler ile dönüştürülmüş bir mekân; canlı bir mekân, bilinçli ve bilinçdışı arzuların değişken mekânı – bir beden/ben, bir özne, bir kimlik: Kısaca bir toplumsal mekân, iktidar ve bilginin işleyiş tarzlarını ve bedenin canlı belirsizliklerinin işleme tarzlarını kapsayan bir karmaşa.

Bu düzenin parçaları yurttaş Rodney King'in öyküsünü biriktirir. Benim asıl ilgim, bu öykünün, çağdaş bağlamdaki politik öznelerin üretimine dair ve usun politik anlamları üzerindeki güncel tartışmalar hakkında önerdikleridir - özellikle usun, demokrasi üretme aleti olarak yaşama yeteneği. Metnin içinde ve dışında dokunan, onu kaygılandıran, birbirleriyle ilişkili düzen, us ve haki-miyet fikirleridir: Beden ve kafanın hiyerarşik karşıtlığı içine yerleşmiş, yönetim ilişkileri olarak var olan fikirler. Ayrıca metin boyunca varolan, metnin satırları içinde ve dışında oynayan benim kargaşa fantezim vardır: Böylesi tehlikeli bir kesinlikle Rodney King'i yerleştirmeyi imkansız kılacak maddi / sembolik / canlı kargaşa, bana ve şair Maria Lugones'e sorular sorduran bir fantezi:

Eğer bir ya da birisi, ne bu ne şuysa,/ ya bu ya da şu değil de her ikisiyse, / Eğer bir şey, ortadaysa/ ya/ya da'nın, / Eğer şeylerin mevcut sınıflandırılması ele alındığında ne olduğu belirsizse, / Eğer mestiza¹ ise, / Kendi belirsizliğiyle, sistemin düzenliliğini tehdit ediyorsa... (Maria Lugones)

¹*İspanyolca melez (ç.n.).*

O zaman hüküm ne olmuş olabilir? Başlıyorum.

BİR: Düzenleme, “kapıyı çalan kaos kuvvetlerini uzak tutma” pratiğidir (Deleuze ve Guattari). Toplumsal mekânın Düzen olarak üretimidir; bir *orientatio* (yön duygusu) yöntemi olarak, haki-miyet olarak; belirsizlik ve çokluktan, “yön duygusu yitiminin neden olduğu baş dönmesi” dehşetinden, derinin ötesindeki mekân olan, ben ile ötekiler, biz ile onlar arasında mesafe koyma olan “sınırsız, bilinmeyen ve tehdit edici boyuta fırlatılma” (Eliade) deneyiminden korunma olarak tek başına ve toplu halde işlev gö-ren toplumsal mekân düzenlemesidir... Binarizm ve dualizm (iki-lik) ... saflık, ayinsel temizlik pratiğidir. Karşıtı düzensizliktir: Ya-ni tehlike ve tehdit; “kaos kuvvetleri” kapılara hücum ettiğinde, çizgiler korunmadığında, sınırlar geçildiğinde, tanımlar dikiş yer-lerinden patladığında ortaya çıkan şeydir. Katışıklıktır, belirsizlik-tir, çokluktur, kaostur, tehlikeli iletişimlerdir, heyecandır, melez-leşmedir, direniştir, anarşidir, devrimdir. Eski Yunanlar için yersiz, uygunsuz demek olan, kirlenmedir.

İKİ: Dünya kendi düzeni, ve dünyadaki nesneler kendi kimlik-lerini, toplumsal yaşamın olumsal ve geçici modlarından kökenle-nen sınıflandırma şemalarından alırlar –bireysel ve kolektif olan şeyleri, zaman, mekân ve varlık koordinatları boyunca yerleştiren toplumsal kontrol’ün bir *orientatio*’su. Belirli bir toplumun üye-leri olarak özne-yurttaşlar kendi mekân bilgilerini kazanırlar ve bu mekânın içinde hareket edip mekânı anlayarak, öznel olarak kendi statülerine rıza gösterirler.

ÜÇ: Her toplum, kendi düzenini üretir; kendi coğrafyalarını ve mekânlarını, kendi doğalarını, kendi bilgilerini ve doğrularını, kendi bedenlerini ve kentlerini ve metinlerini... Bunlar, eş zaman-lı ve bölünemez olarak maddi, sembolik ve yaşanmış boyutların-da var olan, her zaman oluşum, her zaman akış halinde olan top-

lumsal olarak üretilmiş mekânlardır. Toplumsal mekânlar olarak, mekânsal praksis tarafından üretilirler... maddi, sembolik ve yaşanmış mekânların hiyerarşik olarak düzenlendiği ve üretildiği iktidar işleyişi.

DÖRT: Yansız, aşkın, evrensel değildir düzen, her zaman partizan ve çatışmalıdır... Düzenleme politiktir... Politik öznelerin üretimi, toplumsal mekânın düzenlenmesi ve bozulmasının mekânsal praksisidir... Düzenlemenin, bölmenin, sınıflandırmanın, kategorize etmenin, disipline sokmanın, kapatmanın, ayırmanın ve derecelendirmenin mekânsal praksisi... Kişiye, ötekilerin eylemlerini etkilemesine izin veren farklılaşmalar sistemi:

Yasa tarafından ya da statünün ve ayrıcalığın geleneği tarafından belirlenmiş farklılaşmalar; zenginliklerin ve eşyaların mülk edinilmesindeki ekonomik farklılıklar, üretim sürecindeki yön değişiklikleri, dilbilimsel veya kültürel farklılıklar ve diğerleri. Her iktidar ilişkisi, aynı zamanda koşullar ve sonuçlar olan işleyiş farklılaşmalarına sokulurlar. (Michel Foucault)

BEŞ: Bu düzenlemeler, zaman ve mekana ve özne konumuna göre değişim gösterirken, tüm değişimlerinde ve kesintilerinde adı konmuş kaosun adı konmuş bir düzene dönüşümü olarak genelleştirmenin mümkün olduğu, bir ortaklık, bir paylaşılmış söz dağarcığı ve içerik vardı... Batı'da, kaosa beden, günah, ten, süfli, ahlaksızlık, devrim, doğa, hayvan, bilinçdışı, esmer, madde, dişi, yabanıl, kitleler, tikel, Öteki adı verilmiştir. Aynı şekilde, düzen de akıl, tin, insan, tanrısal, kutsal, hakikat, evrensel, şeylerin doğal düzeni, görünmez el, ortak iyi, cennet şehir, ussal şehir, demokrasi, sosyalizm, kapitalizm, açık, beyaz, erkek adını almıştır... Tüm bu isimler ve kılıklarda ikili kaos/düzen üretimi, hükmetme arzusu tarafından harekete geçirilir.

ALTI: Hakimiyet arzusu... Tarih-ötesi, coğrafya-ötesi değil-

dir, fakat tezahürleri zaman ve mekâna göre değişir. Modern Batı'da, bu arzular, esasen us adına yaratılmıştır: Tanrı düzenlemez, Doğa düzenlemez, Yazgı düzenlemez: İnsan, bilimi ve usu ile düzenler. Bu yaratımlar, rakipsiz, karşıtsız, direnişsiz geliştiği için hegemonik olmuşlardır.

YEDİ: Fark düşüncesi, us ile, düzen ve hakimiyet ile yakın ilişkilidir. Uslamlama kökeni bakımından, Platon tarafından aynının (evetleme) ve farkın (değilleme) yargıları, dünya örüntüsünü anlama yeteneği olarak tanımlanır. Mekânsal praksis ve politika olarak fark, us ile birlikte Batı düşüncesinin temellerinde –özellikle hiyerarşik ikilik sistemi olarak Batı felsefi ve bilimsel geleneğinde- yer almaktadır... Bugün bile güçlü olan bu ikilik, dünyayı katı biçimde sınırlanmış, karşıt mekânlar halinde disipline eden bir kavramsallaştırma modudur- A ile A-olmayan, Biçim ile Madde, Özne ile Nesne, Erkek ile Dişi, Akıl ile Beden... O halde hiyerarşik ikilik, farkın üretimi olan, mekânsal bir praksisdir: Aynı ile Öteki arasında bir farklılaşma, bir mesafe koyma; üretilmiş farklılıkların hiyerarşik düzenlemeleri, marjinler ve merkezler, bedenlerin politize olmuş coğrafyaları, kentler ve metinler olarak maddileştirildikleri, mekânsallaşmış hakimiyet stratejileri. Özü bakımından o, bir yeniden-yerleştirme politikası, 'mekânsal' bir konum, 'eşit olmayan gelişme'dir, bu sayede hegemonik düzen, başkasının emrindeki, değeri düşürülmüş mekânlardaki değersizleştirilmiş bir ötekinin üretimi ve yerleşimi aracılığıyla avantajlı konumunu sürdürür...

SEKİZ: Somatografya, hiyerarşik ikiliğe göre örgütlenmiş iktidar/bilgi pratiğidir... Coğrafya gibi, Gayatri Chakravorty Spivak'ın varsayılan, yazılmamış bir arazi üzerine bir dünyanın dünyalaşması nosyonu dediği şeyle ilgilidir bu... Sanata dönüşmenin, anlaşılacak bir nesneye dönüştürmenin metni metinselleştirmesi.

Belirsizliğin anlaşılabilir nesnelere dönüştürülmesinde, çokbiçimli bedenler bir dizi hiyerarşik ikilikler olarak düzenlenir ve stabilize edilir: Yani, sınıflandırılır, boyun eğdirilir, üretkenleştirilir, kullanım ve değiş-tokuş için disipline sokulur...

Sınır iş, bir kültürün, politik öznelerin ya tanımlandığı gibi sürdürülmesi -hegemonun sürdürülmüş hareketi- ya da bozulup düzensizleştirilmesiyle -karşı-hegemonik, altık işleyiş-, bedenlerin ve öznelliklerin üretilmiş tanımlarının devam eden değillemesidir. Çünkü 'sınırlandırma fenomeni', tanıma kararlılığını sağlayan şeydir, sınır bölge, her zaman bir çatışma ve mücadele yeridir... Tüm iktidar, ikili kategorileri ayıran çizginin dar bölgesinde yer alır.

Etnisitenin sınırları, ortaya harika bir iş çıkarır. Bazı durumlarda, bu sınırlar, bizim desteklendiğimiz ve bizim de başkalarını desteklediğimiz atmosferlerde çalışmamıza izin veren daha güvenli yerler sağlar. Bazı durumlarda, benzer ilgi alanlarındaki hemfikir insanlarla çalışmak çok heyecan vericidir. Diğer durumlarda bu sınırlar, kimlik gelişimi ve bir kimliğin gelişme olasılığını yadsıyan popüler bir kültür ya da bir ana akıma karşı anlaşılabilir tek yanıt olması açısından çok önemli olmuştur. Öte yandan, ödediğimiz bedel, birkaçımızın gerçekten, karmaşıklığı ve kapsamı içinde ırk hikayesine bakabilmemizdir. Eğer bu sınırların ötesine daha sık olarak geçebiliyorsak, çokyüzlü kimlikler ve daha karmaşık bir dil geliştireceğiz... Irk diyaloglarımızın, umutsuzca, bu daha karmaşık olan dile ihtiyacı var. (Anna Deveare Smith)

DOKUZ: Irkçılık; cinsiyet ayrımcılığı; şarkiyatçılık; homofobi; yabancı korkusu; emperyalizm; sömürgecilik; bilim ve bilgi üretimleri -bunların tümü, hegemonun Öteki'ni itkiler projeksiyonu olarak yorumlayıp gösterdiği ve bizatihi kültür korkularını arzuladığı, ancak yine de zorlayıcı ve çok ilginç bulduğu, bir beden politikasıdır...

Fark düşüncesi için zengin bir imler ve göndermeler ağı, bir toplumun kendi dünyası üzerindeki komünal kontrol düşüncesinden ortaya çıkar. İster politik iktidarlar, toplumsal statüyle, dinsel görevle ya da isterse coğrafi ve ekonomik hakimiyetle olsun, kontrolün nasıl üretildiğine bakılmaksızın, fark düşüncesi için uygun bir söz dağarcığı sağlamaktadır. Fark, düzeni ve kontrolü tehdit eden şeydir; ‘bizim’ grubumuzun kutupsal karşıtlığıdır. (Sander Gilman)

ON: Beden ile akıl arasında, ham madde ile düşünen töz arasında üretilmiş fark, Batı’nın ikili düzenlemelerinin en güçlüleri arasında yer alır: Bizatihi düzenin ur-formudur; Batı’da çok tehlikeli bir somatofobi (beden korkusu) politikasına dönüşen bir arzu olan, hakimiyet arzusunun kalıbıdır... Hükmedilmiş beden, planlı kent, titizlikle uslamlanmış metin, kanıt, incelikle kesilip çıkarılmış hakikat: Hepsi, bilgi ve iktidarın, usun emirlerine göre örgütlendiği ve kurumsallaştığı yerler olarak ele alınır... Usun, us düzeninin en önemli işi, her yerde bulunan beden/kaos tehlikesine karşı tahkimat olarak hizmet etmektir...

ON BİR: Tüm bedenler tehlikelidir, bazıları ise diğerlerinden daha tehlikelidir... Çalışan bedenler –hayvan, dişi, esmer, yoksul, barbar, köle- kentin beden işlerini yapanlardır... Bu nedenle, Batı’da üretildiği gibi us, adı konulmamış yönetim ilişkisine göre adı konulmuş düşünce modu olarak, usun Öteki’leri olarak, üretilmişler üzerinde hakimiyet formu olarak daha az işlev görür... Elaine Scary’nin önerdiği gibi, “İktidar, bedensizleştirmenin eşitsizliğini gerektirir: Bir ses olmak ve dünya ile sembolik bir ilişkiye sahip olmak, güçlü olmaktır, buna karşın tehlikeye açık olma ve güçsüzlük bedenleşmeyle birlikte artar.”

King hâlâ sessiz ve açıkça görünmezdir, gerçek kişi halinde. Los Angeles emniyet teşkilatının cesur memurlarından gelecek bir

sonraki darbeden kaçma –kabaca videoya kaydedilmiş- çabalarının zarafetten yoksun ağırlığına tiksindirici biçimde, sonsuza dek yakanmış gibi. Mahkemenin başında olduğu gibi, sesi duyulmamıştır. Ve harika biçimde –çoğu kişiyi hayrete düşürerek, ne kendi yararına tanıklıkta bulunmaya çağrılır, ne de onunla birlikte arabanın içinde bulunan iki siyah çağrılır. King sessizdir ve videoya çekilen şiddetin tekrarlanan görüntüsü dışında zorlukla görülür.

(Şimdi bu sessizlik, gerçekliğin sadece, Lyotard’ın “postmodern durum” dediği şeyi belirten ses ve imajlar olduğu bir çağa katkıda bulunur... Bu sessizlik, videonun işitilmeyen kurbanı için kahramansı bir yorum imkanına katkıda bulunur... Fakat enformasyon çağı, teselli edici yorumu kaplamaktadır...)

Fakat ne Rodney King’den bir haber aldık ne de Amerikan şiddet görüntüsüne dair kendi işittiklerimizi iletecek denli tarihsel veya semiyotik açıdan akıllıca davrandık. Bu yüzden bir Rodney King duruşmasının –geçip giden şiddetin zamanları ve görüntülerinin, tüm yankılanan enerjileriyle ve anlamsızca yinelenen tınlarıyla- asla üretmeyeceği bir şeyi boş yere bekliyoruz. Bu ‘bir şey’ tabii ki, gerçekten işitilmiş bir görüntüdür. (Houston A. Baker)

ON İKİ: Şimdiye kadar anlattığım öykü büyük ölçüde bir kurguydu. Farklılıklar yoktur: Onlar insan eliyle yapılır –hayal edilir, üretilir, arzulanırlar. Düzen yok, kaos yok, neden yok, akıl yok, sadece onlar arasına çizilmiş ve zorlanmış çizgiler var; gerçek olmayan, sadece ayırma fantezisi olan çizgiler- düzen ve kontrol arzusu olan beden/hakimiyet fantezisi... Yine de hayal edilmiş şey, hegemonik olmuştur. Bu hayal edilmiş şey öylesine güçlü olmuştur ki, sonuçları bakımından öylesine etkilidir ki, beden ile akıl arasındaki üretilmiş bölüm, gerçekte, Batı politikasının yapıldığı şeyden ortaya çıkan tüm farklılık olabilmektedir.

ON ÜÇ: Beden ile beden politikası, beden ile toplumsal beden, beden ile kent, beden ile yurttaş-beden, birbirleriyle derinden ilişkili üretimlerdir... Hem metafor hem de kaynak olarak, bireysel bedeni toplumsal beden eğretilmesi olarak kullanma, bireysel bedeni toplumsal bedenin sağlık ya da hastalık işareti olarak yerleştirme pratiği, demokrasi ve us düşüncesiyle birlikte Atina kentinde gelişir ve günümüze kadar devam eder. Beden ile kent, bir toplumsal/kentsel söylemin, ele avuca sığmaz ve tehlikeli öğelerin korkusuyla ve eşit derecede takıntılı, onları kontrol altında tutma arzusuyla kafayı bozmuş bir hayali olanın kalıcı öznelidir: Kirlenme korkuları, bulaşmalar, hastalık, yersiz şeyler; ele avuca sığmaz öğeleri titiz biçimde korunmuş mekânlar içine kapatmanın mekânsal politiği olan kontrol etme ve hakimiyet kurma arzuları. Bu farklılaştırma, ayırma ve kapatma edimleri, maddi, sembolik ve yaşanmış mekânlar (bilgi mekânları, sanat ve bilim mekânları, ekonomi ve politika mekânları, bilinçli ve bilinçdışı mekânlar, bedenler ve kentlerin ve metinlerin mekânları) gerektirir ve farklılık politikası olarak, ayırma ve ayırım yapma olarak uygulanırlar:

İlk önce disiplin, bireylerin mekân içinde dağılmasından kaynaklanmaktadır. (Michel Foucault)

Toplumsal kriz zamanlarında –merkezler ve periferilerin değişmeden kalamayacakları zamanlarda- kolektif ve bireysel kaygı ortaya çıkar ve fark politikası özellikle anlamlı hale gelir. Sınırların kararsızlığı artar ve onların aşılması ya da sürdürülmesine ilişkin kaygılar çoğalır. Sınırlar geçildiğinde, bozulduğunda, yanlışlandığında düzene karşı bir tehdide dönüşür; hegemonik iktidar, onları güçlendirmeye çalışır: Arazi, ulus, etnisite, ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf, erotik uygulama sınırları belirginleştirilir ve kuvvetle disipline edilir. Aynı zamanda, karşı-hegemonlar, düzensizlikten yararlanmaya çalışırlar. Politik kullanım için... Bu dönemlerde, be-

denler, kentler ve metinler hegemonik ve karşı-hegemonik mücadeleler açısından çok önemli yerlere dönüşür... Yirminci yüzyılın sonlarında, huzursuz nüfuslarıyla ve toplumsal düzensizlik ve patolojiyi temsil etme rolünü yüklenmiş, sansasyonelleştirilmiş, iblisleştirilmiş siyah erkek bedenleri ve kent çeteleriyle küresel megakenttir o.

ON DÖRT: Düzensizlik, Rodney King davasını yaratan küresel koşuldur. Diğer küresel kentlerde olduğu gibi Los Angeles’da da ekonomiye, kültüre ve nüfusa bağlı yeniden yapılandırmalar, ses ve mekân için toprak kavgaları tarafından belirgin kılınan bir koşuldur... Bu yeniden yapılandırmalar, sınırlar üzerinde artan bir kaygı yaratmıştır; mekânlar ve anlamlar üzerinde bir mücadele durumu; vahşi bir ırkçılık ve yabancı korkusu olarak, küçülen Batı gücünün küresel epidemisindeki düzensizliğin, kuluçkaların ve bulaşmaların tehlikeli taşıyıcıları olarak üretilmiş bedenlerin ve kentlerin patolojisine yönelik bir kaygı olarak açığa çıkan bir korku ortamı.

Türkçesi: R. G. Ö.

KAÇ AMA BİR DE SİLAH KAP KAÇARKEN*

Erden Kosova

Temelcilik karşıtlığı ile siyasal bağitlanma arasında yaşanan sürtünmenin örneklendiği çalışmalardan biri de toplumsal cinsiyet alanında çalışan önemli düşünürleri biraraya getiren *Feminist Tartışmalar* başlıklı kitap olmuştı. Seçkiye Seyla Benhabib ile Judith Butler arasında gidip gelen makale trafiği kaynaklık etmişti. Postmodern kuramın radikal feminist eleştiriye eklemlenebilirliğini sorunsallaştıran Benhabib, edimsellik (performatif) kavramını cinsel kimlik bağlamında kullanan rakibine şu soruyu soruyordu: Eğer toplumsal cinsiyeti taşıyan ve yeniden üreten edimlerin toplamından ibaretsek, bize dayatılan bu metni nasıl yeniden yazacağız? Butler verdiği yanıtta, öznenin kültürel bir kurgunun, kendinden önce gelen bir anlamlandırma sürecinin bir ürünü olduğunu ama aynı zamanda yeniden anlamlandırma, metni yeniden yazma yeteneğine sahip olduğunu söylemekteydi. Yapısalcılık-sonrası kuramı feminist bir çerçeveye taşıyan diğer bir düşünür olan Rosi Braidotti ise *Uyumsuzluk Kalıpları* isimli çalışmasında, bu kuramın önde gelen iki ismi Jacques Derrida ve Gilles Deleuze'ü, başvurdukları 'kadın-oluş' nosyonu nedeniyle eleştirmekten geri durmamıştı. Bu iki isim de cinsiyetler arasındaki simetri-

*Varlık, sayı: 1114 (İstanbul. Temmuz 2000)

Kaç Ama Bir de Silah Kap Kaçarken Deleuze ve Guattari'den alıntılanan bir ifade, *On the Line*, New York, Semiotext(e), 1983

sizliği görmezden gelmiş ve -kadınlığa ayrıcalıklı bir muhalefet niteliği atfetmelerine rağmen- ‘gerçek-yaşam kadınları’nın söylemsel deneyimlerinden ve feminist mücadelenin tarihinden bahis açmamışlardı. Braidotti rahatsızlığını şöyle dile getiriyordu: “Hiç bir zaman tam olarak edinilmemiş bir öznelliği yapıbozuma uğratamazsınız. Öznenin ölümünü ilan etmek için önce bir kişi olarak konuşma hakkını elde etmiş olmak gerekir; bir meta-söylemi yapıbozuma uğratmak için öncelikle sözceye erişim sağlamak gerekir.”

Yapısalcılık-sonrası düşüncenin işaret ettiği yepyeni öznelilik biçimleriyle yine bu kuramın özne eleştirisi sonucunda sorunsallaşan siyasal yüklenim arasında sıkışan bir başka feminist yazar Sadie Plant, ikilemin önüne açılım sunabilmek amacıyla yapısalcılık-sonrası kuramı, hem süreklilik hem de karşıtlık ilişkisi taşıdığı, situasyonizm ile yanyana düşünmeye girişmişti. Plant’ın *En Radikal Davranış: Postmodern Bir Çağda Situasyonist Enternasyonal* (1992) isimli çalışması bir bakıma Benhabib’in sorusunu tersine çevirmekteydi: Hegelyen-Marxist kavramsallaştırmalarla yüklü situasyonist düşünce günümüze uyum sağlayabilir mi?

1945 sonrasında savaş iktisadiyla yükselen etkinlik/verimlilik seviyelerinin gündelik yaşama aktarması ve modernleşme, sanayileşme ve kentleşme dinamiklerinin hız kazanması sonucunda oluşan görece refah ve yaşam kalitesindeki artışlar, emeğin soyut ve niceliksel yönünü ön plana çıkaran klasik Marxist yaklaşımda krize yol açmıştı. O güne dek, Marx’ın düşüncesi dahilinde birbirleriyle çekişen iki perspektiften iktisat aracılığıyla özgürleşme görüşü tercih edilmiş, iktisadi düşüncenin kendisinden özgürleşmeye yönelik görüş geri plana itilmişti. Situasyonistler ise Lukács, Gramsci, Korsch ve Frankfurt Okulu üzerinden ilerleyen damarı takip ederek, küresel sosyalist devrimin kapitalist iktisadın entropik çö-

küşüne bağılı olarak otomatikman gerçekleşeceğini savunan mekaniksel yaklaşımı eleştirmeye giriştiler. Bunun yerine emeğin niteliksel yönü dikkate alınmalı, devrimin koşulları kültürel bir siyasetle oluşturulmalıydı. Kapitalizmin dehşet verici niteliğı sadece iktisadi sömürüden ibaret değildi.

Marx kapitalizmi dışsal, yabancı bir olgu olarak tanımlamıştı. Bu çerçeveye göre kişi iş sırasında benliğini terk etmek zorunda kalıyor; sadece çalışmayı bıraktığında, paydos sonrasında kendine geri dönebiliyordu. Situasyonistler ise yabancılaşımaya dayanan üretim ilişkilerinin artık, çalışma dışındaki ilişkiler içinde yeniden üretilerek, yaşamın bütününe yayıldığını söylemekteydiler. İnsan kendi yarattığı soyutlamaların niteliğı haline gelmiş ve işin daha da kötüsü, özne rölünü ele geçiren bu soyutlamalar artık imgelelere dönüşmüştü. Situasyonist kuramın belirleyici ismi Guy Debord, Marx'tan aldığı meta-biçim kavramını 'gösteri' (spectacle) kavramı içinde yeniden işlemişti. Buna göre gösteri hem bir üretim biçimiydi hem de gündelik yaşam üzerinde işleyen bir ideoloji türüydü. Sadece iş yaşamı değil, boş zaman tamlamasına sıkıştırılan diğer etkinlikler de egemen üretim modelini hızlandıracak biçimde örgütlenmişti. Doğrudan deneyimin ve kişinin olaylar üzerinde verdiği kararların yerini başkaları tarafından seçilen imgeler üzerinde kurulan edilgen düşlemler almıştı. Kapitalizm yaşamın bizzat kendisinin reddini içermekteydi ve gösteri 'yaşam-olmayan'a karşılık geliyordu. Bu yüzden genel bir toplumsal özgülleşme Debord'a göre özyaratımı, kişilerin kendilerini özgürleştirmelerini gerekli kılmaktaydı.

Ellili yıllarda gündelik yaşamı modern muhalefetin manevra alanına çekenler arasında Sosyalizm ya da Barbarlık topluluğı ve Henri Lefebvre de yer almaktaydı. Daha 1947 yılında, *Gündelik Yaşamın Eleştirisi* ismini verdiği çalışmasının ilk cildinde Lefebvre-

re, Marxizmin “bir bütün olarak gündelik yaşamın eleştirel bilgisi” olduğunu ifade etmişti. Yirmili yıllarda sürrealistlerle, otuzlu yıllarda Fransız Komünist Partisi ile bir tür aşk-nefret ilişkisi içine giren Lefebvre benzer bir ilişkiyi, gündelik yaşam üzerindeki çalışmaları nedeniyle yakınlaştığı situasyonistlerle de yaşadı. Lefebvre gündelik yaşamın öneminin keşfedilme sürecinin Freud’un cinsellik ve Marx’ın emek çözümlemeleri ile başlamış olduğuna işaret etmekteydi. Bunun yanında Lefebvre, gündelik yaşamın tatmin etmekten uzak doğasını telafi etmek üzere insanların arzulara ve fantezilere sarıldıklarını savunan Freud ve gündelikliği kaçınılmaz olarak banallığa bağlayan girişimlerle aynı görüşü paylaşmıyordu. Gündelik yaşam insanın kendini gerçekleştirdiği alandı; hükmeden ve hükmedilen arasındaki cepheydi; hem yabancılaşmanın hem de yabancılaşma-bozumun kaynağıydı. Bu yüzden, Baudelaire’den, Rimbaud’dan sürrealistlere kadar gündelik gerçekliklerden fantastik ve tuhaf olana kaçan bütün bir modernist edebiyat suçluydu. Gündelik olan yabancılaşma tarafından üretilen ve ‘özgün biçimde insancıl olan, her şeyden daha gerçek gibi görünen’ gerçekdışılığa karşı direnebilecek yegâne gerçekliğe kaynaklık etmekteydi. Ne ki, gündelik yaşam, teknoloji ile karşılaştırıldığında ‘eşitsiz gelişim’ sonucunda geri kalmış bir durumdaydı. Gerçek ile olası olan arasındaki mesafeyi giderek genişleten teknoloji bu anlamda gündelik yaşama yönelik bir eleştiriye şiirden çok daha derinlikli bir biçimde ortaya koymaktaydı. Görüldüğü gibi Lefebvre’in gündelik yaşama getirdiği kavramsallaştırma bazı belirsizlikler ve çelişkiler içermekteydi: Kimi zaman gizli kalmış zenginliklerin, kimi zaman da sadece gerçek yaşamın inşası ile sömürleştirilmişlikten kurtulabilecek bir yoksulluğun alanı.

Benzer bir ikilemi Situasyonistler de taşımaktaydı. 1968’in heyecanı küllenmeye başlayana dek Situasyonist yazına egemen olan

iyimser bakış dahilinde, gösteri toplumunun, kurulacak olan potansiyel toplumsallığın öğelerini içinde barındırdığı düşünülüyordu. Guy Debord *Gösteri Toplumu* isimli kitabında gösteriyi, bütünselliği içinde toplumun kendisi olarak tanımlamaktaydı. Ama aynı zamanda -paradoksal bir tanımlama gibi görünse de- onun sadece bir parçasıydı. Bu yüzden toplumu tümüyle yansıtması olanaksızdı. İnsana ait etkinliklerin tamamı değişim ve dolayısıyla meta üzerinde temellenmemiştir. Yabancılaşan özne değil dünya idi. Tarihsel bir süreç dahilinde öz-yaratıma duyulan arzu, gösterinin yanılsamalarına direnen insan doğasını örneklemekteydi. Bütünsel insanın yeniden yaratımı için gerekli olan her şey gündelik yaşamın türlü köşesinden çekip çıkarılabilirdi. Situasyonistlerin diğer güçlü kalemi Raoul Vaneigem şunları söylemekteydi: “Günlük yaşamın inşası olarak tanımladığımız şeyin kültürel egemenler tarafından ıslah edilmesinin önüne geçen... situasyonist düşüncelerin, binlerce insanın yaşayacakları bir sonraki günü yirmi dört saatlik bir zaman israfı olmaktan çıkarmak için giriştikleri inançlı etkinliklerden başka bir şey olmamasıdır.” (Plant, Home’da, s. 170)

Debord’un 1979 yılında yayınladığı *Gösteri Toplumu Üzerine Yorumlar* başlıklı kitabı bu iyimser yatırımlardan oldukça uzaklaşmıştır. Debord, hiç bir şeyin gösteriden kaçamayacağını, gösteriye karşı girişilen her türlü muhalefetin bizzat gösteri tarafından kurulduğu söylemektedir artık. Kendini sürekli yeniden üretebilen, istikrara ulaşmış kapitalizme muhalefet eden nasıl bir öznel niyet beslerseler beslesinler, gösterinin denetimi altında yetişen herkes, artık onun dilini konuşmaktadır.

Situasyonistlere göre gösteri, yaşam üzerine dışarıdan empoze edilir ve ‘yaşanmış deneyimleri’n üzerini örter. Ama bu otantik deneyim ayrı kalmayı başarır ve gösteriye muhalefet edebilir. De-

bord'un karamsar döneminde tanımladığı şekliyle, gösteriye dışsal bu hakikat alanı artık ulaşılır olmaktan uzaklaşmakta ve yenisinden keşfedilmeyi, açığa çıkarılmayı beklemektedir. İletişim araçlarının ellili yıllarda gösterdiği dramatik sıçramayı kavramsallaştırmakta oldukça işe yarayan gösteri kavramı artık situasyonist kuramın en savunmasız argümanı haline gelmiştir. Nitekim, Debord'dan çok daha keskin bir teknolojik determinizme yönelen Jean Baudrillard situasyonistlerin bütün önermelerini tersine çevirecek bir dil kullanmaya başlar: "Gösteriye inanılmalıdır; ne bir gizem, sır, ne de altında yatan bir gerçeklik var. Hiç bir şey gizlenmiş, bastırılmış, inkâr edilmiş ya da tersine çevrilmiş değil. Temsil edilecek, yabancılaşmış, bölünmüş bir şey yok; ve dolayım-lamalar artık özne ve dünya arasında değiller, bütün anlamı ve gerçekliği çepeçevre sarmaktalar" (Plant, s. 154).

Gösterinin dayattığı edilgenlik ile etkin özyaratım arasında kurulan bu keskin ikili karşıtlık, gösteri kavramının aşırı bir tekparçalık içinde tanımlanışı ve dolayısıyla kendi içindeki çelişkilerin göz ardı edilmesi, proletaryaya yüklenen umutların farklı öznel-lik biçimlerinin mücadelelerini gölgede bırakması ve Hegel'den devralınan bütün yabancılaşma ve ayrışmaların üstesinden gelerek daha üst bir toplumsal birliğin inşası tasavvuru gibi özellikleri nedeniyle situasyonist kuramın bugünkü geçerliliği oldukça sorunlu görünüyor. Bunun yanında situasyonist kurama içkin bir karakter veren kimi teknikler bugün halen çekiciliklerini sürdürmekte.

Lefebvre'in gündelik yaşamın aşılması olarak sunduğu 'şenlik' nosyonu, Roger Caillois'in oyun sosyolojisi, Johan Huizinga'nın *Homo Ludens* isimli klasik kitabı ve Mikhail Bakhtin'in iki savaş arasındaki yazın eleştirisine koşut olarak situasyonistler karnaval-laştırmanın saptırıcı gücünü vurgulamaktaydılar. Kişinin kendi çevresi üzerindeki ve maddi ve zihinsel araçları üzerindeki uzun

crimli hakimiyeti her türlü üretken etkinliği bir oyuna çevirecekti. Böylesi bir oynusuluk yaşanan mekâna müdahe etmeye, tercih edilen durumlar oluşturmaya denk düşüyordu. Situasyonistlerin caddelerin genişliği, bina yükseklikleri, ağaç yerleştirimleri, billboardlar, pencere şekilleri, kapı renkleri, trafiğin akışı, ışınlandırmalar gibi kentçiliğe ait konuları sorunsallaştırması bu durum inşaları ile yakından ilgiliydi. Mimariye yansıyan situsyonist projelerden birinde Constant, Alba'daki bir grup Çingene için esnek bir içtasarıma sahip, içinde yaşayanların tercihlerine göre değişikliğe uğratılabilecek mobil bir yerleşim tasarlamıştı.

Henri Lefebvre'i, durum inşaları yerine anların deneyimlenmesine yönelik edilgen bir tutuma bağlanmakla suçlamalarına rağmen, situasyonistler onun, anın salt süremsel bir çerçeve yerine, uzamsal-süremsel bir çerçeve içinde tanımlanması konusunda ki ısrarına destek veriyorlardı. Söz konusu mekân vurgusunu oynusulukla destekledikleri ve amaçsız biçimde yürümeye, sürüklenmeye karşılık gelen *dérive* tekniğiyle kendilerini ruhsal ambiyansların, atmosfer değişikliklerinin çekimine bırakmaktaydılar. *Dérive*'in izlerini Charles Baudelaire'in *flâneur*'lüğüne olduğu kadar Andre Breton'un *Nadja*'sında da bulmak mümkün. Ne ki, sürrealizmin eğilim gösterdiği 'üst anlar'a yönelik arayış yerine gündelik yaşamın gerçekliğini savunmaktaydı situasyonistler. Eğer şiir kitaplarda yaşayamaz hale gelmişse, "kentler biçiminde yeniden buluntulanabilir", "insanların yüzlerinden okunabilirdi". "Yeni güzellik durumsal" olacaktı artık. Sanatsal nitelikteki anlar ile banallik arasındaki ikiliği aşmak için sanatçı kavramından uzaklaşılmalıydı. Sanat ancak yaşam sanatı biçiminde hayatta kalabilirdi. "Devrimin hizmetindeki bir şiir"e çağrıda bulunan sürrealistlerin tersine situsayonistler "şiirin hizmetindeki bir devrim"i tanımlamaya çalışıyorlardı (Jappe, s. 68-71). Sürrealizm halen sana-

tın sanatsal bir tahribiyle yetinmekteydi. Kùltürü ayrı bir alan olarak değerlendirmeyi reddeden situasyonistler ise sanat ve yaşamı birleştirme iddiasındaydılar.

Situasyonistlerin başvurduğu diğer bir teknik ise, içerden saptırma anlamına gelen *détournement*. Dadaist kolaj tekniği üzerinde temellenen *détournement* değerden dūřürme/yeniden değerlendirme diyalektiğinin ikinci öğesine dadaizmden daha fazla ağırlık vermekte. Özgünlüęe, dūřüncenin özel mülkiyetine yönelik burjuva inançlarını dinamitleyen *détournement*, burjuva dünyasının ürünlerine (reklamlar, kitsch resimler, çizgi romanlar, filmler) el koymak ve anlam değişikliğine uğratarak yeni bir bağlam içine uyarlamaktan ibaretti. Gösteri tarafından lekelenmemiş, devrimci bir dilin keşfedilmesi yerine, verili toplumsal kodlar içinde işlerlik kazanmaya yönelen bu teknik, göstergebilim ve yapısalcılık-sonrası dūřüncenin özerk özne eleştirisiyle herhangi bir e-lişki içinde gözükmemekte. Dahası, postmodern kùltürün başvurduğu pastiş, alıntı gibi araçların ve bu dönemde yüksek-alçak sanat ve sanat-yaşam ayrımlarına yöneltilen eleştirilerin öncelenmesi de söz konusu. Ne ki, anımsatmak gerekir ki, “*détournement*’ın anlamı, uygulayan kimsenin saptırmaya yönelik öznel niyetlerine bağlıdır” (Jappe, s. 157) ve “amacının stratejik olabilirliğine ve mücadeleye giriştiği toplumsal ilişkilerin doğasına dair bir çözüm-leye dayanır” (Plant, s. 131).

Yazının başında anılan polemi içinde Butler’ın Benhabib’e verdiği yanıtı yeniden gözden geçirmek bu noktada yararlı olabilir. Judith Butler’ın özneyi kendisinden önce gelen bir anlamlandırma dizgesinin bir ürünü olarak tanımlaması ama bunun yanında ona yeniden anlamlandırma, eleştirme kapasitesi atfetmesi *détournement* tekniğinin fazla uzağına dūřmez. Butler’a göre toplumsal cinsiyet, bedenin sürekli tekrarlanan bir stilizasyonuna karşılık

gelir ve bu tekrarlar sonucunda artık doğalmış gibi algılanmaya başlar. Bu doğallık yanılsamasını kırmak amacıyla, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin verili göstergelerinin çeşitli taktiklerle (Huysuz Virjin gibi drag figürler, karşı cinsin giysilerine bürünme, eşcinsel kadın ve erkekler arasındaki rol dağılımlarına yönelik çapraz oyunlar) kullanımı, Butler'a göre, oldukça yıkıcı etkiler elde edebilir. Toplumsal cinsiyetin parodiye dayanan edimsel sahnelenişi, toplumsal cinsiyete dair özsel ya da doğal bir kimliğinin var olmadığına işaret edebilir.

Bazı sözcükler, düşünceler ve simgelerin çift taraflı casuslar olduğunu söyleyen Vaneigem'i alıntılaman Sadie Plant, gösteri içine çekilen direnme biçimlerinin situasyonistler tarafından terk edilmesini eleştirerek, ıslaha hassas şeyler neden muhalefet için kullanılmasın sorusunu ortaya koyuyor: "Silahların, sonuçta kendilerini kuşananlara doğru çevriliyor olduğunu görmek, onlardan vazgeçmenin nedeni olamaz" (Plant, s. 180). Gösteriye muhalif görünen her şeyin onun içine çekilmesi sonucunda saptırma girişimlerinin de gösterinin görünümüleri üzerinde hak iddia etmesinin yolu açılmakta. Kalpazanlık, tehlif ihlalleri, anomim üretim, röprodüksiyon teknikleri, taklit tekstil sektörü gibi günümüz görüngüleri, saptırıcılık konusunda işe gitmeme, dükkan hırsızlığı, sabotaj, yasadışı grevler ve grafitti gibi daha geleneksel kesinti stratejilerine eklenebilmekte. Bertolt Brecht'in özdeşleyimi (Einführung) kesintiye uğratmak amacıyla başvurduğu yabancılaştırma etkisinin (Verfremdungseffekt), izleyici ile sahne arasında kurguladığı mesafenin izleyicide eleştirel bir duruş üretme amacını taşıdığını düşünürsek yabancılaşma içinde de ilerlenebildiğini, sözce biçimlerinin üretebildiğini, tüketim içinde de etkin olunabileceğini ya da edilgenliğin de bir haz kaynağı olabileceğini iddia edebiliriz. Heiner Müller'in Brecht için sarf ettiği bir tümceyi biraz de-

ğişliğı uğratarak şöyle söyleyebiliriz: Debord'u saptırmadan kullanmak ona ihanet etmek demektir. En azından *détournement* bize bu izni veriyor.

Kaynakça

BENHABIB, BUTLER, CORNELL ve FRASER, *Feminist Contentions*
Steven BEST ve Douglas KELLNER, "Gösteri Toplumundan Simulasyona: Debord, Baudrillard ve Postmodernlik", *The Postmodern Turn*, The Guildford Press, London/New York, 1997

Rosi BRAIDOTTI, *Patterns of Dissonance*,

Guy DEBORD, *Gösteri Toplumu* (ve Yorumlar), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996

Stuart HOME (ed.), *What is Situationism? A Reader*, AK Press, Edinburgh/San Francisco, 1996

Anselm JAPPE, *Guy Debord*, University of California Press, Berkeley/Los Angeles/London, 1999 [1993]

Sadie PLANT, *The Most Radical Gesture/The Situationist International in a Postmodern Age*, Routledge, London/New York, 1997

Simon Sadler, *The Situationist City*, The MIT Press, Cambridge/London, 1998

Jon SIMONS, *Foucault & the political*, Routledge, London/New York, 1995

Raoul VANEIGEM, *Gündelik Hayatta Devrim-Gençler İçin Hayat Bilgisi* El Kitabı, Ayrıntı, İstanbul, 1997

Elizabeth WRIGHT, *Postmodern Brecht: A Representation*, Routledge, London/New York, 1989

POSTFEMİNİZMLERİN ‘MANZARASI’*

Ann Brooks

Postmodernizm, düşünsel bir hareket olarak, modernist normatif yapıları ve temsilleri yeniden radikal bir biçimde değerlendirmeye yönelik disiplinler ve estetik uygulamalar yelpazesinde rastlanan bir eğilimi ele geçirdi. Feminizmin içinden çıkan tartışmalar zaten, feminizmin, kökenini modernist söylemlerde bulan, biyolojik ve felsefi özcülük ile tarihsel metalaştırma etrafında dönen ikilikçi referanslar çerçevesine meydan okumuştur. Postmodernizmin ‘yapıbozum’ ve ‘farklılık’a vurgusu, ve tek bir epistemolojik hakikat fikrine meydan okuyuşu, feminizmin modernist mirası tarafından marjinalize edilenlerin sesine eklendi. Toplumdaki en alt gruplar, politik, kültürel ve temsile dair anlamlarda hem feminizmin hem de postkolonyalizmin postmodernist söylemlerle biraraya gelmesini teşvik ettiler. Feminist ve postkolonyalist teorisyenler, postmodernizmin bu politik ve kültürel hareketler içinde zaten açık bir şekilde ifade edilmiş olan kimlik, milliyet ve farklılık konularındaki tartışmaları ilerletme potansiyelini fark ettiler.

Modernizm, Postmodernizm ve Postmodernizmin Çıkışındaki Akademi Egemen ‘Sesler’

Seyla Benhabib (1992, 1994) ‘Feminizm ve Postmodernizm

* *Postfeminisms, feminism, Cultural Theory and Cultural Forms*, Ekim 1997.

Sorunu' başlıklı yazısında 'postmodernizm' olarak adlandırıldığı-
ğımız karmaşık kültürel, düşünsel, sanatsal, toplumsal ve politik fe-
nomene dair yakın dönem tartışmalara, Jean François Lyotard'ın
kısa bilimsel incelemesi (*Postmodern Durum: Bilgi Üzerine Bir İn-
celeme*, 1984) kadar hiçbir başka metnin damgasını vurmadığını
söyler. (Benhabib 1992: 203)

Lyotard'ın 'postmodern durum'unun merkezinde Batılı Tarih
ve özellikle aydınlanmış modernitedeki 'büyük anlatılar'ın yıkılış
biçiminin farkına varılması ve açıklanması yer alır. Postmodernizm
hakikat için meşru temeller sağlayabilecek tüm üstanlatıları terk et-
meyi istemek eğilimindedir. Waugh (1992), Lyotard'ın katkısının
önemini kabul ederken, diğerlerinin yanı sıra Nietzsche, Wittgens-
tein ve Foucault'nun düşüncesinden bu kavramlara zaten aşına
olunduğunu söyler. Waugh'nun (1992: 3) belirttiği gibi, ortaya
çıkmaya başlayan "yoğun bir tatminsizlik hissini ya da temsil bi-
çimlerine, Modernizm ve moderniteyle ilişkilendirilen politik ve
kültürel pratiklere inancın yitimini içeren disiplinler yelpazesi bo-
yunca görülen bir eğilim ya da ruh durumu" idi.

Waugh'nun da söylediği gibi, Barthes, Foucault, Derrida ve
Lacan gibi daha yakın dönem teorisyenleri kadar Nietzsche, Batail-
le, Artaud, hatta de Sade gibi erken dönem düşünürlerine de dö-
nerek, postmodernizm, kendi soykütüğünün hikayesini keşfetmiş-
tir. Waugh'nun belirttiği gibi Lyotard'ın kitabının (1984) entelek-
tüel bağlamı doğrudan, "yapısalcılığın ölümü ve gizli bir hakikat
'nüve'sinin arkeolojik olarak uygun kazı araçlarıyla ortaya çıkarıla-
bilecek ve nedensel olarak olumsal (contingent) görünümlü bir
yüzeye bağlı olabilecek türden bir dengeli/derinlik/yüzey ilişkisi
bulunduğunu varsayan bilgi sistemlerinin postyapısalcı eleştirisinin
gelişimidir." (Waugh 1992: 6)

Lyotard'ın yapıtında -ve Derrida'nın, Lacan'ın ve Barthes'ın

yapıtlarında- anlam belirlenmemiş olarak gösterilir, tüm metinler sınırsız bir metinlerarasılık içindedir, öyle ki metnin dışında bir mekân yoktur. Waugh'nun zarıfçe yorumladığı gibi “Tarih, bir ‘söylem adaları’ çoğulluğu, bizim onunla ilişkilendirdiğimiz kurumsal olarak üretilmiş dillerden ayrılamayacak bir dizi metafor halinde gelir.”

Postmodernizmle feminizm arasında belirgin paralellikler vardır. Benhabib'in (1992: 203) belirttiği gibi, “Batılı kapitalist demokrasilerin entelektüel ve akademik kültürünün içinden bakıldığında, feminizm ve postmodernizm zamanımızın iki yol gösterici akımıdır... her ikisi de kendi tarzında Batılı Aydınlanma ve modernitenin ilkelerini ve üstanlatılarını derin bir biçimde eleştirirler”. Benhabib, Lyotard'ın ‘temsil epistemolojisi’nin sonunun altını çizirken ve gitgide daha çok meydan okunan ve artık inandırıcılığı kalmamış düşünsel paradigmaya karşı alternatif bilişsel ve normatif seçenekler ararken haklı olduğunu savunur. Daha sonra da, postmodernizmin feminist dostlarının kendi konumlarıyla postmodernizmin Batı düşüncesine dair eleştirisi arasındaki önemli ittifakı belirtmelerinin doğru olduğunu söyler. Bununla beraber, Lyotard ve postmodern feministlerin yanıldıkları noktanın “üstanlatıların sonunun veya Erkek, Tarih, ve Metafizik’in (Jane Flax) ölümünün sadece birtakım kavramsal ve normatif seçeneklere izin vereceğini varsaymaları” olduğunu ileri sürer (Benhabib 1992: 210). Hem feminizmin hem de postmodernizmin modernist düşüncenin ölümünden doğup büyüyen teorik hareketler oldukları doğruyken, feminizm için gerçek sorun, Benhabib'in belirttiği gibi (1992: 204), “postmodernizm olarak gönderme yapılan konumların meta-felsefi öncülleri, sadece bir teorik konum olarak değil, bir kadının özgürleşme mücadelesi teorisi olarak da feminizmin normatif içeriğiyle uyumlu mudur(?)” sorusudur.

Feminizm, Postkolonyalizm ve Postmodernizmin Kesişimi

İlginç bir kesişimdir bu, çünkü baskın hegemonik söylemleri parçalayıp yok etme süreci her üç hareketin de ortak noktasıdır. Süreç içinde her üçü de geleneksel epistemolojilere meydan okuma ve marjinal söylemleri yeniden kurma arayışındadır. Her üç alan da son yirmi yılda teorik gelişimlerinin ani ve hızlı artışını yaşadılar, ve Ashcroft vd.’nin belirttiği gibi, “postkolonyale yönelik teorik ilginin yoğunlaşması ile Batı toplumlarında postmodernizmin yükselişinin örtüştüğünü söylemek doğru olacaktır...” (Ashcroft vd. 1995. 117)

Feminizmin postkolonyal ve postmodernist tartışmalara katkısı, her ikisine de daha eleştirel olma avantajını sağladı. Hutcheon’un (1995: 130) belirttiği gibi, postkolonyalizm emperyalizmle öznellik arasındaki ilişkiyi vurgularken ve postmodernizm liberal hümanizmle öznellik arasındaki ilişkinin altını çizirken “feministler her ikisinin ataerkil temelini işaret ederler”. Ek olarak, Hutcheon, postkolonyalizmin ve feminizmin “politik gündemlere ve genelde mevcut Ortodokslukları yapıbozumuna uğratmanın postmodern sınırlarının ötesine geçip, toplumsal ve politik eylem alanlarına girmelerine izin veren bir eylemlilik teorisine sahip olduklarını” iddia eder.

Postmodernizm, Postkolonyalizm, Anti-Irkçılık ve Feminizm

Postmodernizm, postkolonyalizm, anti-ırkçılık ve feminizm çevresindeki söylemlerin kesişimi, Yeatman’ın ‘baskıları birbirine kenetlemek’ diye tanımladığı çoğulcu bir direniş modelini kolaylaştırarak düşünsel olarak coşkulu bir manzara sağlıyor. Feminist ve en alt tabaka söylemlerce ortaya atılan eleştirilerin sonucunda “çok sayıda ezilen öznenin kendi ezilen özne statülerinin çoklu-

ğunu öne sürmelerinin” mümkün hale geldiğini iddia eder Yeatman (1995a: 53).

Postmodernizmin postkolonyalist ve anti-ırkçı mücadelelerde etkili olabileceği çok sayıda alan vardır. Hooks, radikal postmodernizmin, ortak kararların tanınmasına yol açabilecek ve bir dayanışma temeli işlevi görebilecek biçimde sınıf, toplumsal cinsiyet ve ırk sınırlarını aşma yeteneğine dikkat çektiğini iddia eder. Cornell West ‘Siyah Kültür ve Postmodernizm’ yazısında (1989: 89) siyah entelektüellerin “genelde siyah ve beyaz kültürler arasındaki arayüzeyde zayıf düşerek ya da daha doğrusu Avrupa-Amerikan ortamlarına yerleşerek marjinal kaldıklarını” belirtir. Siyah entelektüellerin daha geniş siyah cemaatle “organik bir bağ”dan yoksun olduklarını ve bunun da “Siyah direnişi için değerlerini” azalttığını söyler. Postmodernizmin etkisi, siyah cemaatin içindeki pek çok grubun, tam olarak ortak koşullar anlamına gelmese de, derin bir yabancılaşma duygusunu paylaşma potansiyeline sahip olmalarındadır.

Feminizmin postmodernizm ve postkolonyalizmle kesişiminin içerimleri nelerdir? McRobbie ‘yeni feminist teori’ konusunda coşkuludur. Katkının ‘değeri’nin ‘tek ses’ fikrini reddedişinde; “eşitliğin ve farklılığın ötesindeki” görece keşfedilmemiş duran politik alanı” inceleme istekliliğinde yattığını söyler (1994: 64). Bununla beraber, Yeatman’ın (1994: 31) belirttiği gibi “sırf egemen epistemolojik düzen itiraza konu oldu diye, bu egemen düzenin maddi gücünün galip gelmeyeceği” sanılmamalıdır. ‘Çokseslilik’in bütün seslerin eşit olarak temsil edildiği anlamına geldiği de söylenemez. Hooks (*Korsan’ın Nişanlısı: Feminizm ve Postmodernizm*, 1990: 24) metinde, Meaghan Morris’in kadın yapıtlarını ele alır ve Morris’in kadın yapıtları hakkında bir bibliyografya hazırladığını gözlemleyerek, erkeklerin teorik egemenliğine

meydan okumanın yanı sıra yeni bir içgörü sunan bu çalışmaları postmodernizmin üzerine bir söyleme önemli katkılar olarak tanımlar. Fakat, siyah kadın yazarların çalışmalarına tek bir referansın bile olmadığını belirtir. Feminizm ve postmodernizmin kavramsal ve politik müttefikler olarak özdeşleştirilmesi, diğerlerinin yanı sıra Benhabib (1992) tarafından da oldukça problematik bulunur. Güçlü bir postmodernizmin feminizmi politik olarak dinamikleştiren boyutları yadsıdığının altını çizer. Bunlara, kadınların merkeze alındığı bir tarihin yadsınması; kadınların aracılığının yadsınması; ve toplumsal cinsiyetin önemli bir kategori olduğunun yadsınması dahildir. Postfeminist ve postkolonyal teorisyenler postmodernizmin ‘farklılığın kültürel politikası’ını geliştiren potansiyelini tanımlarken, Edward Said (1989: 203) “uğursuz bir eğilim olarak görülebilecek, ‘farklılığın’ ve ‘ötekiliğin’ fetişleştirilmesi ve amansızca kutsanması”na karşı uyarıda bulunur. Ancak, Gunew ve Yeatman’ın (1993: xxiv) dedikleri gibi, “farklılıkla uğraşabilmenin, feminizmin bir toplumsal değişim hareketi olarak varkalımının merkezinde yattığı kuşkusuzdur”.

Türkçesi: S. E.

Kaynakça:

Ashcroft, B., Griffiths, G. ve Tiffin, H. (der.) (1995) *The Post-Colonial Studies Reader*, London: Routledge.

Benhabib, S. (1992) *Situating the Self: Gender, Community and Postmodernism in Contemporary Ethics*, Cambridge: Polity Press.

-(1994) ‘Feminism and the Question of Postmodernism’, *The Polity Reader in Gender Studies* içinde, Cambridge: Polity Press.

Gunew, S. ve Yeatman, A. (der) (1993) *Feminism and the Politics of Difference*, NSW: Allen & Unwin.

hooks, b. (1990) *Yearning: Race, Gender and Cultural Politics*, Boston:

Hutcheon, L. (1995) 'Circling the Downspout of Empire: Post-Colonialism and Potmodernism', Ashcroft, B., Griffiths, G. ve Tiffin, H. (der) (1995) *The Post-Colonial Studies Reader*, London: Routledge içinde, ayrıca Ariel 20(40), (1989), ss. 149-175.

Lyotard, J.F. (1984) *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*, Minneapolis: University of Minneapolis Press. (Postmodern Durum, Türkçesi Ahmet Çiğdem, Ara Yayıncılık, 1990).

McRobbie, A. (1994) *Postmodernism and Popular Culture*, London/New York: Routledge. (Postmodernizm ve Popüler Kültür, Türkçesi: Almila Özdek, Sarmal Yayınevi, 1999).

Said, E. (1989) 'Representing the Colonised: Antropology's Interlocutors', *Critical Inquiry*, 15(2) (Winter) ss. 205-225.

Yeatman, A. (1994) *Postmodern Revisionings of the Political*, New York/London: Routledge.

-(1995a) 'Interlocking Oppressions', B. Caine ve R. Pringle (der.) *Transitions - New Australian Feminisms* içinde, NSW: Allen & Unwin.

Wagh, P. (der.) (1992) *Postmodernism - A Reader*, New York: Edward Arnold/Hodder & Stoughton.

West, C. (1989) 'Black Culture and Postmodernism', B. Kruger ve P. Mariani (der.) *Remaking History* içinde, Dia Art Foundations *Discussion Contemporary Culture* 4, Seattle: Bay Press, ss. 87-97.

SİBERFEMİNİZM İÇİNDE FEMİNİZM NEREDE?*

Faith Wilding

Giriş

“Siberfeminizm nedir? Sadie Plant, bunun kesinlikle bir insan-sonrası (post-human) ayaklanma olduğunu iddia ediyor, yeni ortaya çıkan ve kadınlar ile bilgisayarları içeren bir sistemin, hâlâ onları kontrol altında tutmaya çalışan bir ataerkilliğin dünya görüşüne ve maddi gerçekliğine karşı isyanı. Bu ‘mallar’ın efendilerine karşı ittifakı; kadınlarla makinelerin bir ittifakıdır. (Bir tür taşınır mal olan) kölelerin bir isyanıdır.”

Caroline Bassett,

With a little help from our (new) friends?

Kassel'deki (Almanya) uluslararası çağdaş sanat sergisi Documenta X çevresinde düzenlenen Siberfeminist Enternasyonal'de (SE)¹ pek çok tartışma, siberfeminizmin bir tanımı olmalı mı –olabilir mi- üzerine odaklandı. FACES (yalnız kadınlara mahsus bir on-line tartışma grubu) bu konuyu çeşitli ölçülerde tutkulu biçimde aylardır tartışıyordu; basın ve diğer ilgili taraflar da katılımcılar da bilmek istiyorduk. Bu önemli konu hakkında yüz yüze konuşma fırsatı çok değerliydi, çünkü bu zihin karıştıran soru,

*Where Is The Feminism in Cyberfeminism, Nparadoxa, sayı: 3, Londra 1998.

pek çok çelişkili çağdaş görüşün ve on-line feminizm(ler)e yönelik tavırların merkezinde yatıyor ve İnternet’te uygulanan bir an-gaje siber(feminist) politika olacaksa, bu sorunun irdelenmesi gerekiyor. Siberfeminizmin tanımlanmasına karşı öne sürülen gerek-çelere ve onların içerimlerine daha yakından bakarak ve siberfemi-nizmin bazı olası tanımlarını sunarak, böyle bir politikanın nasıl pratiğe geçirilebileceğine ilişkin bir öneri getirmeyi umuyorum. Beni bu yazıyı yazmaya iten, Birinci Siberfeminist Enternasyo-nal’ın katılımcısı yaklaşık kırk kadınla sekiz günlük yoğun bera-berlik ve çalışma deneyimim oldu. Günlük kolektif etkileşimler, tartışmalar, sunumlar, yemekler, çalışmalar ve oyunlar, bir siber-feminist hareketin olası pratiklerini görünür hale getiren bir browser’ı (tarayıcı) temsil ediyordu. Oradaki kadınlar, bunun önemli bir tarihsel an olduğunu anladılar; ardından gelen on-line tartışmalar ve planlamalar ise hâlâ yapılacak pek çok araştırma ve geliştirme olduğunun kanıtıydı.

Tanımlamaya Karşı

“Birinci Siberfeminist Enternasyonal, tanımların kurduğu tu-zakların arasından sanat, kültür, teori, politika, iletişim ve tekno-lojiye –internetin bölgesine- yönelik farklı tutumlarla sıyrılıyor.”¹

Birinci Siberfeminist Basın Bülteni

Siberfeminizmin bazı tanımları Sadie Plant, VNS Matrix, Lin-da Dement, Rosi Braidotti, Alluquere Rosanne Stone ve diğerle-rinin yazılarında ve sanat çalışmalarında zaten verilmişti. Öyleyse neden SE tartışmalarında siberfeminizm tanımlarıyla bu kadar uğ-raşılıyor? Siberfeminizmi tanımlamayı reddetme nedenleri olarak verilen şeyler –kendilerini siberfeminist olarak tanımlıyor olsalar da –intene-te bağlanan birçok kadının; görkemli bir feminist tarih,

teori ve pratik olarak algıladıkları şeye karşı ve bunun teknolojiyle iç içe yaşayan kadınların karşı karşıya kaldığı günümüz koşullarıyla ilgisine yönelik tutumlarında görülen ciddi bir kararsızlığa işaret ediyor. Burada, bu belirsizliğin dört ana görünümünü ve bunların içerimlerini tartışacağım.

1. ‘Eski tarz’ (70’lerin) Feminizminin Reddi

Bu sava göre ‘eski tarz’ feminizm, sınırlayıcı (siyaseten doğru-cu), suçluluk duygusu yaratıcı, temelci, teknoloji karşıtı, seks karşıtı, ve kadınların yeni teknolojilerdeki durumlarıyla ilgisiz olarak nitelenir. Bu ironiktir, çünkü uygulamada siberfeminizm avant-gard feminist hareketlerin stratejilerinden çoğunu zaten benimsemiştir: Stratejik ayrımcılık (kadınlara mahsus adres listeleri, kendi kendine yardım, sohbet grupları, iletişim ağları ve kadından kadına teknolojik eğitim), feminist kültürel, toplumsal ve dil teorileri ile analizi, alıp yürümüş seksist kalıplaştırmaya karşı İnternet’te yeni kadın imajlarının yaratımı (siborglar, toplumsal cinsiyet kaynaşması), feminist İnternet eleştirisi, stratejik temelcilik, vb. gibi. Tarihsel feminizmin reddi sorunludur, çünkü kurunun yanında yaşı da yakar ve feminizmle ilgili popüler korkularla, kalıplarla ve yanlış kavramsallaştırmalarla aynı doğrultuda birleşir.

Bu kadar çok genç kadın (ve erkek), geçmiş feminist hareketler ve felsefeler bir yana, kadınların yakın dönem tarihi hakkında bile neden bu kadar az şey biliyor? Kadınların, azınlıkların ve marjinal grupların tarihini ‘normal’ tarihin eklentisi olarak görüp, ihtisaslaşmış kurslara veya akademik bölümlere devreden eğitim sistemlerini ve kurumlarını suçlamak çekici geliyor. ABD’de üniversiteye başlayan genç kadınlar çoğu kez kayıtsızca feminizme artık ihtiyaç olmadığını bildirerek erkelerle eşitlik talep ederken, kurumların kendi yapılarının eril olduğunu, öğretilen bilginin ana

gövdesinin hâlâ beyaz, erkek ve batı Avrupalı olduğunu, bütün üniversitelerde kurulan yeni teknoloji bölümlerinin erkeklerin egemenliğinde olduğunu², kadın profesörlerin hâlâ daha az tam günlük sözleşme veya iş garantisine sahip olduklarını ve genelde, karşılaştırılabilir görevlerdeki erkek profesörlerden hâlâ daha az maaş aldıklarını tamamen unutuyorlar. Üstelik, kabul edilmiş bir bilgi ve inceleme alanı olarak feminizmin ve toplumsal cinsiyet çalışmalarının, akademide sağlam bir yere oturmuş olmasına karşın...

Fakat problemler eğitim sistemlerinden daha derinlerde yatıyor. Bir hareketi meydana getirmekle ilgili siyasal çalışma, inceleme ve uygulamayla öğrenilmesi gereken bir teknolojidir ve deneyimli pratisyenlere ihtiyaç duyar. Bugün direniş pratiklerini ve tarihlerini canlı tutma mücadelesi; yenilik, hız, eskime, gözden kaybolma, sanallık, simülasyon ve teknolojinin ütopyacı vaatleriyle gelişip serpilen tüketim toplumu karşısında daha zordur. Tüketim toplumu daima gençtir ve en yakın geçmişin bile uzak ve efsanevi gözükmesini sağlar. Geçenlerde bir panelde genç bir kadın, 70'lerin feminizminin kendi kuşağı için efsanevi boyutlarda olduğunu, bu yüzden akranlarının ve kendisinin böyle bir tarih karşısında yetersizlik duygusuna kapıldıklarını söyledi. Tersine, pek çok yaşlı feminist, yeni medya kuşaklarının sorunlarıyla nasıl ilgileneceklerinden ve feminist fikirleri enformasyon kültürüne nasıl aktarabileceklerinden emin değiller. Bu durumda genç kadınların sorunu, yeni kültürel ve teknolojik koşulları ve deneyimleri hesaba katan, kendilerine ait bir feminist politika ve eylem yörüngesi yaratmak oluyor.

Hiç kuşkusuz, geçmişin radikal hareketleriyle ilgili tarihsel bilgi ve etkin bağlantının yokluğu sorunu, yalnızca feminizmle sınırlı değildir; ABD'deki sol hareketlere özgü bir sorundur bu. Tarih

bilgisinin önemini savunurken, geçmişin görkemli anlarına nostaljik bir hürmet gösterilmesini talep etmiyorum. Eğer siberfeministler eski feministlerin hatalarını yapmaktan kaçınmak istiyorlarsa, feminist tarihleri bilmeleri ve çok dikkatli bir biçimde analiz etmeleri gerekir. Ve eğer İnternet'teki alanlarını genişletip, farklılık sorularını kuşaksal, ekonomik, eğitimsel, ırksal, ulusal ve yaşamsal sınırlarını aşarak ele alacaklarsa, küresel teknolojilerin bütünlenmiş çemberine dahil olan çeşitli kadın gruplarıyla ittifaklar ve birleşmeler yapmanın yollarını aramalılar. Aynı zamanda, postkolonyal çalışmalarla ve emperyalist ve sömürgeci egemenlik tarihlerini yakından tanımak, yetkin bir siberfeminist politika pratiği için eşit derecede önemlidir.

2. Siberkzz-cılık (Cybergrrl-ism)

İnternette kısa bir dolaşmayla, yakın zamanlarda genç kadınlara sunulan en popüler feminist cisimleşmelerden birinin bütün varyasyonlarıyla “siberkzz-cılık” olduğu görülüyor: “Ağkızları”, “isyan kızları”, “gerilla kzzları”, “kötü kzzlar” vs. Rosi Braidotti³ ve diğerlerinin işaret ettikleri gibi, bu yakın dönem “kzz” gruplarının çoğu kez ironik, parodik, mizahi, tutkulu, kızgın, ya da saldırgan çalışmaları, kadının siberuzaydaki yeni öznel ve kültürel temsillerinin önemli bir tezahürüdür. Son zamanlarda, bu ‘grup’lardaki feminist ve protofeminist pratiklerin çeşitli ifadeleri var: “Kadın olan herkes katılabilir”; sohbet posta listelerinden bilimkurguya, siberpunka, kadınlar için porno dergilerine; ayrımcılık karşıtı projelere; cinsel teşhirciliğe, toplumsal cinsiyet ötesi deneyselliğe; lezbiyen ayrımcılığa; kendi kendine tıbbi yardıma; sanatçıların kendi kendini tanıtmalarına; iş ve eş bulma hizmetlerine; ve sadece gevezeliğe kadar. Siberkzz-cılık bir ölçüde internet ütöpizmine taraftar gibi görünüyor; “olmak istediğin ve siberuzayda

yapmak istediğin her şey iyidir” tutumu. Genelde bazı tartışmalar ve siteleri kaplayan erkeklerden –ve özelde teknoloji hastalarından- yakınmalara rağmen, siberkzz kadınların çoğu, İnternet’teki konumları hakkında politik bir eleştiriye katılmakla ilgilenir gibi gözüküyorlar –daha çok “işlerine bakıyorlar” ve son zamanlarda hakim olan bir tür teori karşısı tutumu benimsiyorlar.

Siberkzzlar bazen kadınların popüler temsilinin feminist analizlerine –ve pek çok feminist sanatçının strateji ve yapıtlarına- (bilinçli ya da bilinçsizce) dayanırken, çoğu kez de popüler medyanın seksist ve basmakalıp kadın imgelerini –etli butlu gangster sevgilisi; aşırı cinsellik yüklü siborg dişi; 50’lerin seksi çizgi roman kadınları en sevilenlerdir- eleştirmeden, herhangi bir analiz veya eleştirel yeniden bağlamsallaştırma yapmadan yeniden dolaşıma sokuyor ve yeniden sunuyorlar. İnternet’te (ve popüler medyada) hakim olan toplumsal cinsiyet kodlarını kıran daha olumlu ve kompleks kadın imgeleri yaratmak pek çok zeki beyni meşgul ediyor ve zengin önerilerle dolu ulaşabilir feminist araştırmalar yapıyor: Haraway’ın canavarımsı siborglarından, Judith Butler’ın toplumsal cinsiyet ikiye bölünmüşlüğü, Octavia Butler’ın yeniden birleşen cinsiyetleri ve eski eril/dişi ikiliklerini bozabilen her türlü melez varlık. Siberkzz-cılık kaçış çizgileri; inceleme, araştırma ve keşif vektörleri olarak önem taşıyor. Ama bunlar yeni teknolojilerin eril yapılarını, içeriğini ve etkilerini teşhis etmek ve değiştirmek için gerekli sıkı çalışmanın yerini tutamaz. Eğer bu doğruysa, Sadie Plant’ın dediği gibi, “kadınların dijital makinelerin ortaya çıkışında oynadıkları küçük bir rol bile yok... kadınlar dijital makinelerin simülatörleri, toplayıcıları ve programcıları olmuşlardır.”⁴ Peki öyleyse elektronik dünyanın önderlik konumlarında neden o kadar az kadın var? Neden kadın programcılar ve hacker’lar hâlâ ufak bir azınlık durumundalar ve çoğu kez anomali

kabul ediliyorlar? Neden genel algı hâlâ kadınların genelde teknoloji karşıtı ve en iyi ifadeyle ileri teknoloji dünyasında ikincil rollerde oldukları yönünde? Ada Lovelace örneği, bilgisayarların ve bilgisayar programcılığının keşfine kadınların da büyük katkılar yaptıklarını gösteriyorsa da, kadınların yeni teknolojideki yerlerine dair algılamada –ya da gerçeklikle- bir değişikliğe yol açmamış olması üzücüdür. Her ne kadar putkırıncı çılgınlık anları yaşatabilse de, İnternet’te kötü kzzlar olmak da meseleleri fazla değiştirmeyecek, ya da statükoya meydan okumayacaktır. Ancak kzz enerjisi ve keşfi, angaje politik kavrayış ve uygulamayla birleşirse ne olurdu... bir düşünün!

3. İnternet Ütopizmi

Birçok siberfeminist, elektronik ortamların kadınlara yeniden başlama ve yeni diller, programlar, platformlar, imgeler, akıcı kimlikler ve çok-özneli tanımlar yaratma fırsatını veren yepyeni teknolojiler olduğunu –yani aslında, elektronik ortamların kadınların dışıl konumu değiştirme ihtiyaçlarına ve arzularına cevap verecek şekilde yeniden kodlanabileceğini, yeniden tasarlanabileceğini, yeniden programlanabileceğini hissediyor. İnternet ütopizminin bu varyasyonu, siberuzayda seçimin size ait olduğunu söylüyor –olmak istediğin herhangi bir şey olabilirsin- belirli inanışları, pratikleri, ya da sorumlukları veya belirli bir öznel konumu ima edebilecek tanımlara indirgenmeyi reddediyor. Daha önceki bir denemede belirttiğimiz gibi⁵ siberfeminizmi, teknolojik olarak karmaşık bölgelerle çekeşebilecek ve kadınlar için yeni toprakların haritasını çıkarabilecek vaatlerle dolu yeni bir feminist uygulama dalgası olarak kabul etmek konusunda söylenebilecek çok şey vardır. Bununla beraber yeni ortamların hâlâ derinlemesine seksist ve ırkçı olan ekonomik, politik ve kültürel ortamlara yerleşmiş top-

lumsal bir çerçevede varolduğunu görmek son derece önemlidir. Pek çok İnternet ütöplastinin kapıldığı kuruntuların tersine, İnternet'te bilgi alışverişı, bilginin sınırlar ötesi serbest değışimiyle hiyerarşileri kendiliğinden yok etmez. Ayrıca internet, cinsiyetsiz bir ütöplä olmadiğı gibi, bedenlere, sekse, yaşa, ekonomiye, toplumsal sınıfa veya ırka bakılmaksızın sömürgeleştirmeye hazır olan özgür bir ortam da değildir. Kadınların bilgisayar teknolojisine yaptıkları tartışma götürmez katkılara rağmen, bugünün İnterneti tarihsel olarak savaş teknolojilerine hizmet edecek bir sistemde kökenini bulan ve şu anda da eril kurumların bir parçası olan mücadele dolu bir bölgedir. İnternet içinde hayal edilecek her tür yeni olasılık, ilk önce kendi kurucu düzenini ve mevcut politik durumlarının içirimlerini tam olarak kabul etmeli ve göz önüne almalıdır. Bu durumda, feminizm sözcüğünü siberuzaya sokmak, İnternet ortamını politize edip erkek düzenini aşağılama, melezleştirme, kışkırtma ve bozma niyetini cesurca ilan ederek eril kodların akışını kesmek, radikal bir eylem olarak görülebilir. Her ne kadar bizim komplolarımızda müttefikler olarak sayılsalar da, makineler değil, insanlar politize olabilir. Feminizm her zaman tehlikeli kırılmalara, açık ve gizli eyleme, ataerkil inançlara, geleneklere ve toplumsal yapılarla savaş açmaya ima ediyor. Siberfeminizm İnternet'in kodlarını, dillerini, imgelerini ve yapılarını üreten ataerkil koşulları parçalamayı amaçlayan küstah bir bozucu politika oluşturabiliyor.

4. Politik Angajman Korkusu

Siberfeminizmi tanımlamak konusundaki bir diğer belirsizlik, mecburi politik uzlaşma korkusu, tartışmaların kapanacağı ve farklılıkların yok edileceğı korkusudur. Belki de tanımlamayı, parti doğrultularını ve geriletici kimlik politikalarını reddederek poli-

tik didişmeler ve ideolojik formölasyonlardan kaçınılabılır. Tanımlama arzusuna oyuncul bir karşıtlık olarak ve basına yönelik bir provokasyon olarak SE, siberfeminizmi, ne olmadığını söyleyerek tanımlayan “100 Antitez” (Martin Luther’in tezlerinin bir parodisi) hazırladı ve postaladı. Bu inkarla tanımlama; sohbe katılmak, merak uyandırmak ve dil oyunlarına girişmek için çekici bir araçtı ve bir kolektif yazma süreci olarak kesinlikle eğlenceliydi. Ama bir şey ne olmadığı söylenerek tanımlanamaz ve oyuncul nokta bir kez vurgulandıktan sonra, 100 antitezin politik olarak bir strateji örgütleyemeyecek kadar soyut, belirsiz ve kaçamak olduğu açıktı. Siberuzayda dil, öznellik, beden, teknoloji ve kadının temsiliyle ilgili aşırı incelikli feminist teoriler geliştiren siberfeministler olmakla beraber, bu teorilerin çeşitli kadınların İnternet’teki çalışmaları ve deneyimlerinin dünyevi gerçekliklerine nasıl bağlandığı ve İnternet uygulamalarına ve yapılarına nasıl dönüştürülebileceği pek anlaşılmıyor. Documenta X’teki SE tartışmaları sırasında ve aynı anda İnternet’te, eğer siberfeminizm Net politikalarını, yapısını, hiyerarşilerini, erişimini ve yeni teknolojilerin ve teknobilimin kadınlar üzerindeki etkilerini eleştirmekte bir güç olaksa, İnternet politikalarının, siberuzayın şu anki koşullarının oyunculuktan daha fazlasını gerektirdiği gitgide daha açık hale geldi. Tanıma varmanın kendisi, ortaya çıkmakta olan bir pratiğin parçasıydı, çünkü pratik daha karmaşık hale geldikçe, tanımlar da değişecek ve karmaşıklaşacaktı. Tanımlama, dünyanın her yerindeki adalet mücadelelerine ve “özgürlük projelerine”⁶ katılanlara karşı bir dayanışma bildirisi olabilirdi.

Politik Bir Strateji Olarak Tanımlama

“Siber” ve “feminizm” terimleri arasında bağlantı kurmak, feminizm(ler)in ve elektronik ortamların tarihinde çok önemli bir

yeni oluşum üretiyor. Terimin her iki bölümü diğerinin anlamını değiştiriyor. 'Feminizm' (ya da daha doğrusu 'feminizmler') kadınların birbirine bağlı yerel, ulusal ve uluslararası gruplara eylemci katılımlarına bağlı olan, kadınların özgürlüğü ve adalet için tarihsel –ve çağdaş- ulusötesi bir hareket olarak anlaşılmıştır. Kadınların farklılaştırılmış toplumsal yapılarına ve toplumsal cinsiyet rollerinden çıkan maddi, politik, duygusal, cinsel ve ruhsal durumlarına odaklanır. Bunu (özellikle otomatik sistemlerin) dümesine geçmek, yönetmek, denetlemek anlamlarındaki 'siber'e bağlayınca, feminizmin dümene geçtiğini görüyoruz: Epey şaşırtıcı olan yeni politik, toplumsal ve kültürel olasılıklar.

'Siberfeminizmler', her ne kadar farklı ülkelerde, farklı sınıflar ve ırklar arasında farklı biçimde ortaya çıksalar da, feminizmin tarihsel ve felsefi pratiklerini İnternet'in içindeki ve dışındaki çağdaş feminist projelerle iletişim ağlarına ve Yeni Dünya Düzeni'nde kadınların maddi yaşamlarına ve deneyimlerine bağlayabilirler. Eğer feminizm taşıdığı siber potansiyele layıkça, iletişim teknolojileri ve teknobilimin hayatlarımızdaki derin etkisi tarafından değiştirilen toplumsal gerçekliklerin ve yaşam koşullarının yön değiştiren karmaşıklıklarıyla uyum içinde olmalıdır. Feminist teorik içgörülerini ve stratejik aletleri kullanmak ve onları, İnternet'in yazılımında ve donanımında mevcut olan son derece gerçek seksizm, ırkçılık ve militarizmle savaşp bu ortamı siyasallaştırmak üzere sibertekniklerle birleştirmek siberfeministlerin elindedir.

Tanımlamayı reddetmek çekici, hiyerarşik olmayan, kimlik karşıtı bir taktik gibi gözükse de, aslında İnternet'te sessizliği tercih edenlerin ellerine de koz verdi: Az sayıda şanslı kadına oynayacak bilgisayarlar verin ki onlar da çenelerini kapayıp şikayete son versinler. Bu, siberfeministlerin son derece ihtiyatla ve eleştirel yaklaşımları gereken bir tutumdur. İnternete erişim hâlâ bir ayrı-

calıktır ve hiçbir şekilde evrensel bir hak olarak görülemez (herkes için yararlı ve arzulanır olması da şart değildir). Her ne kadar mükemmel tüketim pazarlamacılığı, PC'ye sahip olmayı telefona sahip olmak kadar mecburi gibi göstermek konusunda başarılı olduysa da, bilgisayarlar aslında politik avantaj sağlayabilecek güçlü aletlerdir (kişisel bilgisayar politik bilgisayardır). Eğer İnternet (çok gelişmiş uluslarda) insanların çoğunun bilgi edindikleri kanal haline gelmekteyse, kadınların İnternet'in içerik oluşumlarına, programlanmasına ve politikasının şekillendirilmesine nasıl katkıda bulundukları çok önemlidir, çünkü İnternet'ten gelen enformasyonun hem alıcı hem de gönderici tarafından bağlamsallaştırılması gerekir. İnternet'te, feminizmin, farklı ülkelerde yayılırken kendi tarihi ve mevcut koşulları konusunda eğitilmesi gereken yeni bir uluslar ötesi dinleyici kitlesi vardır. Çoğu için, siberfeminizm feminist söylem ve pratiklere giriş noktaları olabilir. İnternet'te feminizmle ilgili her türlü enformasyon bulunsa da⁸, sürekli yeni siteler açılrsa da, bu enformasyon politik olarak ne kadar bağlamsallaştırılırsa, gündelik hayatın pratiklerine, eylemlerine ve koşullarına ne kadar bağlı olursa, insanları birbirine bağlamak ve harekete geçirmede o kadar etkili olabilir. Güçlü bir örnek, BBS ve e-postanın, (Yugoslavya'da 1991'deki iç savaşın patlak vermesinden sonra) sınırları aşıp Hırvatistan, Sırbistan, Slovenya ve Bosna'daki barış eylemcilerini Almanya'daki servis sağlayıcı bilgisayarlar aracılığıyla birleştirmek için yaratılmış olan Zamir Network'te görülebilir (Zamir "barış" anlamındadır). Bilgisayarlar oyuncu araçlardan, tüketici oyuncaklarından, kişisel zevk makinelerinden ibaret değildir; onlar ustaların aletleridir ve farklı topluluklarda çok farklı anlamları ve kullanımları vardır. Bu kanallarda dolaşmak için becerikli dümenci kadınlara ihtiyaç vardır.

Siberfeministlerin eski feminist düşüncenin parçası olan zarar

verici hatalardan ve körlüklerden kaçınmaları gerekse de, bugüne dek birikmiş olan bilgi, deneyim, feminist analiz ve stratejiler, çalışmalarını ileriye götürmeleri açısından büyük önem taşıyor. Eğer amaç İnternet'te bir feminist politika yaratmaksa, kadınları güçlendirmekse, dünyada var olmak ve eyleme geçmek için yeni olasılıklar yaratmaksa; siberfeministler yeni koşullar, yeni teknolojiler ve yeni oluşumlarla karşılaşmak ve onlarla yarışmak için feminist analizi, eleştiriyi, stratejiler ve deneyimleri yeniden yorumlamalı ve değiştirmelidir. (Kendi kendini) tanımlama, pratikten doğan, arzu ve eylem hareketleriyle değişen yeni bir özellik olabilir. Tanımlama akıcı olabilir ve hiçbir anlamsal sınıra ihtiyaç duymaz; bunun yerine, bir arzular, stratejiler, eylemler ve amaçlar bildirimi olabilir. Etkili politik eylemin temeli olan farklılık alanında çok önemli bir dayanışma –birlik ya da uzlaşma değil, dayanışma- yaratabilir.

Bir Siberfeminist Hücre

Siberfeministler İnternet'te feminist bir politik ve kültürel ortam için çalışmayı nasıl örgütleyebilirler? Siberfeminist pratik olarak ortaya çıkmaya başlayan çeşitli feminist araştırma ve İnternet etkinlik alanları nelerdir? Kassel'deki Documenta X'te yapılan Birinci Siberfeminist Enternasyonel, feminist İnternet organiz(m)asyonun prototip bir hücre örneği olarak ele alınabilir.

Otuzdan fazla kadından oluşan (yaklaşık on kişilik sabit bir çekirdeği olan) değişken ve farklı grup, SE boyunca beraber yaşadı ve çalıştı. Kadınlar (kadınlara mahsus) posta listesi olan FACES'in üyelerine yapılan açık davetle seçildiler. SE'yi örgütlemenin ana sorumlulukları –yaklaşık altı kadından oluşan bir grup olan- OBN (Old Boys Network) tarafından üstlenilmiş ve tüm katılımcıların on-line danışmasıyla yürütülmüştü. OBN, SE'nin içeriğini karar-

laştırmanın yanı sıra konaklama, seyahatler, programlama, teknolojik ihtiyaçlar, bütçeler ve iletişimlerle ilgili sayısız ayrıntıyla ilgilendi. OBN önderliğiyle katılımcılar arasındaki açık ve kapsamlı on-line iletişim sayesinde, işbirliği içinde çalışma ilişkileri, katılımcılar Kassel'de yüz yüze geldiklerinde çoktan ayarlanmış durumdaydı.

İlk günden itibaren feminist grup süreçlerinin, anarşik kendi kendine örgütlenmelerin ve dönüşümlü liderliğin yeniden birleştirici bir şekli olan bu işbirliği süreci, sekizden fazla ülkeden gelen ve farklı ekonomik, etnik, mesleki ve politik geçmişleri olan kadınlar arasında gelişmeye devam etti. Her gün, katılımcıların Melez Çalışma Alanı'nı hazırlayıp farklı görev gruplarında (metin yazımı, basımı, teknik işler, veda partisi, vs.) çalışmak ve günün genel programını düzenlemek üzere buluşmalarıyla başlıyordu. Bunu, Documenta izleyicileri için düzenlenen üç saatlik açık konferanslar ve sunumlar izliyordu. Grup, akşam yemeği ve siberfeminizmin tanımı, amaçlar, ileriye yönelik eylemler ve planlar gibi genel konuları konuşmak üzere yeniden toplanıyordu. İşler eğilim ve uzmanlıklara göre bölüştürülmüştü; bir görev listesi ya da herkesin eşit saatlerde çalışmasını gerektiren bir beklenti yoktu. Mekân şenlik, serbest davranışlar, beyin fırtınası ve özel zamanlara ayrılmıştı. Katılımcıların FACES listesiyle bağlantısı, elektronik olarak sürekli karşılanıyordu. Tüm grup etkinlikleri videoya ve teybe kaydediliyor, fotoğrafı çekiliyordu. Pek çok kadın kendi bilgisayarını evden getirip açık toplanma/çalışma alanında kurmuştu; ve pek çok konferansta konferansçıların web sitelerinden okumalar yapıldı ve projeksiyonla resimler gösterildi. Vize problemleri yüzünden Kassel'e dolaylı, hatta illegal yollardan gelen iki Rus kadın, bir hafta süren yolculuk günlüklerini faksladı. Başka bir katılımcı, gruba CU-SecMe- bağlantısını kurmayı öğretti ve ayrıl-

diktan sonra toplantılara sanal olarak katılmayı sürdürdü. Böylece sanallık ve fiili mevcudiyet arasında ilginç bir etkileşim oldu. Yüz yüze ilişkiler sanal iletişimlerden daha yoğun ve enerji dolu geçti, çeşitli bireyler ve alt-gruplar arasında farklı derecelerde yakınlık oluştu ve her türlü farklılığı daha belirgin hale getirdi. Yüz yüze toplantılardan, beyin fırtınası ve kendiliğinden eylemler daha kolay ortaya çıkıyor gibiydi. Anında soru ve yanıt fırsatı ve bildirilerin sunumlarından sonra uzayan tartışmalar, sadece on-line metinlerle yapılabilen iletişimlerden daha samimi ve araştırıcı alışverişe imkan verdi.

Çeşitli konferanslar, web projeleri ve çalışma atölyelerinde sunulan geniş bir içerik yelpazesi vardı: İnternet'te cinsel farklılığın görünürlüğü teorileri; online kadınların kendilerini dijital olarak temsil etmeleri üzerine bir çalışma atölyesi; toplumsal cinsiyet temsillerinin, seks sitelerinin, siberseksin ve kadınlar için pornonun analizleri; kalıplaştırma, kadınların seksist temsilleriyle savaşmak için toplumsal cinsiyet kaynaşması ve melezlik stratejileri; şizo-feminist cisimleşme için bir öneri; enformasyon arzusunun fetişleştirilmesi üzerine tartışma, ve yeni teknolojiler tarafından yaratılan paranoyalar; tarihteki ünlü kadınlarla ilgili bir küçük araştırma; kadın ve erkek programcılar ve hacker'lar arasındaki farkların incelenmesi; rakamlardan çok dile dayanan elektronik sanatın incelenmesi; webkzz listelerinin doğası ve örgütlenmesi üzerine yazılar ve daha pek çok şey.⁹

Sonuç:

“(Siber)Feminizm, içinden yaşamın görülebileceği bir tarayıcıdır (browser).”¹⁰

Eğer siber-feminizmin arzusu araştırmak, kuramlaştırmak, uygulamak ve dünyanın dört bir yanındaki kadınların (ve ka-

dın olmayanların) yeni haberleşme teknolojilerinden, teknobilimden ve küresel iletişim ağlarının eril kapitalist egemenliklerinden nasıl etkilendiğini görünür kılmaksa, işe politik amaçlarının ve konumlarının ne olduğunu açıkça belirterek başlamalıdır. Siberfeministler, küresel teknolojilerin yarattığı yeni karmaşık toplumsal koşulları ele alan feminist teori ve pratikleri yaratma şansına sahiptirler. Yeni haberleşme teknolojilerinin yıkıcı kullanımları, güç ağlarına sızıp bulaşmayı hedefleyen ulusaşırı hareketin işini eylemci, feminist dayanışma projeleri, eğitim, özgürlük, vizyon ve direnişle kolaylaştırır. İnternet'in mevcut cinsiyet, ırk, yaş ve sınıf yapılarına meydan okuyan politize bir feminist ortam yaratmada etkili olmak için, siberfeministlerin avangard feminist tarihini araştırmaları, stratejilerinin ve kurumsallaşmış ataerkil eleştirilerinin üzerinde durmaları gerekmektedir. Yeni teknolojilerinin eril yapılarını bozmak, bu yapılara direnmek, bunların kodlarını çözmek ve yeniden kodlamak için teknik, teorik ve politik eğitim üzerinde sıkı çalışmalar başlatmak gerekiyor. Siberfeministler İnternet'in ütöpik ve mitik yapılarına direniş göstermeli ve başka direnişçi net gruplarıyla eylemci işbirliği içinde çalışmalıdırlar. Siberfeministlerin ulusaşırı feminist ve postkolonyal inisiyatifleri dayanışmaları ve böyle inisiyatifleri desteklemek için haberleşme teknolojileri ve elektronik ağlara erişimlerini kullanıma sokmaları gerekir.

Türkçesi: S. E.

¹Birinci Siberfeminist Enternasyonal, Kassel'de yapılan Melez Çalışma Alanı konulu siberfeminist çalışmalarda bir araya geldi, Eylül 20-28, 1997.

²Carnegie Mellon Üniversitesi'nde kadın öğrenciler, bilgisayar bölümündeki öğrencilerin yaklaşık %10'unu oluşturuyor.

³"*Cyberfeminism with a Difference*", Rosi Braidotti.

⁴Sadic Plant, *Zeros + Ones: Digital Women + the New Technocultures*, s. 37.

⁵Faith Wilding ve CAE, *“Notes on the Political Condition of Cyberfeminism”*.

⁶Donna Haraway, *Modest-Witness*.

⁷‘Feminizm’ terimini kullanmak, ‘kadın’ terimini kullanmaktan çok farklıdır; ancak bell hooks ve diğerleri tarafından haklı olarak yapılan ırkçı beyaz feminizm eleştirisini kabullenen ‘siberkadıncılık’ teriminin kullanımı da göz önünde bulundurulmalıdır.

⁸Örneğin, Shana Penn’in *The Women’s Guide to the Wired World*’ündeki (New York: Feminist Press, 1997) 1000 feminist ya da kadınlarla ilgili sitelerin listesine bakınız.

⁹Daha fazla bilgi ve yazılar için bkz.

(<http://www.icf.de/obn>).

¹⁰Alla Mitrofanova, SE konferansı.

YENİ KÜRESEL MUHALEFET

Yaşar Çabuklu

Modern anlamda ulusların oluşması 19. yüzyılda başladı. Geleşen burjuvazi yerel bağları, cemaat ilişkilerini çözerek ulusal pazarı kurmaya yöneldi. Ortak dil ve tarih, ulusal bayramlar ve tatiller milli devletin himayesi altındaki ulusa bağlı olarak tanımlanan yurttaşlık, ulusal sanayi ve emek gücü, ulusal ordular, bunların hepsi kapitalizmin ulusal mekâna bağımlılığının ifadeleriydi. İşgücünün dolaşımı serbestti, ama çalışan yığınlar yerleri değiştirilemeyen büyük fabrikalarda istihdam ediliyordu. Fabrika sahipleri, işçiler ve sendikalar fabrika mekânına ve yöresine hâlâ önemli ölçüde bağımlıydılar. Aynı şekilde ordu ve eğitim kurumları da yığınları disiplin altında sabit yerellikler içinde uzun süre tutmaktaydı. İktidar, sermaye ve bilgi kendi ülkesinde kök salmıştı. Sermaye ve devlet kendi uluslarının ekonomik ve politik patronlarıydılar. Bir sömürü ve tahakküm ilişkisi içerisinde olsa bile kendi uluslarına karşı derebeyi-serf ilişkisi çağrıştıran bir angajman içindeydiler. Askeri, ekonomik ve kültürel yeterlilik anlayışı hâlâ revaçtaydı. Devlet sömürdüğü tebaasının ekonomik ve askeri güvenliğini sağlamakla yükümlü görüyordu kendini, sosyal yardım harcamalarıyla, bedava tedavi, eğitim vb. hizmetlerle, insani seçimleri görelî olarak önemseyen yasalarla halktan sağladığı rantın karşılığında az da olsa bir şeyler veriyordu. Devlet ekonomiyi yönettiği gibi ülkenin gündemini ve ulusal kodları da kendi kurumları aracılığıyla belirliyordu. İşçi sınıfı muhalefeti de tüm enternas-

yonalizm söylemine karşın ulusal olarak örgütlenmişti ve ulusal işçi partileri savaşlarda kendi ulusal devletlerini destekliyorlardı.

1960'lardan sonra gelişen post-modern kapitalizm yukarıda anlatılan modelin ciddi biçimde sarsılmasını beraberinde getirdi. Eskinin yurttaşların güvenliğini sağlayan kolektif kurumları birer birer çöküyor. Piyasa mantığını ve serbest ticareti ön sıraya yerleştiren neo-liberalizm rekabet, verimlilik ve kârlılığa karşı direnen kolektif yapıları ve toplumsal dayanışma ağlarını çözüyor. Yeni sistemin parolası deregülasyon, yani eski kapitalizmde yasalarca, kurumlarca belirlenmiş her türlü sabit konumun ortadan kaldırılması, insana, topluma ait her şeye piyasanın taleplerini karşılayacak bir esneklik ve dirençsizlik kazandırılması. Sermayenin ulus-aşırı küresel planda kazandığı akışkanlık, hız ve esneklik onu yerelliklerden, ulusal çerçevelerden koparıyor, mekân dışı kılıyor. Dünya paranın, sermayenin, bilginin akış yerlerinden oluşan bir ağa dönüşüyor. Sermaye ulusal siyasetin ve devletin mekânından kaçarak engelsiz dolaşımın hiper mekânında varlık gösteriyor. Küresel, ulus-aşırı planda gerçekleşmeye başlayan sermayenin iktidarıyla ulusal siyaset arasındaki mesafe açılıyor. Sermayenin artık ulusal bir kapitalist sınıfta cisimleşmediği post-modern küresel kapitalizmde ulus-devletler eski güçlerini kaybediyorlar. Küreselleşme sürecinde devletlerin müdahaleci yetkileri azalıyor, hareket marjları daralıyor. Eski kapitalizmin temsili yasama organları ve yasaları yeni küresel piyasanın talep ettiği aşırı esnekliğe cevap veremediği için iktidar seçimle gelmiş kurumların dışında işleyen alanda, sınai ve mali baskı gruplarının yasadışı, kuralsız bir biçimde taleplerini empoze ettiği bir alanda oluşuyor.

Post-modern toplumda sermayenin devletinden kurtulmak istemesinin yanı sıra devlet de ulusundan kurtulmak istiyor. Ulus geçmişte elde ettiği ve yasalara geçmiş kazanımlarıyla piyasa kural-

larından başka kural tanımayan küresel kapitalizmin önünde bir engel oluşturuyor. Çalışabilir nüfusun beşte biriyle üretiminin sürdürülmesinin mümkün olduğu bir dönemde devlet geçmişte ulusuna karşı girdiği angajmanlardan vazgeçmeye, yükümlülüklerinde sıyrılmaya çalışıyor. Sermayenin küreselleşmesi karşısında yerel, iktidarsız kalan ulusal devlet ve siyasetçiler sosyal harcamaları azaltma, işten çıkarmaları kolaylaştırma vb. önlemler alıp ulusa uyum ve esneklik öneriyorlar. Devlete ve siyasete güveni kalmayan ulus siyasi kayıtsızlığa yöneliyor. Eskinin sorumlu yurttaşı güvenlik güçlerinin yerlerini tanıtım ve reklamcılığa terk ettiği yeni toplumda piyasa tüketicisine dönüşüyor. Modern kapitalizmde ortak davaların tartışıldığı bir alan olan kamuoyu post-modern toplumda bireysel mahremiyetlerin, meselelerin tek boyutlu, standart, medyatik bir dille dışavurulduğu bir alan olarak ortaya çıkıyor.

Devletin artık kendini ulusunun güvenliğinden sorumlu hissetmediği post-modern dönemde tüketici birey güvenliğini kolektif eylemin risklerini üstlenerek sağlamak yerine ona özelleştirilmiş biçimlerde sunulan güvenlik ürünlerine yöneliyor. Ailenin, cemaatlerin, ulusun, devletin güçsüzleştiği yeni toplumda ekonomik deregülasyona (kuralsızlaştırma) ‘manevi deregülasyon’ eşlik ediyor. Küreselleşme çağında kalıcı, güvenilir, bütünlüklü konumlara, ilişkilere, kişiliklere yer yok. Her an esneyebilen, her kalıba giren, geçici, uçucu kişilikler revaçta. Eskinin yaşam boyu kişiye eşlik eden sağlamlık anlayışı yerini anın gerektirdiği esnekliklere destek verecek zindelik yaklaşımına bıraktı. Post-modern tüketici kendi güvenliğinin hiçbir etik değeri benimsememekte, konumdan konuma, ilişkiden ilişkiye sınırlanmadan kaymakta buluyor. Öte yandan düzenli tüketiciler topluluğuna göre biçimlenmiş bu esnek yaşam modeli işsizler ve yoksullar için bir yıkım anlamı-

na geliyor. Sermaye ve tüketiciden beklenen hareket ve esneklik-ten göçmenlere kapılar kapanıyor, varoş halkının gettolarından dışarı çıkmaması tercih ediliyor. Yoksulluğun artmasıyla birlikte suçun ve düzensizliğin kaynağı olarak görülen alttakiler için sayıları hızla artan hapisaneler inşa ediliyor.

1970'lerden sonraki küreselleşme sürecinde ulus, ulus-devlet, ulusal emek gücü, ulusal sermaye ve ulusal pazar güç kaybediyor. Küresel piyasa güçlerinin iktidarlarını ulusal devletin yetki alanının dışında oluşturmalarıyla birlikte güçsüzleşmiş ulusal devletin, ulusal muhalefetin muhatabı olma konumu gitgide zayıflıyor. Ulusal yargı da küresel yargı kurumlarının güçlenmesine paralel olarak zayıflıyor, bireyler ülke içinde çözüm bulamadıkları davaları uluslararası mahkemelere götürüyorlar. Öte yanda eskinin, ulusal işçi partilerinin dayanışmasına bağlı, çoktandır gözden düşmüş enternasyonalizmi son buluyor, ulusal komünist partiler marjinalleşiyor. Ulus, yurt, vatan, ülke, toprak gibi kavramların sosyalizmle bir arada düşünölmeleri gitgide zorlaşıyor.

Küresel kapitalizmin, çokuluslu şirket ve fonların gücü karşısında direnç gösterebilecek her türlü ulusal konumun zayıfladığı postmodern toplumda kültürel çokrenklilik, etnik ve kimlikse çeşitlilik ve farklılıklar önem kazanıyor. Etnik topluluklar ve milliyetler bir yandan turistik, tüketimsel amaçlı bir otantizme konu olurken öte yandan koşullara bağlı olarak kapitalizmin 'böl ve yönet' politikası çerçevesinde kullanılabiliyorlar. Yeni küresel politika, güçlü, otoriter bir üniterliği uygulayan devletler yerine ülke içindeki farklı toplulukların ve güçlerin dengesini yansıtan esnek ve küresel etkilere açık devletleri tercih ediyor. Farklılığa vurgu yapan postmodernizmin sadece ulusal kimliği değil bireysel kimliği de parçalıyor. Eskinin sıkı, değişmez, tek tip kimliği, yerini esnek, cinsiyet rollerin mutlaklaştığı sonsuz giriş çıkışların kuralsız-

laştığı, tüketime endeksli yeni bir kimliğe bırakıyor.

Yeni küreselleşmenin en belirgin özelliği sermaye ihracından çok, uluslararası para ve fon hareketlerinin önem kazanmış olmasıdır. Temsil eden/edilen ilişkisinin koptuğu postmodern topluma koşut olarak uluslararası borsalarda oluşan aşırı şişirilmiş değerlerin, temsil ettikleri şirketlerin ve metaların gerçek değerleriyle ilişkisi kopmuştur. Hiper realiteye denk düşen hiper değerleri ifade eden uluslararası dev fon hareketleri, saniyeler içinde ve büyük bir akışkanlıkla dünyayı bir ucundan diğer ucuna katetmekte, terk ettikleri ülkelerin ya da tüm bir bölgenin ekonomisini bir günde çökertebilmektedir. Ucu metropollere kadar uzanabilecek böyle kriz riski bu ülkelerin yönetimlerini tedirgin etmekte, onların bu tür 'sorumsuz' fonlardan yakınmalarına ve merkez bankaları vb. kurumlar aracılığıyla piyasalara müdahale etmelerine neden olmaktadır. Üçüncü dünya ülkelerinde ise küreselleşmenin nimetlerinden yararlanan kentli tüketici orta sınıf oluşmaktadır. Toplumun büyük çoğunluğunun giderek daha çok yoksullaşmasına rağmen tüketimin evrensel ölçütlerini benimseyen orta sınıfın ideolojisi halk içinde de destek bulmaktadır. Halk kültürü ortadan kalkmakta, otantiklik ticari bir meta olarak yeniden üretilmekte, medyanın küreselleşmenin değerleriyle yoğurarak oluşturduğu standart kitle kültürü yaygınlık kazanmaktadır.

1970'lerde başlayan ekonomik kriz dönemi üçüncü dünya ülkelerini daha büyük ölçüde etkiliyor. Popülist politikalar yerlerini kemer sıkma önlemlerine başvuran yönetimlere bırakıyor. Eskinin ulusal kurtuluş savaşlarını kazanan itibarlı yönetimleri halk nezdinde yıpranıyor. Fundamentalist hareketler güç kazanıyor. Üçüncü dünyacılığın gözden düşmekte olduğu bir dönemde bu ülkelerin, halklarına baskı uygulayan diktatörleri gözüpek askeri vb. çıkışlarla küreselleşmenin rantından kendilerine düşen payı

yükseltme çabalarını artırıyorlar. Buna karşın güney ülkeleri ile kuzey ülkeleri arasındaki uçurum büyüyor, kuzey kendi içine kapanarak özellikle rantabl olmayan güney ülkelerini kendi başlarının çaresine bakmaya terk ediyor. Dünya kapitalizminin rantabl bulup ilişkiye geçtiği üçüncü dünya ülkelerine evrensel demokrasi uygulamasını da götüreceği düşüncesi gerçekçi değil. Demokrasi Batı'da eski burjuva demokrasisine oranla ciddi gerilemelerin içeriyor ve daha çok formel bir karaktere sahip. Öte yandan küresel kapitalizmin IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü vb. kurumlarının üçüncü dünya ülkelerine dayattıkları ekonomik politikalar, toplumun büyük çoğunluğunun gitgide daha çok yoksullaşmasına ve hükümetlerin politikalarına karşı tepkilerin büyümesine neden oluyor. Bu ülkelere ekonomik acı reçeteyi dayatan Batı, küresel ekonomik politikaların ancak baskıcı yönetimlerce uygulanabileceğini bilmiyor olamayacağına göre üçüncü dünya ülkelerinden beklenen, evrensel demokratik prensiplerin formel bir biçimde kabul etmeleri ve toplumsal muhalefet üzerindeki baskıyı hukuk dışı, pre-burjuva, ilkel yöntemlerle değil işi kuralına uydurarak gerçekleştirmeleridir.

Batı'da 1970'ler öncesinin resmi sol partileri ve hareketleri muhalefetlerini kendi ülkeleriyle sınırlamışlardı. İçinde yaşadığımız postmodern küreselleşme döneminde, ulusal olan uluslararası olanla iç içe geçmiştir. Dünyadaki en küçük birim bile artık küresel kapitalist ağın bir parçasıdır. Bu durum milliyetçi, ulusal olanı kayıran bir boyuta sahip anti-emperyalizm söylemini gitgide geçersiz kılmakta, ülke içi ile ülke dışı arasında ayırım yapmayan anti-kapitalist bir yaklaşımın geçerliğini artırmaktadır. Kapitalizme karşı muhalefet, 'dışsal' bir alanda yürütülemez. İktidar ve muhalefet milyonlarca kesişme noktası olan küresel bir ağın parçalarıdır. Küresel muhalefet dünyadaki çok sayıda mikro alanda

verilen mücadelelerin rastlaşmasından, işbirliğinden, dayanışmasından oluşur. Metaların, sermayelerin, fonların akışkan olması gibi küreselleşmeye karşı muhalefet de yersiz yurtsuz, her yerde ortaya çıkabilen direniş birimlerinin gönüllü buluşmasıyla gerçekleşir.

Postmodern tüketim toplumunun farklılığı, çokrenkliliği, çoğulculuğu öne çıkaran yapısı bu toplumda ortaya çıkan muhalefet biçimlerini de etkiliyor. Yeni sola, feminist, gay, ekolojik ve antimilitarist hareketlere bakıldığında eski makro, bütüncül siyaset anlayışından uzaklaşıp parçalı, mikro, çoğulculuğa dayalı bir siyasete yaklaşıldığı görülüyor. Kültürel mozayigi, gökkuşağını, kimlik eksenli politikaları, ötekini öne çıkaran yeni toplumsal hareketler, klasik Marksistler tarafından postmodern olmakla eleştiriliyor. Ama klasik Marksizm de tüm enternasyonal (uluslararası) retoriğine rağmen kendi politikalarını ulus-devletçi, merkezi, otoriter bir çerçeve içinde kurmamış mıydı? Yeni küresel, postmodern kapitalizm koşullarında milliyetçiliğe prim veren klasik anti-emperyalist söylem geçerliliğini yitirmiştir. Küresel kapitalizme karşı küresel muhalefetin söylemi de yeni postmodern, mali kapitalizmin koşullarından kaynaklanan muhalif bir söylem olacaktır. Şimdi postmodern temalarla benzerlikler taşıyan küresel muhalefetin konularına biraz daha yakından bakalım. Postmodern çoğulculuk ve farklılık, tüketimin ve ürünlerin farklılaştırılmasını sağlayarak piyasayı derinleştirir ve onun genişlemesine hizmet eder. Küresel muhalefetin çoğulculuğu ise çok sayıda ve farklı direniş birimlerinin tüketim toplumunun kategorilerinin dışında oluşturduğu dayanışma ağıdır. Postmodernizm, etnisiteyi değişimlere kapalı, otantik, folklorik, ticari, küresel nüfus politikalarına tabi bir olgu olarak görür. Küresel muhalefet içinse önemli olan etnik topluluklar arasındaki geçişkenlik, melezlik, etkileşimler ve dire-

nişsel öğelerdir. Postmodernizm, geleneği bugünün içine eklektik bir biçimde yerleştirir, geleneksel, lokal olanı bir çeşni, bir garnitür olarak simülasyon ortamı içinde yeniden üretir. Küresel muhalefet ise gelenek içindeki isyankâr öğeleri yeni direniş biçimlerinin bir parçası haline getirir, ama kendini milli, cemaatsel bir çerçeveye içine hapsedmez. Eskinin uluslararası emperyalizminden bugünün uluslar-ötesi, uluslar-aşırı küresel kapitalizmine dönüşen dünya düzeninin karşısında küresel muhalefet de uluslar arasından çok yerlerarası dayanışma temelinde bir araya gelmektedir. Eskinin çıkarlarının örtüştüğü düşünülen ulusal işçi sınıflarının uluslararası dayanışması bugün yerini ekolojik, kültürel, ekonomik vb. tıkanmaların, çözümsüzlüklerin vuku bulduğu yerler arasındaki küresel dayanışmaya bırakmaktadır. 1960'ların yeni sosyal hareketleri, özel alanlardan yola çıkan muhalif mikro politikaların önemini anlamışlardı. Ama kendileri de o dönemin refah toplumunun birer parçası oldukları ve talepleri daha çok kimlikssel ve kültürel olanla sınırlı olduğu için, radikallikleri uzun sürmedi. Postmodern kapitalizm çok kültürlülüğe, farklılığa vurgu yapan söylemi ve politikalarıyla yeni solu tüketimsel çeşitliliğin içinde dahil etti. Seattle ve Prag'da ortaya çıkan oluşumun 1960'ların yeni solundan farkı, kimlikssel ve kültürel talepleri yoksullaşmaya karşı tepkilerle birleştirmesinde yatıyor. Yeni sol, tüketim toplumundan rahatsız olan tüketenlerin hareketiydi. Seattle ise buna ilaveten küreselleşmenin yol açtığı yoksulluk sonucu artık tüketemeyen kesimlerin tepkilerini ortaya dökmüştür. Öte yandan yeni soldan farklı olarak Seattle, çok geniş bir yelpaze içinde yer alan muhalif hareketlerin birbirleriyle irtibata geçerek küresel bir platformda bir araya gelmelerini temsil etmektedir.

Küresel iktidarın hareket halinde ve her yerde olduğu bir dünyada yersiz-yurtsuzlaşan direniş de her yerdedir. Sınır tanımayan,

evi olmayan küresel sermayeye karşı kendini ülkesinin ayrılmaz bir parçası olarak görmeyen, kendini evinde hissetmeyen, aynı zamanda sermayenin de alanı olan İnternette bazen sabotajcı olarak bazen de dünyadaki benzerleriyle iletişim kurmak amacıyla at koş-turan bir küresel muhalefet. Çokuluslu şirketlere, uluslararası kuruluşlara karşı direnişin ülke içinde sınırlı kalarak yürütülemediği, küresel iktidarın ulusal siyaset arenasından kaçtığı bir dünyada küresel sermayenin ortak çözümsüzlükler, sorunlar yarattığı yerler arasındaki küresel dayanışma. İşte Seattle'da başlayıp Washington'da, Prag'da, Nice'de, Quebec'te, Göteborg'da ve Cenova'da devam eden yeni küresel muhalefetin yola çıktığı noktalardan bazıları bunlardır.

ŞENLİKLİ DİRENİŞ, DOĞRUDAN EYLEM RECLAIM THE STREETS (SOKAKLARI GERİ AL)*

1990'lı yılların ortalarından bu yana İngiltere'de gelişen Reclaim the Streets insanları kapitalizmin ve yarattığı yaşam kültürünün sonuçlarıyla yüzleşmeye ve mücadele etmeye çağırıyor. RTS küreselleşme karşıtı hareketin de en önemli bileşenlerinden biri olarak adını duyuruyor.

Londra'da yaşayanlar bir süredir işe gitmek üzere evlerinin önüne çıktıklarında sokaklarını yeni dikilmiş ağaçlarla ve çiçeklerle bezenmiş görüyorlar. Arabalarına binip Londra'nın geniş caddelerine çıktıklarında ise asfaltın çeşitli yerlerinin delindiğini ve bir çok yere ağaçlar dikildiğini şaşkınlıkla izliyorlar. Arabalar caddelere dikilmiş ağaçlara çarpmamak için yolda zikzaklar çiziyorlar. Belediye görevlileri trafiği açmak için caddeleri bu yeni dikilmiş ağaçlardan 'temizlemeye' çalışıyorlar. Ya da şehirlerarası yolların en işlek yerlerinde, kavşaklarda, otoban gişelerinin bulunduğu yerlerde uzun araba kuyrukları oluşuyor. İngilizlerin alıştığı üzere o bölgede yeni bir 'sokak partisi' düzenleniyor. Çalan müzikler eşliğinde rengarenk giysileriyle sahne alan çeşitli muhalif gruplar gösteriler yapıyorlar. Punk, hardcore ve türlü alternatif müzikler eşliğinde sokaklar renkleniyor. Yeraltı, yerüstüne çıkıyor. Hem de ne çıkmak. Sokağa çıkıyor, caddeleri kapatıyor, barikatlar kuruyor, protesto ediyor ve eğleniyor. Bu şenlikli muhalefet ve doğrudan eylem ha-

*Umut dergi Sayı: 1 Güz-2001

reketinin adı son yıllarda giderek daha fazla duyulur oldu. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ve Amerika'da da giderek büyüyen bu hareketin adı Reclaim the Streets.

Reclaim the Streets (RTS), giderek gelişen küreselleşme Karşıtı Hareketin de öncülerinden biri. Tıpkı İtalya'daki Tutti Bianchi ve Almanya'daki otonom anarşist gruplar gibi RTS'de hareketin en militan ve en renkli kesimlerinden birini oluşturuyor. Aktif olarak katıldıkları eylemlerde ve organizasyonlarda kendi renklerini ve taleplerini güçlü bir şekilde ifade ediyorlar. Kurdukları yol barikatlarından sokak partilerine, petrol şirketleri aleyhine düzenledikleri boykotlardan, grev yapan işçilerle birlikte mücadeleye kadar bir çok alanda birden mücadele ediyorlar. Avrupa'da ve Amerika'da yeni RTS grupları oluşuyor, çarpıcı eylemlerle gündeme geliyorlar.

Yeni 'şehir gerillası'

RTS'nin öncülerinin ortaya çıkması 1991 yılı sonlarına rastlıyor. Londra'da yapılan yeni otoban ve ulaşım sistemlerine karşı muhalefet eden gruplar içinde RTS'nin öncüleri motorlu taşıtlara karşı mücadelenin ilk kıvılcımlarını çaktılar. 'Doğrudan eylem' düşüncesiyle hareket eden bu grup, bedelsiz kamu ulaşımı ve çevreyi tehdit etmeyen ulaşım yöntemleri talebiyle bir kampanya başlattı. Arabalara, yollara ve bunları yürüten sisteme karşı mücadele amacıyla bir araya gelen gruplar çarpıcı eylemlerle, marjinal çevreci topluluklar ve akademisyenler dışında kimsenin üzerinde bile düşünmediği bir alanda yeni bir tür 'gerilla savaşı' başlattılar. Park Lane'e hurdaya çıkarılmış arabaları getirip yığarak araba tüketiminin boyutlarını sergilemek, Londra caddelerine boyayla bisiklet yolları çizmek, 1993 yılında Earls Court Motorlu taşıtlar Fuarını basmak ve Londra ve çevresindeki araba reklamlarını tahrip etmek gibi eylemler RTS'nin başlattığı 'gerilla savaşının' ilk örnekleriydi.

Bunların ardından gelen ve “M-11 Bağlantı Yoluna Hayır” adı altında yürütülen kampanya ise ‘Yol Karşıtlığı’nın Doğu Londra’da etkili bir hareket haline gelmesini ve hareketin gündeminin genişlemesini sağladı. Ekolojik ve çevre korunması temelli bir hareket olarak tanınan ve marjinal bir anarşist eğilim gözüyle bakılan ‘Yol Karşıtlığı’ ve RTS’nin öncüleri siyasal angajmanları ve talepleri de olan etkili bir hareket konumuna yükseldi. Kent yaşamının ve tarihsel dokunun korunması, kapitalist amaçlarla genişletilen ulaşım ağlarına ve sosyal yaşam alanlarının tahribatına karşı muhalefet eden bir grup haline gelen topluluk, M11 kampanyası boyunca geniş bir toplumsal etki yaratmayı başardı. “Yol karşıtlığı” düşüncesinin sosyal ve siyasal boyutları ön plana çıkmaya ve taraftar toplamaya başladı. Telefon ağları kuruldu, çok sayıda insan M-11 bağlantı yolunun yaratacağı kentsel tahribata karşı eylemlere katıldı, yol güzergahı üzerinde yapılan işgaller Doğu Londra’lıların büyük bir kesimi tarafından desteklendi. Hükümetin 1994 yılı sonlarında RTS ve benzeri hareketleri engellemek için gündeme getirdiği “Suça Karşı Adalet ve Kamu Düzeni Yasası” ise hareketi engellemek bir yana daha da gelişmesi için hiç hesaplanmadık bir ivme yarattı. İngiliz hükümetinin Yol Karşıtlığı ve benzeri topluluk hareketlerini kriminalize etmek için çıkardığı yasanın karşısında İngiltere’de bölünmüş durumda bulunan bir çok grup bir araya geldi. Yol Karşıtı gruplar önemli bir çekim merkezi haline geldi. M-11 kampanyası ve işgal edilen alanlar üzerinde düzenlenen şenlikli gösteriler hükümetin protestocular üzerine polisi ve özel kuvvetleri salmasıyla son buldu. M-11 Bağlantı yolu üzerinde yapılan ve Claremont Road savaşı olarak bilinen son çatışmada polis her ne kadar protestocuları dağıtıp direnişi sona erdirdiyse de RTS’i oluşturan gruplar, M-11 Kampanyası’ndan çok şey öğrenerek çıktı.

M-11 kampanyası içinde genişleyen ilk öncü gruplar 1995 yılında RTS'nin kuruluşunu ilan ettiler. 1995 yazının başlarında düzenlenen ilk 'Yol Partileri' ve Shell'e, Nijerya Elçiliği'ne ve 1995 Motor Show'a karşı yapılan eylemler giderek genişleyen ve İngiltere'deki çeşitli geleneksel siyasal hareketler dışında tüm muhalif akımların/toplulukların RTS çevresinde toplanması doğrultusunda bir rüzgar yarattı. Temmuz 1997'de sekiz bin kişinin Batı Londra'daki M-41 otoyolunu denetimleri altına alarak dokuz saat boyunca, bir yandan asfaltı kazıp M-11 otoyolunun yapımından kurtarılmış ağaçları diktiği bir yandan da parti yapıp eğlendiği 'M-41 Yol Partisi' en başarılı doğrudan eylem biçimlerinden biri olarak hâlâ anımsanıyor.

Yol karşıtlığı, düzen karşıtlığı, tüketim karşıtlığı

Bugün RTS özellikle İngiltere'de 'araba ve yol karşıtı' bir dizi taleple simgelenen bir hareket olarak tanınıyor. Karayolu taşımacılığına ve motorlu taşıt kültürüne dayanan egemen ulaşım sisteminin yarattığı ekolojik ve toplumsal maliyetlere dikkat çeken, sosyal yaşamı ve insanı geri plana iten bu sisteme karşı mücadele RTS'yi oluşturan gruplardan bir çoğu için mevcut kapitalist ilişkilerin bir parçası olarak görülüyor ve bu sisteme karşı mücadele düzen karşıtı bir içerik taşıyor. Yolları dolduran arabalar kaldırımları daraltıyor, yayalar birbirlerine bakmak istediklerinde arka planda arabaları görüyor, yol karşısındaki binalara bakmak istediklerinde de ön planda arabaları görüyorlar. Nereden bakarsanız bakın, arabaların görünmediği tek bir görüş açısı bile olmaması ve her yere nüfuz eden gürültüler RTS'ye göre her düşünme anını asit gibi aşındırıyor. Arabalar kentlerimize hakim ve kentlerimizi kirletiyor. İnsanları birbirlerinden izole ediyor ve sokaklar birer yaşama alanı değil motorlu araçların hızla geçmeleri için düzen-

lenmiş basit mecralar haline geliyor.

RTS, toplumu arabadan kurtarmanın bize daha güvenli, daha çekici bir yaşama atmosferi yaratacağına, insanlara sokakları geri vermenin yeni bir tür ‘toplumsal dayanışma’ duygusu yaratacağına inanıyor. Ama RTS’ye göre arabalar ve ulaşım sorunu bulmanın sadece bir parçası. Arka planda hakim ‘araba kültürü’nü besleyen siyasi ve iktisadi süreçler bulunuyor. Mevcut ulaşım ve araba kültürü ‘tüketimi’ arttırmak için düzenlenmiş birer iktisadi faaliyet. Bu çerçevede RTS’nin arabalara saldırısı, kapitalizme daha geniş bir saldırıdan kopartılamaz. “Sokaklarımız arabalarla olduğu kadar kapitalizmle de doludur ve kapitalizmin kirliliği çok daha sinsidir”.

‘Doğrudan Eylem’

RTS, sürekli olarak insanları ‘doğrudan eyleme’ çağıran ve bu doğrultuda örnekler yaratarak cesaretlendiren bir hareket. Herkesin, yolların ve arabaların sebep olduğu yıkımı bilmesine rağmen, mevcut sistemin bunu açgözlülükle sömürmesi karşısında RTS’ye göre yapılacak tek şey ‘doğrudan eylem’. Doğrudan eylem, bu iktidarı ve otoriteyi hemen bugün yıkmaktır ve insanların kendileri için sorumluluk almasıdır. RTS’ye göre ‘doğrudan eylem’ sadece bir taktik değil, kendi başına bir amaçtır ve insanların ortak bir amaç için çevreyi, nesneleri ve insanları kendi eylemleriyle doğrudan değiştirmek için bireyler olarak bir araya gelmesine olanak sağlamaktadır.

Düzenlenen Yol Partileri RTS’nin bu görüşlerinin ustalıkla birer ifadesiydi. Eğlenceli ve ustalıkla düzenlenmiş doğrudan eylem taktikleri, kitlesel inisiyatif, eğlence, mizah ve çılgınlık. Yol Partileri geleneksel gelişmiş kapitalist toplumdan bıkmış herkese açık birer festivale dönüştüler. RTS’ye göre büyük devrimci anların

hepsi muazzam birer halk festivaliydi. Bastille baskını, Paris Komünü ve 1968 isyanları bunların sadece birkaçıydı ve bir festival kurulu düzenden sağlanan geçici özgürleşmeyi kutlar; bütün hiyerarşilerin, rütbelerin, ayrıcalıkların, kuralların ve yasakların askıya alınmasına işaret eder. Bu tür etkinliklerin içinde yaratılan devrimci enerji ve yaratılan kitlesel inisiyatif, devlet otoritesine karşı bir meydan okuyuşa dönüşür. Bu düşüncelerle yapılan Yol Partileri'nin ve onlarcası yapılan daha küçük sokak partilerinin polis ve güvenlik güçlerinin dikkatini çekmesi ve neden engellenmeye çalışıldığı bu çerçevede daha kolay anlaşılabilir.

Polisin Sokak Partilerine, türlü ekipmanlar taşıyan araçlara girmesi, izlenmesinin yanı sıra, RTS bürolarına baskınlar yapılması, telefonların dinlenmesi, RTS eylemcilerinin izlenerek rahatsız edilmeleri ve ağır cezalarla tehdit edilmeleri gibi olaylar sıradan olaylar haline gelmektedir. Aralık 1996'da M-25 otoyolunda bir BP tankerini ele geçirme eylemi düzenleyen grup üyelerinin buluşma noktasında 200 kadar polisin bir anda belirip eylemcileri gözaltına alması da polisin izlediği taktikler konusunda bir fikir verebilir.

Ancak RTS bu türden baskı ve yıldırma operasyonlarına karşı, her hafta açık toplantılar düzenlemeye, genişlemeye ve yeni insanların harekete katılımını sağlamaya devam etmekte. İngilteredeki bir çok 'Doğrudan Eylem' gruplarıyla yeni ilişkiler kurulmakta ve ortak hareket edilmeye çalışılmaktadır. Merkezi bir hiyerarşisi bulunmayan İngiltere'nin ve Avrupa'nın değişik bölgelerindeki RTS grupları için Londra RTS ise sadece bir katalizör ve koordinatör işlevi görmektedir.

İngiltere'deki küreselleşme karşıtı topluluklar içinde RTS'nin özel ve önemli bir rolü de bulunuyor. Neredeyse 10 yıllık bir mücadele sürecinde edinilen bilgi ve militan eylem deneyimi RTS'yi

İngiltere'deki küreselleşme karşıtı hareketin motoru haline getiriyor. Örneğin 2000 yılında Londra'da düzenlenen J-18 cyleminin başarıya ulaşması önemli ölçüde RTS gruplarının gelişkin bir taktik çeşitlilik ve stratejik plan yaratma yeteneklerini sergilemeleri sonucunda sağlandı. Bugün Amerika ve Avrupa'daki diğer RTS grupları da bu ideolojik ve kültürel zenginliği küreselleşme karşıtı harekete taşımaya devam ediyorlar.

*Bu yazı 1998 yılı Mayıs ayında Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin yayın organı V-Özgürlük'te yayınlanmış bir yazının genişletilmiş halidir.
(Ömer Suvari)*

ATİNA'DA ARJANTİN, NEW YORK ve MÜNİH'LE DAYANIŞMA EYLEMLERİ*

4 Şubat 2002 günü, Atina, Patissia'da, Arjantin'deki ayaklanmalar, New York Dünya Ekonomik Forumu'ndaki kapitalizm karşıtı eylemler, Münih'teki savaş karşıtı eylemler ve Yunanistan devletinin toplama kamplarında baskı ve sınır dışı etmelere karşı direnen göçmenler ve mültecilerle dayanışma amacıyla anarşist bir miting yapıldı. 100'ün üzerinde anarşistin katıldığı, bildirilerin dağıtıldığı, afişlerin asıldığı, müzik eşliğinde Arjantin, Cenova ve Brüksel'den diaların gösterildiği miting bütün gün boyunca sürdü.

5 Şubat günü de dayanışma komitesi tarafından yapılan eylem çağrısında 50 anarşist kendiliğinden bir blok oluşturarak Arjantin Konsolosluğu'na doğru yürüyüşe geçti ve sloganlar attı. Eylem-den sonra Belçika konsolosluğu'nun girişine taşlar ve lüks arabalara molotof kokteylleri atıldı.

Gönderen: Derleyici

*www.a-infos.ca/tr'den.

26 EYLÜL 2000 PRAG*

YENİLEME 13:20. Köprüden kongre merkezine kadar olan alanda ağır şekilde polisin şiddet kullandığına dair haberler geliyor. Vadiden kongre merkezine doğru yürümekte olan insanlara karşı gaz, sprej, basınçlı su tankerleri ve diğer silahlar kullanılıyor. Birçok insan başından yaralanmış bulunuyor. Bir görgü tanığı yüzlerce göz yaşartıcı bomba kapsülünün kullanıldığını haber veriyor.

YENİLEME 13:45. ‘Ya Basta’ grubu kongre merkezine giden köprü üzerindeki polis hattını yarmak için şiddetle bastırıyor.

YENİLEME 14:00. BBC, bazı polislerin atılan molotof kokteylleri ile alev aldığını haber veriyor.

YENİLEME 14:41. Şehrin her yerinde polisle şiddetli çatışmalar olduğuna dair haberler geliyor.

YENİLEME 15:27. Güney barikatından haberler: Barikatu dağıtmak için basınçlı su tankerleri ve gözyaşartıcı bombalar kullanılıyor. Aynı zamanda da bir tank barikatu yarmaya çalıştı. 100 metre kadar gerilese de barikat hâlâ devam ediyor. Polis barikatu dağıtmaya çalıştı, ama durum giderek sakinleşiyor. Hiç bir yaralanma vakası rapor edilmedi.

YENİLEME 15:27. Kuzey köprüsü barikatının bölünme noktasına geldiği yönünde haberler geliyor. Bir grup Kuzey’e şehre doğru giderken, diğeri ise diğer yürüyüşçülere katılma ça-

**go.to/anarsistbakis’tan.*

bası içinde olabilir.

YENİLEME 16:06. Kuzey yönündeki vadide durum hâlâ gergin. Polis göstericileri vadinin dışına doğru geri püskürtmeye çalışıyor.

YENİLEME 16:30. Prag'daki bütün metrolar istasyonları kapatıldı.

YENİLEME 17:10. Göstericiler kongre merkezi çevresindeki polis barikatını aştılar. 500'den fazla gösterici kongre merkezinin hemen dışında.

YENİLEME 17:14. Arabalar ters çevirilerek, barikat kurmakta kullanılıyorlar. Polisler geri çekiliyorlar. Köpekler salıverildiler. Göstericiler kongre merkezinin Doğu yakasına doğru hareket ediyorlar.

YENİLEME 17:19. Göstericilerin kongre merkezinin birkaç metre kadar yakında olduğunu belirten haberler gelmeye devam ediyor.

Jason

ANLAMLI SANAT YAPITLARI OLARAK PRAG'TAKİ SOKAK ÇATIŞMALARI*

Alexander Brener / Barbara Schurz

26 Eylül 2000'de birkaç bin göstericinin çabalarıyla hakiki, görkemli bir sanat yapıtı ortaya kondu: Polisle çatışmaya, camlaların aşağıya indirilmesine varan bir gösteri. Yaşasın sanatsal yaratım! Yine de şimdiden bir şeye dikkat çekelim: Bir balina avcısının güvertesine düşen kaşalot balinasının yüreği gibi çarpan bu olay, giderek kendini sevimsizleştiren yirminci yüzyıla değil, henüz tanıdık gelmeyen ama düşlemimizi harekete geçiren devasa yirmi birinci yüzyıla ait. Evet, doğru: Çek başkentinin merkezindeki kırılganlık, geçmişin acınası ıllıklığını değil, yeni bir şeyin, kendini sürekli biçimde yenileyen Anarkizmin başlangıcını içermekte... Buna inanmaya hazırız... Zaten Anarkistler planlarından söz açmazlar hiçbir zaman ve sanatı da tanımazlar.

Lafi dolandırmadan hemen söyleyelim: Prag'daki bu metnin yazarları olarak güncel bir sanat yapıtından talep ettiğimiz gibi-hüküm süren yönetime karşı -Çek devletine karşı olduğu kadar uluslar arası liberal-kapitalist, ayrıcalıklı katmanlara karşı da- en derin hoşnutsuzluğu haykırıyoruz. Finansın köpekbalıkları ve polislerin çakalları tiksintiyle suratlarını buruşturuyorlar ve sınırdan kaşları gözleri oynuyor. Bunlar kuşkusuz güncel sanatın başlıca etkisi ve ilkesel görevidir: Islak bir sıçan gibi para torbalarının içi-

**Art-ist, Sayı: 4, Eylül 2001.*

ne sızan hoşnutsuzluk. Konuşan bir hoşnutsuzluk gereklidir! Altını bir daha çiziyoruz: Göstericiler yeni burjuvazinin bağırsaklarında kramplar yarattılar.

İkinci olarak, Prag'daki huzursuzluklar gerçekten büyüleyici bir kolektif karaktere sahipti. Lautreamont'un dediği gibi "Şiir herkes tarafından ortaya çıkarılmalı, kişiler tarafından değil." Kuşkusuz böyledir bu ve Prag'daki sokak çatışmalarındaki şiirsellik bu hakikati onaylar. Bugünün çok-kültürel ayrıcalıkları içinde kendilerini 'profesyoneller' olarak adlandıranların ürettikleri sanatın, 'hayatın efendileri'nin, neoliberal kodamanların kısıksı gülen bir temsili olduğunu unutmamak lazım. 'Profesyoneller'in canı cehenneme! Bu mülkiyetçilerin sahip olduğu şeyleri tahrip etmeyi amaçlayan kolektif ve volkansı bir etkinlik kültüründe değerli bir söze sahip olabilir sadece. Kapitalist mülkü yok edin! Bu yok etme dalgasını başka dalgalar izlemeli, tıpkı Prag'da polis safları üzerine yüklenen 'mavi sektörler' gibi. Anarkist etkinlikler temelsizlik ilkesine dayanırlar ama aynı zamanda bu ilkeyi çiğnerler. Bu eylemler sadece kendi sonlarını değil, kendi başlangıçlarını da kasıtlı biçimde seçerler... Ve yeni bir anarkist dalga vurduğunda bütün eskimişler uzaklara, geçmişe fırlatılmış olana dönüşecekler: Yeni başlangıçlar daha fazla kategorik, tehlikeli ve tehditkardır... Ama geçmişe ait olan doğrudan kaybolmaz ortadan. Günümüzdeki çılgınlıklar şiddetlendirirler –bir kılıcın beklenmedik dokuşunda olduğu gibi.

Ve son olarak Prag'daki başyapıtın üçüncü ve en önemli niteliği teknomantığa karşı olmasıdır. Ne anlama geliyor bu? Kendimizle mi çelişiyoruz... Göstericilerin farklı ve çok sayıda teknolojiye başvurdukları görülüyor: Yığınları örgütleyiyorlar, pankartlar hazırlıyorlar, sloganlar atıyorlar, parke taşlarını söküyorlar, polise doğru molotof kokteylleri fırlatıyorlar, barikatlar kuruyorlar vs.

Bunlar açıkça farklı teknolojiler... Bizim ‘teknomantik-karşıtlığı’ ile kastettiğimiz şey başka: teknoloji-ideolojisinden kökten bir kopuş ve –polisle çarpışmalar ve özel mülkiyetin tahribi gibi fiziksel eylemlerde görüldüğü şekliyle- bu ideolojiyi kesintiye uğratma ve yok etme. Eylemcilerin gerçek sorunu polis yapısı ile, devlet ve toplumla özdeş bir hiyerarşik düşünmenin sonul ve en açık cisimleşmesi ile burun buruna geldiklerinde ortaya çıkar. Teknolojinin sürekli ‘ilerleme’ göstermesini garanti altına alan da bu düşünmedir. Böylelikle polisle ‘burun buruna’ karşılaşmak, kutsal ve mitolojik, tanrı ve simge, zeka ve gösterge, anlam ve yapı gibi kategorilerin tarihsel gelişimiyle oluşan hegemonik geleneği kırmayı denemeye karşılık gelir. Sorun tasım ve ahlakı, hümanizm ve romantigi, ‘bilinç’ ve ‘bilinçaltı’nı, ‘insan’ ve ‘sanat’ı mücadeleye katmaktır. Bütün eylemcilerin etkinliklerini bu tanımlar içinde formüle etmedikleri anlaşılıyor... Bu gerekli de değil. Çünkü ‘teknomantik-karşıtlığı’ şu ya da bu kurumun, eleştirinin kesintisiz değişimidir; eleştirinin herhangi bir merkez tarafından saptırılamayacak hiperhızlı bir operasyona dönüşümüdür; etkin bir öğretinin içinden ya da azgın bir okyanusun her noktasından gelerek. Anlaşıldık mı?.. Anlamadıysanız bu satırları mastürbasyonla boşalırken yeniden okumaya çalışın...

Şimdi ‘sanat’, ‘başyapıt’ vs. üzerindeki bu sisi kenara bırakın. 26 Eylül’de Prag’da meydana gelen şey sadece ve sadece siyasetti. Siyasetten kastımız ezilen (‘marjinalleştirilen’) topluluk ve bireylerin egemen erk yapılarına karşı mücadeleye çağrılmasıdır. Sadece, fiziksel edimlerle yayılabilecek bu çağrı gerçek bir siyasal etkinliği ortaya koyabilir. Yani siyaset, IMF ve Dünya Bankası yetkililerinin görüşmeleri değil, polise fırlatılan kaldırım taşlarıdır.

Prag gösterisine dair birkaç olguya, toplumsal-politik konuya daha değinelim. Bunları soru biçiminde sıralayacağız ve kısa ya-

nıtlar vermeye çalışacağız. Öncelikle kendimiz için, daha sonraki düşünmelerimiz ve muhalif pratiğimiz için yapıyoruz bunu. Öğüt vermiyoruz, anlamaya çabalıyoruz sadece. (Burada Foucault'nun bahsettiği "başkası adına konuşmanın aşağılıklığı" geliyor aklımıza. Kendimiz adına konuşuyoruz sadece.)

1. IMF ve Dünya Bankası 'S26'ya, Prag'daki (ve başka diğer kentlerde) gösterilerle örgütlenen 'Küresel Eylem Günü'ne karşı neyi ortaya koyuyor?

IMF ve Dünya Bankası ulusallaştırılan, küresel kapitalizmin organlarıdır bugün. Farklı ülkeleri ('post-komünist' ve 'gelişmekte olan'lar da dahil) kredilerle beslerler ve ticari yapısal uyum programları ile yeni-liberal soygunlara çevirirler. Orada burada söyledikler gibi yoksullukla savaşıyor değillerdir kesinlikle; tam tersine yoksulların durumlarını daha da beter ederler; zenginlerin gönencini koruma altına alırlar; alternatif (kapitalist olmayan) girişimlerin önüne set çekerler ve yeni-emperyalizme cisim verirler.

2. 'Küreselleşme karşıtları' kimlerdir? Prag'daki gösterilere katılanlar kimlerdi?

Pek azı kendini 'küreselleşme karşıtı' olarak tanımlıyor; burada söz konusu olan medyanın başvurduğu eleştirel niteliği olmayan bir etikettir; çünkü bahsedilen şeyin kapitalizmin küreselleşmesi olduğu gizleniyor. Katılan topluluklar ve bireyler geniş bir yelpazeden geliyor. Prag'daki organizasyonu üstlenen kolektif olan EKKİ (Ekonomik Küreselleşmeye Karşı İnisiyatif) çevreciler, insan hakları üzerine çalışan topluluklar, otonomlar ve anarkistlerden oluşmaktaydı. Gösterilere Hristiyan (Jübile 2000), troçkist, leninist topluluklar, kadın toplulukları, işçi birlikleri gibi başka gruplar ve kolektifler de katıldı. 'Üçüncü Dünya' oluşumlarından temsilciler, bireysel anarkistler, 'yasal gözlemciler' de vardı. 'Nike'ın spor ayakkabılarını giyip de kendilerini ezilen insanlarla öz-

deşleştirenler de oradaydı... Yani göstericiler farklı taleplere sahiptiler: Yoksul ülkelerin borçlarının silinmesine yönelik yumuşak, reformist çağrılardan ('Borcu Unut!') başlayarak 'IMF ve Dünya Bankasını Yık!' gibi sloganlardan geçerek kapitalist-emperyalizmin yıkımını ima eden, özel mülkiyeti hedef alan 'vandalist' eylemlere dek ('Kapitalizmi Kaldır Ortadan!') uzanıyorlardı.

3. 'Diyalog'a, 'görüşmeler'e inananlar kimler, inanmayanlar kimlerdi?

Kapitalistlerle bir diyaloga girilip girilmeyeceği konusu gösteriye katılanlar arasında sıklıkla tartışıldı. Çoğunluk bu tür diyaloga mümkün olmayacağı ve erkten başka kimseye yaramayacak olan tatsız, medyatik bir iletişime dönüşeceği sonucuna varıldı. Diyalog düşüncesi temsili demokrasinin, ardında hükmedenlerin sinisizmini ve ezilenlerin uyuşukluğunu barındıran tipik bir 'sureti'. Vaclav Havel 23 Eylül'de IMF'nin şefi Horst Köhler, Dünya Bankası temsilcisi James Wolfensohn, George Soros ve STK temsilcileri arasında bir 'diyalog' örgütlemişti. EKKİ adına masaya oturması gereken eylemcilerin Çek Cumhuriyeti'ne girmesi daha baştan yasaklanmıştı halbuki. 'Hepimiz aynı şeyi, yoksullukla savaşmayı istiyoruz' 'bizim de kalbimiz var' gibi ifadeler de çorbadaki sinek olmaktan öteye gidemedi.

4. Resmi medya Prag'da olaylara nasıl yaklaştı; rolleri neydi?

Resmi medya 'bağımsız', 'nesnel' ya da 'tarafsız' haber üretmez bir kere. Erke hizmet eder –kimi zaman açıkça ve sinik biçimde, kimi zaman bilinçsiz ve korkakça. Kitlemel iletişim araçları bu sefer de Çek içişleri bakanlığının propagandasını üstlendi ve isteyle polisi ve göstericilere yönelik zorbaca müdahaleleri koruması altına aldı. Protestoları ve mülk tahribini, 'terörist eylemler' olarak lanetledi. Kitlemel tutuklamalar hakkındaki gerçekleri gizledi.

5. Şiddet. Prag'da şiddete başvuranlar taş fırlatan, cam kıran göstericiler miydi yoksa erkin temsilcileri miydi?

Geleneksel düşünce biçiminde (ve de olayların resmi sunumunda) şiddet polise fırlatılan kaldırım taşlarıyla özdeşleştirilir. Ama (vahşice ya da ince biçimde gerçekleştirilebilen) sistematik ve yapısal şiddetin ve ölümün siyasal ve toplumsal hareketler tarafından değil, kapitalist düzenin ve onun pis işlerini üstlenenler tarafından üretildiği açıktır. Prag'da öyle oldu: 26 Eylül sabahı 422, 28 Eylül günü 892 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar polis tarafından dövüldüler ve temel haklardan mahrum bırakıldılar (hukuksal danışma, telefon kullanımı, yiyecek vs.). Bu arada gözaltına alınanlar resmi rakamlarda 950'ye yükselmmişti. 'Sadece' 25'i tutuklandı.

6. Prag'daki eylem başarılı oldu mu?

Seattle ile karşılaştırıldığında (1999'da Dünya Ticaret Örgütü konferansını kısmen engelleyen gösteriler) Prag'da muhalif 'sürpriz'in tekrarlanmadığı söylenebilir. Sıcaklık, kitlesel girişim, yıkıcı kutlamalar bu kez eksik kaldı. Bunu garanti altına almak üzere 10.000 özel tim Prag sokaklarına salınmıştı; 1.600 asker yedekte tutuluyordu; okul ve üniversiteler bir haftalığına kapatılmıştı ve konferans merkezini içine alan bölge kontrol altında tutuluyordu; bunlar yoktu Seattle'da. 'Kara bir liste' ve diğer önlemler Çek sınırlarından pek fazla insanın geçememesine yol açtı. Yani olay üzerinde olumsuz etki yaratan bir polis hazırlığı vardı. Beklendiği gibi 20.000 kişi de gelmemişti. Buna rağmen bir başarıdan söz edilebilirdi: IMF/Dünya Bankası Konferansı planlanandan bir gün önce bitirildi. Gülünç mü? Hiç de değil! Yineliyoruz: 26 Eylül 2000 tarihi gösterdi ki, erk ile açık çatışmaya girebilecek siyasi bir güç oluştu artık. Bu da az değil. Evet, evet!

BÜTÜN TELLİ ÖRGÜLER, DUVARLAR, ZİNDANLAR

YIKILSIN! TUTSAKLIĞA SON! SINIR NÖBETLERİNE, PASAPORT KONTROLLERİNE SON! YAŞASIN BÜTÜN BİREYLERİN HAREKET ETME ÖZGÜRLÜĞÜ! YAŞASIN HER TÜRLÜ KURUMSAL VE POLİSİYE DENETİMİN İPTALİ! YAŞASIN BÜTÜN DEVLET SINIRLARININ KALDIRILMASI! KAHROLSUN SAĞCI SİYASETÇİLER! KAHROLSUN LİBERAL SİYASETÇİLER! KAHROLSUN BÜTÜN SİYASETÇİLER! YAŞASIN ULUSLAR ARASI DİRENİŞİN DAYANIŞMASI! YAŞASIN DİRENİŞ İÇİNDEKİ FARKLILIKLAR! YAŞASIN SÜREKLİ KATMAN KAZANAN DİRENİŞLERİN UZLAŞMAZLIĞI VE SALDIRGANLIĞI! KAHROLSUN HOŞGÖRÜNÜN VE İYİ DİLEKLERİN ARDINA GİZLENEN YAPISAL VE VAHŞİ İRKÇILIK! KAHROLSUN BİREYLERDEKİ VE UYUŞUK KİTLELERDEKİ BİLİNÇLİ YA DA BİLİNÇSİZ İRKÇILIK! YAŞASIN YABANCI DÜŞMANLIĞINI, EŞİTSİZLİĞİ VE ERKİN ŞİDDETİNİ ORTAYA SEREN SİYASAL ANTAGONİZMALAR! YAŞASIN GİZLİ ERK İLİŞKİLERİNİ VE SÖMÜRME DÜZENEKLERİNİN PEÇESİNİ KALDIRAN ÇATIŞMALAR! YAŞASIN ERKİN VE DİRENİŞİN AÇIK ÇARPIŞMASI! KAHROLSUN DİRENİŞİN İÇİNDEKİ CİNSİYETÇİLİK VE AYRIMCILIKLAR! KAHROLSUN DİRENİŞ DAHİLİNDEKİ BÜTÜN ERK TALEPLERİ VE DİKTATÖRLÜK HEVESLERİ! KAHROLSUN DİRENİŞ CEPHESİNDEKİ ÖNDERLİK GİRİŞİMLERİ VE ÇEVİRİLEN DOLAPLAR! YAŞASIN YAKIN ÇEVREDEKİ (MESLEKİ) DİRENİŞLER! YAŞASIN DİRENİŞ İÇİNDEKİ TAHAKKÜM VE SÖMÜRÜYE KARŞI DİRENİŞ! YAŞASIN EŞİT HAKLAR, DAYANIŞMA VE ERKSİZLİK! KAHROLSUN NEOLİBERALİZM VE ONUN FAŞİZMİ HORTLATAN SİYASETLERİ! KAHROLSUN FAŞO POLİSLERİN

VAHŞETİNİ KUTSAYAN DEVLET! YAŞASIN BİREYSEL
AYAKLANMANIN VE KOLEKTİF İTAATSİZLİĞİN BU-
LUŞÇULUĞU! YAŞASIN SİYASAL DÜŞLEM VE DOĞRU-
DANLIK! YAŞASIN DİRENİŞİN YEREL ÖZGÜL STRATEJİ
VE TAKTİKLERİ! KAHROLSUN EDİLGENLİK VE ERK
TARAFINDAN HİPNOTİZE EDİLENLER! KAHROLSUN
UZLAŞMANIN VE NORMALLEŞTİRMENİN SERSEMLE-
TİCİ SİYASETİ! YAŞASIN DİRENİŞİN MERKEZSİZLEŞME-
Sİ VE KENDİNİ ÖRGÜTLEMESİ! YAŞASIN TÜM EZİLEN-
LERİN ULUSLAR ARASI DAYANIŞMASINA YÖNELİK Sİ-
YASAL DENEYLER! YAŞASIN EN YÜKSEK HAK, HERKE-
SİN AYAKLANMA HAKKI!

Türkçesi: Erden Kosova

İTALYA’NIN AVUSTURYA SINIRINDAN HİKÂYESLER YA DA TRAVISO SINIRINDA SORUN & KALGENFURT’DA DOĞRUDAN EYLEM*

Viyana’dan Cenova’ya Salı günü öğleden sonra saat 2’de hareket eden 34 kişilik bir grubuz. Birkaç saatlik yolculuktan sonra Trviso sınır kapısına vardık. Polis pasaportlarımızı alarak beklememizi söyledi, ve 4 saat boyunca öyle yaptık. Onca saatten sonra polis evimize geri dönmemizi söyledi. Biz de bunun sebebini sorduk, ama söylemediler. Schengen [Avrupa Topluluğu üyelerinde geçerli olan ortak vize] vizemizin geçersiz olması nedeniyle sınırı geçemeyeceğimizin yazılı olduğu İtalyanca bir yazı verdiler elimize. Bu bildirimden sorumlu olan herhangi birisi ile ilişkiye geçmeye çalıştık. Kağıdı imzalayan kişi bir türlü bulunamadı; İtalyan İçişleri Bakanlığı sınırda görevli olan polislerin sorumlu olduğunu bildirirken, polislerin kendileri ise onlara talimat verenin İçişleri Bakanlığı olduğunu söylediler. Bunun yanı sıra otobüste bulunanların hepsinin İtalya’ya girmelerine izin verilmeyecek olan ‘kara liste’de bulunduklarını belirttiler. Oysa çoğumuzun daha önce polisle ne bir ilişkisi olmuştu, ne de polis tarafından fişlenmişti. Olası tek ihtimal pasaportlarımızdaki bilgileri ‘kara liste’lerine kopyalamak olabilir (İşte bu demokrasi’nin neye benzediğini gösteriyor). Kendi aramızdaki kısa bir tartışmanın ardından oto-

*go.to/anarsistbakis'tan.

büs sürücülerimizin mola verdiği Carintha-Klagenfurt'a geri dönmeye karar verdik.

Tren garına giderek, orada boş bulduğumuz duvarlara ve yerlere sorunlarımıza dair ve bazı görüşlerimizi içeren yazılar yazmaya başladık. Sabah saat 6.15'de ilk defa polis gelerek bize orayı terketmemizi bildirdi. Bir saat kadar kaldıktan sonra 'landesshaupmann' bürosuna giderek, "faşist Jörg Haider" "ne sınır, ne de ulus - sınırdışı edilmelere son", "kâr değil, insanlar" gibi sloganlar attık ... Kapıları kapatmaya başladıklarında biz de dışarı çıktık. Kalegenfurt'a giderken yolumuz üzerindeki ikinci istasyonda, dayanışmamızı göstermek istediğimiz dostça bir örgüt vardı. ÖGB (Carinthia'daki sendikaların şemsiye örgütü) bizi kahve ve leziz bir kahvaltıyla karşıladı. "Haider evine dön", "hükümet tarafından kovulması gerekenler sendikaların büyük başlarıdır" gibi dayanışma sloganları attık. Üzerinde "banka ve şirketlerin gücünü kırın" yazılı pankartımızı bir bankanın camı üzerine yapıştırdık.

Protestolarımıza destek sağlamak amacıyla yaptığımız bazı telefon görüşmelerinden sonra, sınıra geri dönerek, avukat ve gazetecilerin desteği ile sınırı geçmeye çalışacağız. Bunun yanı sıra Cumartesi günü Viyana'da dayanışma eylemi düzenlemeyi planlıyoruz.

20 Temmuz 2001

Bir grup Avusturyalı eylemci

G8 KÖLELİĞİNE KARŞI MÜCADELE*

İTALYAN ANARŞİST KOMÜNİSTLER FEDERASYONU

Dünyanın Büyük Efendileri tüm insanlığı nasıl ve ne kadar sömüreceklerine karar vermek için yine toplandılar. Neo-liberal küreselleşmenin yayılması, borçlar ve çevresel ve ekonomik tehditlerle yoksul ülkelere boyun eğdirmekte. Neoliberal küreselleşme kapitalizmin yeni kölelerini yaratmak üzere milyonlarca işçiyi göç etmeye zorluyor. Gelişmiş ülkelerde ise küreselleşmiş sermaye, ücretleri düşürerek ve işgücünü esnekleştirerek tüm sendikaları ve sosyal hakları yok etmeye çalışıyor.

Bu küreselleşme çağında, ulus devletler refahın maliyetini azaltmakta, işçilerin sosyal ve kültürel yaşam koşullarını kötüleştirirler.

Dünyanın dört bir yanından gelen biz liberter militanlar; daha önce Seattle, Prag, Nice ve Quebec'de savaştığımız G-8 ve diğer kapitalist kurumların önerdiklerinden köklü bir şekilde farklı olan bir toplum için her gün mücadele ediyoruz. Biz liberter militanlar; sınıf mücadelesini ve tüm cinsel, dini ve ulusal bölünmelerin üstesinden gelebilecek liberter, mücadeleci sendikalizmi tekrar ateşlemek için; tüm işçilerin birliği için mücadele ediyoruz. Biz liberter militanlar; dünyanın polislerinin savaş yoluyla küreselleşme kurallarını dayatmalarına olanak tanıyan tüm ulusçuluk biçimlerine karşı mücadele ediyoruz. Biz liberter militanlar, gerçek liberter

*Umut Dergi Sayı: 1, Güz 2001.

bir alternatif kurmak için tüm toplumsal, sendikal, çevresel, savaş-karşıtı ve kültürel mücadelelerin birleşmesi için mücadele ediyoruz. Biz sınıfların olmadığı, cinsiyetçiliğin olmadığı, ırkçılığın olmadığı; kendimiz tarafından işletilen; herkesin yapabildiği kadar katkıda bulunduğu ve ihtiyacı olan kadar aldığı eşit bir toplum istiyoruz. Herkes için seyahat özgürlüğünün olduğu; siyasi, sosyal ve ekonomik haklara saygı gösterilen gerçekten demokratik olan liberter bir toplumu istiyoruz. Biz dayanışmaya dayanan, sınırların olmadığı bir toplum istiyoruz. Biz özgürlük, adalet ve onurun birer gerçek olduğu bir toplum istiyoruz.

Cenova- 19 Temmuz 2001

KARA BLOK CENOVA BİLDİRİŞİ*

Bizler Kara Blok'un bir bölümü adına düşüncelerimizi açıklıyoruz. Bizler egemenlerin politikalarına umutsuzca itaat etmek istemiyoruz. Kırmızı bölgeye militanca girmek ve G8 toplantısını durdurmak için geldik. Dün polis göstericilere karşı acımasızca davrandı. Göstericiler dövüldü, gözyaşartıcı bomba ve şok edici kurşunlarla saldırıya uğradı, tutsak edildi ve işkenceden geçirildi. Polisin vahşiliği bir protestocunun katledilmesiyle doruk noktasına ulaştı. Yapılan yorumlarda Kara Blok bütün şiddetin tek sorumlusu olarak gösterildi. Kapitalist dünya düzeni, günden güne çeşitli şiddet biçimleri üretiyor. Yoksulluk, açlık, sömürü, dışlama, milyonlarca insanın ölümü ve yaşam alanlarının yok edilmesi onların politikalarının bir parçasıdır. Kesin olarak reddettiğimiz şey budur.

Bankaların ve çokuluslu şirketlerin camlarının kırılması sembolik eylemlerdir. Fakat bizler küçük dükkanların ve arabaların yok edilmesi ve yağmalanmasını hiçbir şekilde uygun bulmuyoruz. Bizim politikamız bu değildir. Ancak bizler aynı zamanda bölünmeye izin vermeyeceğiz. Direnişi bölmek, direnişi zayıflatmanın bildik bir yoludur. Dayanışmacı eleştirelliğin farkındayız ve bunu önemsiyoruz.

Carlo Giuliani'nin katledilmesi konusunda kızgın ve üzüntülüüz. Keder ve öfkemizi direnişe çevirelim.

*Umut Dergi Sayı: 1, Güz 2001.

Camlar şangırdadığında bağıranlar, insanlar öldüğünde ses çı-
karmıyorlar. Tarih hiç sona ermeyecek. Yaşasın devrim!

Cenova 19-20-21 Temmuz 2001

MICHAEL HARDT İLE SÖYLEŞİ*

Stefan Krempf

‘İmparatorluk’, aralarında Slavoj Zizek’in de bulunduğu aydınlar tarafından günümüz dünyasının Komünist Manifestosu olarak adlandırılıyor. Bu tür yakıştırmalardan rahatsız mısınız?

M. HARDT: Elbette bu kitap komünisttir. Bu tanıma itirazım yok. Ama kitap bir Manifesto değil. Bir Manifesto için çok fazla uzun ve herhangi bir siyasi program da sunmuyor. Mevcut dünya düzenini tarif etmeye çalışıyoruz. Elbette kendi önerilerimizi de dile getiriyoruz. Ancak uygulamaya dönük çalışmanın siyasi hareketler bünyesinde gerçekleşmesi daha uygun olur.

Küresel iktidar yapılanması kendisini nasıl sunuyor? ‘İmparatorluk’ denince kimilerinin aklına eski Roma, kimilerinin aklına da günümüzdeki ABD geliyor.

M.HARDT: Yeni iktidar, ‘İmparatorluk’, ‘Roması olmayan bir İmparatorluk’. Merkezi değil, ağ biçiminde işliyor. ABD’nin bu yapılanmada, özellikle askeri alanda ayrıcalıklı bir konumu var. Aynı zamanda ABD, ağ bünyesinde bir düğüm anlamına geliyor. Ancak eski emperyalist ilişkilerde belirleyici olan merkezîyetçilik artık söz konusu değil.

Ağ yapılanmalarından söz ediyorsunuz. Bu yapılanma bünyesinde yeni teknolojiler nasıl bir rol oynuyor? İnter-

*www.bianet.org’dan.

net'in özgürleştirici gücü üzerine çok fazla şey işittik. Aynı zamanda yeni yüksek teknolojiyi 'işçi sınıfının' bastırılmasında bir araç olarak değerlendiriyorsunuz.

M.HARDT: Teknoloji de, küreselleşme kavramı gibi çift yönlü algılanabilir. Genel olarak teknoloji ya da özel olarak yeni enformasyon teknolojileri kendiliklerinden özgürleştirici ya da denetleyici bir konumda olamazlar. Bu teknolojiler, eski egemenlik biçimlerinden daha korkutucu bir iktidarın kullanımında olabilirler. Ama tam tersi de olabilir.

Küreselleşme, üzerinde en çok durduğunuz kavram. Bu kapsamda okuru bir çelişkiyle yüz yüze bırakıyorsunuz: Bir yandan uluslar arası şirketler ve egemen siyaset gibi mevcut küreselleşme güçlerini reddediyor, diğer yandan daha fazla küreselleşme talep ediyorsunuz? Bu talepler uyuyor mu?

M.HARDT: Önemli bir siyasi ilerleme olarak değerlendirdiğim protesto hareketleri aslında küreselleşmenin kendisine karşı değil. Protesto edilen, küreselleşmenin mevcut uygulaması ve biçimi. Basın ve siyasetçiler küreselleşmeyi tek yönlü sunuyorlar: "Ya içindesin çemberin ya da dışında..." Ancak küreselleşmenin diğer olanaklarına işaret etmek daha mantıklı. Protestocular daha çok özgürlük, eşitlik ve demokrasi talep ediyorlar. Bu talepler kanımca daha doğru küreselleşme gerekçeleri... Örneğin günümüzdeki küreselleşme politikaları insanların serbestçe dolaşımını engelliyor. Buna karşılık 'anti-küreselleşmeciler', daha üretken ve demokratik bir küreselleşme isteminde bulunuyorlar.

Marx'a gelelim... Gerçek küresel demokrasiye ulaşmak için bir devrime gereksinim var mı?

M.HARDT: Elbette.

Ama bunun nasıl yapılacağını anlatmıyorsunuz. Yoksa bu sizin dile getirdiğiniz 'karşı durma iradesi'nde mi gizli?

M.HARDT: İnsanlık tarihi, otoritenin reddedilmesi ve özgürlük özlemi üzerinedir.

Samimi inancım bunun devam edeceği ve dünyamızı da değiştireceğidir. Ama bu kendiliğinden gerçekleşmez. Ben birçok kişiyle birlikte dünyanın keskin bir dönüşümünden yanayım. Böyle bir isteği de devrim olarak adlandırmak mümkün.

11 Eylül senaryonuzda nasıl bir rol oynuyor?

M.HARDT: Söz konusu terör olayları ne özgürleşme potansiyeli içeriyor ne de değişim istendiğine dair bir istek ifade ediyor. Buna karşılık terörün karşısındaki güçler de bizi olumlu bir noktaya sürüklemiyorlar. Etik olarak her iki tarafı karşılaştırmak mümkün olmasa da, her ikisinin de dünyada daha fazla özgürlük talebine ayak dirediklerini söylemek mümkün. Her ne kadar özellikle ABD merkezli baskılar tek bir yöne işaret etseler de en iyisi her iki tarafa da karşı olmak.

Önümüze, güya seçeneği olmayan bir durum konuyor. Bu, kendimizi savunmamız gereken siyasi ve toplumsal bir şantajdır.

Bu nedenle de ABD Başkanı Bush'un “şeytan eksenine”ne karşı yürüttüğü savaşa karşısınız?..

M.HARDT: Soruyu yanıtlamak için fazla felsefi düşünmeye gerek yok. Körfez Savaşı'ndan beri yeniden gündeme getirilen ve günümüzde de kamuoyuna dayatılan ‘haklı savaş’ kavrayışı, Avrupalı düşünürler tarafından Orta Çağ ve Haçlı Savaşları için uygun bulunuyor. Bugün yeniden popüler olması şaşırtıcı değil. Günümüzün savaşları pek çok açıdan eski din savaşlarını çağırıştırıyor.

‘Haklı’ kavramıyla birlikte bu kavramın ikiz kardeşinin, ‘kötü’nün de doğumu gerçekleşti. Tüm bunlar bence siyasi ve analitik bir hata. Parçalayıcı ve gizemli kılan bir kavrayışla karşı karşıyayız. Elbette bin Ladin ve el Kaide’ye herhangi bir sempati beslemiyorum. Ama tutup onları “şeytan” olarak değerlendirmek,

düzgün bir değerlendirmeden uzaklaştırıyor. “Şeytanlaştırma” küresel iktidar yapılanması konusunda bize yanlış bir algılama dayatıyor.

Demokratik bir dünyanın yapılanmasında Avrupa’ya özel bir rol yüklüyor musunuz?

M.HARDT: Avrupa’nın, dünyanın geri kalan bölgelerinden ne daha az ne daha fazla önemde olması gerekir. Demokrasi bir kolektif projedir; tepeden belirlenmemelidir. Demokrasinin yapılandırılması da kendi içinde demokratça olmalı.

Bu bağlamda anarşizmden ve büyük devletlerin hükümetlerin çöküşünden söz etmeyi seviyorsunuz.

M.HARDT: Küreselleşme karşıtlarının yakın geçmişteki eylemlilik sürecinden doğan hareketlerde ve özellikle isyancı gençlerde anarşizm önemli bir rol oynuyor. Anarşizm bu insanlar için özgürlükle eşit anlam taşıyor. Bu bakış açısı, ‘do it your self (kendin yap)’ ilkesinden kaynaklanan Amerikan punker etiğiyle de uyuyor. Benim anarşizm görüşümle bu durum bire bir örtüşmüyor. Ancak yine de ideolojik ve kavramsal farklılıkların bu olayda önemli bir rol taşımadıklarına inanıyorum. ‘Şeylerin kolektif olarak belirlenmesi’ olarak adlandırılan bir anarşizme seve seve ben de katılırım. Öte yandan siyasi yapının sonu olacağından kitabımızda anarşist ilişkilere değinilmemektedir. Buna karşılık siyasi örgütlenmelerin alternatif biçimlerini talep ediyoruz.

Alternatif biçimlerden kastınız “multitude” (çokluk) olarak tanımladığınız biçimler mi?

M.HARDT: Doğru. Sözüünü ettiğimiz çoğunlukça benimsemiş, ‘yekpareliğe’ indirgenmeyecek bir toplumsal nesnedir. Her zaman birlikte hareket etme becerisine de sahip bir ‘çokluk’tan söz ediyoruz. Kavram olarak üstünde durduğumuz, kitle ya da kalabalık değil, ‘örgüt’ün yokluğu değil. Cenova’dan Seattle’a

uzanan küreselleşme karşıtlarının eylemleri ‘çokluk’ kavramından neyi anladığımıza en iyi örneği oluşturuyor. Bu protestolar bünyesinde tek tek her grup farklılıklarıyla varlığını sürdürdü. Ama bu gruplar birlikte örgütlenebildi ve tek bir dille konuştu.

Protesto hareketlerini Marksist Enternasyonal’in yeniden vücut bulması olarak değerlendiriyor musunuz?

M.HARDT: Kuşkusuz Enternasyonal’de de küreselleşme ruhu ya da küresel ilişkilerin kurulması yönünde bir istek vardı. Marx’ın düşüncelerinden hareket eden proleter Enternasyonal’de de bu isteğin bir türevi vardı. Ancak, her milli unsurun ayrı olmasını öngördüğünden Enternasyonal bugün doğru kavram olamaz. Bugün yaşadığımız, ‘milletler örgüsü’nü aşan ‘kıрма-melez’ bir karışım...

Türkçesi: Nihat Halıcı

POSTYAPISALCI ANARŞİZM*

TODD MAY İLE SÖYLEŞİ

Rebecca DeWitt

Bir siyaset felsefesi olarak anarşizm, toplumun dönüşümü ile ilgileniyor; ancak anarşizm ana politik ve felsefi eğilimler tarafından göz ardı ediliyor çoğu kez. Anarşizmi çağdaş felsefi düşüncenin içersine yerleştiren ve eleştirel olarak ele alan Todd May, postyapısalcı anarşizm adını verdiği bir anarşizm yaratmıştır.** Fransız postyapısalcı düşünceyi anarşizme katıştıran May dünyamızı çözümlemek üzere yeni bir siyaset felsefesi öneriyor. Ekim 2000 tarihinde Todd May ile e-mail aracılığıyla bir söyleşi yaptım.

Postyapısalcı Anarşizm, anarşizm ile postyapısalcı düşüncenin (Foucault, Lyotard ve Deleuze'ün yapıtlarının) bir birleşimidir. Bu siyaset felsefelerini birleştirmeyi mümkün kılan onlardaki hangi esaslardır?

Anarşizm ile Lyotard, Deleuze ve özellikle Foucault'nun postyapısalcılığı arasındaki ana bağlantı olarak anladığım şey, etrafında siyasal değişimin döndüğü bazı merkezi eksenlerin olması fikrinin yadsınmasıdır. Marx'a göre, siyasal değişim üretim araçları-

**Perspectives on Anarchist Theory - Vol. 4, No. 2 - Fall 2000*

***Todd May, Postyapısalcı Anarşizmin Siyaset Felsefesi, çev. Rahmi G. Öğdül, Ayrıntı Yayınları, 2000.*

nı ele geçirme sorunuydu; liberallere göre siyasal değişim devlete ayar çekmekten geçiyor. Anarşistler (en azından yazılarının açma-ya çalıştığım kısımlarında) arşimetvari tek bir değişim noktasının olmasını yadsımaktadırlar. İktidar her yerdeyse eger, siyasal düşünüm ve eleştiri gereksinimi de her yerdedir. Bu durum sadece devlet ya da ekonomi düzeyinde değil, cinsellik, ırk, psikoloji, öğrenim vb. düzeyinde de ortaya çıkıyor.

Anarşizmden geriye bir şey kalıyor mu?

Kaldığına inanıyorum. Eğer yaklaşımında haklıysam, anarşizm postyapısalcılığa, içersine kendi özgül çözümlemelerini yerleştireceği geniş bir çerçeve sağlıyor. Kesinlikle bu, geleneksel anarşist çerçeveden farklıdır, postyapısalcılık tarafından değiştirilmiştir. Fakat açıklamaya çalıştığım yeni çerçeve, geniş bir çerçeve fikrine toptan karşı çıkan pek çok postyapısalcı açısından da yeni bir şeydir.

Çoğu kez siyasal açıdan (anti-kapitalist/devletçi tutumlar gibi) birleştirci ilkelere dayanan anarşizm ile, iktidarı, karşı olunacak bir sistem yerine birbiriyle bağlantılı bir ağ olarak gören postyapısalcı düşüncüyü nasıl uzlaştıracabiliriz?

Bütünleştirici sistemler fikriyle ilişkili olarak, pek çok anarşizm hem pratikte hem de teoride kapitalizm ve devleti hedefliyor. Benim kitabım iktidar işleyişinin her yerde ortaya çıkmasını gözden kaçırmamak için iktidarı sadece iki yerde aramamamız gerektiğini ileri sürüyor. Eğer kapitalizm ve devlet tek suçlu olsalardı, onları ortadan kaldırmak kendiliğinden bizi ütopyacı bir topluma götürecekti. Ancak bu tür yalın çözümler karşısında uyanık olmalıyız. İrkçılığa, kadın düşmanlığına, gay ve lezbiyenlere yönelik önyargılara ve benzerlerine karşı verilen mücadelelerden çıkarılan derslerden biri, iktidar ve baskının tek bir mevziye ya da tek bir işleyişe indirgenemeyeceğidir. İşleyiş halindeki iktidarı sadece devlet ya

da kapitalizm düzeyinde değil, yaşamlarımızı yürüttüğümüz pratikler düzeyinde de anlamaya ihtiyacımız var.

Kitabınızda siyaset felsefesi “varolan, mevcut dünya ile tasavvur edilen dünya arasındaki uyumsuzluk”un ifade edilmesi olarak tanımlanıyor. İster dünyanın değişmesi isterse de hedeflerin gerçekleşmesi nedeniyle olsun, uyumsuzluk ortadan kalktığı zaman, bu tikel siyaset felsefesinin de modası geçmiş olur. Bir zamanlar devrim hedefine ulaşılmış olan komünist devrim örneğini veriyorsunuz, bu tür bir değişimi tanımlayan siyaset felsefesi, artık kullanılamaz hale geliyor ve bu nedenle geliştirmek üzere yeni bir siyaset felsefesi gerekli oldu. Siyaset felsefesi, sürekli olarak dünya görüşümüzü yeniden oluşturduğumuz ve istediğimiz bir süreç mi?

Kitabın başlarında vurgulamaya çalıştığım fikir: İnsanların dünyanın nasıl olması gerektiğini tasavvur etmeleriyle dünyayı nasıl buldukları arasındaki bir uyumsuzluk tarafından harekete geçiriliyor siyaset felsefesi. Yönelinmesi gereken bir sorun olmaksızın, neden siyaset felsefesi hakkında düşünölsün ki? Siyaset felsefesine göre bu sorun, dünyanın olması gerektiği düşünölenenden uzak olmasıdır. Siyaset felsefesinin sürekli bir süreç olup olmadığına gelince, bunun nasıl yanıtlanması gerektiğinden emin değilim. İlke olarak olmaması için hiç bir neden göremiyorum. Siyaset felsefesinin sürekli olarak kendimizi yeniden yapma süreci olması sorunu, insanların ne tür bir doğaya sahip oldukları ve kendilerini ne tür bir ortamda buldukları sorunuyla bağlantılıdır. Kitapta, insan doğasına dair söyleyebilecek ilgi çekici bir şey olduğunu yadsımama karşın, ortam tümöyle kalıyor. Fakat ortamların nasıl değişeceğini kim bilecek ve onlar bizim için ne tür sorular ortaya atacaklar?

Postyapısalcı anarşizm için, iktidar hem yaratıcı hem de yıkıcıdır. Aksine anarşizmin kendi varoluşunu doğal olarak

haklı çıkarması –insanlar özleri bakımından iyidir, kötü olan iktidar kurumlarıdır, bu nedenle onlardan kurtulmamız gerekiyor--, tüm iktidarı kötü olarak nitelendiriyor. Anarşist iktidar kavramı, postyapısalcılığın katkısıyla nasıl değişir?

Anarşistlerin iki kısımlı bir ayrımı olması [iktidara (kötü) karşı insan doğası (iyi)] karşın, benim dört kısımlı bir ayrımım var: Yaratıcı olarak iktidar/temsili olarak iktidar ve iyi olarak iktidar/kötü olarak iktidar. Ne yaratıcı iktidarı zorunlu olarak iyi ne de temsili iktidarı zorunlu olarak kötü olarak ele alıyorum. Bu tü-müyle yaratılmış ya da temsil edilmiş olup olmamasına bağlıdır. Etik değerlendirme, onun ne tür iktidar olduğundan bağımsızdır. Burada, kişideki etik vizyon açıklığının önemi ortaya çıkıyor – bu noktayı pek çok postyapısalcı düşünür göz ardı ediyor. Ancak etik sorun, iyi bir insan doğası ileri sürerek ve ardından onun gelişme-sine izin verilmelidir diyerek çözülemez. Özü bakımından iyi (ya da kötü) olan bir insan doğası fikrine karşı o kadar çok kanıt var ki böyle bir iddia yapılamaz bile. Bir kişi kendi etik yargılarını in-san doğasına dayandıramaz, onun yerine yaşamlarımızın içinde açığa çıkardığımız toplumsal olarak verili etik ağları geliştirmemiz gerekiyor.

“Çözümlemelerden uzaklaşıp, müdahale önerilerine doğ-ru ilerlerken, felsefeden programatiklere geçerken siyaset fel-sefesi ile siyasal program arasında yapılacak belirgin bir ayrım fikrinden vazgeçmeliyiz” diyorsunuz. Siyaset felsefelerinin çoğunun, programatiklere girme ve ardından geri gelme ba-kımından yetersiz oldukları gözüküyor. Var olan dünya ile hayal ettiğimiz dünya arasındaki gerilim, bir fikir ya da siya-sal partinin iktidarını pekiştirmesiyle yıkılıyor çoğu kez. Anarşizm bunun olmamasını garantilemek için doğrudan de-mokراسiyi ya da federalizmi savunuyor, ancak bir siyaset fel-

sefesinin yaşamı, programatiklerin hayatta kalmasını sağlayabilir mi?

Geleneksel anarşizmin içinden çekip çıkarmaya çalıştığım anarşizmin, doğrudan demokrasiyi tüm siyasal sorunlara bir yanıt olarak görmeyeceği unutulmamalı (aksi takdirde anarşizm, bir başka stratejik siyaset felsefesi olacaktır). Bir programatik gerçekleştirildiği zaman nelerin olacağı merak edildiği için sorularımın hâlâ yanıtız kaldığı söylenmektedir bana. Kesinlikle geliştirmeye çalıştığım görüşe dair bir şey kalacaktır geriye her zaman: Çeşitli pratiklerde ortaya çıkan iktidar ilişkilerinin araştırılmasına ve bu ilişkilerle ilgili uygun etik değerlendirmeler yapmaya duyduğumuz gereksinme; yani iktidar ilişkilerinin kabul edilebilir olup olmadığını sorgulamak. Savunduğum görüşe göre, iktidarın nasıl iş gördüğünü önceden asla bilemeyeceğimize göre, nereye yöneldiğini ve neler yarattığını görmek için iktidarın işleyişini araştırmaya her zaman ihtiyacımız var; ve iktidarı kabul edilebilir bulup bulmadığımıza yönelik her zaman etik sorular sormamız gerekiyor.

Programatiği inşa etmek kimin işi?

Programı kimin inşa etmesi gerektiğine gelince, bu işi yapanlar kesinlikle filozoflar olmayacak (Aman Tanrım, dşncesi bile kötü.) Bu dşncenin, filozoflar tarafından bile artık ciddi olarak ele alınmadığını ummaktayım... Programı kimin kuracağı ya da en azından programın kuruluşuna kimin katılacağıyla ilişkili olarak verilecek tek yanıt, güncel durum ve önerilen değişimlerden etkilenecek insanlar, olacaktır. şimdi ‘halk’ demenin bir başka yolu olabilir, ancak bu da, şeyleri bir ölçüde kısıtlamaktadır. Örneğin gay’ler ve lezbiyenlerin toplumda nasıl muamele göreceklerine ilişkin söyleyecek çok şeyim olmayacak (rn. onlar evlenilebilir kategorisine mi kabul edilecekler yoksa evliliğin kendisine mi mey-

dan okuyacaklar?) Bana öyle geliyor ki bu tamamen onlara kalmış. Benim rolüm, onları kendi seçimleri açısından desteklemektir.

Anarşist iktidar kavramı belirli noktalarda yoğunlaşan ve belirli çizgiler boyunca (iktidar tarafından) güçlendirilen bir şey olarak nitelendiriliyor ve böylelikle reform düşüncesiyle uyumlu hale gelebiliyor, çünkü belirli noktalardaki belirli reformlar, devrimle sonuçlanabilmekte. Postyapısalcı anarşizm içinde devrime yer var mı?

Devrim terimi, çok anlamlı bir terim olarak beni şaşırtıyor. Bazen bir toplumdaki merkezi iktidar noktasının altüst olması anlamına geldiği görülüyor. Bu anlamda kullanıldığı zaman, ‘devrim’ terimi, bir stratejik siyaset felsefesini belirttiği görülüyor, ki sakınılmasının iyi olacağını düşünüyorum. Politik müdahalenin sonucu olarak şeyler yeterince değiştiği zaman, bir devrime sahip oluyoruz. Böylece reform ve devrim arasındaki ayırım, bıkıtıcı ‘salt reforma karşı gerçek devrim’ ayırımı olmamalıdır. Onun yerine bu, bir değişimin ne miktarda ve denli derin olarak yol aldığı meselesine dönüşmelidir. Aslında devrim teriminin çoğu kez bir sancak, bir radikalizm işareti ve liberalizmden ayrılmanın bir yolu olarak kullanıldığını düşünüyorum. Böyle olunca da sormamız gereken soruları saklıyor: Değiştirilmeye neyin ihtiyacı var ve o şey, değiştirilmeye nasıl ihtiyaç duyar? Bu daha somut soruları sorduğumuz zaman (evet, bir filozof, belirli bir jargonun somut olanı görme yeteneğimizi sakladığını söylüyor), doğru yoldayız demektir. Devrim mi yoksa sadece reform mu sorusundan vazgeçilir.

Postyapısalcı anarşizm açısından Dünya Ticaret Örgütü ne anlama geliyor? DTÖ’nün, iktidarın yoğunlaştığı, çeşitli pratiklerin baskıcı bir iktidar düzenlemesi yaratmak üzere iş birliği yaptığı örgütlerden biri olduğu görülmektedir. Eğer komplo teorisine da-

yanarak tanımladığımızda DTÖ'nün çoğu destekleyicisini yanlış anlayacağımızı düşünüyorum. Benim kuşkuym, onların çoğunun, iyi şeyler yaptıklarına içtenlikle inanıyor olmalarıdır, yapmamış olsalar bile. Bu nasıl açıklanır? Bana göre, onların katıldıkları pratiklere ve bu pratiklerin diğerlerinin üzerindeki etkilerine bakmamız ve DTÖ destekleyicilerinin farkına varamadığı bir dizi zararlı etkinin olduğunu kavramamız gerekiyor. Bana göre bu, DTÖ'ye yönelik bir postyapısalcı bakış olacaktır. Bir eylemci olarak kendimi, DTÖ'yü ve ilgili baskıcı kurumları ortadan kaldırmayı ve Üçüncü Dünya ülkelerinin borçlarını silmeyi amaçlayan son gösterilerle uyum içinde görüyorum. Tabii ki daha fazla şey var, ama felsefe, programatiklikle etkileşim içindeyken, bana göre, bir rol olarak, programatiğin kuruluşuna sahip değildir.

Eylem ele alındığında, postyapısalcı anarşizmin rolünün ne olabileceğine dair öneriler yaparsınız. Bunlar: Deneyimleme, konumlanmış özgürlük, boyun eğdirilmiş söylemlerin tespiti, ve bir lider olarak değil, bir teorik pratik katılımcısı olarak entelektüel. Sizin ve diğer politik bakımdan aktif insanların bu ana hatları nasıl uygulayabileceğini bana söyleyebilir misiniz? Güney Carolina'da çoğu politikaları uygulamak zordur. Bu davranışları nasıl hayata geçirdiğime gelince, gay'lere ve lezbiyenlere yönelik tavırlarım (altı ya da yedi yıldan beri gay/lezbiyen grubun fakülte danışmanlığını yapıyorum); öğretim üyeliğim (derslerimde verili bir insan doğası fikrini reddetmeye çalışıyorum, dersteki fikirlerle deneyler yapıyor, ders programıma göz ardı edilmiş yapıtları dahil ediyorum, karşılaştığımız sorunları çoğunlukla kitapta geliştirdiğim bağlama yerleştiriyorum); ve ebeveynliğim (çocuklarımla yaşımlarıyla ve tavırlarıyla ilişkili iktidar etkilerini görmeye çalışmak ve onlara alternatifler önermek) ile ilişkili tüm bunlar. Diyelim ki A.B.D.'de kentsel bir bölgede yaşayan birinin bakış açısından so-

rulara yaklaşıyordım, ırkçılığa, cinsiyet ayrımcılığına, DTÖ'ye ve benzerlerine karşı mücadeleleri anlamanın ve onlara katılmanın zorunluluğuna işaret edecektim, bunu yaparken, tümünü basit bir formüle indirgemeye çalışmadan, bu mücadeleler ile mücadelelerin alaşağı etmeye çalıştığı baskılar arasındaki etkileşimi görmeye çalışacaktım.

Pek çok anarşist kamusal entelektüel kültür yaratma zorunluluğunu hissediyor ve giderek üniversitenin bırakın siyasal düşünceyi, entelektüel özgürlüğü bile destekleyecek bir yer olmadığım anlıyor. Sizin deneyiminiz nedir?

Üniversitenin tartışmalı bir entelektüel kültür kaynağı olduğunda anlaşıyoruz. Entelektüel bir kültür gerçeğini şu anda başarmanın güç olduğuna inanıyorum. A.B.D.'nin alışveriş merkezine dönüşmesiyle birlikte, kamusal mekân fikri, marjinal hale geliyor. Bazıları, internetin kamusal kültür için yeni bir yer olduğunu söylüyor, fakat bu konuda kuşkularım var. İlk internet ortamı, entelektüel kültürün samimiyetinin başarılmasını güçleştiriyor. İkinci, internetin yadsıdığı, sohbet sırasında zaman ve mekânın paylaşılmasına dair bir şey vardır, değiş tokuşun karakter bakımından fazlasıyla anonim olarak kalmayacağı bir şey. İnternetin yararsız olduğunu düşünmüyorum; fakat onun kaybetmiş olduklarımızın yerini alma yeteneği, bazı insanların düşündüğünden daha kısıtlıdır.

Postyapısalcı kuramı (genel olarak postyapısalcılığı), pek çok insana soğuk görünen ve üniversite bölümleri dışındaki düşünceyi özendirmeyen oldukça uzmanlaşmış, soyut ve çarpışık bir dil örneği olmakla suçlayan eleştirmenleri yanıtlayabilir misiniz?

Fakat bu, sadece postyapısalcılara ve postmodernistlere uygulanmıyor. Beşeri bilimler ve genel olarak akademisyenlerde görü-

nen genel bir sorun. Yakın çevremiz dışındakilerle konuşmak yerine kendi aramızda konuşuyoruz. Bunun pek çok nedeni var: Yayın yapma baskısı, A.B.D.'deki anti-entelektüelizm tarihi, vb. Fakat ayrıca yaptığımız jargonu benimseyerek de katkıda bulunuyoruz. Olabildiğince jargondan uzak kalmaya çalıştım ve anarşizm kitabımın, zor olmasına karşın en azından jargonla yüklü olmadığını umuyorum. Fakat sizin işaret ettiğiniz şey, tüm akademisyenler için geçerli bir sorun ve sadece bizlerin daha da marjinalleşmesine yardımcı dokunuyor.

Başka konular gibi bilginin de mücadele ve tahakküm meselesi olduğu ve son zamanlardaki üniversitelerin yayın yap ya da yok ol/maliyet-analiz eğilimleri ele alındığında, postyapısalcılık sadece bir başka meta olmaktan nasıl kaçabilir? Postyapısalcı söylemin çoğu, günümüzde akademiye hakim olan maliyet-kâr tüketici modelinde içindeki güncel akademik düşünce sisteminin kopye edildiği diğer akademik söylemler gibidir. Değişim sadece fikirlerin kendilerinden değil, özellikle onları dile getiren akademisyenler arasında ortaya çıkıyor. Bana göre gerçek soru şudur: İnsanlar bu fikirleri sonuna kadar yaşıyorlar mı yoksa sadece onları fikirler olarak mı ellerinde tutuyorlar?

Türkçesi: R. G. Ö.

KÜRESELLEŞMEYE İSYAN EDEN KÖYLÜ: JOSE BOVE*

Sema Uludağ

Kimilerine göre insanları örgütleyip var olan sisteme karşı başkaldırmaya yönelten ve bu nedenle cezalandırılması gereken bir çıbanbaşı, kimilerine göre insanı, doğayı ve emeği hiçe sayanların karşısında duran bir kahraman: Jose Bove küreselleşmeye karşı mücadelenin en önemli simgesi. Dünya kamuoyu ilk kez birkaç yıl önce rastladı onun ismine. Verdiği mücadelede yoldaşlarıyla, Millhau adlı kasabada açılan McDonald's binasını sökmüşlerdi. Ardından Seattle'da, Washington'da ve Prag'daki küreselleşmeye karşı düzenlenen eylemlerde en ön saflardaydı. Geçimini kendisi gibi koyun sahibi olan arkadaşlarıyla birlikte kurduğu çiftlikte peynir üreterek sağlayan Jose Bove, Fransız Köylü Konfederasyonu'nun liderlerindendi. Bove'yi çiftliğinin sınırları dışına iten ve adının tüm dünyada duyulmasına neden olan gelişme bundan tam 16 yıl öncesine yani 1986'nın Ağustos'una rastlıyor.

Milyonlarca insan Jose Bove ile McDonald's şubesinin sökülmesi olayıyla tanıştı. Oysa çok az kesimin bildiği gibi, sizin eylemlerinizi 1980'li yıllara dayanıyor. Köylü Konfederasyonu'nun kuruluş sürecinden söz eder misiniz?

- Bugünkü Dünya Ticaret Örgütü'nün bir önceki yapılanması

*www.netbul.com'dan.

olan GAT, 1986 yılında tarım ürünlerini ve tarımcılığa ilişkin faaliyetleri örgütün bünyesine sokmak için karar aldığında bizim de mücadelemiz başlamış oldu. O dönemde GAT toplantılarıyla az çok insan ilgileniyordu, ama köylüler kendi sorunlarının kendileri dışındaki bir örgüt tarafından ele alındığını görünce kaçınılmaz olarak çıkarlarının zedelendiğinin farkına vardılar. GAT'a karşı köylü hareketi böylece başlamış oldu. 1992 yılında Cenevre'de çok büyük bir köylü gösterisi yapıldı. Ve belki de GAT'a karşı yürütülen mücadelenin dönüm noktası oldu. Çünkü Cenevre'deki gösteri, o güne kadar yürütülen mücadelenin kitleselleşmesi için atılan ilk büyük adımdı.

Bu mücadelenin gelişmesinde 1998 yılı da önem taşıyor olsa gerek...

- Evet. Bu tarihte sadece köylü sendikaları ya da köylü örgütleri olarak değil, konuyla ilgilenen ve mağdur duruma düşen başka örgütlerle birlikte MAI'ye (Çok Taraflı Yatırım Anlaşması) karşı bir mücadeleye başladık. Çünkü bu anlaşma gereğince başka ülkelere gidip yerleşen çokuluslu firmalar, o ülkenin yasalarının üstünde olabiliyordu. O ülkenin yasalarına uymamak gibi rahatlıkları vardı. Üstelik, eğer söz konusu yasadışı durumu kabul etmezlerse, o ülkeler 'yatırım serbestisi' adı altında mahkum edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalıyorlardı.

1986'da küreselleşme dilimize yerleşmiş bir sözcük değildi. Küreselleşmenin gerçekleşmesiyle birlikte sizin eylem biçimlerinizde belirgin farklılıklar oldu mu?

- 1995'te yapılan Marakeş zirvesi önemli bir dönüm noktası oldu. O tarihten önce sadece sınırlı sayıdaki sektör Dünya Ticaret Örgütü'nün kurallarına uymak zorundaydı. Ama Marakeş zirvesiyle birlikte o zamana kadar Dünya Ticaret Örgütü'nde adı sanı anılmayan sektörler de kurallara dahil edilip üzerinde pazarlık yapıla-

cak alanlar olarak görölmeye başlandı. Bu nedenle Marakeş zirvesinden sonra küreselleşme sözcüğü yaygın biçimde kullanılır oldu.

Ve ekonomi özerkliğini yitirdi...

- Ekonomi, o döneme kadar kısmen de olsa özerkliğini koruyabiliyordu. Ülkeler ve devletler kendilerine ilişkin ekonomik kararlar alabiliyorlardı. Ama özellikle Marakeş'teki zirve, global çaptaki ekonomik kuralların Dünya Ticaret Örgütü tarafından konulması, küreselleşme sözcüğünü, kavramını ve uygulamasını daha fazla gündeme getirdi. Dünya Ticaret Örgütü'nün 1995 ile 2000 yılı arasındaki beş yıllık süreçte aldığı kararlar, iki olumsuz gelişmeye yol açtı. Bunlardan biri zengin ülkelerle fakir ülkeler arasındaki uçurumun daha da büyümesi noktasında yaşandı. Oysa ki küreselleşme bunun aksini iddia ediyordu. Keza aynı ülkenin içinde yine küreselleşmenin neden olduğu ekonomik ayrımlar ortaya çıktı. Yani zenginlerle fakirler arasındaki farklılıklar büyüdü. 1999 yılında insanlar, dört yıllık uygulamanın ne kadar olumsuz olduğunu bizzat gördüler. Özellikle Avrupa'da küreselleşmenin günlük yaşamı bile etkilendiği ortaya çıktı.

Küreselleşmenin insanların günlük yaşamını nasıl etkilediğine dair somut bir örnek verebilir misiniz?

- En somut örnek Amerika'nın Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurmasıyla yaşandı. Amerika'da üretilen hormonlu etin Avrupa'ya girmesini istemeyen ülkelere karşı Amerika, Dünya Ticaret Örgütü'ne başvurdu. Bunun üzerine örgüt Amerika'yı haklı, Avrupa'yı ise haksız gördü.

Yaşanan olumsuzluk sadece hormonlu et konusunda yaşanmadı değil mi? Ekonomik birleşmenin sosyal ve kültürel yaşama da damgasını vurduğunu görmemek mümkün değil...

- Dedığınız çok doğru. Hormonlu et konusu, sadece ve sadece Avrupa'da insanların küreselleşmenin ne kadar kötü bir şey ol-

duğunu ve günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini göstermek için seçilen bir örnekti. Onun dışında ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamda küreselleşmenin olumsuzluklarını göstermek için binlerce örnek vermek mümkün. En basitinden çeşitli ülkelere yerleşen çokuluslu şirketlerin dayattığı kurallara karşı işçi sendikaları herhangi bir şey yapamıyor. Özellikle emeğin daha ucuz olduğu ülkelere yerleşen çokuluslu şirketlere karşı işçi sendikalarının başvurabileceği, haklarını arayabileceği bir makam kalmadı. Çünkü küreselleşmenin getirdiği önemli bir değişiklik de karar merkezlerinin ulusal devletlerden ulus ötesi; IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi birtakım kurumlara kaymış olması. Aynı şekilde çokuluslu şirketlerin çalışanları işten atması durumunda da kişilerin haklarını savunabilecek bir makam bulunmuyor.

Tüm bu anlattıklarınızdan yola çıkarak kamusal alanın ihlal edildiği söylenebilir mi?

- Bence küreselleşme, sadece kamusal alanın değil tüm alanların ihlali anlamına gelmektedir. Çünkü küreselleşmenin başlıca amacı ekonomik, sosyal ve çevre sağlığı konusunda korkunç boyutlarda indirime gitmektir. En önemli hedeflerinden biri de, son derece küçük bir azınlık olan çokuluslu şirketlerin kar ve rantını artırmaktır. Bu da milyonlarca insanın aleyhine bir gelişmedir.

Küresel saldırının çok yoğun yaşandığını görüyoruz. Ancak küreselleşmenin tam olarak algılanıp ona karşı bir duruşun tam olarak olduğu da söylenemez. Küresel saldırıya karşı küresel karşı duruş nasıl sağlanmalı?

- Öncelikle tespitinize katılmadığımı söylemeliyim. Her ne kadar küreselleşmeye karşı mücadele daha ilk adımlarını atıyor olsa bile önemli ölçüde bir seferberlik olduğunu düşünüyorum. Eski Batı Almanya, Doğu Almanya ile birleşme sorunları yaşadığı için bu seferberliğe katılmakta gecikmiş olabilir ama Fransa, İtalya, İs-

panya gibi ülkelerde özellikle biraz önce sözünü ettiğim, doğru-
dan insanların sağlığını tehdit eden unsurlar nedeniyle çok kısa
sürede küreselleşmenin olumsuzluğunun bilincine varılmıştır. Ba-
tı Avrupa ve Fransa için geçerli olan iki örnek daha verebilirim.
Genetik olarak tahrip edilmiş besin ürünlerinin zararları konusun-
da sadece köylüler değil tüketiciler de kendi çıkarlarını rahatsız et-
tiği için mücadeleye katıldılar. İkinci örnekte ise Fransız sinema-
cılar, Dünya Ticaret Örgütü'nün Amerikan sinemasının destek-
lenmesi konusundaki dayatmasına başkaldırdılar. Bu da küresel-
leşmeye karşı kültürel anlamda atılmış bir adımdı.

**Bergamalı köylüler de yıllardır çokuluslu bir şirket olan
Eurogold'a karşı mücadele ediyorlar. Siz bu eylemleri nasıl
değerlendiriyorsunuz?**

- Bergama köylüleri yerel bir alanda çokuluslu bir şirkete kar-
şı mücadele ediyor. Bunu yaparken de sadece kendi topraklarını
koruma adına değil çokuluslu şirketlerin mantığına karşı mücade-
le ediyorlar.

Bu mücadele, Bergama'nın dışındaki bölgelerde bulunan in-
sanlara sadece altın, siyanür, toprağın kirlenmesi meselelerinin de-
ğil, çokuluslu firmaların sadece ve sadece kârı amaçlayan mantık-
larının da ne kadar yanlış olduğunun öğretilmesi açısından çok
önemli.

**Geçenlerde mendil satan küçük bir kız çocuğu McDo-
nald's çalışanları tarafından buzdolabına kapatıldı ve son an-
da donmaktan kurtarıldı. Bu gelişmeden haberinizi oldu mu?**

- O olayı bilmiyorum. Sizinki kadar trajik olmamakla birlikte
Fransa'da bunun gibi bir olay yaşandı. McDonalds'ta çalışan bir
genç kendi parasıyla hamburger alıp bir dilenciye verdiği için işin-
den oldu.

***Dünya Satılık Değil* adlı kitabın diğer ülkelerde eylemsel**

düzeyde örnek olacağını düşünüyor musunuz?

- Bu kitabı yazarken küreselleşmeye karşı hareketin 1986 Ağustos'unda pat diye, gökten zembille inerek başlamadığını kanıtlamayı düşündüm. Bu mücadelenin uzun bir tarihi ve haklı bir gerekçesi olduğunu anlatmak için yazdım.

En önemlisi de bir tek gösteriyle her şeyin değişemeyeceğini; çok uzun vadeli, uzun süreçli ve örgütlü bir mücadeleyle memnun olmadığımız, çıkarlarımıza aykırı olan durumu değiştirebileceğimizi anlatmaya çalışıyoruz.

DAVOS HACKERLARI: VIRTUAL MONKEYWRENCH AMACIMIZ ONLARLA ALAY ETMEKTİ...*

Bu senenin başında dünyanın çeşitli ülkelerinden bakan ve Başbakanlar düzeyinde hükümet temsilcilerinin katılımıyla Davos'da düzenlenen WEF-Dünya Ekonomik Forumu toplantısı sokakta düzenlenen protestoların yanısıra 'sanal alem'de de protestolara yol açmış, bir grup hacker Davos toplantısını protesto etmek için zirvenin bilgisayar sistemlerini hack etmişti. Virtual Monkeywrench adlı hacker topluluğu, devlet yöneticilerinin özel bilgileri de dahil, zirvenin bilgisayar sistemleri üzerinde tutulan resmi/gayri resmi bir çok bilgiye ulaşmış ve bunları kamuoyuna açıklamıştı. Son yıllarda küreselleşme karşıtlarının internet üzerinde giriştiği bir çok eylem gibi bu protesto da, zirve boyunca en çok ses getiren protestolardan biri olmuş 'hacktivism' üzerine yürütülen tartışmaları alevlendirmişti. Küreselleşme karşıtı mücadelenin yoğun olarak sürdüğü internet dünyasına yakın ya da uzak herkesin ilgisini çeken bu eylemi gerçekleştiren hacktivistlerle yapılan bu kısa ama çarpıcı roportajın ilgi çekeceğini umuyoruz.

Siz kimsiniz?

- Bizler Virtual Monkeywrench olarak anılan kolektif bir yapılanmayız. Değişik konular üzerinde çalışan bir ekibiz. Bu eylemde dört kişiydik. Hemen sorulur kollektivism nedir diye? Kolekti-

*Umut Dergi Sayı: 1, Güz 2001.

fin içinde bizle birlikte yaşayanlar, bizleri sevenler, bizlerle internet cephesi yaratanlar veya bunların hepsi mi acaba?

WEF karşıtı yeni bir eylem ne zaman gerçekleşecek?

- İki binli yılların birinde...

WEF bilgilerini nereden aldınız?

- Diyebilirim ki pencerede duruyordu ve alınmasını bekliyorduk.

Sisteme nasıl daldınız?

- Dalmak olarak algılanmamalı. Standart programlardan başka bir şey kullanmadık ve sistemin güvenlik ayarlarıyla da oynamadık. Girdik, aldık ve çıktık. Avluda dolaşan herhangi birisine giriş yolunu sormak kadar kolay oldu.

Ulaştığınız bilgileri niye kullanmadınız? Dünyayı yönetenlerin bu özel bilgilerini niye kullanmadınız?

- Bilgileri açıklamamız onları epeyce rahatsız etmiş olmalı zaten. Binlerce kredi kartı hesabını kapatmak ve kredi kartlarını iptal etmek zorunda kaldılar. Telefon numaralarını ve e-mail adreslerini değiştirmek zorunda kaldılar. WEF yönetim kurulu üyelerine karşı kendilerini aklamak zorunda kaldılar. Tabii ki dünyayı yöneten bu multi milyarderlerden birkaç milyon dolar araklamak da vardı. Fakat sistem böyle değişmiyor ki. Bir yönetici gidiyor, öbürü geliyor. Bizce değişiklik ancak bu çarka karşı çıkacak olan insanların artması ile olanaklı. Biz bu bilgileri açıklamakla iyi yağlanmış bir şekilde çalışan makinaya bir darbe indirdik.

Eyleminizdeki amaç neydi?

- Biz Hackerler için bütün bilgileri açıklamak ve güçlülere ve güçlülerin yönetimine karşı eylemler yapmak çok önemli. Biz özel ve gizli yaşama, bilginin gizlenmesine karşıyız. Bunun için kullanıcı adlarını ve şifreleri açıkladık.

Politik bakışınız nedir?

- Anarşizm ile hacker etiğinin bir sentezi bizimkisi. Ruhsal mülkiyet güçlülerin çıkarına hizmet ediyor. İnternetteki freeware (parasız) programlar herkese hitap ediyor. Lisans hakkı olmadan kullanılan programlar ne güzel, herkes kullanabiliyor. Freeware, ücretsiz programlar mülkiyet olayına saldırıdır. Herkes kullanabiliyor. Kopya haklarının korunması ile güya insanların kötü amaçlarla kullanması önlenmek isteniyor. Bizce özgür, ücretsiz kullanım sadece internet ortamında kalmıyor, toplumda da olanaklı. Her şey; herkesin, doğal ve sosyal yönden kullanımına açık olmalı.

Siz kapitalizme ve globalizme karşı mısınız?

- Globalizm ne demek? Uluslararası anlaşmalarla patent hakkının korunması demek değil mi? İlaç endüstrisinin ve müzik endüstrisinin dünya çapında özel mülkiyeti demek değil mi? Kapitalizm üretimin maksimalliğine, uluslararası yarışmaya ve bilginin özel mülkiyeti üzerine dayanıyor. Bu manzara, bizim bilginin ve gerekli olan şeylerin parasız bölüşülmesi anlayışımıza sığmıyor.

Peki hackerlık da bir global kültür değil mi?

- Hacker demek; bilgisayardan herşeyi almak demektir. Diğer bir açıklamayla zarif programlar yazmak demektir. Ama çok satan medya bizi hiç anlamıyor. Biz bu bilgileri tüm dünyaya açtık. Biz onlar gibi kuralları dünyaya dayatmıyoruz, biz milyonlarca insanın ölmesine mi yol açıyoruz yani?

İnternet'i harika mı buluyorsunuz?

- Siz Allaha inanıyor musunuz? İnternet hâlâ globalizmin ana motoru. Bunları karıştırmamak lazım. Teknoloji iyi veya kötü değildir. Bu onu nasıl kullandığınıza bağlıdır. İnternet bilginin dünya çapında paylaşılmasına olanak sağlıyor.

Polisten korkuyor musunuz?

- Polis yangın söndürücü bir mekanizma. Ama bu demek değildir ki onlara direniş gösterilmesin.

Yapılan bir direniş İsviçre yasalarına göre yabancı bir kişinin bilgilerini açıklamak gibi bir cezaya tabi. Ama mülkiyet hırsızlıktır. Umuyoruz ki araklanacak başka şey kalmayana kadar bizi bulamayacaklar. Hem biz, bir şeyler mi çaldık ki?

Bilgileri neden WEF toplantısı sırasında açıklamadınız?

- Amacımız WEF toplantısını engellemek değil, yönetenlerle alay etmektir. Dünya, bu toplantı yapılmasa iyi mi olacaktı yani?

Başka hack ya da crack yaptınız mı?

- Elimizdeki bilgilere benzer CIA belgeleri de var ister misiniz?

Hangi ülke vatandaşısınız?

- Kim ilgileniyor, kimi ilgilendiriyor?

En büyük rüyanız nedir?

- İnsanların kendilerinin kararlaştırdıkları, başkaları tarafından kullanılmadığı, özgür programların ve özgür aşkın olduğu bir dünya.

WEF toplantısı boyunca sokaklarda yapılan protesto eylemleri için neler diyeceksiniz. Sizin eyleminiz kadar etkili değildi sanırım onlar.

- Onlar da direnişin diğer bir boyutunu yaptılar.

Sizin yaptığınız kriminal bir olay. Endişelenmiyor musunuz?

- Bizim bilincimiz, yasa kitaplarına göre oluşmuyor.

(İsviçre Sonntags Zeitung'dan çevrilmiştir. K.S.)

POTLACIN MODERN DÜNYADAKİ KARŞILIKLARI OLARAK AYAKLANMA ve YAĞMA*

Neal Keating

Modern dünyanın üzerinde bir hayalet dolaşıyor. Armağanın hayaleti. Her yerde insanların mülkiyete saygı göstermesine ve bu saygının da çalışmanın, yoksulluğun ve adaletsizliğin getirdiği sefillikleri kabul etmelerini sağlamasına yönelik yoğun bir çaba var. Bu çabalar ortadan kalktığında ya da zayıfladığında insanlar tümüyle farklı bir doğaya ait etkinliklere yöneliyorlar. Ayaklanıyorlar ve yağmalıyorlar. Nesneleri sabitlenmiş tüketim değerlerinden sıyrılıyorlar. Bu kurtarılmış nesnelerin yeniden dağıtımı bir satış ya da ticari alışveriş biçiminden gerçekleşmiyor. Sabit bir eder atfedilmeksizin salt armağanlar olarak değerlendiriliyorlar.

Dünya üzerindeki pek çok toplum bütün iktisadi etkinliklerini armağan değiş tokuş aracılığıyla uygulamaya sokuyor, ki bu etkinliklerin en ünlüsü de potlaç¹. Modern toplumların tümünden bir çöküşe yaklaştığı bugünlerde ilginç bir yönelimin geliştiğini görüyoruz. Potlaç uygulamaları geri dönüyor! Bunun en son örneklerinden biri Güney-Merkez Los Angeles'da yaşandı. Sokakları ele geçiren yirmi bine yakın insan kendilerini, birikmiş zenginlik üzerinde yıkım yaratarak dışavurdular.

**Anarchy: A Journal of Desire Armed*, No: 39, Kış 1994 (Varlık, Mayıs 2000).

Dan Cranmer'in Potlacı

1921 yılının noelinde Dan Cranmer isimli Nimkiş Kvakiutl kabilesinden bir adam, Kanada'nın Britanya Kolobiyası eyaletinde, Alert Körfezi'ne yakın Village Island'da altı gün süren bir potlaca ev sahipliği yaptı². Olay Cranmer'in evliliği vesilesiyle gerçekleşmişti. Kvakiutl geleneklerine bağlılığını gösteren Cranmer evliliğini herkese armağanlar vereceği büyük bir şölenle kutlamayı planlamıştı. Düğüne misafir gelen üç yüz kadar Kvakiutl insanı, Cranmer'in bütün birikmiş zenginliğini dağıtmasına tanıklık etti ve armağanlarını aldı.

Söylendiğine göre Cranmer ilk gün, karısının ailesinden gelen (çeyiz konumundaki) şeyleri dağıtmaya başladı. O gece dans edildi. Ertesi gün yirmi dört adet kano, iki şef için bilardo masası, dört adet motorlu kayak ve bir bilardo masası daha dağıttı. Battanilyeler, gaz lambaları, keman ve gitarlar, mutfak malzemeleri ve üç yüz adet bavul verdi. Kadınlara bilezikler, şallar ve giysiler dağıtıldı. Gençlere hırka ve kazaklar verildi, çocukların toplaması için havaya demir para saçıldı. Sonrasında yine dans düzenlendi. Cranmer üçüncü gün ne yaptığını anımsayamadı (belki baygınlık içindeydi). Dördüncü gün dağıttıkları, dikiş makineleri, gramofonlar, karyola ve çalışma masaları, çantalar ve bavullardı. Beşinci gün nakit para dağıtıldı. Altıncı gün ise insanlara her biri üç dolar değerinde (1921'de iyi paraydı) bin çuval un ve şeker verildi. Kayıtlara geçen en büyük potlaçlardan biriydi bu.

Herkes durumdan memnun gözüküyor olsa da, yapılanlar hukuka aykırıydı ve Cranmer'in yanı sıra elli Kvakiutl'e suçlamalar yöneltildi. Bu insanlardan yirmi ikisi iki ay hapis cezasına çarptırıldı, geri kalanlar dans maskeleri, tören düdüğü, dövülmüş bakır levhalar gibi potlaç aksesuarlarını teslim etmeleri koşuluyla serbest bırakıldı.

Cranmer'in çiğnediği yasa Kanada'da, özel olarak potlaç etkinliklerini yaşadışı ilan etmek için hazırlanmış 1885 Kızılderili Yasası olarak biliniyor. Bu yasanın düşünce yapısının ardında yatan şey, yerlileri modern toplum içinde asimile etmeyi ve onların kültürünü ortadan kaldırmayı amaçlayan misyoner ve devletçi zihniyetlerin tipik bir karışımıydı. Bu amaçların kaynağını oluşturan güdülerin saptırılmış özgecilik olduğunu söylemek oldukça zor. Gerçekçe, Kanada hükümeti (ABD hükümeti gibi) egemenliğini mülkiyet yönetimi üzerine mutlak biçimde gerçekleştirmeye çalışıyordu. Potlaç etkinlikleri bu egemenliğe karşı bir tehdit oluşturuyordu, çünkü potlaç komünal bir yolla gerçekleşen paylaşıma dair iktisadi sistemlerden biriydi. Tüketim mallarını alıyor ve armağanlara dönüştürüyordu. Böylece bütün bir kapitalist üretim sistemi alaya alınmış oluyordu. Potlaç, mülkiyeti tahrip etmekteydi. 'Tembel ve müsrif Kızılderili' üzerine anlatılan hikâyeler devreye girdi. Bu insanları işe sürme projesi yürürlüğü konuldu. Tek çare özel mülkiyet uygulamalarını onlara zorla kabul ettirmektir. Potlaç etkinlikleri Kanadalı hukukçular tarafından durdurulması gereken bir "çılgınlık" ve "delice bir cömertlik taşkınlığı"³ olarak algılandı. Cranmer bir yağma eylemine de girişebilirdi.

Potlaçın Doğası

Potlaç satış ve karşılıklılığa değil, zorunlu armağanlaşmaya dayanan bir iktisadi sistem. Armağan iktisadının çeşitli biçimleriyle bütün dünya üzerinde yaygın olduğunu biliyoruz.

Kuzey Amerika'da Pasifik'in kuzeydoğusu kıyıları boyunca yaşayan kavimlerin çoğu potlaç geleneğine sahiptirler.⁴ Biçimsel olarak tanımlandığında, potlaç insanların doğum, ergenlik, evlilik, ölüm gibi bazı fırsatlarla bir araya gelmesinden ibaretti. Bu toplantılarda, şölenler veriliyor, dans ediliyor ve mallar paylaşılıyor

ya da tahrir ediliyordu.

Bu toplumlarda, çocuklar armağan ile birlikte büyüyorlar ve armağan kavramını dünya görüşlerinin bir ögesi olarak içselleştiriyorlardı. Örneğin, Franz Boas, doğan bir Kvakiutl bebeğinin bir yıl boyunca doğduğu yerin adıyla anıldığını gözlemlemişti. Sonrasında, çocuğun akrabalarından biri kavim üyelerinden her birine bir kürek ya da minder armağan ederek ikinci adın verilmesi fırsatını yaratıyordu. Bir oğlan ergenliğe eriştiğinde kavminde herkese armağanlar vererek üçüncü adını alıyordu. Böylece ilk potlacını gerçekleştirmiş oluyordu. Bu tören sırasında ona akrabaları ve özellikle asil üyeler yardım ediyordu⁵.

Yaok ve Maksva gibi büyük potlaçlarda mallar ev sahibi tarafından misafirlere dans ve şölen arasında veriliyordu. Böylece toplum içinde bir statü ve seviye elde ediyordu. Armağan veren kişinin statüsü verdikleriyle doğru orantılı biçimde belirleniyordu. Daha fazla armağan verenin statüsü daha yüksek oluyordu. Ama bir dakika! Mary Douglas'ın işaret ettiği gibi, bedava armağan yoktu. Her armağan daha sonra karşılık verilmesi şartıyla verilmekteydi. Bugünün potlaç misafiri yarının ev sahibi olacaktı. Böylelikle potlaç statü elde etmek isteyenler arasında (daha çok büyük şefler arasında) bir rekabet yaratıyordu. Her biri diğerinden daha fazla vermeye çalışmaktaydı. Bu rekabet öylesine yükseliyordu ki, malların dağıtımı şefin zenginlik ve mülkiyete karşı olan hoşnutsuzluğunu dışavurmaya yetmiyordu. Böylesi durumlarda mallar, çoğunlukla yakılarak tahrir ediliyordu. Şef kanolarını, evini ya da bütün bir köyü yakabilirdi. Kölelerinin boğazını kesebilirdi. Bütün bunlar misafirlerinin gözü önünde gelişir ve çoğunlukla kavmin tam onayını alırdı. Amaç, rakibin topluluk içindeki konumunu bastırmak ve kendisinininkini geliştirmektir. Bu çekişmeden 'kazançlı' çıkan sadece potlacın ev sahibi olmaz, potlaççının mirasını

devraldığını savladığı ölümler ve potlaçının kavmi de kazançtan pay alırdı.

Marcel Mauss, Kuzeybatı Sahili'ndeki potlaçın altında yatan ilk belirleyen kişi olmuş, Malezya, Polonezya, Afrika, Kuzey Amerika, antik Roma ve antik Hint-Avrupa dünyası gibi farklı mekânlarda çeşitli biçimlerde gerçekleştirildiğini bulgulamıştı. Potlaçın rekabete ve esrimeye dayanan doğası, Ruth Benedict tarafından "diyonizyak ethos"⁶ olarak tanımlanırken, Mauss bunu armağan iktisadının "mücadeleci"⁷ biçimi olarak algılıyordu. Mauss'un armağan iktisadına getirdiği genel tanım "tümünden hizmet sistemi"ydi. Sistemi şöyle betimliyordu: "Öncelikle, değiş tokuş konusundaki sorumlulukları ve karşılıklı anlaşmaların gerçekleştirilmesini dayatan bireyler değil, kolektiflerdir. Anlaşan taraflar ya da içi varlıklardır: Birbirleriyle toplu halde ya şefleri aracılığıyla ya da iki şekilde birden, belirli bir yerde yüz yüze gelen klan, kavim, aileler. Bunun ötesinde değiştirilen şeyler sadece mülkiyet, menkul ve gayrimenkul değerler, iktisadi anlamda yarar getiren nesneler değildir. Bu değişimler inceliğe yönelik edimlerdir: İktisadi değişimin sadece bir öge konumunda olduğu, zenginlik değişiminin daha genel ve kalıcı bir anlaşmanın parçası olduğu şölenler, ritüeller, askeri hizmetler, kadınlar, çocuklar, festivaller, panayırlar⁸".

Mauss tarafından ortaya konulan temel soru şudur: "Zorunlu olarak karşılık vermek üzere alınan armağanı [bir armağan iktisadında] dayatan... yasallık kuralı ve çıkar kuralları nelerdir? Alan kişiyi karşılık verme durumunda bırakan, nesneye içsel erk nedir?"⁹

Mauss'un gösterdiği ve Bataille'ın güçlü biçimde desteklediği gibi, bu anlaşmanın özü, nesnelerin canlı bir güce sahip olduğunu ve bu gücün toplumsal dayanışmayı ve aynı zamanda karşılık verme zorunluluğunu ürettiğini öngörür. Verilen nesnenin içerdiği ruh için kullanılan Maori sözcüğü Hau'dur. Bir Maori olan

Tamati Ranaipiri, Hau'nun doğasını şöyle açıklar:

“Sizin bir nesneye (taonga) sahip olduğunuzu ve bunu bana verdiğinizi varsayalım. Bir değer biçmeden bana veriyorsunuz. Sonra bu nesneyi üçüncü bir kişiye veriyorum. Bu kişi bana belirli bir süre sonra karşılık olarak bir ödeme (utu) yapmaya karar veriyor. Bana bir nesne (taonga) sunuyor. Böylece bana sunduğu taonga sizden aldığım ve ona verdiğim taonganın ruhu (hau) haline geliyor. Sizden aldığım taonganın karşılığı olarak aldığım taonga size geri dönmelidir. İster azulanır (rovi), ister arzulanmayan (kino) bir şey olsun bu taongayı kendime saklamam adil (tika) olmaz. Bunu size vermeliyim, çünkü bu sizin bana verdiğiniz taonganın bir hau'sudur. Eğer kendime saklarsam, lanetlenebilirim, hatta bu ölüm de olabilir. Hau'nun doğası budur, kişisel mülkün hau'su, taoga'nın hau'su, ormanın hau'su.¹⁰”

Armağan Ekonomisi Modern Ekonomiye Karşı

Uzun bir süre boyunca iktisadi evrimin değiş tokuştan satışa, paraya ve son zamanlarda ortaya çıkan krediye doğru giden tek yönlü bir gelişim olduğu düşünüldü. Bu niteliklere rastlanmayan toplumlar geri, basit ve herhangi bir pazara sahip olmayan toplumlar olarak nitelendiriler. Ne ki armağan iktisadının keşfi bütün bu yörüngeyi sorgulanır hale getirdi. Armağan iktisadı karşılık verme ya da satıştan yoksun olsa da çapraşık bir kredi sistemine sahip. Bunun yanında, kesinlikle bir pazar işleyişine sahip. Farklı olan değişimlerin kuralları.

Ayrıca çıkar güdülerini, armağan iktisadında son derece işlevsel. Bireyin mutlak bağımsızlığı, ancak komünal olarak adlandırılabilir bir sistemde olasıdır.

Modern iktisadın kavrayamadığı şey hau'dur ve iki sistem arasındaki kritik farklılık bundan kaynaklanmaktadır. Hau salt bir ba-

tıl inanç değil, güncel fizik ve biyoloji bilimleri, özellikle “Çin’deki bir kelebeğin kanat çırpışının bir hafta sonra Seattle’daki hava durumunu etkileyebileceği” yönündeki önermesiyle ün kazanan kaos kuramı tarafından desteklenen mutlak bir karşılıklı ilişki içinde olma halinin ekoloji üzerindeki ahlaksal dışavurumudur¹¹. Belki de hau’nun en yetkin ifadesi Bataille’in Genel İktisat Kuramı içinde sunulur. Bu kuram genel bir perspektiften yola çıkar: Yaşam nasıl mümkündür? Yaşayan varlığın akışından genel olarak bahsedilebilir mi? Bataille şöyle der: “Yerküre üzerinde bir devrimin gerçekleşmesi, evren içinde o noktada oluşan bir enerji döngüsünün sonucudur”. Bunun iktisada yansıması, “söz konusu devrimin insanın iktisadi etkinlikleri tarafından temellük edilmesi, sonuç olarak beliren olasılıkları belirli amaçlara kanalize etmesi” biçiminde gerçekleşir. Modern iktisadın karşısına çıkan sorun, bu devrimin bir kalıba ve devrimi kendine mal eden insanın haberi olmadığı bazı yasalara sahip olmasıdır¹².

Bu devrim can verici bir güçtür; Dylan Thomas’ın betimiyle “yeşil sapçık aracılığıyla çiçeği canlı tutan güç”. Bataille’in temel gözlemi bütün organizmaların canlı kalmak için gerekenden daha fazla enerjiye sahip olduklarıdır. Bu enerji fazlası (onun tanımıyla zenginlik) organizmanın ya da sistemin büyümesinde kullanılabilir. Sistem artık büyüemediğinde ya da enerji büyüme tarafından özümsemediğinde, bu fazlalık yok edilmelidir, harcanmalı ve ister istemez, bir getiri sağlamaksızın ortadan kaldırılmalıdır. Potlaçta bilinçle ve cömertlikle yapılan budur. Yeterince saf olsa da bu, modern iktisada destek veren klasik iktisat kuramları tarafından bir lanet olarak algılanır. Akılcı değildir. Paradoksaldır, ama yaşam da böyle değil mi zaten?

Bataille’in kuramında, dünya üzerindeki yaşamın en belirgin özelliği, güneşten aldığı enerjinin devasa bolluğudur. Bu bolluk

insanın günlük etkinliklerine taşınır. O zaman yaşamda karşılaşılan sorun kıtlık değil, aşırılıktır. Organizmalar bu fazlalığı, bu uğursuz payı harcamak ve yok etmek için mekanizmalar geliştirmek zorunda kalmışlardır. Bunlar lüksün mekanizmalarıdır. Yemek, ölüm ve cinsel türeme yaşam için gerekli olan doğadaki üç lüksü oluşturur. Her hücre biyologunun size söyleyebileceği gibi, bu lükslerin hiçbiri yaşam için gereklilik taşımaz.

Eğer aşırılık biyolojik bir etken ise onunla bir şekilde başetmeliyiz. İnsanın geliştirdiği iki temel tepki şunlar olmuştur: Yaşam biçimlerinin bu lüks bollukla uyumunu sağlayarak fazlalığı doluşıma sokmak ya da sürekli fazlalık yaratan koşulları ortadan kaldırmak.

Kuzey Amerika’da, o zamanlar yeni oluşmakta olan modern iktisat tarafından girilen doğanın fethi süreci (16. yy.’dan bu yana) bu fazlalığın silinmesi yönünde gelişen uzun bir çaba olarak görülebilir. Bu örnekte vahşi yaşamın aşırılığı söz konusudur. Ve bu aşırılığa eklenmiş insanların, kıta boyuna uyguladıkları yüzlerce farklı ‘pagan’ pratiğin yanında, potlaç biçiminde giriştikleri ‘delice bir cömertlik taşkınlığı’ söz konusudur. Bu etkinlikler misyonerler ve çeşitli hükümetler tarafından ‘uygarlaşma’yı engelleyen edimler olarak değerlendirilmiştir. Clastres, devletsiz toplumların, devletin varlığı için gereksinim duyulan yaptırım güçlerinin gelişmesini önleyen toplumsal-kültürel mekanizmaları bilinçli biçimde yürürlüğe koyduklarını göstermiştir¹³.

İktisadi düşüncelere hau’nun dahil edilmesi, birbirlerine bağımlı yaratıklarıyla vahşi ve bolluk içindeki bir dünyaya, karşılıklılık ilkesi içinde katılımı gerektirir. “Yaşayan varlığın genel akışı”na sadece insan dahil değildir¹⁴. Ölümün bütün potlaçlarda merkezi olmasa bile önemli bir role sahip olması şaşırtıcı değildir. Burada yeni bir zenginlik kavrayışına (ve belki de yeni bir yaşam anlam-

landırmasına) ulaşıyoruz: Enerjinin sürekli alımlanması ve biriktirilmesine yönelik bir güç ya da hak yerine, bu enerjinin aşırılığını neşe içinde israf etme ve harcama yetisi. Modern iktisadın bakış açısıyla bu çılgınlıktır. Yine de armağan iktisadı ve genel iktisat açılarından bakıldığında üretici güçlerin sonsuzca gelişimi (ki bu modern iktisadın amacıdır) sadece delilik olarak değil, lanet olarak da görülür. Bu gelişim, kendine mal edeceği enerjinin boyutunu ve bunun nasıl tüketileceğini öngörememektedir.

Modern iktisatta, artık değer (ve enerji) halk içinde kolektif bir festivalle ya da kurban etme ile israf edilmez. Bunun yerine üst sınıfları oluşturan birkaç kişi tarafından biriktirilir. Bu birikim daha sonra üretici güçlerin daha da geliştirilmesi için ayrılır ve böylece daha fazla artığa ve daha da fazla birikime yol açar. Bu girişimler bugün olduğu gibi başarısızlıkla sonuçlandığında, artığın baskısı sistemin dikişlerini patlatacak konuma gelir. Bu anlarda dayanışmayı destekleyecek bir şey yoktur. Hau yoktur. Sadece, ortaklık içinde kendi çıkarlarını korumak yetisinden yoksun bir toplumu zapt altında tutmaya çalışan polis orduları vardır. Toplum daha iyi bir duruma gelme şansını yitirir. Mülkün düzenli ve ortakça tahribinin yerini (okulları her beş yılda bir yakmak gibi), uluslararası savaşlar alır.

Devletin ya da ‘uygarlık’ın tarihi böylesi bir biriktirmenin tarihidir. Henry Kissinger bile “bütün uygarlıkların bir gün önünde sonunda tümüyle çöktüğü”nü görebilmişti. Bunun nedeni bu uygarlıkların gözlerini ve ruhlarını doğanın aşırılığına kapaması ve böylelikle bu aşırılığın üstesinden gelebileceklerini düşünmeleri miydi acaba?

Noel’de Armağanlaşma

Noel’deki armağan değişiminin, bütün bir toplumsal, kültürel

ve iktisadi değişim sisteminin armağan değişimi biçiminde gerçekleştii çağların solgun bir yankısı olduğunu söylemek kaba bir genelleme olmaz sanırım. İntiharların Noel döneminde yoğunlaşması şaşırtıcı değildir. İnsanlar bu dönemlerde birbirleriyle yakınlaşma girişimine, birbirleri arasındaki bağımlılığı dışavurmaya zorlanırlar. Ama yılın geri kalan günlerine egemen olan modern iktisat bağlamındaki insan ilişkilerinin doğası yüzünden bu girişimler, tüketim mallarının bayağı bir değiş tokuşuyla ya da verili koşullar içinde ne kadar yakınlığın olası olduğunun kavranmasından dolayı acı çekilmesiyle sonuçlanır. İnsanlar bu armağan değişimi dönemlerinde iyi niyet sahibi olabilirler ama birbirleriyle değiştikleri sadece karşılıklılığın imgeleri olarak kalır.

Potlaç Kökenlerimize Bir Dönüş Olarak

Ayaklanma ve Yağmalama

Bugün ABD'lilerin çoğu, tüketim mallarının bilinçli tahribinin kötü bir şey olduğunu düşünmektedir. Ayaklananlar ve yağmacılar sokağa egemen olduklarında, insanlar toplumun çöküyor olduğuna inanırlar. Bu sırada yakalanan insanlar hapse atılır. Yasalar bu tip eylemler karşısında önlemler almıştır. Ama bu eylemler armağan iktisadi bağlamı içinde potlaç gibi ciddiye alınır ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren bir etken olarak algılanır. Potlaç etkinlikleriyle 1992'deki Los Angeles ayaklanmaları çok farklı bağlamlara sahip olsalar da, ortak bir zemine sahiptirler. Bu zemin artığın israf edilmesi gerekliliğidir. Birinde baskıyı oluşturan güç örf iken, diğesinde adaletsizliktir. İki baskı biçimi de mülkiyetin, yeniden paylaşım ya da tümenden ortadan kaldırım aracılığıyla yıkılmasını talep eder. Bu baskı zaten bir yolla ortaya çıkacaktır.

Armağan ve lanetli pay üzerindeki bilinçle, armağan iktisadının bugün maddeci etkinliklerimizden daha tercih edilir olduğuna

görülebiliyor. Bu iktisat bize, tüketim mallarının getirdiği iş gibi sorunlardan uzak bir şekilde, bireysel özerkliğin avantajlarını, daha esnek bir değişim pazarını sunmaktadır. İşe Kvakiutl'lerden bir ders alarak başlamak gerekli. Büyük şefi üreten güç ya da hak değil, maddi zenginliğe karşı duyduğu rahatsızlığı göstererek elde ettiği statüdür. Bu bağlamda, ayaklanma ve yağma sırasında tutuklanan yirmi bin kişinin potlaç şefleri olarak ilan edilmesini öneriyorum. Bunun da ötesinde, hepimizin üzerine karşılık verme ödevi yüklendiğini söylüyorum. Güney-merkez potlaççıları büyük bir maksva düzenlediler. Bundan sonraki potlaçta sıra kimin?

Türkçesi: Erden Kosova

¹Marcel Mauss, *The Gift*, [Armağan], New York, Norton, s. 86'daki 13 no.lu ve s.122'deki 209 no.lu dipnot, 1990; Potlaç sözcüğü Nootka dilindeki 'patşatl'dan türemiştir. Kvakiutl'lerdeki karşılığı karşısındaki rakibi 'geçmek' anlamına gelen 'p'esa'dır. 'Boşalan sepetler', 'besleyici' ve 'tümüyle doyulan yer' anlamlarına da gelir. Bunun yanında çeşitli potlaç türlerine farklı isimler verilir. Örneğin, Tsimşiyen'lar, klanlar-arası büyük potlacı 'yaok' olarak tanımlarlar. Hayda'lar cenaze potlacı için 'valgat', diğer potlaçlar için 'sika' tanımını kullanırlar. Yaok'un Kvakiutl'lerdeki karşılığı maksva'dır.

²Douglas Cole, *Underground Potlach*, Natural History 1991, cilt: 10, ss. 50-53. Ayrıca bkz. Tina Loo, *Dan Cranmer's Potlach*, Canadian Historical Review, Haziran 1992, cilt: 73, ss. 125-41 ve Helen Codere, *Dan Cranmer's Potlach, Indians of North Pacific Coast*, editör Tom Mc Feat, University of Washington, 1996.

³Bkz. Cole.

⁴Bunlar arasında Kvakiutl, Tlingit, Hayda, Tsimşıyan, Nootka, Sahil Saliş'leri ve Çinuk'lar yer alır.

⁵Franz Boas, *The Potlatch, Indians of Nort Pacific Coast*, editör Tom Mc Feat, University of Washington, 1966.

⁶Ruth Benedich, *Patterns of Culture*, Houghton Mifflin, Boston, 1961.

⁷Mauss, agy., s. 7

⁸Mauss, agy., s. 5

⁹Mauss, agy., s. 3

¹⁰Mauss, agy., s. 11

¹¹James Gleick, *Chaos*, Viking, New York, 1987.

¹²George Bataille, *Accursed Share, Zone*, New York, 1988 (Lanetli Pay, Çev. M. Mukadder Yakupoğlu, Mor Yayınları, İstanbul, 1999).

¹³Pierre Clastres, *Devlete Karşı Toplum*, Ayrıntı, İstanbul, 1991

¹⁴Bataille, agy, s. 23.

ARJANTİN: AYAKLANMAYA KATILAN BİR ANARŞİSTİN ANLATIMI VE DEĞERLENDİRMESİ*

Yazar: Barricada'nın dostu

02 Ocak 2002

Plaza del Mayo'daki mücadeleye katılan bir anarşistten, Arjantin'deki isyanın tahlili ve arka planı

Arka Plan

Rekor düzeyde bir işsizlik (% 18'in üstünde) ve ciddi bir ekonomik durgunlukla birlikte ulusa yüklenen borcun (136.000.000 dolar) sonucu olarak, Arjantin birkaç yıldır derin bir ekonomik krizin acısını çekiyor.

İki yıl önce Arjantinliler, Carlos Menem ve Partido Justicialista'nın hakimiyetine son vermek amacıyla oy kullandılar. Menem'in on yıllık saltanatı, dal budak salmış bir yozlaşma ve Arjantin halkının çoğunluğu pahasına seçkin azınlığın lüksüyle aynı anlama gelir olmuştu.

Fernando de la Rúa, bir Radikal (Arjantin'in ikinci büyük partisi olan Union Civica Radical'in üyesi), UCR liderliğinde merkez sol partilerin geniş bir koalisyonu olan İttifak'ın parçası olarak

*www.otonomedia.org'dan.

başkan seçildi. De la Rua'yı iktidara taşıyan kampanya, Arjantin egemen sınıfının haksız imtiyazlarını ortadan kaldırmak, her yana yayılmış yozlaşmayı yok etmek ve daha adil ve eşit bir Arjantin inşa etmek etrafında temellenmişti.

Ancak, iktidara geldikten hemen sonra, De la Rua'nın, Uluslararası Para Fonu'ndan (IMF) borç almayı sürdürebilmek için IMF'nin dayattığı ekonomik uyum planlarını yürürlüğe koyduğu gerçeğiyle hayal kırıklığı içindeki partiler ayrılınca, İttifak ayrı düştü. Bu planlar, aslında kamu çalışanları için ciddi maaş kesintileri, zaten oldukça küçük olan toplumsal güvenlik ağlarının her türlü ihmali anlamına geliyordu. Bir kez daha, çalışanlara ve yoksullara (orta sınıfla birlikte), Arjantin ordusunun ve egemen sınıfının aşırı harcamaları ve yozlaşmasının sonucu olan borçları ödemek için acı çektiriliyordu.

Kısa bir sürede aşikar oldu ki, başkan halkın değil, bankaların ve ekonomik elitin ihtiyaç ve çıkarlarına yanıt veriyordu. Hiçbir şey bunu Domingo Cavallo'nun Ekonomi Bakanı olarak geri dönmesinden daha açık hale getiremezdi (Arjantin pesosunu dolara bağlayan 'konvertibilite'yi kullanan Cavallo, De la Rua tarafından geri getirilmeden önce, Menem'in kendisi tarafından başkanlığı zamanında uzaklaştırılmıştı). Cavallo, bankerlerin en iyi dostu, birkaç multi-milyon dolar pazarlıklarının (çoğu gözden kayboldu) arkasındaki beyin ve hepsinden de öte, sıradan insanın kaderine ne olacağını hiç umursamayan birisi olarak tanınıyor. O, tartışmasız, Arjantin'de en çok nefret edilen insan.

Bardağı Taşıran Son Damla

Başkan De la Rua'nın uyum tedbirleri, en baştan beri Arjantin çalışan sınıfının sert direnişiyle karşılaştı. Bu direniş, ilk olarak ülke çapında yol ablukaları ve genel grevler biçimini aldı. Şimdiye

dek sekiz genel grev yapılmışken (24 ila 48 saat arasında değişen ve halk katılımının değişik miktarlarda sağlandığı grevler), genelde işsizler tarafından yürütülen yol ablukaları sayısız.

Nihayet, Aralık ayının ikinci haftasında, Peso'nun yakında devalüe edileceği söylentilerinin bankalardan kitlesel para çekmelere yol açmasının ardından, Domingo Cavallo acil ekonomik tedbirleri ilan etti. Bu tedbirler, 90 gün süresince, insanların bankalardan haftada 250 dolardan fazlasını çekemeyeceklerini ve kimsenin 1.000 dolardan fazla parayla ülkeyi terk edemeyeceğini (ve ülkeyi terkin bankalardan daha fazla para çekmenin mazereti olamayacağını - bu miktar daha sonra 10.000 dolar olarak değiştirildi-) belirtiyordu. Ayrıca, yurtdışına para transferlerine bir sınır kondu ve insanların (fazla hesap açarak 250 dolar sınırlamasından kurtulmalarını önlemek için) en fazla iki banka hesabı sahibi olabilecekleri belirtildi.

Bu hareketle bazı hedeflere ulaşmak amaçlanmıştı. Arjantin ekonomik sisteminden dışarıya para akışını yavaşlatmak, 'en negro' ('siyahta', yasal olarak gösterilmedikleri için işverenlerin üzerlerinden vergi ödemedikleri işçiler, faturasız yürütülen işler, küçük işportacılar vs.) işleyen Arjantin ekonomisinin büyük kısmını yasallığa zorlamak ve vergi gelirlerini artırmak, böylece, teoride, devletin borçlarını ödemesini sağlamak.

Sonraki üç gün içerisinde 600.000'den fazla yeni hesap açıldı. Ancak, kısa zamanda anlaşıldı ki, Arjantin, maddi ya da toplumsal açıdan olsun, ekonominin zorla (İspanyolca'da söyledikleri gibi) 'bankalaştırılma'sına hazır değildi (burası nüfusun sadece % 4'ünün banka hesabı olduğu bir ülke). Kısa zamanda baş gösteren sorunlar pek çoktu:

-Şaşkınlık ve kızgınlık bir kez ortaya çıkınca, banka önlerindeki sıralar çoğu zaman bir bloktan daha uzundu. Bankalar yeni du-

ruma hazırlıklı değillerdi.

-Durgunluktan zaten zor durumda olan küçük ve orta işletmeler, işlerinde ağır kayıplardan çekmeye başladılar; iki nedenle: Birincisi, doğal olarak bankalardan alabilecekleri sınırlı nakitle tutunmak isteyen insanlar öncelikle kredi ve borç kartı veren büyük mağaza zincirlerinden alışveriş etmeyi seçtiler. Tedbirler ilan edildikten sonra 400.000 işyerinin borç kartı makinesine ihtiyaç duyduğu tahmin ediliyor. Ancak, bunların satış ve kiralamasını yapan şirketin stoğunda yalnızca 18 bin tane vardı. Bu, çoğu küçük ve orta işletmenin borç kartı makinelerinden yararlanmasını imkansız hale getirdi.

İkinci olarak, insanlar daha az harcama yapmaya başladılar.

-Borç kartlarıyla alışveriş yapmaya niyetlenenler, sıklıkla bunun neredeyse imkansız olduğunu anladılar. Aniden ortaya çıkan fazla miktardaki kullanıcı, sistemlere aşırı yükleme yaparak, sık sık arızalara ya da kartın tanınması ve onaylanmasının 15 dakikadan 1 saate kadar uzamasına neden oldu. Doğal olarak, çoğu insan kart kullanmayı bıraktı.

-Arjantin'deki yoksul ve işsizlerin çoğu, dilenerek veya sokak tezgahlarında ya da trafik ışıklarında sattıkları çeşitli mallarla olsun, daha iyi durumda olanların bozukluklarıyla geçinirler. Yeni tedbirler, insanların paralarının gitmesinde daha gönülsüz davranmalarından dolayı, bu akışı kesti.

Bu, süratle, şu anda anlatılan iki ayrı ve başka ayaklanmaya yol açtı.

İlki Arjantin yoksullarının ve çalışan sınıfının ayaklanmasıydı ve ikincisi de Arjantin orta sınıfının. Birinciler, ezilmişler, kendilerini ya işsiz ya da yaşamın ihtiyaçları için yeterli parayı getirmeyen işlerde bulanlar, umutsuz kaldılar ve bu umutsuzluk eyleme dönüştü.

İkincisi Arjantin orta sınıfının ayaklanmasıydı. Kendilerini alış-tıkları görece konfordan koparan bir durgunluğun ortasında bula-rak ve Arjantin orta sınıfının ölmek üzere olduğunu pek de umur-sar görünmeyen bir hükümetin ekonomik tedbirleriyle yüzleşerek sokaklara çıktılar. Tencere, tava ve araba kornalarıyla, Başkan De la Rua'nın mesajı anlamadığının mükemmel bir biçimde açığa çık-tığı ve acil durum ilan ettiği dört dakikalık konuşmasından hemen sonra, 19 Aralık Çarşamba gecesi binler olarak dışarı çıktılar.

19 Aralık Çarşamba: Arjantin Patlıyor

19 Aralık Çarşamba günü Arjantin'de oldukça heyecanlı bir gün olarak başladı. Ülkenin nine ve dedeleri, neredeyse gözyaşla-rı içinde, emeklilik çeklerini alamadıkları için bankaların dışında protesto gösterileri yapıyorlardı. Bazıları 35 yıldır ilk şampiyon-lukları anlamına gelecek oyunlara bilet bulmak için 40 saatten faz-la süre boyunca sırada bekleyen Racing Club de Avellaneda'nın on bin taraftarı, satışa çıkan biletler için yaşadıkları panikle, stad-yumun yakınındaki isyana katılıyor ve iş sahibi olacak kadar şanslı (ya da şanssız) olanlar işlerine gidiyorlardı.

Bunların hepsi pekala öğleden önceydi. Fakat öğleden sonraya geldiğimizde, bugünün diğerleri gibi olmayacağı açık hale geli-yordu. Bu, 48 saatlik bir ayaklanmanın, kitlesel yağmalamaların, Buenos Aires mücadelesinin ve bir Başkan'ın sonunun başlangı-cıydı.

İlk haber, Buenos Aires şehrinin bazı bölgelerinde ve varoşla-rında ara sıra ortaya çıkan yağmalamalardı. Ardından solcu grup-larla belediye işçilerinin bir belediye binasını ele geçirme teşebbü-sünden sonra polisle çatıştığı La Plata şehrinden şiddetli çatışma-ların haberi geldi. Kuru sıkı kurşunlar ve göz yaşartıcı gazlar uçu-şuyor, barikatlar yanıyor ve banka camları parçalanıyordu.

Dakikalar sonra, daha fazla yağma ve bazen yüzlerce, bazen binlerce insanın süpermarketlerin çevresine toplandıkları, yiyecek için yalvardıkları, eğer verilmezse de aldıkları haberi geldi. Peşi sıra, Cordoba şehrinde, belediye işçileriyle polis arasında, devlet işçilerinin devlet binasını kısmen yakmasından sonra çatıştıkları haberi... Polisin açıkça kontrol dışı ve kabul edilemez bir biçimde (Arjantin’de sürekli bir gerçektir), çocukların bale çalıştıkları, Luz y Fuerza birliğine ait bir binaya göz yaşartıcı gaz attıkları haberi... Çocukların öksürerek ve gözyaşı içinde, çığlıklar ve kuru sıkların uzak sesleri ortasında alelacele ambulanslara koşturuldukları...

Aynı sırada, yağmalama başkente yavaşça yaklaşıyordu. Bazen polis acizce seyretti ya da müdahale etmemeyi tercih etti; diğerleri, kurşunlar ve gazlarla son buldu. Bazen, televizyon seyreden bizler, Arjantin’in ezilmişleri ve unutulmuşları gibi tezahürat yapabildik ve yaşamlarını birkaç günlüğüne de olsa daha iyi hale getirebilmek için gereksindiklerini çokuluslulardan ve büyük şirketlerden aldılar. Yağmacılar, dükkanları ailelerinin hayatta kalması için tek yol olan küçük dükkan sahiplerinin dükkanlarını boşalttıklarında, yoksulla daha yoksul olan arasındaki savaşın habercisi olanı seyrettiğimizde, neredeyse göz yaşları içinde kaldık. Çinli göçmenlerin, var etmek için yıllarını verdikleri ve uğruna her şeyi geride bıraktıkları tek gelir kaynaklarının yok oluşu için teselli edilemez göz yaşlarıyla dövündüklerini gördüğümüzde, doğrudan eylem görkemini kaybetti. Benzer bir aile, umutsuzluktan öyle fena etkilendi ki, tam da ertesi gün intiharı seçti.

Bu noktada, henüz akşam karanlığı çökmemişti ve en kötü, en iyiyle birlikte, henüz gelmemişti. Akşam saat 8 sularında, hem bireysel özgürlüğün anayasal garantilerini kısıtlayan, hem de 3 kişiden fazlasının kamusal alanda toplanmasını yasaklayan acil durum ilan edildi.

Akşam saat 10'da, Başkan De la Rua dört dakikalık bir konuşma yapmak için ulusal televizyona çıktı. İşte burada, ulusun, yalnızca inancını ve yönünü kaybetmekle kalmamış, aynı zamanda Arjantin halkının ihtiyaç ve talepleriyle ilişki kurmaktan tamamen uzak bir başkan tarafından yönetildiği iyice açığa çıktı. Tatillerini karınlarında daha az açlıkla geçirmek için alabilecekleri en ufak şeyi bile almak amacıyla sokağa umutsuzlukla dökülen işsiz ve çalışan yoksullar alayının ve geleceklerini çalmak olarak gördükleri şeyi protesto etmek için tekrar tekrar sokağa çıkan ve yolları abluka altına alan orta sınıfın açık gerçeğiyle yüzleşen Başkan, sadece, insanların acısını "anladığını ve hissettiğini", fakat şiddetin arkasında olan ve bunu politik amaçlarla kışkırtan "ajitator"lerin durdurulacağını, acil durumun işte bunun için ilan edildiğini söylemekle yetindi.

Bu son alaya almaydı. Kırılma noktası. Dakikalar sonra, her mahallede, her sokakta, her balkondan ve her cadde köşesinden tencere tava sesleri gelmeye başladı. Halk sokağa çıktı. Birkaç bin kişi Olivos'taki başkanlık konutuna yöneldi, dört binden fazla kişi Ekonomi Bakanı Domingo Cavallo'nun Palermo'nun üst mahallelerindeki evinin dışına birikti, on binler Plaza del Mayo'daki Başkanlık Sarayı'nın (Pembe Saray) önüne geldi, başka on binler kongrenin önüne geldi ve sayısız miktarda insan ülkedeki her mahallenin, her sokağın köşesindeydiler.

Akşam saat 11'den hemen sonra, Ekonomi Bakanı Domingo Cavallo'nun istifa ettiği haberi geldi ve sokaklara dökülen binlerden çınlayan tezahüratlar yükseldi. Fakat insanlar tatmin olmamışlardı ve daha fazlasını istiyorlardı. Yağma devam etti ve binlerce, binlerce insan sokaklarda kaldı. Bunun basitçe şu ya da bu politikacıya değil, ister Partido Justicialista'dan, ister UCR'den olsun, bütün bir Arjantin politik sınıfına yönelik bir protesto oldu-

ğu açığa çıktı. Bu, uzun zamandır Arjantinlilerin geleceklerini ve rızklarını yağmalamak için kendisini dayatan egemen sınıfa yönelik bir protestoydu. Ulusu çoğunluğun pahasına, yalnızca seçilmiş azınlığın çıkarlarına hizmet eden neoliberal politikaların insafına bırakan bir egemen sınıf.

Şarkılar bunu kabaca ve açıkça söylüyordu: “Aptallar, Acil Durum, Onu Kışınıza Sokun”, “Menem ve De la Rúa Aynı Bektur”, “Hepiniz Defolun” vs.. Bu bir ayaklanmaydı ve her zamanki gibi, yaralanmış bir hükümet, yakınındaki bir ayaklanmayla yüzleşince, dişlerini sıkar ve sahip olduğu tek meşruiyet yoluna başvurur: Şiddet.

Bazıları, polise taş atan solcu provakatörlerin olduğunu söylüyor. Diğerleri bunun karşılıklı sataşma olduğunu söylüyor. Ve başka diğerleri de bunun tamamen kışkırtılmamış bir saldırı olup olmadığını tartışıyor. Televizyonda gördüğümüz basamaklardan yukarı doğru ilerleyen göstericiler tarafından kuşatılınca kongre sütunlarının arkasına sinen bir grup polis memuru. Bunu sayısız silah ateşi, ardından da binlerce kurşun, gaz ve sopayla binlerin vahşice bastırılması izledi. Bununla birlikte, bunun nasıl başladığını bilmiyoruz ve muhtemelen de hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Bildiğimiz o ki, 20 Aralık Perşembe gününün erken saatlerinden itibaren, Buenos Aires polisi, geride binlerce tutuklu, binlerce yaralı ve 7 şehit bırakan, 24 saatlik bir kan ve şiddet alemine girdi.

Sabah 5 sularında, birkaç yaralı, birkaç tutuklama, birkaç bariyer ve yıkılmış bazı bankalarla (sekiz banka ve bir McDonald’s), Buenos Aires sükunetini geri kazandı. Ancak, bu kısa yaşanacaktı, zira Buenos Aires Mücadelesi’nin ikinci günü başlamak üzereydi. Ve Arjantin’in politik eliti belki, sadece belki, fırtınanın dindiğini düşünürken, Buenos Aires halkı dinlendi, meydanların ve geleneksel toplanma yerlerinin kontrolünü nasıl yeniden ele geçire-

ceklerini düşünerek ve bir Başkanı ve onunla birlikte bir sistemi ve bir dönemi devirecek gün için hazırlık yaparak.

Plaza del Mayo Mücadelesi

Kongre ve Plaza del Mayo'daki polis saldırısını izleyen sükunette, kısa sürede fırtına öncesi dinginliğe dönüşen bir sükunette, bir ya da iki yüzden fazla olmayan birkaç cesur ruh, geceleyin Plaza del Mayo'daki Başkanlık Sarayı'nın önüne yerleşmeye başladılar. Gün ilerledikçe ve insanlar uyanıp işlerine gitmeye başladıkça bir kez daha onlara katılacakları ve seferberliğin bir önceki gün kadar, hatta ondan da fazla olacağı inancına sıkı sıkı tutundular.

Açıktı ki, yalnızca onlar bu fikirde değildi. De la Rua'nın istifa ve acil durumun kaldırılması için, alfabe çorbası Arjantin so-lundan (Birleşik Sol, Komünist Parti, İşçilerin Sosyalist Hareketi, Sosyalist İşçi Hareketi, İşçi Partisi, Sosyalist Yönelim, İşçi Kutbu, Sosyalizme Doğru Hareket, Devrimci Komünist Parti vs.) ve birkaç öğrenci ve işsiz örgütünden (Kavgacı Sınıf Akımı gibi) öğleden sonra saat 1'de kongreden Plaza del Mayo'ya doğru bir yürüyüş için çağrı gelmişti.

Sabah saat 10 sularında, polis yavaşça insanları Plaza'dan geriye, Başkanlık Sarayı'ndan uzağa doğru itmeye başladı. Bu, birkaç sert tutuklamaya karşın, görece bir sükunetle yapılmıştı.

Birkaç saat sonra, işine giden ya da işinden gelen veya öğle tatiline çıkmış, her kesimden gelen, Plaza del Mayo Anaları'nın da (kaybedilmiş oğul ve kızları için adalet ve katiller için ceza istedikleri nedeniyle hem askeri diktatörlüğe, hem de iki partili diktatörlüğe meydan okuyan o cesur analar) katıldığı iki yüz göstericiye, polis hoparlörle "Plaza'yı temizlemek" için emir aldıklarını ve dağılmak için 15 dakikaları olduğunu anons etti. Söylemeye gerek var mı; göstericiler hiçbir yere gitmediler.

Kısa bir süre sonra, atlı polisler kalabalığın içine sürdü ve mümkün olan her yoldan direnişle karşılaştılar. Bazısı mücadele etti, bazısı oturdu, başkaları da bir şeyler fırlattı. İnsanlar ofislerini terk etti ve göstericilerin yanına katıldı. Polise müdahale edebilecek arabalar müdahale etti. Buna rağmen Plaza temizlendi. Bununla birlikte, her on ya da on beş dakikada bir, sayısı her dakika artan düzinelerce ve yüzlerce gösterici, Plaza del Mayo'ya çıkan caddelerde tekrar belirdi. İnsanlar hedeflerini biliyordu ve bu nedenle dağıtılmaları olanaksızdı.

İşte Plaza del Mayo mücadelesinin bu ilk meydan mücadeleleri sırasında ilk kurbanlar verildi. Bir kişi kuru sıkıyla boynundan, bir diğeri de -çok daha gerçek olan- bir kurşunla göğsünden...

Sonraki bir ya da iki saatte, Plaza del Mayo'nun kontrolü için direniş ve saldırı dışında, ne olduğunu ayrıntılı olarak bilmiyorum. Bundan sonra, akşam karanlığı çökene dek, bu anlatı birinci elden, Plaza del Mayo'ya solcu yürüyüşe katılıandan.

Kongreye varınca, çok uzun zamandır Arjantin solunda görülmemiş bir enerji ve coşkuyla gerçekleştirilen bir sol kanat gösterisinin manzarasını buldum. İki binden fazla insan oradaydı ve havada mücadele ruhu vardı.

(Bir kenar notu olarak; açıldı ki iktidar ruhu da oradaydı. Ya başkanlık sarayını ele geçirerek terk etmeyi reddetmek gibi bir yarılgılı hayalden ya da bu olayların gelecek seçimlerde yüksek olasılıkla solun oylarını yükselteceğinin fark edilmesinden dolayı. Ancak, şarkılar açıldı: "Size Ne Olacağını Biz İktidarı Alınca Göreceksiniz", "Arjantin'de Devrimi Yapabiliriz, İktidarı Almak İçin Birleşmiş Bir Solla" vs.)

Gazın ön taraftan açıkça görülebildiği zaman iki bloktan biraz daha fazla yürümüştük. Derhal, tişörtler başlık, banklar ve çöp kutuları barikat oldu, sapanlar ortaya çıktı, kaldırım taşları cephane-

lik ve bu vesileyle de polisler bulunamadığında bankalar hedef oldu. Ancak çok zaman geçmeden, görece az sayıda insanın varlığı ve esas mücadelenin, hâlâ oldukça uzakta olan Plaza del Mayo'nun çevresinde olması gerçeği nedeniyle, mevcut yerimizdeki uzun süreli bir direnişin akılsızca ve taktiksel olarak hatalı olduğu açığa çıktı.

Bu yüzden başka bir yönden gitmeye başladık. Şaşırtıcı bir biçimde polis hiçbir yerde bulunamıyordu ve arada sırada olan banka camı meseleleri dışında, yürüyüş, Obelisk'in bulunduğu ve Plaza del Mayo'ya dört ya da beş blok uzaklıktaki 9 de Julio Caddesi'ne kadar sakin geçti.

Bundan sonra, ön saflara doğru ilerledikçe, bazı solcular ön saflarda cesurca mücadele ettiler, bu arada diğerleri, üzgünce, güvenli bir mesafeden bayraklarını sallayarak izlediler.

Diagonal Norte ve Plaza del Mayo önündeki sahne gerçekten inanılmaz, ilham verici ve unutulmazdı. Binlerce ve binlerce insan, erkekler ve kadınlar, bütün toplumsal ve ekonomik yapıardan, genç ve yaşlı, atılan mermilerin lastik ya da kurşun olduğunu bilmeden, kendilerini gaz ve mermilerin içine fırlatıyorlardı.

Bunun gibi, sıraları, sandalyeleri, çitleri, kısacası biz ilerledikçe barikat ve kalkan olarak kullanılabileceğimiz her şeyi taşıyarak, kullanabildiğimiz her yolla ilerledik. Adım adım, metre metre, blok blok ilerledik, yalnızca yeniden toplanmak için geri çekildik, gazdan soluklandık ve tekrar ilerledik, önümüzde Başkanlık Sarayı'nın görüntüsüyle daha da büyüyerek.

Yeterince vurgulanamıyor. Bu, şu aralar gazetelerin söylemeye çalıştıkları gibi, sadece birkaç bin eylemci ve sendikacı değil. Doğru, biz oradaydık. Ama bu, halktı. Gençleri ilerlemeye kışkırtan, eli taşlı yaşlı adamlar, polisi durdurmak için ellerinden geleni yapan 50 motorsikletli kurye (ve çabalarının bedeli iki ölü oldu),

kaldırım taşlarını ön tarafa göndermek için söken takım elbiseli, kravatlı insanlar, saflara dönmeden önce biraz dinlenmeye ihtiyacı olan savaşçılara su ve oturacak yer veren dükkan sahipleri... Uzun uzadıya konuştuğum, ön saflarda başlıklı ve savaşırken gördüğüm ve kendim gibi genç devrimciler farz ettiğim gençler, aslında durumun dayanılmaz bir hale geldiğini düşünen ve kendilerini eyleme geçmek zorunda hisseden gençlerdi. Partisiz ve lidersiz, inanç ve cesaretle.

Elbette bu, bir önceki gece olduğu gibi, esasen orta sınıf değildi ve polis baskısını görünce kaçmak isteyen kalabalık da değildi. Bu, savaşan bir kalabalıktı; işte bu, büyük medyayı korkutuyordu ve onları Perşembe günkü olaylar hakkında yalan söylemeye zorluyordu.

Ama alışlageldik yalanlara rağmen, tartışılmaz gerçek şu ki - ve her zaman da öyle olacak,- bu, yalanlardan, yozlaşmadan ve adaletsizlikten yorulmuş insanların adil öfkesiydi. Bu, yeni bir geleceğe ve yeni bir gerçeğe can verdiklerini düşünen binlerce insanın mücadelesiydi ve tüm doğumlar gibi, acılı ve kanlı olacaktı.

Tecrübesiz olduğumuz, doğru olabilir. Refahımızı ve hayatlarımızı basitçe De la Rua'yı kovmak ve Partido Justicialista'nın yolunu açmak, iki partili diktatörlüğün devamını sağlamak için kurban etmedik. Belki, Başkanlık Sarayı'nın hemen ötemizdeki görüntüsüydü veya bir süre için gerçekten er ya da geç polisin mermi ve gazının biteceğini (bir ara Çarşamba gecesinde olmuştu) veyahut da Yugoslavya'da olduğu gibi vazgeçeceklerini düşündük (ben kesinlikle düşündüm).

Acı verici olsa da kabul etmeliyim, benim anarşizmim bile (ki, yıllardan beri benimledir ve güçlü olduğunu düşünürüm) Başkanlık Sarayı'na girme olasılığını düşündüğümde titredi. Ele geçireceğimizi düşündüm ve silahlar olmasa bile hayatlarımızla savuna-

çağımızı. Ve kimse bizi dışarı çıkaramayacaktı. Ondan sonra, halk yönetecekti ve işleri doğru hale getirecektik. Tam buradan başlayarak, yükseklerde dalgalanan kıvıll bayrakla, daha iyi bir gelecek kuracaktık.

Çoğumuzun uğruna savaştığı şimdi gülünç ve yanılığılı görünebilecek bir düşünceydi, ama bunu adeta son savaşmış gibi yaptık. Zorluğuna aldırmaksızın ilerledik. Arkadan pusuya düşürölmemek için, tek tek her çevre caddeye barikat kurduk. Fırlatabileceğimizi hayal ettiğimizden daha uzağı fırlattık ve mümkün olduğunu düşündüğümüzden daha süratli ve uzun koştuk. Ayrıca, yalnız da değildik. Sonradan, Plaza del Mayo'ya çıkan her cadde-nin benzer ve eşzamanlı savaşıllara şahit olduğunu öğrendik.

Fakat tüm dünya halklarının tarihinde sık sık ve özellikle Ar-jantin tarihinde olduğu gibi, güç dengesi ne yazık ki aleyhimize değışti. Sonunda su topu tankları geldiler ve barikatlarımızı ezdiler. Plaza del Mayo'dan önceki son köşede olan ve yıkılmaz olduğunu düşündüğümüz büyük ön barikat, gözlerimizin önünde yok oldu. Önceden biliyorduk, Obelisk'e doğru ve yeni düzen yapılmalarmızdan geriye püskürtüldük. Bazen alanı tekrar kazandık, ama sonunda, bittiğı açıktı.

İlerlememizi polis için mümkün olan en zor şekilde yaptık. Bankalar ve çokuluslular tahrip edildi ve ateş verildi, eşyaları so-kağı sürüklendi ve ateş barikatları için kullanıldı. Ancak bu nok-tada ben inanıyorum ki orada olan sol kanat devrimcilerinin ço-ğı, aniden farkına vardık ki, harfi harfine nakavt olmuştuk. Bu anda, De la Rua istifa etti, neredeyse acınacak bir biçimde, Başkanlık Sarayı'nın damından helikopterle kaçarken görüldü. Bunu bi-lerek, polisin ne pahasına olursa olsun bizi Başkanlık Sarayı'ndan ve kongreden uzak tutmak için emirler aldığını duyarak ve iktidar boşluğunun, kesinlikle cemaat gücünün merkezsiz ve öz-yönetsel

sistemleri ve doğrudan demokrasi ve hatta Arjantin solu tarafından bile değil de, bir kez daha Arjantin'deki iktidar koridorlarını istila eden sıçanlar, Partido Justicialista, tarafından doldurulmak üzere olduğunu görerek.

De Julio'nun diğer tarafına, Corrientes Caddesi'ne doğru püskürtüldüğümüzde, beyinlerimize sürekli olarak saldıran, bu düşünceydi. Polisin görüntüsü bir kısmımızı içgüdüsel olarak ön safalara yöneltti, ama kendimize Peronistlerin iktidarı almak üzere olduğunu hatırlattık. Ve hayatlarını feda edenlerin bunu iki partili diktatörlüğe son vermek için yaptıklarını, şu anda ortaya çıktığı şekliyle, tepedeki kuklayı değiştirmek için değil...

Bundan sonra, yaklaşık olarak akşam 8'de, derece derece çekilmeyi sürdürdük. Hâlâ binlercemiz oradaydı ve atmosfer savaşçıydı ama gelişigüzel yağmaya da gittikçe yol veriyordu. Tabii ki, bankalar, McDonald's ve çokuluslular her zaman sınırlar içerisindeydi. Ancak saatler geçtikçe, politize olmuş (daha iyi bir terim olmadığı için kullanıyorum) gruplar yavaşça dağılmaya başladılar ve insanlar, kuruluşun sahibine bakmaksızın ne isterlerse onu, nereden isterlerse oradan almaya başladılar. Bazıları apartmanlarından çıkıp yağmacılara saldırmaya ve yetersiz kazançlarının kaynağı olan dükkanlarını savunmaya başladıklarında, olan biten, bir kez daha yoksulun yoksulla savaşı gibi görünmeye başladı.

Ve bu birkaç saat devam etti. Hâlâ biraz daha keyifli bir Noel yaşamak için istediklerini almak şeklindeki hayat zevklerini uzun süre reddeden açıkça politik içerikli insanlar olsa da, bu erken saatlerde olduğu kadar açık değildi. Müzik mağazaları yağmalanmıştı, bir erkek giyim mağazası, bir spor mağazası vs. vs. Günün en gerçeküstü anlarından birinde, üstün kaliteli ve çok fazla tanınan (lezzetli oldukları anlamında değil) bazı çikolatalar ve "alfajores" satan bir Havanna dükkanının karşısında otururken, aniden

bir cam kırılma sesi duyduk. Kısa bir süre içinde, her çeşit çikolata ve şekerleme havada uçuşmaya başladı. Çikolatalar kucaklarımızı za düştü, insanlar bir yandan “Mutlu Noeller” diye bağırırken, bir yandan da avuç dolusu çikolata ve şekerlemeyi havaya fırlatıyorlardı, bir delikanlı orta yaşlı bir üniversite öğretim üyesinin yanına gelip (öğretmen oradaydı, çünkü aylık maaşı iki yılda yaklaşık 800 dolardan 150 dolara düşmüştü) ona bir çikolata verdi, diğerleri insanlara alfajores kutuları dağıtarak dolaşıyorlardı. Gerçekten güzel bir sahneydi. Öncelikle, malların bolluğu ve bunlardan özgürce faydalanma imkanı açgözlülük ve umutsuzluk faktörünü yok etti; ve ikincisi de, eğer gökyüzünden doğrudan insanların kucaklarına düşen şekerleme ve çikolatalar işlerin iyiye gittiğinin kesin bir işareti değilse, hiçbir şey bunun işaret değildir!

Şehir merkezinde ara sıra meydana gelen yağmalamalar birkaç saat sürse de, neredeyse gece yarısına değin, bu aslında halkın seferberliğinin sonunu işaret ediyordu. İki gün sonra, Cumartesi günü, alfabe çorbası sol, sonraki başkanın kim olacağı, ne kadar başta kalacağı ve sonraki seçimlerin nasıl yapılacağı gibi konuların tartışılacağı kongrenin önünde gösteri çağrısı yaptı. İçeride Partido Justicialista, hemen hemen tüm partilerin (özellikle solun) katı direnişine rağmen, iktidara el koyarken -halkın zaferinin utanmazca istimlakı-, yaklaşık 500 insan dışarıdaydı. Parlamento me-saisi yaklaşık akşam 9’da başladı. St. Luis eyaleti valisi Adolfo Rodriguez Saa’nın Arjantin devlet başkanı olarak atanmasıyla son buldu.

Böylece, Arjantin’deki halk direnişinin bu kısmı bitiyor. En azından, bunun sokaklarda yer alan bölümü. Bundan sonra, en azından gelecek halk ayaklanmasına kadar, direniş bir kez daha mahallelerde ve işyerlerinde olacak. Bununla birlikte, bu kısım bizi sık sık çelişkili birçok izlenim ve öğrenecek dersle bırakıyor.

Belki de, kan lekeleri herkesin görmesi için hâlâ sokaklardayken ve hafıza arzu edilecek kadar rahat değilken, oturup geçen haftaki olayları nesnel bir şekilde tahlil etme teşebbüsünde bulunmak için henüz erkendir. Her şeye rağmen, burada kesinlikle önemli dersler var ve yüksek olasılıkla, hâlâ hissettiğimiz öfke bize gerçeği yazmakta yardımcı olacak, kime saldırdığına ya da kimi memnun ettiğine bakmadan.

Arjantin Politik Kurumlarının İflası

Arjantin genç bir “demokrasi”. Son askerî diktatörlüğün (ki, 30.000 hayata maloldu) sona ermesinin ve Raul Alfonsin hükümetinin seçilmesinin üzerinden sadece 18 yıl geçti. Buna rağmen, Arjantin politik sistemi ve bunun da ötesinde politik sınıfı, Arjantinlilerin çoğunun gözünden düştü.

Baskın görüş, sağladığı seçenekleri inanılmayacak kadar sınırlı olan (zira UCR ve Partido Justicialista dışında pek dikkate değer bir şey yok) ve teorik olarak temsil ettiği insanların ihtiyaçlarından tamamen uzak olan bir politik sınıf tarafından yönetilen bir sistemde yaşadığımız. Ayrıca rüşvet skandalları, başka ülkelerde nadir olan ve üçüncü dünyada basitçe hayal edilemez bir boyuta vardı. Kimin kazançlı çıkacağına bakmaksızın, her şey ama her şey, ceplerini doldurmak isteyen politikacılar tarafından “fair play” sayılmaya başlandı. Skandallar sayısız, ama dehşet verici bazılarını söylersek; politikacılar ve devlet adamlarının ruh sağlığı hastaları, ve hatta yoksullaştırılmış kırsal bölgelerdeki çocuklara gıda ve süt yardımı fonlarından para hortumladıkları keşfedildi.

De la Rua ve Alianza iki sene önce iktidara geldiklerinde, bunu halkın ihtiyaç ve taleplerine dikkatin esas alındığı bir kampanyayla yaptılar. Bununla birlikte [De la Rua] ofisine girer girmez, Alianza’ya sırtını döndü ve etrafını danışman olarak aldığı ailesi ve arka-

daşlarıyla çevirdi, nefret edilen Domingo Cavallo'yu geri getirdi ve dış borç ödemeleri için vergilerde artış, ücretlerde kesinti ve kemer sıkma politikalarını ilan etti.

Bunlar, Arjantin politik kurumlarının Arjantin nüfusunun gözünden düşmesinin nedenleridir. Bu gözden düşme, 14 Ekim 2001'deki parlamento seçimlerinde iyice açığa çıktı: Nüfusun %15'i ya oy pusulalarını tahrip etti, ya boş oy attı, ya da oy bile vermedi (Arjantin'de oy vermek zorunludur). Bunun da ötesinde, uzun zamandır Arjantin parlamenter 'demokrasi'sinde anlamlı bir katılım sağlamaktan uzak bırakılan sol, kayda değer bir artış sağladı.

Söylemeye gerek yok ki, var olan politik rejimin böylesine gözden düşmesi, her devrim için önceden gerekli koşuldur ve son seçimleri, geçen haftaki isyanı ve sokaklarda duyduğumuz yorum ve şarkıları göz önünde bulundurursak, bu koşullar mevcut. Ancak bu, henüz umulduğu kadar toptan bir gözden düşürme ve ret değil. Arjantinliler için 'demokrasi'yi başarmanın neye mal olduğu ve bunu çevreleyen propaganda nedeniyle, çoğunun Arjantin politik sınıfına karşı eleştirileri onların temsil ettiği sistemin eleştirisine doğru genişlemedi. Bu, insanların kalpleri ve beyinleri için savaşta diğer bir adım. Eğer Arjantinli politikacılar her zaman yaptıkları gibi davranmayı sürdürürlerse, insanları sorunun politik sınıfı kimlerin oluşturduğu değil de, onların temsil ettiği, özünde kusurlu sistem olduğuna ikna etmek, çok da zor bir iş olmasa gerek.

Bu gözden düşme olumlu olmakla birlikte, tabii ki, yeterli değil. Bunun da ötesinde, harap olmuş kapitalist demokrasinin yerine öne sürülecek güçlü ve etkili bir alternatif yapılanma olmaksızın, bu gözden düşme, iktidar boşluğu buna yeterince hazırlanmış biri tarafından -soldan veya sağdan olabilir- doldurulabileceği için tehlikeli olabilir.

Yarım Kalmış Bir Devrim

Sokaklardaki şarkılar daha açık olamazdı. “Peronistler ve Radikaller Olmadan, Hepimiz Daha İyi Yaşarız”, “Hepiniz Aynısınız” vs. Ancak, toz bulutu yatıştığında, Peronistler Arjantin’in yeni Başkanı olan Rodriguez Saa’yla yeniden iktidardaydılar. Bu açıkça demektir ki, bir yerlerde bir şeyler yanlış gitti ve bir şeyler eksikti. Eğer gelecekte benzer hataları yapmaktan kaçınmak istiyorsak, bunların neler olduğunu keşfetmemiz zorunlu.

Yanıt, ne yazık ki, oldukça açık gözüküyor. Bir devrim yalnızca açlıkla tamamlanamaz. Açlık ve sefalet, tabii ki, insanları eyleme yönelten faktörler olmakla birlikte, ancak buraya kadar gidebilirler. Bunlar bir reddiyei temsil ederler, kesinlikle de, açlık ve sefaleti yaratan sisteme yönelik bir reddiyei. Ancak, alternatif sağlamazlar. Gerçek ve devam eden bir değişimi sürdürmek için, yalnızca insanları eyleme yönelten koşulları yaratan sisteme yönelik reddiyenin varlığı yetmez, reddedilen sisteme ciddi ve uygulanabilir bir alternatif de var olmalıdır.

Üzücü gerçek şu ki, ne parlamenter sol, ne de devrimci sol ve daha az örgütlenmiş olan anarşizm, insanlara benimseyebilecekleri ve kendilerinin addedecekleri bir alternatif öne sürebildiler. Söylemeye gerek yok ki, Arjantin’de güçlü bir öz-yönetim ruhu yok (ya da en azından şimdiye kadar olmadı). Arjantin halkını politik egemen sınıfın yalanlarına ve iktidar oyunlarına karşı bu denli yaralanabilir kılan, öncelikli olarak böyle bir kültürün yokluğudur.

Bu yüzden, 19 ve 20 Aralık olayları, Partido Justicialista hari-cindeki örgütlenmelerin dolduramadığı bir iktidar boşluğu yarattı. Bu yüzden, zaten iktidar delisi sıçanlar olduklarından, tekrar iktidarı ele geçirme olasılığının kokusunu alır almaz, iktidarı gasp ettiler. Doğru, artık dış borçların ödenmemesi ve bunun gibi ted-

birlerin olduğu, daha adil ve eşit bir düzen vaatleriyle bunu yaptılar. Bununla birlikte, senatodaki güçleri ve perde arkası pazarlıklarıyla da başardılar bunu. En az UCR kadar insanların öfkesinin hedefi olan Partido Justicialista, Arjantin halkının kanlarının üzerinden iktidara geldi. Politik sınıf kesimlerinin kaçmasıyla oluşan boşluğu dolduracak uygulanabilir ve inandırıcı bir alternatif önermek için örgütlenmenin gerekliliği, geçen hafta boyunca Arjantin’de olduğundan daha açık olamazdı. Açık hedefleri olamayan devrimler kaybetmeye mahkumdur.

Biz, anarşistler olarak, yoz bir sistemin çökmesiyle oluşan boşlukların otoriter, zorlayıcı ve/veya hiyerarşik alternatiflerle doldurulmasına elbette ki karşıyız (Arjantin solunun büyümesi, en azından benim görüşüme göre, daha olumlu olmasına rağmen). Bu nedenle, insanlara alternatif dayatmanın da karşısında olmalıyız. Bununla birlikte, temsili ‘demokrasi’ sisteminin yerine cemaat ve işyerlerinde doğrudan demokrasi ve öz-yönetim alternatifini ortaya koyacak ciddi ve örgütlü bir çabaya acilen ihtiyaç var. Bunun tohumları halkta zaten mevcut. Halkın mahalle meclisleri için tekrar tekrar çağrılar var, büyük gösteriler tamamen otonom bir biçimde duyuruluyor ve örgütleniyor, insanların “kendi meselelerimizi kendi ellerimize alma” ihtiyacı için çağrılar yaptıkları sık sık işitilebiliyor. Arjantin, öz-yönetim ve direniş kültürünün yeşermesi için olgunlaşmış durumda.

Şehitler: Ni Olvido, Ni Perdon

Alberto Marquez (57)

Diego Lamagna

Marcelo Riva

Victor Enrique (21)

Roberto Gramajo (19)

Julio Flores (15)
Damian Ramirez (14)
Ariel M. Salas (30)
Gustavo Benedetto (23)
Tespit edilemedi (25)
Gaston Rivas (30)
Diego Rancagua (26)
Carlos “Petete” Almiron (23)
Pablo M. Guias (23)
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi (13)
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi
Rominal Turain (15)
Rosa Paniagua (13)
Claudio Lepretti (38)
Graciela Acosta (35)
Juan A Delgado (28)
Yanina Garcia (18)
Ruben Pereira (20)
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi
Tespit edilemedi

Çev. Çevirmen

BU KİTABA DAİR

Alfred Hitchcock'un *Kuşlar* filmi; bir kasaba halkı kuşların saldırısına uğruyor. Farklı türden kuşların bir arada sürüler oluşturması, felaketin ilk habercisi; doğada olmayacak şey oluyor: Kargalar, kuzgunlar, martılar ve serçeler hepsi bir araya gelip Bodega Koyu Kasabası'na saldırıyorlar -bu arada kasabanın adı İspanyolca kökenli olup bakkal ya da depo anlamına gelmesi de bir başka anlamlı rastlantı(mı?).

Ve küreselleşme karşıtı hareketler: Neo-liberal dünya düzeni için felaketin ilk habercisi; tarihte daha önce görülmedik ölçüde farklılıkta ve çoklukta topluluklar, gruplar bir araya gelip iktidar yoğunlaşmalarının karşısına dikiliyorlar. Dünyayı kocaman bir alışveriş mağazasına, hipermarketler zincirine, bir tür 'Bodega'ya dönüştürmeye çalışan egemenlerin iktidar ağlarının ipliklerini çözüyorlar; ve başka bir dünyanın ağlarını örüyorlar aynı anda.

Karaşın kolektifiyle başlayıp *Varlık* dergisiyle devam eden yarınsal anarşizm serüvenimizin önemli bir parçasını oluşturuyor bu kitaptaki metinler. Havada görünmez çizgiler çizerek ve sevinç çılgınları atarak uçuşan farklı türden kuş sürüleri gibi yan yana geliyorlar.

Bugünkü 'küreselleşme karşıtı hareketler'in ya da 'küresel demokrasi hareketleri'nin tarihsel (ve tinsel) arka planına denk düşüğünü düşündüğümüz kitaptaki ilk yazılar *Karaşın* sürecinden. Bir nevi 'hazırlayıcı olaylar' diye düşündüğümüz bir bölüm. Los Angeles, Endonezya ve Zapatistalar (EZLN) üzerine metinler bunlar.

Los Angeles 1992 ayaklanmasına ilk günden beri özel bir ilgi gösteriyoruz. Kitabın açılışını yapan *Sürrealist Manifesto: Yeni Dünya Düzenini Sarsan Üç Gün* adlı yazı Chicago Sürrealist Grubu'nun konuyla ilgili çarpıcı bir metni. İlk gördüğümüz günden beri çok sevdiğimiz (daha sonra da *Karaşın* anarşist kolektifi'nin web sitesine yerleştirdiğimiz) bu metin sanki bir giriş kapısı, düğümler yelpazesi gibi kitap içindeki pek çok bakışa işaret ediyor. Ergun Aydınoglu'nun çevirdiği bu yazı ilk kez Mayıs 1995'te *Sosyalizmin Sorunları Kitap Dizisi 2*'de yayınlanmıştı. 1992 Los Angeles Ayaklanmasına ilişkin tanıklıklar ve yorumlar içeren yazıları, *Anarchist Archives Project*'den Jerry Kaplan'ın gönderdiği ilgili kitapçıklar ve makale fotokopileriyle dolu kalabalık bir posta sayesinde, çeşitli anarşist yayınlardan derleyerek *Karaşın* sürecinde '1992 Los Angeles Ayaklanması' adıyla bir fotokopi betik halinde çoğaltmıştık. Profane Existence tarafından yayımlanan L.A. Today'den ('Bugün Los Angeles' adlı bu yayının alt başlığı da daha sonra gerçekleşen bir öngörü içeriyordu: 'Yarın Dünya!'); *Notes From Nowhere*'den, *Kick It Over*'dan; *Anarchy: A Journal of Desire Armed*'den yazılar vardı bu derlemede. (www.geocities.com/CapitolHill/Senate/7479/losmetin.htm adresinden tüm yazılara ulaşılabilir.) Howard J. Ehrlich'in *Los Angeles 1992 -Gözden Geçirilen Dersler'i* (*Los Angeles 1992 -The Lesson Revised*, Social Anarchism, sayı 18) de Türkçe'de ilk kez bu derlemede yer almıştı.

Kitabın bir başka yerinde, 1992 Los Angeles ayaklanmaları olayların başlangıcında yer alan Rodney King üzerinden, Edward Soja'nın metni ile yeniden doğrudan karşımıza çıkıyor. *Kendi Sözleriyle Zapatistalar: Anarşistlerin Zapatistalarla Görüşmesi*'ni Britanyalı anarşist dağıtım grubu DS4A'nın bir kitapçığından çevirecek gene *Karaşın Anarşist Kolektifi*'nin bir fotokopi betiği olarak

yayınlaştık. Marcos ile yapılan bu söyleşi de bizim için çok hayatiydi. Pek çok sebebin yanı sıra özellikle Marcos'un ortodoks bir çizgiden, modernist devrimci bir çizgiden diyaloga açık, onu bugünkü perspektife de taşıyan geçişi anlatmasıydı; yerlilerle ilişkiler ve de gündelik hayat, özellikle toplumsal cinsiyet meseleleri hakkındaki detaylı sorulardı. *Finlandiyalı Anarşist Reko Ravela Endonezya'dan Bildiriyor* yayına hazırlanması açısından da ilginç bir metin. Gezgini bir Finlandiyalı anarşist olan Reko Ravela, 1998 Endonezya ayaklanmaları sırasında üye olduğu anarşist mail gruplarına, günlük haberler geçiyordu. Biz bu günlükleri alter-ee (Alternative East-Europe/*Alternatif Doğu-Avrupa*) mail grubundan okuyorduk. Bu günlükleri bir araya getirdik ve bir ayaklanma muhabiri gibi yazmış olduğu metin özel bir habere dönüştü. *Gazete Karasın'da Dünyanın En Güzel Endonezyası* başlığıyla yayınladık. Dünyanın başka bir yerinde de mailler bu şekilde haberleştirilerek yayınlanmadı sanıyoruz. Los Angeles 1992, Endonezya 1998, Arnavutluk 1997, Gazi Olayları, '96 Kadıköy 1 Mayıs Gösterileri, ve diğerleri bize hep yeni bir dönemin habercileri gibi geliyordu: Zapatistaların neo-liberalizme karşı geliştirdiği *Ya Basta!* stratejisiyle birbirine tinsel olarak bağlı bir ayaklanma(lar) dönemi... Bu bağların sonra zamanla görünür hale geldiğine inanıyoruz. Süreyya'nın *21. Yüzyıla Girerken Üçüncü Anarşist Canlanma* yazısı *Varlık* dergisinin Ekim 1998 sayısında yayınlanmıştı. Bu geçiş ve Seattle'a doğru yeni düşüncelerin etkisinde gelişen anarşist canlanmayı okumaya yönelen bu yazı, özellikle son bölümüyle, kitabı, hazırlayıcı olaylar bölümünden Seattle ve sonrası bölümüne bağladı. Kitapta yer alan diğer telif yazılar; Rahmi'nin *Başka Türklü Yanmak*, Yıldız Gibi yazısı (küreselcilik ve mekân siyaseti dosyası için, postyapısalcı mekân anlayışını işleyen bir yazı), Işık Ergüden'in *Yeni Binyılın Eşiğinde Anarşist Düşün-*

ce ve Hareket yazısı (bu kitap için yazıldı), Erden Kosova'nın *Kaç Ama Bir de Silah Kap Kaçarken* yazısı (gündelik hayat ve sityasyonizm dosyası için) ve Yaşar Çabuklu'nun Yeni Küresel Muhalefet yazısı (bu kitap için), *Bağbozumları*'nın önsözünde de değindiğimiz hem beraber anarşizme yeniden bakmak hem de anarşizmden dünyaya bakmak üzerine kolektif çalışmalarımızı yansıtıyorlar. Işık, Erden ve Yaşar'ın varlıkları, bir yanıyla da hiçbir şeyi tek başımıza yapmadığımıza işaret ediyor. David Graeber'in *Küreselleşme Hareketi* yazısını da belki ilginç bir haber geçer diye abone olduğumuz *floridaleft* (Florida'lı solcular arası bir haberleşme grubu) adlı bir mail grubunda görmüştük. Çok ilgimizi çekti, hemen çevirdik. Daha sonra bu yazıyı *New Left Review* dergisi de biraz genişleterek vermesini isteyince Graeber The New Anarchists başlığıyla *New Left Review*'ün Ocak-Şubat 2002 sayısında yayınladı. David Graeber'e metinde geçen bazı sözcükleri çeviremediğimizi çünkü bu hepsi de yeni örgütlenme formlarını tanımlayan terimleri anlamadığımızı söylediğimizde, bunun çok normal olduğunu ve bu terimlerin yeni siyasi örgütlenmelerin getirdiği yeni terimler olduklarını söyledi. Ve Türkçe'ye çevirmemiz için bu örgütlenme formlarının tanımlarını ayrıca bir e-postayla gönderdi, biz de dipnot haline getirerek metne ekledik. Graeber'in metninin çok önemli saptamaların yanı sıra bir politik harita da verdiğini sanıyoruz.

Geniş bir ağ olarak politika vurgumuzu da içeren *Bağbozumları*, (*Bağbozumları; Kültür, Politika ve Gündelik Hayat Üzerine*, Stüdyo İmge Yayınları, Mart 2002, 328 s.) bu kitabın kardeş kitabı sayılır. Kasım 1999-Ekim 2001 döneminde *Varlık* ve *Öküz* dergilerinde yayınlanan yazılarımızdan oluşan *Bağbozumları*'nın hazırlanmasına eşlik eden düşünceler, çalışmalar izlenebiliyor burada. Bir kısmını bizzat çevirip yayınladığımız, bir kısmının çevrilip yayın-

lanmasına aracılık ettiğimiz, bir kısmını ise heyecanla okuduğumuz ve yazılarımızı kurarken üzerlerinde çalışmayı ihmal etmediğimiz metinler bunlar. Bu kitap da *Bağbozumları* gibi bir açık yapıt oldu. Küresel demokrasi hareketlerinin tümünü kapsamadığı gibi tümünü kavramaya da yeltenmiyor, postyapısalcı anarşizme linkler atmakla birlikte postyapısalcı düşünceyle bu hareketlerin bağlarını da tam olarak serimlemeye yönelmiyor. Başka bir şey yapıyor; sürekli okuyucuya takip edebileceği bağlantılar, patikalar göstermeye ve yeni bağlantılar kurmaya teşvik etmeye çalışıyor. Derleyip toparlayarak kurgulayıp anlatmak yerine parçaları topluyor, örnekleri bağ-lıyor, yeni boş mekânlar açıyor. Sonuçta; bir (d)okuma tezgahı...

Hiyerarşiyi, merkezi idareyi reddeden, yatay örgütlenmelere, temsiliyetin olmadığı yapılara yönelen yeni küresel demokrasi hare-ketlerinin yalnız politik sahada yaşanmadığını, aslında aynı bakışa sahip pek çok teorik yönelimle beraber gittiği düşüncesini işlemeye çalıştık. Feminizm, beden anlatıları, mekân, coğrafya gibi konular-daki önerilerin biraz da kurulacak bağları bekleyen, yeniden okuyu-cu tarafından örgütlenmeyi bekleyen olaylar, yorumlar ve tanıklık-ların bu kitaptan birbirilerine sızmasına da ortam yaratmaya çalıştık. Düşünürlerin ‘teorik’ metinleri bazen 16 yaşındaki bir eylemcinin yorumlarıyla beraber okunmaya, beraber düşünölmeye aday oldu böylece.

Mekânsal bir akış da eşlik etti buna. Dünyanın farklı yerlerinden haberler, İnternet’ten sızan e-postalar, haber grupları notları, aka-demik makaleler, e-bildiriler, farklı türden metinler, farklı türden kuşlar, farklıların birlikte siyasilleşmesi...

Doğrudan isyan tanıklıkları metinleri, Endonezya’dan Arjan-tin’e uzanan, Seattle’dan, Washington’dan, Prag’dan geçen tanık-lıklar, kişisel anlatımlar, yer yer imzasız haberler, olayların içinden kişiler...

Bu çerçevede;

Kasım 1999–Ekim 2001 döneminde *Varlık* dergisinde hazırladığımız dosyalar için çevirdiğimiz makaleler;

Küreselcilik ve Yer Siyaseti / Arif Dirlik, *Eleştirel Metacoğrafyanın On İlkesi* / Martin W. Lewis – Karen E. Wigen, *Anarşizm ve Postmodernizmin Mekân Siyaseti* / Nicholas Spencer, *Somatografya: Beden Yazımı* / Edward W. Soja, *Postfeminizmlerin ‘Manzarası’* / Ann Brooks, *Siberfeminizmin İçinde Feminizm Nerede* / Faith Wilding, *Potlaçın Modern Dünyadaki Karşılıkları Olarak Ayaklanma ve Yağma* / Neal Keating,

Ve Seattle süreci’ni yakından izleyen metinler yerlerini aldılar; *Anarchy, a Journal of a Desire Armed* dergisinden *Seattle Parıltısı: Anarkistler WTO’daki Gösterileri Nasıl Çaldı* / Jonathan Stryker ve *K30 Kara Blok Bildirisi* / ACME Kolektifi ilk kez bu kitapta yayınlanıyorlar. (Bu metinlerde anarşi yerine anarki, anarşist yerine anarkist sözcüklerinin kullanılmasının bir dizgi hatası değil bir öneri olduğunun da altını çizelim.) Rahmi’nin çevirisiyle yayımlanan *Postyapısalcı Anarşizmin Siyaset Felsefesi* (Ayrıntı Y., 2000, 196 s.) kitabının yazarı Todd May ile Rebecca DeWitt’in söyleşisi de ilk kez bu kitapta Türkçe yayınlanıyor.

Pek çok metin -özellikle eylem anlatıları- netten geldi. A-infos’tan, Anarşist Bakış’ın sitesinden (<http://go.to/anarsistbakis>), otonomedia’dan, antikapitalist’ten ve bianet.org’dan:

Anarşistler Borsayı İşgal Etti, Ankara; Dil-Tarih’te Savaş Karşısı Eylem, TÜYAP’ta Savaş Karşısı Eylem, Uşak Anarşist Federasyonu Duruşması, Quebec’te Son Durum, Kapitalizme Karşı Küresel Eylem, Direniş ve Karnaval Günü, Pembe Pankartın Arkasında Meydanlara, Avcılar’dan da Kurban’a Karşı (Sembolik) Eylem! Clinton Varşova’da Yumurtalandı, Atina’da Arjantin, New York ve Münih’le Dayanışma Eylemleri, 26 Eylül 2000 Prag, Ar-

jantin: Ayaklanmaya Katılan bir Anarşistin Anlatımı ve Değerlendirmesi, Michael Hardt ile Söyleşi / Stefan Kreml. Washington'da Anarşi ve Devrimci Anti-Kapitalist Blok Bildirisi, Anarşi dergisinden.

Küreselleşme karşıtı hareketlere özel bir yer ayırarak katkıda bulunan *Umut* dergiden de katılanlar oldu: *Davos Hacker'ları: Virtual Monkeywrench G 8 Köleliğine Karşı Mücadele / İtalyan Anarşist Komünistler Federasyonu, Kara Blok Cenova Bildirisi, Şenlikli Direniş, Doğrudan Eylem: Reclaim The Streets! (Sokakları Geri Al!)*.

Muhafif çağdaş sanatçı Alexander Brener ve Barbara Schurz'un *Anlamlı Sanat Yapıtları Olarak Prag Sokak Çatışmaları Art-İst* dergisinden geldi.

Yazımıza *Kuşlar* filmiyle başlamıştık ve başladığımız gibi de bitirelim. Filmin kadınlarından Bayan Bundy şöyle diyordu: "Kuşlar, Bayan Daniels, arkeopteriks zamanından beri, yani 140 milyon yıldan beri bu gezegendeler. Bugün dünyada 8.650 kuş türü ve 100 milyar da kuş vardır, eğer bütün bu türler birleşseydi, hiç şansımız kalmazdı!"¹

S.E. – R.G.Ö

¹ Camille Paglia, *Kuşlar*, Om Yayınları, İstanbul 2001

Bağbozumları/Süreyya Evren
Rahmi G. Ögdül/Siyaset

Başka bir oyun mümkün

Kültür, politika ve gündelik hayat üzerine olan bu kitabın derdi, var olan sistemi sorgulamak ve başka bir dünyanın özlemini yeniden yaratmak.

Online satış: www.ideefixe.com

Siyasette alternatif!

S.I.

T.A.Z./Hakim Bey
Siyaset

En ele geçmez gönül muhalefeti

Bir anarko sufi olan Hakim Bey'in küresel kapitalizme karşı çıkışı.

Online satış: www.ideefixe.com

Siyasette alternatif!

S.I.

BASKA BİR DÜNYA MÜMKÜN

DERLEYEN: SÜREYYA EVREN-RAHİMİ G. ÖĞDÜL

Alfred Hitchcock'un *Kuşlar* filminde farklı türden kuşların bir arada sürüler oluşturması, felaketin ilk habercisi oluyordu; kargaların, kuzgunların, martıların ve serçelerin bir araya geldikleri andı her şeyin başlangıcı. Ve bugün, küreselleşme karşıtı hareketler de neo-liberal dünya düzeni için felaketin ilk habercisi oldu. Görülmedik farklılıkta ve çoklukta topluluklar, gruplar, bir araya gelip iktidar yoğunlaşmalarının karşısına dikiliyorlar. Dünyayı kocaman bir hipermarket zincirine dönüştürmeye çalışan egemenlerin iktidar ağlarının ipliklerini çözüyorlar; ve başka bir dünyanın ağlarını örüyorlar aynı anda.

"Başka Bir Dünya Mümkün", küresel kapitalizme karşı verilen pratik mücadele örnekleri ile modernliğin tahakkümcü söylemlerini bozuma uğratan makaleleri, bildirileri, elektronik postaları içeriyor. Böylece klasikleşmiş teori/pratik kopukluğunu reddeden, eylem içinde kurulan bir teori ile kendi teorisini hareket halindeyken inşa eden bir pratiğin kesişimleri, havada görünmez çizgiler çizerek ve sevinç çığlıkları atarak uçuşan farklı türden kuş sürüleri gibi yan yana geliyorlar.

Seattle 1999'dan beri dünyada bir hayalet dolaşıyor:
Başka bir dünyanın mümkün olduğu hayaleti!

